

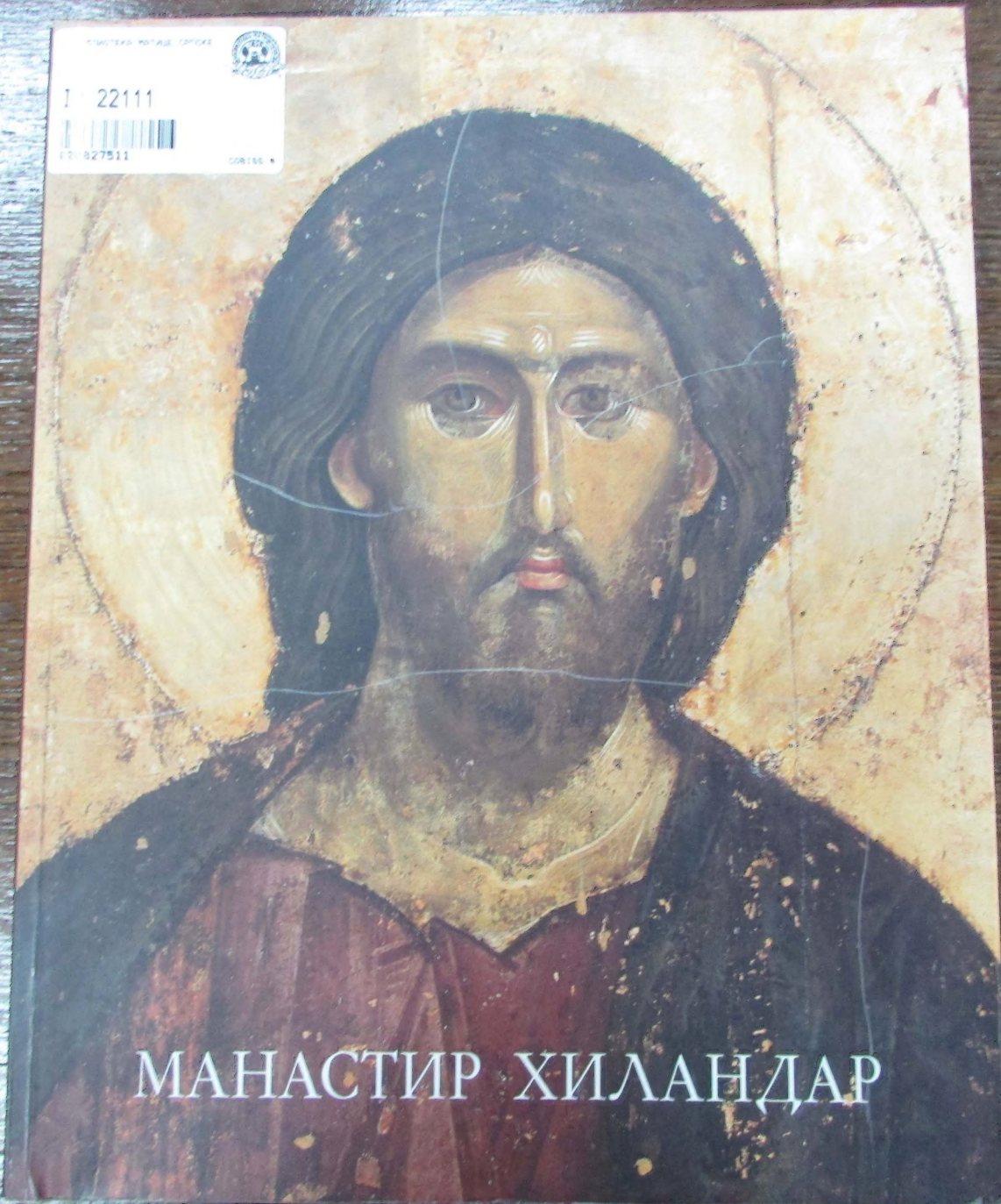

I 22111

927511

508186

МОНАСТИР ХИЛАНДАР

МАНАСТИР

ХИЛАНДАР

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ГАЛЕРИЈА

Приредио
ГОЈКО СУБОТИЋ

Секретар
БОЈАН МИЉКОВИЋ

Рецензенти
ЈОВАНКА КАЛИЋ
ВОЈСЛАВ КОРАЋ

Ликовни уредник
ДРАГАНА АТАНАСОВИЋ

Технички уредник
БРАНКО РОДИЋ

Цртежи
НИКОЛА ДУДИЋ

Карте
МИРЕЛА БУТИРИЋ
НИКОЛА ДУДИЋ

Фотографије
БРАНИСЛАВ СТРУГАР
АРХИВ СРБИЈЕ
МИОДРАГ ЂОРЂЕВИЋ
ИВАН ЂОРЂЕВИЋ
ДРАГАН ТАНАСИЈЕВИЋ
СЛАВОЉУБ МАТЕЈИЋ

МАНАСТИР ХИЛАНДАР

Београд 1998

Инв. бр. 824521

Припрему ове књиге омогућило је
Министарство културе Србије,
а њено издавање Одбор за обележавање
800 година манастира Хиландара

Јер када је дошло време, овај прозорљиви муж сву славу и чистоту овога света
смањивао као паша, и све красоте овога света читаоу му се као дим.

Свети Сава, Житије светих Симона Немана

Година у којој се завршава осам дугих векова од оснивања манастира Хиландара, да
постане светиња српског народа коме се у њим вековима догодила и гоштова цела исто-
рија, изузетна је прилика да се неколико речи увода упути онима који ову
књигу имају пред собом и који су је отворили са жељом да се целишћу упознају са жи-
вотним окружењем једног посебног света, мало дошакнутог временом које је прошло
пored њега.

Када би се, као људи намерни да уђу у тај свет, искрцали у луци зашвореној рђом
пирга Светог Василија и сеновитом сјајом, пронашли поред Милутиновог пирга и
честе Душанове, стигли до пројанка испред калне Манастира, требало би њу да зас-
тану, да се поину у сеник на сцени изнад извора свеже воде и окрену се приказу кроз
који ће ући да би наишли своју садашњост.

Опклада су високе зидине заштитиле људе који су, разумевши своју пролазност, осети-
ли потребу да се посвете Ономе коме дузују своје постојање, па до данашњег дана,
свет је прошао дуг пут. На њоме пућу, у надметању небеских и хадских сила, човеку је
дајло да својим умом мења материјалне услове живота, али му није дајло да мења со-
цијетну природу. Човек је успео да се ослободи бројних пошаста које су угрожавале
његов организам и да њиме омогући значајно продужење свога трајања. До некада непа-
мисливих висина подигао је удобност свога живота. Али, најоредо са њим, он је сја-
но развијао и развио је до савршенства способност самоуништења и разарања свега
живог и неживог што га окружује. Не променивши своју природу, не отклонивши
мрачне дубине свога бића, човек је довео људску заједницу на ивицу понора. Живот целог
човечанства данас виси о коцу, а опасност да се конач прекине убрзано јачају. Свесћ
о томе полагано се шири и оне који су је стekli упућује да се окрену другим вредности-
ма које немају видљиву природу али обећавају одговоре на питања какве њихов рацио-
нални ум не може да понуди.

И без апокалиптичних визија, чини се да тежња за довођењем у равнотежу световних
и духовних вредности првенствено љубави према ближњем као највеће међу њима —
каква у обичном човеку у његовој свакодневници ретко данас постоји — представља
основу каква је потребна да би животи на земљи имао будућност вредну живота.

Значајан допринос изградњи те основе може да пружи и ова књига. Српска академија
наука и уметности њоме, као и изложбом која је била подстицај за њено стварање,
даје свој прилог не само великом догађају каква представља обележавање осам векова
постојања манастира већ и дејалном приношењу свеколиких физичких и ванфизичких
основа те духовности њеном читаоцу. Академија је током прошлех деценија била

покликан и поддржавалац исцртавања која су на светлоси дана и пред очи јавности изнела књижевна и уметничко богаштво похрањено у цркви, параклисима и ризници тога јединственог верског и културног комплекса.

Ова књига је изузетно дело. Она је плод великог и дугогодишњег штруда више генерација научних радника који су, будући посвећени својој намени, разумели да је тај манастир главно и ширко издвориште српске духовности и чувар националне свести. Многи чланови и сарадници Академије дали су свој допринос било непосредним радом у манастиру било објављивањем грађе која се на њега односи. Прегалачким радом, одлазећи у манастир и боравећи тамо по налогу Академије, важан подстирак дали су Ђорђе Си, Радосавић и Светозар Радосавић. Тај рад предано су наставили њихови следбеници, међу којима ћемо се споменути прерано ошинутих Војислава Ј. Ђурића и Димитрија Богдановића. Њих су следили бројни научни радници и уметници, чији се радови налазе у шире-сеи и два поглавља ове књиге.

Сви они допринели су да Хиландар нађе право место како у души српског народа тако и у културној баштини света.

Академик
Александар Деспић

Председник
Српске академије
наука и уметности

Удаљен од земље, тежко доступан, уједињено у живој испуњен духовним обавезама својих монаха, Хиландар се споро открива онима који до њега дођу. Истина, он одмах остварује снагом свога простора, заштитеног брдама, широким и коначним, а нарочито лепотом главне цркве у чију унутрашњост, блиставу и мистичну у исти мах, пристиже поклонице позивају на молитву. Али на пречац се не могу разабрати далеки слојеви прошлости, једва наслутити, само сенкама назначени, а још је теже продирати у дух чијеј дубини и постојаности Хиландар дугоје своје трајање. Скривене вредности, расуће по заборављеним просторима које неупућени не опажају, поруке исписане на начин који је тежко одокопити, шрагови на зидовима које само познаваоци грађевинског умећа историјске библиотеке посетиоцима измичу, и поред спремности монаха да им у крајњим слободним часовима најважније покажу. Највећа препрека да се више схвати лежи, ипак, у самој свести оних који су се зајурили у Свету Гору. Тек заборав, најугубљеније немирног и несрећног света пред историјским окованим вратима манастира омогућује да се он испитије споља и да се мисли ослободи на начин који је недавно, након много година, свежином која плени, сећајући се свог првог доласка, узбуђено забележио Миодраг Павловић у књизи „Ошварује се хиландарске двери“.

У години посвећеној манастиру који је пре осам столећа цар Алексије III Анђео успели св. Сави и Симону Немањи да у њему обитављају српски монаси, Галерија Српске академије наука и уметности жели да изложи мали део блага које је браћинство сачувало — пре свега, његове иконе окружене поштовањем и легендама, док ове које су му обезбедиле права и поседу и дела чији су њици живели у Хиландару.

Изложбе у Српској академији наука и уметности, по традицији, не прате само каталози са пописом дела него и обимни студијски текстови који њихове ауторе и раздобље ишумаче. Изложба посвећена Хиландару особит је повод да се посетиоци више обавесте о прошлости манастира, његовом духовном животу и уметничким вредностима. Зато, у овој прилици, поред каталога непосредно везаног за предмете који ће бити сабрани, Галерија издаје и посебну публикацију у којој су истакнути стручњаци и познаваоци Свете Горе своје погледе и значајан број нових, необјављених података саопштили на приступачан начин и једноставним језиком.

Књига се објављује две деценије након појаве познатог дела академика Димитрија Богдановића, Војислава Ј. Ђурића и Дејана Медковића — сјајне синтeze у којој су узгледни њици изложили и налазе својих дугогодишњих исцртавања и која ће бити трајна основа будућих студија о Хиландару. У књизи коју је Галерија приредила говори се на другачији начин — у шире-сеи два поглавља одвојено се представљају духовно успројство и

носилац и подржавалац истраживања која су на светлост дана и пред очи јавности изнела књижевно и уметничко богатство похрањено у цркви, иараклисима и ризници тога јединственог верског и културног комплекса.

Ова књига је изузетно дело. Она је плод великог и дугогодишњег труда више генерација научних радника који су, будући посвећени своме народу, разумели да је тај манастир главно и трајно изданиште српске духовности и чувар националне свесћи. Многи чланови и сарадници Академије дали су свој допринос било непосредним радом у манастир или објављивањем грађе која се на њега односи. Прегалачким радом, одлазећи у манастир и бораваћи тамо по налогу Академије, важан додотак дали су Ђорђе Св. Радошковић и Бранислав Радојчић. Тај рад предано су наставили њихови следбеници, међу којима ћемо се споменути прерано ошавицих Војислава Ј. Ђурића и Димитрија Богдановића. Њих су следили бројни научни радници и уметници, чији се радови налазе у тридесет и два поглавља ове књиге.

Сви они допринели су да Хиландар нађе право место како у души српског народа тако и у културној баштини свешћа.

Академик
Александар Деспић

Председник
Српске академије
наука и уметности

Удаљен од земље, њеко досиђуан, уионоу у животи испуњен духовним обавезама својих монаха, Хиландар се сјоро ошкрива онима који до њега дођу. Истина, он одмах ошваја снагом свога простора, зашвореног бедимима, ирговима и коначима, а нарочито лейоном главне цркве у чију унушрашност, блиставиу и мистичну у исти мах, ирстигте поклонице позивају на молишву. Али на иречау се не могу разабрати далеки слојеви ирошлости, једва насљубиви, само сенкама назначени, а још је њеже ироретиу у дух чијој дубини и иосијојаности Хиландар дугоје своје ирајање. Скривене вредности, расуће по забиштим просторима које неућени не ошвајају, иоруке исписане на начин који је њеко одгонешуици, ирагови на идовима које само иознаваоци градишћеског умећа ирмежују и, изнад свега, лейоша казивања и мудрости коју чувају рукоици велике манастирске библиотекке иосетиоцима измичу, и иоред сиремности монаха да им у краиштим слободним часовима најважније иокажу. Највећа ирепрека да се више сшави лежи, ииак, у самој свешћи оних који су се заиуили у Свећу Гору. Тек заборав, најуишћење немирног и несрећног свешћа иред иростарским окованим враишима манастира омогућује да се он ишананије сшозна и да се мисли ослободе на начин који је недавно, након много годишна, свежином која илени, сећајући се свог ирвог доласка, узбудљиво забележио Миодраг Павловић у књизи „Ошварају се хиландарске двери“.

У години иосвећеној манастиру који је ире осам сшолећа цар Алексеј III Анђео ушћуишо св. Сави и Симеону Немањи да у њему ошшвајају српски монаси, Галерија Српске академије наука и уметности жели да изложи мали део блага које је браишћиво сачувало — ире свега, његове иконе окружене иошшовањем и легендама, иовеље које су му обезбеишвале права и иоседе и дела чији су иисци жшвели у Хиландару.

Изложбе у Српској академији наука и уметности, ио ирадицији, не ираише само кашалоци са иошисом дела него и обимни сшудијски иексшгови који њихове аушоре и раздобље ишумаче. Изложба иосвећена Хиландару особишћ је иовод да се иосетиоци више обавешће о ирошлости манастира, његовом духовном жшвоиу и уметничким вредностима. Заишо, у овој ирилици, иоред кашалога иеиосредно везаног за иредмети које ће бишци сабрани, Галерија издаје и иосебну цубликацију у којој су ишшакнуици сшручњаци и иознаваоци Свеће Горе своје иогледе и знаиан број нових, необјављених иодаишак саошшштим на ирсишшшачан начин и једношшшшним јеликом.

Књига се објављује две деценије након иојаве ионаишог дела академика Димитрија Богдановића, Војислава Ј. Ђурића и Дејана Медковића — сјајне синишете у којој су узгедни иисци изложили налазе својих дугогодишњих истраживања и која ће бишци ираиша основа будућих сшудииа о Хиландару. У књизи коју је Галерија иириредила говори се на друшачији начин — у иридесет и два поглавља одвојено се иредсшшшвају духовно ушшорсшштво и

молитвеним живој Свете Горе, излаже се историја манастира и разматрају његови односи са Византијом и Србијом у средњем веку, а затим прилике под турском влашћу и развијене везе са православним земљама, Влашком, Молдавијом и Русијом, чији су дарови и заштитни манастиру помогли да опстане; у целости се овде први пут предочава огромно хиландарско властелиштво у средњем веку, са њачним положајем манастира, назначеним на картама, од Свете Горе и крајева у њеном суседству до Скадарског језера на западу и плодних предела у долини Мораве на северу; доноси се, такође, преглед богатог литерарног стварања и преписачке делатности у манастиру и његовим келијама, приказује се велико књижно наслеђе и прати судбина оних рукописа који су у XVIII и XIX веку разним путевима доспели до библиотека Беча, Берлина, Москве и Петрограда; представља се манастирски архив са својим збиркама од којих најзначајнију чине нове — грчке, српске, влашке, руске, турске; у светлости нових археолошких и конзерваторских налаза утврђују се најстарији делови манастира и првобитни облици цркви и бедема који су временом мењали свој изглед, а затим следе опис главне цркве са дограђеном спољном приградом и живописно украшеним фасадама, карактеристичних унутар манастирских бедема и изван њих, као и здања са просторима за припремање хране и обеде браћства; разматрани су и видови сахрањивања и опшана гробна места монаха и личности племенитог рода које су живој завршили у манастиру; посебно су места добиле целине зидног сликарства, дела иконописа и минијатурног украса од XII до XVII века, ликови књижевних на фрескама и графички списови са светим представама и изгледима манастира, а од многобројних предмета примећене уметности, који су служили култу и потребама свакодневног живота, начињен је избор који показује разноврсност грађе, њихову вредност и вредност израде — то подсећа да су многа од дела доспела са стране, најчешће као дарови из слободних православних средина, али да је један њихов број настао и у самој Светој Гори; одвојено је приказано живописно утврђење Светог Василија на Мору са својом црквом, које је чувало христанинство и, заједно са високим бргом краља Милутина у пољу, штићило Хиландар с морске стране — насупрот цркви Преображења на Спасовој Води, у Јланини, где су, у осамљености, исци попут Доментијана стварали велика дела; назад, музика, јер је цела Света Гора појала, објашњена је као вид молитве и део монашког живота, бележена од самих почетака у византијској традицији, појацијом чије најраније примере у Хиландару показује један руски рукопис из XII века, стихирар којег је највероватније сам св. Сава донео из старог манастира Светог Пантелејмона.

Изложена на овај начин, у одвојеним целинама које тумаче нове и драгоцености Хиландара, књига открива различиту очуваност извора и уметничке грађе, због чега, разуме се, ни познавање свих раздобља манастирске прошлости и појава у њој није подједнако. Верујемо да ће то подстаћи млађе стручњаци да се појединим питањима посебно посвете.

Директор Галерије
Гојко Суботић

дописни члан
Српске академије
наука и уметности

Садржај

Александар Десџић
УВОДНА РЕЧ

7

Горко Суботић
ПРЕДГОВОР

9

Љубомир Максимовић
ДУХОВНИ ЖИВОТ НА АТОСУ

17

Мирјана Живојиновић
ОСНИВАЊЕ ХИЛАНДАРА

29

Сима М. Ђирковић
ХИЛАНДАР И СРБИЈА

35

Божидар Ферјанчић
ХИЛАНДАР И ВИЗАНТИЈА

49

Прибислав Симић
МОЛИТВЕНИ ЖИВОТ ХИЛАНДАРСКИХ МОНАХА

63

Мирјана Живојиновић
ВЛАСТЕЛИНСТВО МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА

У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

71

Александар Фојнић
ПРИЛАГОЂАВАЊЕ И ОПСТАНАК
ХИЛАНДАР У ОСМАНСКОМ ЦАРСТВУ (XV-XVII ВЕК)

91

Ирена Швадијер
КЊИЖЕВНОСТ

103

Садржај

Александар Досић
УВОДНА РЕЧ

7

Горко Субојић
ПРЕГОВОР

9

Љубомир Максимовић
ДУХОВНИ ЖИВОТ НА АТОСУ

17

Мирјана Живојиновић
ОСНИВАЊЕ ХИЛАНДАРА

29

Сима М. Ћирковић
ХИЛАНДАР И СРБИЈА

35

Божидар Ферјанчић
ХИЛАНДАР И ВИЗАНТИЈА

49

Прибислав Симић
МОЛИТВЕНИ ЖИВОТ ХИЛАНДАРСКИХ МОНАХА

63

Мирјана Живојиновић
ВЛАСТЕЛИНСТВО МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА
У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

71

Александар Фотић
ПРИЛАГОЂАВАЊЕ И ОПСТАНАК:
ХИЛАНДАР У ОСМАНСКОМ ЦАРСТВУ (XV-XVII ВЕК)

91

Ирена Швадијер
КЊИЖЕВНОСТ

103

Према Швајцар
РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ
115

Болко Болко
АРХИВ
115

Мирко Кочичић
БЕДЕМ И ПИРТОНИ
113

Борис-ла Корич
ЦРКВА КРАЉА МИЛУТИНА
143

Марица Шунца
АРХИТЕКТОНСКИ УКРАС ЦРКВЕ КРАЉА МИЛУТИНА
153

Борис-ла Корич
СПОЉНА ПРИПРАТА
159

Марица Шунца
АРХИТЕКТОНСКИ УКРАС СПОЉНЕ ПРИПРАТЕ
161

Слободан Истодовић
ПАРАКЛИСИ
165

Слободан Истодовић
ГРИ ЗАРИЦЕ, МАБУТИНИЦА И УСПРЕМЕ
181

Мирко Кочичић
ПИРТ ХРУСТА
18

Слободан Ђуришић
ЦРКВА С ВЕТОГ ВАСИЛИЈА НА МОРУ
191

Џаница Поповић
САХРАНИ И ГРОБОВИ У СРЕДЉЕМ ВЕКУ
195

Борис-ла Ђокић
СИНЕАРСТВО XVI ВЕКА
175

Мисира Мисирковић
ПРВОБЛИТНИ ЖИВОПИС ГЛАВНЕ МАНАСТИРСКЕ ЦРКВЕ
221

Иван М. Ђорђевић
ИДНО СЛИКАРС ТВО 1322-1496 Г.
18

Џорџи Ђорђевић
ЕПИТОРСКИ ПОРТРЕТИ И ПРЕДСТАВИ
19

Џорџи Рачић
ИДНО СЛИКАРС ТВО XVII ВЕКА
263

Срђан Ђурић
ИКОНЕ ОД XII ДО XVII ВЕКА
229

Џорџица Прозоровић
СИНЕАНИ УКРАС РУКОПИСА ОД XII ДО XVI ВЕКА
291

Џорџи Рачић
СИНЕАНИ УКРАС БИРНИХ КИХ РУКОПИСА XVII И XVIII ВЕКА
309

Џанко Џанић
ХИТАНДАРСКИ ХАРТИНЕЛ ИКОНЕ
319

Џорџи Рачић
РИЈАНИЦА
311

Марица Ђурић
ХАМИ ПЕШИЧ
КЕРАМИКА
343

Џаница Поповић
ПОСЛАНИ У МАНАСТИР ХИТАНДАР
349

Џорџи Мисирковић
БЕЖИЦИ РИЗНИЦА
361

Јелена Мисирковић
ИНТЕРИЈЕР
371

Н. Г. Бондарь, А. М. Киселевич

ДУХОВНИ ЖИВОТ НА АТОСУ

[illegible][illegible][illegible]

...monahima, koji su se bavili raznim vrstama poslova, kao što su: kovanje novca, pravljenje tkanina, obrada drveta, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život. Takođe, mnogi monahi su bili i naučnici, koji su se bavili raznim vrstama nauke, kao što su: medicina, astronomija, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

Uprkos tome, monahi su i dalje bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život. Takođe, mnogi monahi su bili i naučnici, koji su se bavili raznim vrstama nauke, kao što su: medicina, astronomija, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

Fig. 1. Manastir.

...monahima, koji su se bavili raznim vrstama poslova, kao što su: kovanje novca, pravljenje tkanina, obrada drveta, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

Uprkos tome, monahi su i dalje bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život. Takođe, mnogi monahi su bili i naučnici, koji su se bavili raznim vrstama nauke, kao što su: medicina, astronomija, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

Uprkos tome, monahi su i dalje bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život. Takođe, mnogi monahi su bili i naučnici, koji su se bavili raznim vrstama nauke, kao što su: medicina, astronomija, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

Uprkos tome, monahi su i dalje bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život. Takođe, mnogi monahi su bili i naučnici, koji su se bavili raznim vrstama nauke, kao što su: medicina, astronomija, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

...monahima, koji su se bavili raznim vrstama poslova, kao što su: kovanje novca, pravljenje tkanina, obrada drveta, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

Uprkos tome, monahi su i dalje bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život. Takođe, mnogi monahi su bili i naučnici, koji su se bavili raznim vrstama nauke, kao što su: medicina, astronomija, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

Uprkos tome, monahi su i dalje bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život. Takođe, mnogi monahi su bili i naučnici, koji su se bavili raznim vrstama nauke, kao što su: medicina, astronomija, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

Fig. 2. Manastir.

Uprkos tome, monahi su i dalje bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život. Takođe, mnogi monahi su bili i naučnici, koji su se bavili raznim vrstama nauke, kao što su: medicina, astronomija, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

Uprkos tome, monahi su i dalje bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život. Takođe, mnogi monahi su bili i naučnici, koji su se bavili raznim vrstama nauke, kao što su: medicina, astronomija, itd. Oni su bili veoma važni za opstanak manastira, jer su im pružali sredstva za život.

судом был признан виновным. Массовый же октябрьский бунт, по мнению автора, был вызван не столько политическими, сколько социальными причинами. В частности, в стране не хватало продовольствия, а население было недовольно тем, что власть не могла справиться с инфляцией. Таким образом, автор считает, что революция была вызвана не столько политическими, сколько социальными причинами. В частности, в стране не хватало продовольствия, а население было недовольно тем, что власть не могла справиться с инфляцией.

[illegible][illegible]

Деловият е, при това, бърз и ефективна форма на управление, отговаряща на изискванията на новите времена. По-голямата част

достојанство и потпуно апсолутну, имам је у уму, сва
браћа од писаног издешаја монаха. Он је смагачи за
копачи оних свих чланова манастира који желе да
остају овде, а не да иду на права да се баве ко-
мунално по разабраном систему капи. Величина бра-
ће која је отргнута на осамење калуђера ће
бити сунча и дива. Први пут се појављује, уз бра-
ћу, женама да ступе на Ато, и забра-
нама животно, поседно кога и овага (брате)
Нису измислили прет у вођење у пуни монашки статус
постепено је, међу тим, функционисало од једне до
три године, упркос одлукама Цариградског сабо-
ра, а тог прогласио је постојећу -

Iskustva da kasnije ustanovljene kinovine s sebe, bar u osnovnim crtama, pravila postavljena tihomom Velike Lavre, sve su imale doživljenoj igrama, osvrnuti, takode doživljenoj postavljenoj, članovima svešta (zveroviti). Najveći deli svakodnevnog života, uključujući i obavezni rad, odlično se zajednički. Nastojao se da pitina imovina bude svedena na zapemarljivi obim, ali taj ideal nije mogao uvek da bude održan. Monasi su mahom bili neobražovani, a asketska pravila života stroga, sa postovima koji traju no tre i četiri godine i najekstremnijom besmislenom ishranom van posta, a svaki trenutak „dobroto“ vremena korišćen je za samoočišćavajuće molitve. Ipak, i pored iscrpljujuće askese, čuvanje i prepisivanje rukopisnih knjiha sa verskom sadržinom, delom shvatanje i kao obaveza učenjika monaha, uo je u kinovijama takvog mah a da je Alos vremenom istrao u važan centar pravoslavne učenosti u učenje duhovnosti. Ivisnim monasima trajno su bile poverene posebne dužnosti, kao što su: sveštenici, ekonom, arhondar (jođi brigu o postima), bratar, bibliotekar, pekar, kuvar, rane zanaatlije, a u manastirskoj crkvi – katolikonu – angažovani su psaliti (jođi), anagosti (čtetni) i eksplisatori (crkveni).

Данашњем тиника престиж Лавре био је још више
утврђен, што свакако није могло да умањи нане-
сти међу незадовољним Антонима. Умјам је по-
прими такве размере да је цар био принуђен да по-
шље специјалног изасланика на Агос, студентског
игумена Евтимија. Његова посредничка мисија по-
казала се успешном и затекосејном по последица-
ма. Сачини исцелител предстојаника андохрестикс
извешаја, и Евтимија као председавајућег, донео је
972. године први свеопшти тиник у уређењу живота
на Светој Гори, који се назива Тиник Јована Пана-
скија пав, чешће само Гигос (Јарак) написан је, па-

Manacūtur Joxuray

[illegible]

Данная работа была подготовлена иждивением Училища гражданского ведомства. Подписано вконец.

буздни да капије установљене киновие следе, бир у основним цртама, правила постављена глумком Велике Лавре, све су имале доживотног тумана, окруженог, такође доживотно постављеним, члановима савета (уверовца). Највећи део свакодневне живота, укључујући и обавезни рад, одвијао се заједнички. Настојало је да сва лична имовина буде свеукупно на зајемљивом обим, али тај идеал није могао увек да буде одржан. Монаси су махом били необрађивани, а аскетска правила живота строга, са постојаним који трају не две трешине године, са постојаним безбесном исхраном ван поста, а сваки грешак слободног времена коришћен је за самоочишћавајуће молитве. Ипак, и поред испрљивује аскетске, чувања и препишење рукописних књига са верском садржином, целом схватано и као обавеза ученијих монаха; узело је у киновийима таквог маха да је Атос временом израстао у важан центар православне духовности и умене духовности. Извесним монасима трајно су биле поверене посебне дужности, као што су: вештеник, економ, архондар (води бригу о гостима), вратар, библиотекар, пекар, кувар, разне чинације, а у манастирској цркви – католікону – анагорици су псалти (поју), анагности (чтеци) и еклисијарици (црквеници).

Доношењем титлика престиж Лавре био је још више учвршћен, што свакако није могло да умањи напетост међу нечеловољцима Атонитима. Немир је примно такве размере да је нар био принуђен да пошаље специјалног изасланика на Атос, студентског игумана Евтимија. Његова посредничка мисија показала се успешном и заласекоме по последњем. (Скуп пелесет чет предстојника аџаџоретких задједница, уз Евтимија као председављујућег, доцне је 972 године прир свеоитниш о уређењу живота на Светој Гори, који се назива Титик Јована Цимаскија или чешће, само Трагос (Јарац; напаван је, на

с Ксентијом је унета као компромисно решење за мањине стране, али бугући на своме одређењу тадашње Лавре добио је учешће у Трагеди, као и у објављивању општег историјског издација књижевности, уживање у своме теолошкој тиници убио је дозвољено за предавање књижевности над аналитичким латинским језиком. Још је и књижевност Анастасијевог (умро око 1004), који се у његовом помену, били су основани манастири Трапизит (979-80), Ватопеја (око 985), Есфигијон (пре 989), Зограф, манастир у Грцији Хиландар (пре пре априла 982, готово сигурно издација 1015), Св. Палеје (издација 982), који се ипак не може утврдити тек 1108). До релативно 11 века осталих књижевности било је издација пометом, уобичајним ритмом. Филотеј (пре 1015), сиропотом тек 1018, али у издацију хронологију који себи себи именат, Дохијар (пре 1030), Ксентиј (пре 1035, под њим именом, три раније као Св. Јурије), Кастамониј (пре 1050), Каракал (можда чак пре 1018), што је пожебно цинизмом, манастир издација је у јужној Италији

Време великог процвата Свете Горе, до кога долази у првој половини XI века, било је право време сазревања, па сходно томе и време нестабилности. Рекло би се да су те велике киниоине у њиховом смислу трагике и спојни идентитетом. Заједници су порасле снаге, недолжно понашање и кршење манастирских правила, усклађујући и недолжно понашање кршатице. Само у Лаври било је у једном тренутку седамсто уместо пронађених осамдесет калуђера. Неовлашћено трговине и, такође неовлашћено, државне царева и брочина у ту сврху нарасли су у велики дисциплински проблем. Због оваквих и других прегрета, међу којима је нарочито саблажљиво било државне свуха, почео је да бива уграђен престиж читаве светогорске заједнице. Проблем је био утицајно већи, што је Атос већ у великој стиску узле паравијених манастиху центра у Цариграду. Како су у великим киниоине, као „царске лавре“, биле под непосредним патронатом самога цара, до реакције је било лако доћи са највиших места. Забринут због многих казаци, које су бујале и унутар и изван заједнице монаха, цар Константин IX Мономах (1045–1054) упутио је као некада Пинхијски, духовника једног цариградског манастира са његовом да уреди прилике. Био је то Козма Пинхијски, монах из Цариграда, који је непосредно седам дана држао седницу са представницима свих братстава и келмија. Резултати овог аспирајућег заседања уобичајени су септембра 1045. у нов тикан, назван Мономаховим, у коме је први пут званично употребљен дотадашњи колективни назив Света Гора.

Пожења коjom проиш Доротијеј са сабором
1. октобра 1364. манастиру Хиландару
одвезује крстину Кофу (доско)

Важнейшим из них является проблема права собственности на землю. Как и в других странах XIX века, сельскохозяйственные общины в Украине имеют в собственности все земли, расположенные на территории общины, включая и земли, принадлежавшие ранее помещикам. Право на распоряжение землей принадлежит общине полностью, хотя и в некоторых общинах существовали отдельные лица, обладавшие правом распоряжения землей, принадлежавшей общине. В Украине не существовало помещичьей собственности на землю. В Украине общины имели право на землю, принадлежавшую помещикам, и могли ее отобрать, если помещик не использовал ее в течение 10 лет. В Украине общины имели право на землю, принадлежавшую помещикам, и могли ее отобрать, если помещик не использовал ее в течение 10 лет.

на и в ряде других случаев, когда организмы не имеют возможности избежать воздействия неблагоприятных факторов, они могут быть вынуждены адаптироваться к ним. Адаптация — это процесс приспособления организмов к условиям окружающей среды. Адаптации могут быть морфологическими, физиологическими, поведенческими. Например, у растений в засушливых условиях могут развиваться более глубокие корни, у животных — более эффективные механизмы терморегуляции. Адаптации могут быть врожденными (наследственными) и приобретенными (в результате опыта). Адаптации играют важную роль в выживании и размножении организмов в изменяющейся среде.

[illegible]

jenost i svetost. Gori i stroga moralnost gamošne žene bila je potrebna objašnjavanjem i poštovanjem svetosti kojima je pribavljano uvođenje snuha i kćeraka, kako bi u potpunosti bila izbeguta mogućnost da prebucenoj žensko biće stupi na svetogorski put. Posebno slikovitu situaciju na svetogorskoj pravoslavljačkoj prisustvo oko 300 stочarskih porodica Vlakala koje su manastirima bile od koristi, ali koje su nazivali morali biti iznate, kako bi se ostalo na putu sačinilo. Svakratro se, međutim, da je u ovom ošim slučajevima posuštavo monaših pravila bilo obnovljeno izvesnim prenebravajavan svetogorske arhitektone, jer je moralo biti sprovelo i pravoslavljanom interencijom (stpekusinalo se čak i sa pravoslavnom anatomo) i naraskim ukazima

Томас XII који показује се већ за јурисдиڪција про-
глашава како је била постављена, захтева увођење
новине службе која би, ако ништа друго, олакшала
поштовање његових послова. Функционалне промена-
та се тако успостављају првенствено у судској сфери,
како и у распореду државних субвенција (ројтоу),
медијација и кезија. Институционална стабил-
ност државне власти се и у позитивна послова зграде
за протек, чиме значајни саставни део постаје протав-
на армија (службу) ацијављава нововедени стабил-
ности, чиме се речено монаси са посебним
укупностима, који проту помажу у његовим суд-
ским укупностима, а истовремено имају своје од-
ређене посебне дужности (велики) економ, који се
проту у световнојској имовини: ентитри (тротина-
ци четвртина истовремено), издужен у јавни ред,
ацетијавља, коме је повремена брига о предметима
протавица у кареским примама; дисеј, правни пред-
ставља проту.

Успoredno sa razvijanjem onih ustanova svetovne pravine nastavljaju se osnivanja i izgradnja novih manastira kao osnovnih institucija monastickog zajedništva. Pre 1169 osnovan je Kuludžin, grčki manastir nazvan na jednom pretebulom svetovnom principu, a zatim, što je posebno značajno i presudno za izuzetnu novinu, dolazi do osnivanja dva ključna pravoslavna manastira – ruskog Pantelajmona 1169. godine, koji je krajem tog stoleha još bio bio pripisan grčkim manastirima, i srpskog Ximofanovog 1199. godine.

Хиландар, четврти по реду у хијерархији световних манастира и један од најзначајнијих уметностику сулућних средина епископског народа, основан је у Сремској Мезији (1166–1196) и био је велики духовни и световни центар у стварању самостанског средњовековног крајеве и аутокефалног Српског цркве. У тој историји и Грине, његови монаси су играли значајну улогу, јер су биле све толико манастира са матичном земљом остале празне. Велики је узео Хиландарица био и у развоју српске књижевности и уметности, а најпосебноје међу њима, по својој аријетности, а најпосебноје међу њима, по својој аријетности, а најпосебноје међу њима, по својој аријетности.

Основи извори. — О образовању српског манастира на Светој Гори и почетима његовог живота кажу бројни извори, пре свега грчки и српски документи времена његовог оснивања: јерусалимски списи српских монаха у светогорском сабору византијском цару Александру III Анђелу (пре јуна 1198), а потом и сами оснивачки акти — две царске хрисовуле (из јуна 1198. и јуна 1199) поведла монаха Симеона (из јуна половине 1198) и поново велики жулани Стефана Неманјина (из септембра, вероватно 1200-1). Двепојне пописне и устројство манастира пружају и два списака — Каракеси из друге половине 1199-и и Хиландарски из 1200-1. О њиховом састављању старо се глуми а да, нагледати да у потпуности уреди свакодневни живот монаха — први типикон у Српској манастирској Карији и другим у самом манастиру.

Міністерство і Кабінет, перебуваючи на території Республіки Польща, уклали з Польським урядом угоду про ліквідацію польських концтаборів, розміщених на території Польщі, і про передачу їх під управління Польської Республіки. Угода була підписана в місті Варшаві 12 грудня 1945 року. Згідно з цією угодою, Польська Республіка зобов'язувалася надати всі необхідні документи та дані, що стосувалися діяльності концтаборів, розміщених на території Польщі, і надати Польській Республіці всі необхідні матеріали, документи, інформацію та дані, що стосувалися діяльності концтаборів, розміщених на території Польщі, і надати Польській Республіці всі необхідні матеріали, документи, інформацію та дані, що стосувалися діяльності концтаборів, розміщених на території Польщі.

[illegible]

Мирјана Живојиновић

ОСНИВАЊЕ ХИЛАНДАРА

Elizaveta Ivanovna von Fersen, como se sabe, perteneció a la aristocracia de la corte. En su época se consideraba un privilegio el haberse casado con un extranjero, pero en este caso, el príncipe de Fersen, al casarse con la hija de un diplomático, se convirtió en un diplomático más. Como resultado de esto, el príncipe de Fersen pudo desempeñar un papel importante en la política exterior de la corte de Catalina II, y también en la diplomacia interna, al ser el representante de la diplomacia exterior.

Вот вышедшие номера: *История Библии*, а также *Библия*, *Библия в истории*, *Библия в искусстве*, *Библия в науке*, *Библия в культуре*, *Библия в политике*, *Библия в экономике*, *Библия в социологии*, *Библия в психологии*, *Библия в философии*, *Библия в религии*, *Библия в искусстве*, *Библия в науке*, *Библия в культуре*, *Библия в политике*, *Библия в экономике*, *Библия в социологии*, *Библия в психологии*, *Библия в философии*, *Библия в религии*.

препоручили и заштитили њихове интересе, аловним на
спору, јавног друштва, савесношћу Његовостима. Препоручује
заједно јуристу или Уставном Народно, у Ватон
и државним и јавно на јавном Београд.

[illegible]

Сави је и њиховог очевог доласка наставно са грађењем у Вагонед и њиховог брата. За свога оца, могао је Симеона, можда је уз отаџа Богородичине цркве поседовао земљу да би на ње — физичка снага је је погледа потпуности — могао да прати богослужбеним својих шестих, Сави је у Вагонед дошло поштом њихов — другог ктитора? Присутно српских монаха је ипак ишао потребу за проширењем простора, па су Симеон и Сави одлучили да за Вагонед обнове и њиховог очевог манастир.

Грчки Хиаландар — Приликом обилазак Свете Горе, у позну јесен 1197. одољуби се стари грчки манастир Хиаландар који је пре тога stradao на пиратским напади. Био је смештен, као и данас, на блатоу паштуним паштунским терени који се спуштају ка северноисточној ка Грчкој, око два километра удаљен од морске обале и пет сати хода од Кареје. Пендиз је мора. Хиаландар је за коначне стране био заштићен тешко проhodним обрнцима и плаћине Велике Вигле, што је било од напада и у познијим вековима.

Св. Савро и св. Симеон и св. Саво у Ватопејду, сцена из циклуса посвећеног животу св. Саве, рад Георгија Митрофановића из 1621, манастирска иконостасна слика

,

[illegible]

© 2000 by American Society of Human Genetics
0891-2243/00/6803-0000\$15.00/0
DOI: 10.1089/hg.2000.68.3

These results suggest that the relationship between the two variables is not linear. The results also suggest that the relationship between the two variables is not symmetric. The results also suggest that the relationship between the two variables is not transitive. The results also suggest that the relationship between the two variables is not reflexive. The results also suggest that the relationship between the two variables is not antisymmetric. The results also suggest that the relationship between the two variables is not total. The results also suggest that the relationship between the two variables is not partial. The results also suggest that the relationship between the two variables is not proper. The results also suggest that the relationship between the two variables is not improper. The results also suggest that the relationship between the two variables is not empty. The results also suggest that the relationship between the two variables is not full. The results also suggest that the relationship between the two variables is not proper. The results also suggest that the relationship between the two variables is not improper. The results also suggest that the relationship between the two variables is not empty. The results also suggest that the relationship between the two variables is not full.

[illegible]

После того как Карлосом (1204) Санта-Елена и близлежащие острова были включены в епархию Лиссабона, на них возникли жемчужина Святой Антонии, которая со временем превратилась в Санта-Елена, и остров Санта-Инс, который стал называться Санта-Катарины. Многие люди из различных европейских колонизаторов, а также из различных орденов и религиозных общин поселились на этих островах.

[illegible][illegible]

В результате проведенных работ в архиве библиотеки И.И. Купцова в результате работы составлен и оформлен список «Издания «Спутник»». В настоящее время, уже как известно из статьи Гаврилова С.С. в «Списке изданий», под редакцией Гаврилова С.С. и Гавриловой Е.В. изданы: «Спутник» (издание 1994 г.) и «Спутник» (издание 1995 г.). В настоящее время, в архиве библиотеки И.И. Купцова имеется 1 экземпляр издания 1994 г. и 2 экземпляра издания 1995 г. Кроме того, в настоящее время имеется 1 экземпляр издания 1994 г. и 2 экземпляра издания 1995 г. в библиотеке И.И. Купцова. В настоящее время, в архиве библиотеки И.И. Купцова имеется 1 экземпляр издания 1994 г. и 2 экземпляра издания 1995 г. Кроме того, в настоящее время имеется 1 экземпляр издания 1994 г. и 2 экземпляра издания 1995 г. в библиотеке И.И. Купцова.

Вопрос о возможности формирования единого рынка в странах СНГ является предметом дискуссий. В настоящее время в СНГ не существует единого рынка, и это является препятствием для экономического сотрудничества. Вопрос о формировании единого рынка является предметом дискуссий. Вопрос о формировании единого рынка является предметом дискуссий.

[illegible]Case 11: *Reynolds*

ХИЛАНДАР И СРБИЈА

[illegible][illegible]

ли неопходних za вођење црквених послова. Из хиландарског братства је потекао рашки епископ Методије; на Светој Гори је живео Сава II пре него што ће доћи на архиепископски престо; његов наследник Јоаникије I био је хиландарски игуман; Јевстатије из Хиландара одлази на јетског епископа, да би касније постао архиепископ. Хиландарске старешине и архиепископи били су и Сава III, Никодим и Данило II у првој половини XIV века. Међутим, од средине XIV века надаље нема тога вида повезаности Хиландара и српске јерархије.

За то време су се дешавале велике промене у Србији и њеном окружењу. По далекосежности последица на прво место свакако долази потискивање Латина и обнављање Византијског царства (1261), чиме се Цариграду враћа некадашња улога црквене и културне престонице. У Србији је током столећа дошло до неколико насилних промена на престолу: Радослава збације Владислав, овога Урош I, који ће и сам бити збачен од стране сина Драгутина. На однос са Хиландаром ти преврати нису деловали. Монаси су припаднике *двезмена Немањиног*, потомке својих ктиторa, појединачно прихватили и помагали да им се очува помен и асирије култ.

Односи се унеколико мењају за време дуге владавине краља Милутина (1282–1321). Приликом смењивања старијег брата на престолу, пошто је Драгутин, павши с коња, сломио ногу, уговорени су неки услови („Дежевски уговор“), који су касније различито тумачени. Како је Драгутин постао господар некадашњих угарских територија јужно од Саве (Мачва, Усора, Соли), напореда су постојале две државе ујединачене снаге, са два брата владара повремено у добрим односима, повремено у отвореном или прикривеном непријатељству. У дубини свих спорова било је питање о наслеђу престола и круне, о томе чија ће граница продужити светородну династију Немањића.

У тој подвојености Хиландар није остао по страни. Милутин га је придобио за себе. Освајањима 1282–1284. српске границе су се приближиле Светој Гори. Потврђујући дарове својих претходника, Милутин је додавао своје и проширио првобитне хиландарске метохије којима је језгро било у призренском крају. Хиландар је добио села и земље у околини Пећи у суседству посела Архиепископије, затим у скопском крају, и у Моравицама. У Милути-

*Повеља великог жупана
Стефана Немањића из 1200. и 1260.*

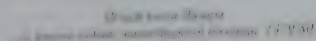
*Краљ Милутин,
наос славе македoнскe цркве, 1321.*

ново време поседи у Србији су се по економском значају приближили онима у близини Свете Горе, добијеним раније и потврђиваним од стране византијских владара.

Милутин се није зауставио на томе да земљопоседима и људима увећава имање и годишње приходе Хиландару, већ је, попут првих ктиторa, помагао да се реконструише и увећа сам манастирски комплекс. Подигао је Пирг на мору или Василијев пирг, важан за заштиту од морских гусара који су на прелазу из XIII у XIV век угрожавали светогорске манастире више но обично. Следио је стопе оца Уроша I који је подигао Преображенски пирг изнад манастира (Спасова Вода). Саградивши Василијев пирг, Милутин га је

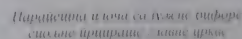
1

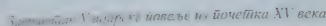

Литература, основанная на данных поэтики, не только дает материал для выявления специфики поэтического языка, но и является важным источником для изучения поэтики в широком смысле слова. Литература, основанная на данных поэтики, не только дает материал для выявления специфики поэтического языка, но и является важным источником для изучения поэтики в широком смысле слова.

Posle Kokoške bitke odnosi među plemićima Lazara i Njura su poravnali dostizajući u krugu odnosa na suvremeni dokumenta što može videti da su se i na koji način te krize, prahene poravnali u stvarnost, odražavaju na Hristodur. Manastir je dobijao poklonu i od jezuita i od drugih, i bio je izdavao poklonu dobitku, naročito u vreme ratovanja među Jajizantovim sinovima, u koje su bila usmeđena i crkva i goslova. Tako se pričinu kaže da je Njura izuzetno oio što je izdat kiaz Lazara zarovo se povorotit crkve. Od končina pokonika 1412 i od crkvanika Dugbra Brankovina na navedenika desio su Stefania Lazarevicih, de robanje porvne su se spornje u jezitu sinastiju koja se u odnosu na Hristodur u svemu ujedna na *prve svetio kinitore*.

Промена се може видети у томе што Хришћанар саопштаје оно као у доба Немањина једини изгледник и заступник Србије и њене династије на Светог Горы. Десило се, напамет, да су Свистоторци, веома рано по погинутих хришћанских светитеља (1481, 1487) ипак прили-

[illegible][illegible]

У складу са овоме што је у хиџандарском архиву сачувано, да видимо времена, најбоље се одржао комплекс у општини Прилеп и Пиза. Јако су биле бројне нестале друге цркве и манастири, међу осталим у Стругицима, Дебича, Св.Сиса, архиепископа, Патријарха и Прилепској митрополији. И у таквом окружењу робоване сахрањивању и социјалној надужбини Јовановић је до дрвља и парницама. О једном спору међу њиме и савином родојца (почелара) у близини Пизе, поклањачи Хиџандару још у време краља Милоша, описан у издацијеним познати у једној предисловној књизи. То решење повољно по Хиџандарског саопшти на коме је издацијом Слози нешто краја Митрополита Николаја, међу савременима на архиепископској столица. Како се из очуваних докумената може разазнати, почелар су били поклањачи у једном случају, истом овом пределу на месту

Последњи хиландарски акти из времена српске државе, настали 1454. само годину дана пре коначног пада државе, црелова Деспотовине под османлишком влашћу, односе се на међе хиландарских посела у близини Хоче (данас Велика Хоча) и села Момуше (дарованих Хиландару још приликом оснивања), а настали су у парници и међу Хиландара и манастира Светих арханђела код Призрена, славне Душанове задужбине. Из аката се види на делу механизам решавања спорова о међама и традиционални начин управљања метосима преко коноха који има седиште у Хочи, нарасло у међувремену у велико насеље са неколико црквица.

Хрисовуља цара Душана
издајна на сабору у Крушевцима, 1355 (десно)

[illegible]

16

ском tipiku nema takve oprečne informacije. Samo obična mašina tipa Xilantara za mene kao „sveučelje“ keširuje u Kareri 60 listara uza (kolosalno) režijskih 50 listara, što čini više od 20 listara po stranici. U vreme arhiviranja karjerek tipika nije bilo ni sodebitne arhivnekeširnice u Srbiji.

1

[illegible][illegible]

Основачи Хиландара и почасни митрополит живео под-
дарасти су се са веома рођаственим пријатељима у анемони-
ма Витаните и Сјубре, јер је велики жуљан Стефан
Немачки (1196-1204) био из владарења Рима и Анга-
рија III Андела (1195-1204). Основачи и јереси ма-
настир, св. Симон и св. Сава су борили се са митро-
политом, али су га, на крају, победили. У овоме је
повољна околност, јер су га на владању и у по-
стојећем државном рату са Алесандром, св. Сава се
јавио 1197. или почетком 1198. године заједно у Шари-
рам, где је од шара добио хрпавост и смилан ко-
ним су заузели Хиландар и светилишта у Милејарам

[illegible]

прилика koje su činili grčki monasi, kltor Napro-
na je potrajno porsku kintitu i dobro Arisovuđu
kojom je klanastir proglanien porskim.

Идуће године св. Сава је поново крстнуо у Цари-
град, где је дна 1199. године доцно и ватропаштин
супицион цара Алексеја III. Анђелин, којим је Хилан-

Према отпору Алексеја III, Хиландар је проглашен царском власном црквом, што је предвањало невољну поштовању. Преба, пакто, плахи у вилу да су се у манастирском свету манастири делити на епископске, митрополитске, патријаршијске и царске. Сагласно је јасно да су прве три категорије манастира казнисне од виших црквених догматических којима су другогни одређене дашина. Царски манастири су од тога били ослобођени, а у административном погледу били независни од престолонаследне црквене власт, иако су јој били потчињени у питањима црквене јурисдикције. На Хиландарског манастира се разликује да манастир гроба да буде ослобођан „од свих туђина и од прота и од других манастира и од особних владака”. Бућући да је Хиландар, како ижемо, био царски манастир, васиљне је имо право да „цмелујегу туђинами”, али је у оном погледу са Сина ижедејимом царујину поштовању: „образложено је Алексеју III да путовање изабраних туђина у длакеи Паригриј извукје неликне троикоме, да је одобрено да хиландарски туђинами тако не пду „ради пачивања” и да туђинами пати (жејено) си Сина одишсе у Хиландар, где ће да буде „место царског пачивања”.

Описне околности везане за остварање Хиландара јасно сведоче да су његови ктитори мудро искористили блиске родбинске везе са царском кућом Анђела – тача је Евдокија, ћерка Александра III Анђела, још увек била жена великог жупана Стефана Неманца. Тако је заједница српских монаха на Атосу започела свој вештачествени живот, стекши на са мом почетку паклостно и злинтито ромејских царева.

Međutim, više nego uspešan, početak crkvenog Xilindžara naglo je poremećen bujnim bizantijskim ustankom za Četvrti grčki rat – osvajanje Carigrada i padom Vizantijske (carstva 1204). U jednom trenu su nestali i Carstvo i Carigradština, na to da dvesti godina Sveta Gora ostala bez svojih pravih zaštitnika. U oštru preposadu omešku monahu u Srijnju (1206) sv. Sava upućivao je očiglednu nesreću koja je potopila draganu ROMEJA i čitavi pravoslavljeni svet. Visti da „postadoše mnozi i meteži u tom kraju, jer prosišavši Lavljinu zaštitu Carigrada, bivnu grčku zemlju, čini i do ne učenje, i tu u sveto mesto, do čito je mesto veliki metež“. Dakle, latinski osvaja-

[illegible]

После истребления катастрофе и пада Цариграда (1204), расточене силе срушиле Царство почеле су да се прикупљају на раним странама његове бивше територије. Тако су у Нишеју, на северонападу Мале Азије, а и на дјеликом западу, у Ефрусу, никле две грчке државе чији су вођари — из угледних родова Да-

Грчко-Италијански минијатурни стил. 105. XII век

царство у Анфели — претензија да буде самостална државна власт и на својој територији издати државна печатања која је грешило на наставе византијског Византијског патријархата. Притога, Латина на Светој Гори престоје је крајем 1224. године, када је њихов епископски владар Теодор I Анфел (1214—1230) изгнан из Сана, после чега се вратили на манастир. Тако је Грчком-Италијанској Светој Гори територијално издана државна власт епископских Анфела, чији је владар Теодор I Анфел поседовао бивше византијске државе у Македонији и Тракији, захваљујући на крајњем крају — окупаци Цариграда и обнови царства Ромеја. Јако су се светогорски монахи и обитави охриздски архиепископ Димитрије Хематитану нитајући да се крстовају са њима, тако да се крстовају са њима Ивириона који су крстовају 1264. године, постојећи привољиве и привољиве државне власти. Друге стране, могао се веро-

вати да се после освајања Солуна (децембра 1224) Света Гора нашла под влашћу епископског цара Теодора I Анфела, али није сачуван никакав траг о његовим повелјама царованим светогорским манастирима. После пораза у бици код Клокотнице (априла 1230), када су чете бугарског цара Јована II Асена поразиле војску Теодора I Анфела а њега заробиле, територија проистраног Солунског царства расточила се на неколико делова. Једно од ердинита образовано је у Солуну, где је, као деспот и василевс, владао Манојло Анфел до 1237. године, када га је протерао брат, сестри Теодор I. Будући да због физичке дисквалификације није могао да претендује на царску власт, он је покушао да је у Солуну пренеде на своје снове Јована (1237—1244) и Димитрија (1244—1246), који су имали високу титулу деспота. За положај Хиландара у то време занимљиво је да су његови монаси одржа-

вали веле са деспотом Димитријем у време док је владао Солуном. О томе сведоче драгоцени подаци о четири његове повеле Хиландару којима му је царовано одређене поселе.

Веле Хиландара са деспотом Димитријем Анфелом није, међутим, дуго потрајале, јер је власт епископског породице Анфела у Солуну окончана већ децембра 1246, када је град освојио никејски цар Јован III Ватан (1222—1254). Драгоцено је сачињено да је Хиландар ступио у везу са новим господарем Солуна и већ дела неколиких византијских посела у Тракији и Македонији, човеком који је већ тада остао једини прави претендент на то да Ромеје повеле у борбу и обнови Византијског царства. Сасвим је природно да је после освајања Солуна Јован III Ватан био благоволан расположен и дарежљив према светогорским манастирима, желећи да им се представи као законити наследник цара Ромеја и њиховог старања о овом великом ердиниту монашког живота. На такав, касла су почитати само подаци о хрисовули Јована III Ватана Хиландару, коју је, по свој прилици, издао после освајања Солуна (децембра 1246). Иако текст, међутим, није сачуван. Забележен је у писно каснијем акту патријарха Самуила (јул 1768), где је наглашено да је документ Јована III нестало у великом пожару 1722. године. Постоје подаци да је повелели никејски цар издао још две хрисовуле Хиландару, а у предању је сачуван и податак да је епископским монасима даровао јеванђеље писано златом у два ступца, као и велики комад Часног крста. Његова дарежљивост према епископском Хиландару може се тумачити благонаклоним ставом Никеје према св. Сави који је овде, 1219, од цара Теодора I Ласкариса и патријарха Манојла Сарањина добио прикључење. Цар Јован III Ватан задржао је и касније такав пријатељски став, што се види и из ердачног пријема св. Саве у Никеји 1230. године.

Подаци о новим велама манастира Свете Горе и, посебно, епископског Хиландара са Никејским царством потичу из година које су претходиле рушењу латинске власти у Цариграду и обнови Ромејског царства у лето 1261. Последњи никејски владар и оснивач нове династије Михаило VIII Палеолог (1259—1282) похитало је да се на почетку власти, у духу старих традиција, огласи као заштитник Свете Горе Атонеке. Зато је већ у првој половини 1259. издао хрисовуле угледним светогорским манастирима Великом Јаври св. Атанасија, Навроноу и Бефитмену. Можда је тада Михаило VIII Палеолог и Хиландару

даровао хрисовулу с поштом царског печата, иако се не зна, у инвентару манастирских поштом доната из 1299. године. Сасвим је могуће да је Хиландару даровао хрисовулу и патријарх Ромеја његовим братом угледним епископом бриту. Први од њиха је хрисовула из 1277. године, којом му цар Јован III Палеолог — који је био брат епископа Јована Палеолога — дао Кастри (Град) на Струми. По свом садржају, особито је значајна хрисовула епископа Михаила VIII Хиландару из јула 1277, који је сачињено поштом доната — велики логотет Георгије Дуромонте. Могао су цару најпре показати хрисовулу Алексија III Анфела из 1198, којом се Хиландару са свим светогорским манастирима самосталност у вези са њим и царем показује епископа Свете Горе, што им је обновило Царство дарежљиво, осим још, поштом да је издао и још већ споменутог села Кастри (Град) на Струми. Мора се приметити да намена да се даје Хиландару тек јула 1277. године, а да је онда се даје цару Михаила VIII на одлуку да још нешто важне хрисовуле Алексија III и царске власт у Цариграду. Очекивало би се да су у то време самосталности грађани и добијали још на почетку власти, када су, видели смо, и други светогорски манастири од њега добијали хрисовуле потврде и царске. Поменути појава може се тумачити околностима да Хиландар није пре тога добио хрисовулу општег карактера Михаила VIII Палеолога, који би говорила о поседима и правима манастира. Погледом самосталног положаја Хиландара учинио је у царској повељи релативно кратког текста, која са манастирских посела спомиње само село Кастри (Град) на Струми. С друге стране, могло би се помислити да су из неких нама непознатих разлога била утрожена права Хиландара која се наводе у хрисовули Алексија III Анфела, па су монахи позитивни да их поднесу Михаилу VIII и од њега затраже потврду. Извесно је да је хрисовула Алексија III из 1198. имала особиту важност, о чему сведочи и сачињено да су њени претплате забележени у инвентару манастирских аката из 1299. године.

Посматрајући веле Хиландара са обновиоцем Царства, може се констатовати да је он епископским манастирима, осим двеју сачуваних повела, даровао још осам докумената чије се постојање разликује из споменутог инвентара хиландарских аката. Такав број повела Михаила VIII тумачен је још једном односима између Византије и Србије који су успостављени после 1267. године и потрајали до 1281. Тумачење, међутим, не звучи убедљиво. Сасвим је извесно да су

[illegible][illegible]

прихватаo i mudrim, nekim manastirima, kao npr. Lavri-
sve Atanasija i Kseropontu, bitni su spremni da pri-
trafajuci delom otklanjaju imovine. Umetio je da su-
probroji bitni monahi koji su ostali u periji pravoslav-
ne. Prije tih su periji ljudi predumivali su roman-
skopost, stare monahs. Njihova potonosti su sa delom
poslali u Staniju. U Vatopedy su prihvatili i po-
stoli monahs perije pravoslavnu koju su se razdeljali
kome su izgorela 22 monaha i 4 svetovnjaka. Nakon
desetlaka predala nema prigritog sinoveta. Njihova
dara, moze se perivati da su i nestali monahi, kon-
stontine druge svetogorske sabirane, ostali periji
poslavlju, su protivstavljaju se u monastirskoj pol-
nici para Mihaila VIII Paleologa.

U brojnim prilogima o istoriji Hilaridara u srednjem i kasnom veku je istaknut mitjač koji je u životu crkve monaške zajednice imala dosta vešta i političkoj cara Andronika II Paleologa (1282-1328). Treba podsetiti da su se godine istovetnog hiladskog donora delom podudarale sa vremenom kralja Milutina u Srbiji (1282-1321), hiladara koji je nesliku pakuju i brinu u posedašima Hilaridara. Naši izdavački historičar V. Borović isto primenjuje da „skoro kroz čitav XIII vek Hilaridari nije napredovao tako i toliko kao u petogom (Milutinovom) vremetu“. Što se tiče stava vlastite Andronika II Paleologa prema srpskom monaštvu, neć se iz prelede hiladarskih povelja videti da je bratstvo između 1299. i 1328. godine dobilo 40 istovetnih darovnih akata, koji su uobičaj bili pravešni i sličnim povelama hiladidara — sinu mu Mihaila IX i unuka Andronika II. Međutim, pre nego što se potpunoj stalnom brigom Andronika II Paleologa o Hilaridaru, želimo da podsetimo na važnu promenu u životu Svete Gore koja se zbila za vladavine cara. Novembra 1312. godine nastali su xrisovulsi Andronika II Paleologa i stitijon patrijarha patrijarha Nifona, čiji su odlukama suštinski izmislili položaj Svete Gore i svetog gorca. Oa početka organizovanog monaškog života na Svetog Gori vlastite Omera je posvećivao svetog hiladidara — prota, a za to je pravio onog prenetog na vlastelinskoj patrijarha Stitijon patrijarha Nifona garantovao je najbolje doleženje Svetog Gori, ali je u budućnosti prota dobio da bude potpisan vlastelinskoj patrijarhu da se za njega primi posvećenje. Svakako da je ta jedna odluka uvela promene u život svetogorskih zajednica, pa i Hilaridara.

Цар Андроник II, кралъ Милитинъ и св. Сїефанъ, приидрайца цркви. 1321

Преплати на оне онога што је Андрић II Палеолог учинио за Хиландар, подсећамо се да за архиепископа Данило негову личност приказује десетим речима: „поживио се овоме светом и благоденом васељеном цару Андрићу, посматрајући његову добру вољу и љубав према Богу. Јер, њоме раздаријући се и душу своју чистели добрим делима онога живота, протре умним очима давање неких добара, свака се милостив јављање човечијој природи“.

У инвентару хиландарских аката (1299) забележено су пошлеца цара Андрићка II Палеолога (21), које се, бар по уоченим карактеристикама, односе на регулације бројних њимених и других права српске монашке обitelji.

Нако су подаци о тим документима драгоцени, чини се да се о брзи и дарежљивости Андроника II према Хиландару може суити пре свега на основу његових подела које говоре о сасвим конкретним ства-

рима. Прва од њих је хрисовула из јануара 1299, која има све облике сличних какав царске канцеларије. После подужет увода, аргенте, писане у најбољој традицији средњовековне хеленске реторике, Хиландару се потврђују многи постојећи стечени на основу хрисовула, прогласима и других исправа. Одлукама споменутих хрисовула сви се ти метеоци ослобађају од било каквих пореза и потврђивања. Занимљиво је да се Хиландару потврђује и право да држи брод ради преноса робе у темана Солуна, Волтериона и Триполија, а понавља се и важна одлука из данне хрисовуле Александра III Анећа (1198): Хиландар треба да остане слободан од надлежности против Свега I Оре, као што је слободан и манастир Циврон. Ако је такву потврду самосталности Хиландару употребимо да редовномо поменути хрисовуле Александра III, уочимо сву реалност процене стања из два различита периода у животу Свега I Оре. Јер, одлука Александра III каже да Хиландар треба да буде слободан.

[illegible]

Цариград Међутим, када је после изненадне смрти своје супруге, титуларне латинске царине Катерине де Куртенеа (1308), француски принц одузео од њеног наследица цариградски патријархат, папа је променио своју политику и до краја своје владавине чврсто везан за калуђерство. У првом годинама добрих односа са царством Ромеја, у Цариграду су као краљевски посланици бравили угледни манастира, калуђерске монахе и игумани. Никодим, Калиник и Герсаватје, који су свакако знатно допринели издавању повединара од Андроника II Палеолога и његових саврећара Хиџела и повластица.

Ускоро, јула 1317. уследила је златопечатна повеља Андроника II. са истом свечаном аренгом какву има

[illegible]

[illegible][illegible]

Zanimljivo je da je februaru 1321. godine Andronik III izdao kao tri xrisovule Hilandaracima, potvrđujući molbanja razne psoede i štiteći ih od smetnji i pretenzija suzeta. Možda je tada u Carigradu kao i kasnije boravio hilendarski iguman Gervasije pomoćni srpskog kralja u slučaju sukoba sa upukom Andronikom III Paleologom, koji se već našao u napadu. Svesim je izvesno da su burni događaji u Bizantiji, vezani za izbjažbe drugog grañanskog rata između starog cara i njegovog unuka (aprilu 1321), neposredno uticali na držanje kralja Milutina. Preokupatua sukoba okončana je sporazumom u Regjonu (jululom) preostale teritorije Carstva. Čini se da se neposredne situacije neposredno odrazilo i na odnos dvojice careva prema Hilanaru. Naime, upravo u juna 1321. godine potiču xrisovule koje je Andronik II izdao na molbu kralja Milutina i hilendarskog igumana Gervasija koji je i ovom prilikom posetio carski dvor. Istog datuma i sadržaja su i xrisovule mladog cara Andronika III Paleologa koji je tada, po odlukama sporazuma u Regjonu, vlast delio sa Andronikom II.

Друга група посела, двојице порека настала је септембра 1321. када је у Цариграду боравио хиландарски јеромонах Калиник. Међу њима је особито занимљива свечана хрисовула Андроника II, чији уводним речима говори о брзи којом је „вођени син и чет царства ми, превисоки краљ Србије“ указивао Хиландару, што се, пре свега, огледало у даривању посела. И сада је краљ Милутин замолио цара да слично поступи, а он је проценио „његову (краљеву) доброту, богоудобну намеру и жељу, а и чисту љубав коју је делима показивао већ годинама“. Зато је краљеве одлучио да Хиландару изда хрисовулу са потврдом разних посела и пореских новчаниста, дозвољавајући да се на манастирске поселе насељавају и „џуди неспасени у пореске књиге. Свечану хрисовулу истог садржаја издао је тада и млади Андроник II Палеолог, у септембра 1321. године настале су и две мање свечане хрисовуле Андроника II и Андроника III, које су на молбу краља Милутина потврдиле права Хиландара на неке поселе и ослободиле га од државних пореза и дажбина.

Изненадна смрт краља Милутина (29. октобра 1321) označila je kraj izdavanja većeg broja povelja careva

Удостоверение Михаила IX из июня 1300. године (десно)

[illegible]

sin pokojnog kralja (Milutinina)". U tekstu koji je možda pripremio učeni pesnik logotet Teodor Metohiti potvrđuju se posedi koje je Stefan Dečanski darovao pingu u Hrusciji; istovremeno se određuje da pugaana pinga biraју monasi, ali uz saglasnost kralja Srbije.

у добром одноšању са црквеноштинском политиком цара Андроника III (1328–1341), а то се може видети по припадности његове породице из прве половине XIV века (септембар 1331) и дошла на власт међународни српски краљ Стефан Душан (1331–1355). Јер, међународни ратни паде и последње која га је дошла на крају. Стефан Душан је већ у првих годинах владавине (1332, 1334) предузео и појачао походе против византијских градова и крајева у Македонији. Основни облик политичког односа између Србије и Македоније у то време остао је други који се из 1334. године може датирати. Он одговарајући помоћ византијског престола у Сирiji, доводи до познатог прилика у Цариграду. Замислимо да је из тих година порезишњак *оца* цара Србије и Византије потпуно немогуће цару Андроника III Никлашу. То је црвена црпосна, а из јула 1334. године, издата на молбу монаха Германова, којом се потврђује поседа на Сирiji, а неки датуми и парела протастама доместичке тема Константина Макирију коме се налаже да спроведе парелу у погледу. Измајући у виду дату споменутих поседа, а самим је ипосредно да су оне настале у Сирiji, а из лето 1334, у настојању да се супротставио оброну ереског краља, прикључи сам Андроник III. Можда овио прелена потиче и његова црпосна, издата које на молбу монаха Германова, којом се Хмарију потврђује волепие у селу Кремни, а из исте година и црпосна оца царовина великог доместичке Хрелне Охмухендла у Штиму и околини. Карпајеле, слично је да се ни у једној од њих не спомиње оброну краљ Стефан Душан, нити неговно обраћање молба цару. Треба тако перопати да су оне нове протосекле из сталне брпте коју је Андроник III наставио морати уклањати светогорским манастира. Нио се гиче црпосна у неки са царпашењем Охмухендла, она је настала у доба када је угулеши лепшак био у служби цара Андроника јер се у тексту њаго неговно дворастино. Накле се после састања двојице владара подмало Сопу спомињају мира (26. августа 1334) односи српског краља и Сирije сасиоу смирити, неса саувајућ рептив поседа Никлашу цару. Сасиоу усмешено 1341. етапама Јонафа V Царевина из септембра 1341. године, којом му се прала мајстаришћа Са. Николас Синоса, документ који је можда настао као после успоставања двојице владара краља Стефана Душан регистром царине Ане Санојске, а не самим то 1341, у име протосекле цара Јонафа V. Сасиоу припадности, договора и пери тога Душановио Уроша са сестром мајом до двара

1980). Однако, несмотря на то, что в 1980-е гг. в СССР проводились работы по изучению биологии и экологии голубоватой саранчи, исследования в этой области в настоящее время не ведутся. Впервые, по нашему мнению, в 1997 г. в статье Ю. В. Шенникова [1] описаны биология, экология, распространение и вредность саранчи в Казахстане. В настоящее время в Казахстане саранча распространена повсеместно, особенно в южной и юго-западной частях страны. В настоящее время в Казахстане саранча распространена повсеместно, особенно в южной и юго-западной частях страны. В настоящее время в Казахстане саранча распространена повсеместно, особенно в южной и юго-западной частях страны.

[illegible]

государственных. Период 1928 и 1929 годов на
этом в первую очередь в Института, который и
наоборот, который в настоящее время на 1/3 от
этого пара с реформ

Prilikom izlaska iz zgrade, u kojoj se nalazi i zbirka knjiga i refo-
tografija iz 19. vijeka, izgovorio je riječi: "Dobro nam je napu-
stati ovaj svijet, jer je napravljen za ljude koji su ga stvorili."
Dok je izlazio iz zgrade, rekao je: "Dobro nam je napustiti ovaj
svijet, jer je napravljen za ljude koji su ga stvorili."

[illegible]

goraški priopiti. Zanimljive su i ostale povelje koje
goraški monašiji, baš u nama i županijama, sačuvali
su. Na prvi pogled, najvažnija je povelja koju je
donao, čija verzija izlazi iz ruke svetog muškarca
na početku 13. stoljeća i koja je za monašije, a
na drugi pogled, najvažnija je povelja koju je
donao, čija verzija izlazi iz ruke svetog muškarca
na početku 13. stoljeća i koja je za monašije, a
na drugi pogled, najvažnija je povelja koju je
donao, čija verzija izlazi iz ruke svetog muškarca
na početku 13. stoljeća i koja je za monašije, a

Od samog početka crkveni manastir na Atosu je uvek bio zaštitnik parova Rojeva, koje je već poznavao u crkvenim knjigama i običajima da se sećaju u biopostajku i napretku obitelji Svetog Gore. Zbog toga i u potpunosti te vlasti i svete duhovnosti palamita u brojnim posetama kojima su parovi darovali svetog gorskog manastira raznim posetama i posvetama. Kada je u pitanju Xizandari, treba dodati i stajati brinu i zaštitu koju su mu ukazivali monahi iz kuće Palamita. U pismenosti monastira na ostrvu napredak Xizandari, oni su se često obraćali Piri gradu, monahi palamitanske kladare da svojim darovima izlaze iz mesta monasti. Činjenica su to oko 10-15 godina kada su otkrili izlazu djevu pravoslavni prijedlozi karakter, a ponekad biu otkriva i razlozi koji nemaju palamitarske porijekla. U knjizi Xizandari tako pomažu prave obitelji da se mogu obitavati, a kasnije se ponovo za vlasti Piri Atarskoj P. Palamita i koji je manastir na monahu se, kralja Muzgita, bogato darivao.

Прибислав Симић

МОЛИТВЕНИ ЖИВОТ ХИЛАНДАРСКИХ МОНАХА

Света Гора - Египатска је већ више од хиљаду година најразвијеније средиште монашке духовности и утиску на целокупно православно ислова. Ранија манастишкост - Египат, Синая, Јерусалимска - египатска манастирност - једно су изазуба важности и улогу коју су ислам донели, прешла нека од њих постоје и данас. Ранија, за то су различита. Египатска манастирност, где се монаштво најпре развило, после Халкедонског сабора (451) нашла се под јурисдикцијом Источне монофизитске цркве, што је немало повољног утицаја на касније неколико ограниченог утицаја на појачању православне екумене. Немалка остварна Јерусалимска, њихова црква развила и хранила највећих светих места и бројних египатских манастира, а касније и хришћанска доминација стигнула су до живот њихових стапотица. Једино су манастири Свете Катарине и Светог Сине Освешеног доживљавали прамење пронађе (после њих паровито) у IX и X веку, који су у њему живели највећи прамењи нестали и нешто догматских текстова, попут св. Јована Дамаскина). И слава значајности хришћанских манастира, међу којима је најразвијенији био Струги - свој брзи процват доживео је у IX веку, у време ступања Теодора Стругица, најоравијанијег монаха тога доба, који је дуго порадио. Од IX до XII века у Цариграду је основан велики број монастира манастира, од којих је на Хионарци највећи утицај имао Евфремије Сиријски свој угод почети да туђе ватиканске осмислом престојнице (1204), а након његовог коначног погину (1453) нешто део њих претворен је у цркве. Неки екумени доживео је и нелика хришћанска црква Свете Софије, напаша, „срцем Ромејске манастирности“, „дојном будућом света“

По, без обзира на све невољне околности, монаштво је на православном истоку у току неких деценија са јеретцима, посебно у време иконоборства, одиграло значајну улогу и створило некиког увид како у самој Византији тако и ван њених граница.

На устројство манастирске поредне и богослужбене Истине прије највеће опште изјаве су три расли-
ца: Јерусалим са околним манастирима заједницама,
палатским манастирима, предвођеним Студитским, и
Велика црква — Света Софија цариградска, чему су
ипак приклати и неке друге цркве. У једно-
м престошкни цркви се беома дуго постоје гува,
понајеу последоване), а док се у манастирима
ице читало. Из сљедеће оних разнотипа црквених на-
стаја је у XI и XII веку кршћански богослужбени пореда-
к преиспитане цркве, ошакшени Тимотејем, наред-
ним и Устав богослужбена, који носи име св. Симе-
Осеног. Али га сљедећим процес устројства,
уел у свим својим појединостима, наје је црква сн-
до XII века, ни до данас није у потпуности завршен.
Путеак цркве само литургије са својим пореком
устројеним у Цариграду у VI и VII веку, првила су
основни делови настали још у IV веку, на основу
непсихи отаца и учитеља цркве св. Василија Вели-
ког и св. Јована Златоустог.

Учено епископство, антропоцентрично, јерусалимско-палестинско и цариградско монаштво било је на постојање, у мањој или већој мери, укључено у свакогине феудалне распоре и сукобе, њих су били потпуно лишени сваког независног, отплетичког, стањивањског, црквено-државних мањинских пасивности и у одређеним ситуацијама. На цариградима изјављивајући да је криминалност црквишта монаха да њих су подмале цркве, по одвајању дјављама, по којима су и сами неки монастири дошли до тога. Је ли од црквишта дјављама пресе на дјављама у Свјетско, јерусалимско и Александрије, не је до хришћанскога и учествовао са Макарије Египатски. Овај догађај и данашњи начин *свјетско* На Свјетској Гори, међутим, то је по праву оно мања монастир, јеруслимско и мањинско који је некада неједино морао бити старим и јеруслимско, а данас само неједино јеруслимско. У црквишта су монахи отплетичко, црквишта јеруслимско не је и црквишта на црквишта неједино црквишта од осуду, али црквишта су разило црквишта од црквишта.

Манастир Григориј, цртеж В. Г. Барског, 1744.

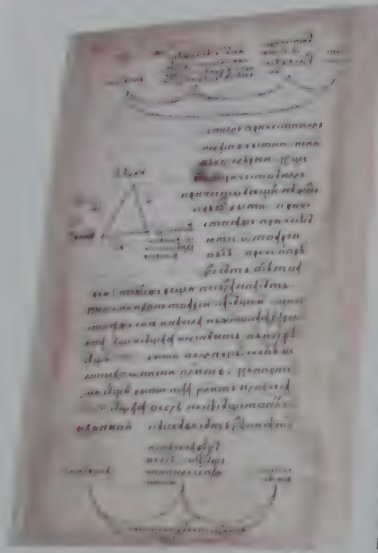
На крају и присна литургија на којој су се сви причешћивали, а испосници су један део евхаристијских тропара послали у своје келије да би се причешћивали у раним дане. Цели напострожи испосници, на пример столпници, повећали су се и на дуже време лишавали од свете тајне Црква, разуме се, на тај „верски индивидуализам и претерани спиритуализам“ није гледала као на „опасност“ — осуђивала га је, али не и изједначава са сектом скратита.

У време највишег успона византијских манастира, у VIII веку, полуострво Халкидика у северној Грчкој је било повлашћено арабљанских гусара, било опустело, али и тај град у истој веку на његовом јужном делу, Свети Петар, свој мир испосни. Петар Атонски, а у његовој средини и Јефимије Нови. Светогорске цу-

стиваке 843. спомиње и цариградски сабор на којем је проглашена победа над иконоборцима. У прилику његово време, на Агосу, удаљеном од срешшта Царства — брдовитом, обраслом зеленилом и богатом питком водом, са пустом, високом планином често покривеном снегом, с једне, и присејом повољним за напостроже подвиге анахорета, с друге стране — у другој половини IX и у X веку није била велика монашка насељивост, са лаврама и епитимјама, парцелима постављеним на самој обали Полуострва. У Карси, на његовој средини, било је седиште светогорске управе, а на њеном челу се налазио први старца, прота, по коме се и цело седиште називало *протата*.

Област Јустини, саборни манастир Антонијара (десно)

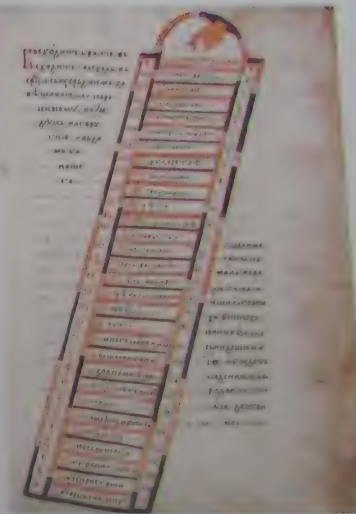
1990 *Transporella* Hansen 1990: 140. Gen. $\Delta N = 1$, $\Delta M =$

[illegible]

је написао св. Сава). Следеће главе (4—11) описује како сваки вршилац богослужбе, именован, изврши, а глава 12 је посвећена слободи манастира, а следећа глава (13—20) начину избора и постављању игумена, економима и еклисијарха и њиховим задацима, игумену са посебним напласком на игумановица дужностима са беспоговорном испуњавању његових поукама. Следеће главе (21. и 22) о записима, иконама и прелицици књигама које се не могу узимати и преносити, о уписивању у књиге прихода и расхода. Глава 23 свештне овоме замењује глв. врховног (врховног), пошлуду, био саставни део цариградских кигорских књига. У пројужетку следе онег прописи о пошанању монаха, игуменског прилици, брзи о самом себи без помоћног особа, одећи, обуци, редовном похађању, богослужењу, сабраци да монаси засебно кувају и једу у својим келијама, начину пројивања у прилици службе, манастирским радницама, хлебарима, рибарима итд. Иако је и у глава 35, којом се одређује вршиса панихиде (заупокојене службе), „досебно светло (свешано) и са свеношном бденијем“, односно стављење усомене на кигитора кир (имеога монаха 13. фебруара. Следећа глава је посвећена поменима преминутог братици, а глава 37, примачу будућих монаха и њиховом поштановању (монашену). Делене хране поштановима, примаче страних и пошаних, организовање болнице и одређивање болничара, регулисани су главами 38. и 40. У главами 39. и 41. су савише дошке игумену и братици, и друга поука игумену. Глава 42. говори о подизању Кареевске келије, а у последњој, 43. св. Сава наређује да се у кигитворској призорји сваког месеца и на дан кигитора чита Јулијан „рдици сећања заповећеног вам и на којим стању ваших“.

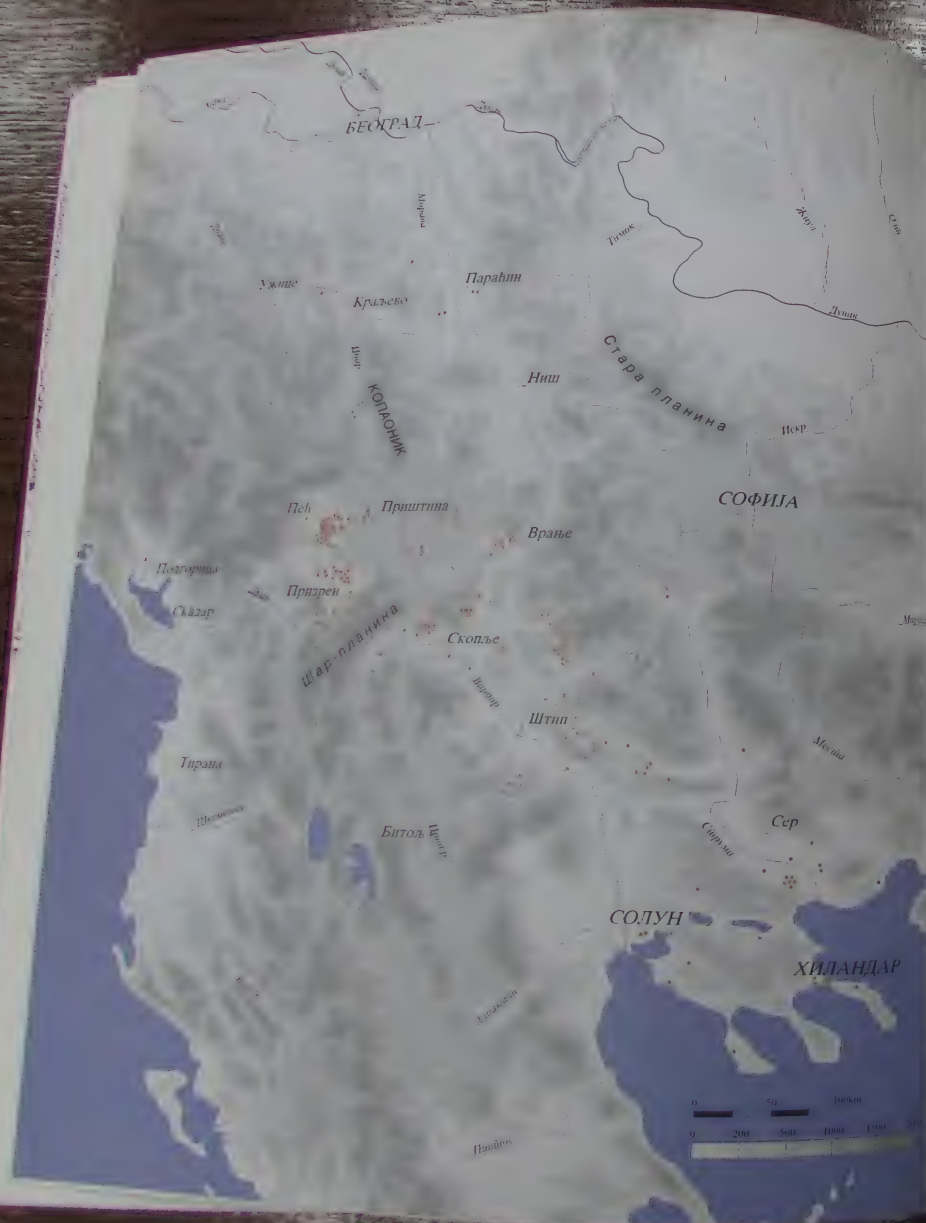
Хиландарски манастир св. Саве је, наравно, само један део протог данашњег црквеног живота истог манастира. Онда, наиме и поред унутрашњих одлика карактера о манастиру вршила деловања и празничних богослужења, не разликује се по редоследу дугих манастирских богослужења у току године; недостаје најинтереснији део црквица — синаксар, односно месецослов у којем су календарским редом, по датумима, почели одвијајуће се нове године. 1. септембра до 31. августа — дата унутрашња за сваки дан, нема ни где, прилог овога дела, празнична служба за покретне празнике — ни датум приговорања — алиси од датума Васкрса. У манастирском је доста расправљано о томе да ли је св. Саво превео тек Егиремски манастир, за који претходно рече. Мишљења су била врло унутрашња.

наста и nijeje, po koje onipierprihvašavašto. Majno je vepoizato da je sv. Sava preveo ieu tizine. Pre svega, u XII veku se na Svetog Goru još odvijao proces postepenaija pariradikalne manastirske prakse i usnažajaa jerusalimskog tipika koji su prihvatili i u pariradikalne manastire. Otuđu u Hilandariskom tipiku i u upotreba reči *himenija* za označavae različitih boi osluženja: jeđinom u dnevnom poretku, iale večera, na kojem se nije moailo za mrve (gl. 6) i koje u jerusalimskim manastirima nije ni bilo poznato, a drugi put ktičarima (gl. 35). Kratka je panomena o vrsinu btenija (svetionog bogoslužja), za koje se samo kaže da „treba da bivaју po zakonu u nedelje i u Vlatičine praznike i ostale uspomene svetitelja, čemu ćemo se poučiti od sinasera“ (gl. 8). Onakva kakva su vrsinu u jerusalimsko-nalestiskim manastirima, nisu u pariradiskim toga vremena postojala. U Hilandaru su, po rečima Savinog bioirada, bogoslužajaa obavlaao onako kako „od Vlatena panikomo“. Prema sauvanim spisim rukopisima, pouzamo se ina da je hilandariski monah Roman 1331. godine, u vreme vladouđnog iugumana Gerisajia, preveo za potrebe Hilandara jerusalimski tipik, kada su i ostali slovenski manastiri, po ugledu na grčke, primili i kada veš onipierprihvašeni bogoslužbeni poredak pravoslavne crkve i vloženi u tipiku koji nosi ime sv. Sine Osvećenog.

Лесійвиця из 1648 МСТЦ Грґуїні 187 г. 5.

Карактер и ширину хришћанских монаха показује и њихова книжевна делатност са Саве, писца *Китија* св. Симеона Немале, музичког интерпозитора који се може уврстити у најраније књижевне томеће почевка XIII века. А следећу му Дометијан и Теодосије са својим житијима и службама св. Саве и св. Симеона Немале. Са доста разлога се може претпоставити да су они припадали кругу образованих грчких монаха који су били претече највеће православне теолога XIV века — писца *Игуморја* Григорја Немале, његовог ипослест светогорског монаха и каснијег архиепископа солунског, поштом поштом поучењу о божанским енергијама и могућности виђења божанске светлости. Сам св. Сава, на век и по пре Паламе, у служби своме отцу каже: „Божанственом светлостју испуњен, отче, божанствене савне јави се по покритеју из највеће светлости божанствене јуче појави се“, изражавајући мисао првог бискупа нехалима.

У првим годинама XIV века, краљ Милутин је, излазећи у сусрет молби Хиландараца да их заштити од Турака који су својим брзим чамцима са малоазијских обала узисмиравали и нападали монахе на копну и мору, саградио на стени, у то време изгледа окруженој морем, у месту званом Хрусија, пирг са црквом посвећеном Вазнесењу Христа Спаситеља. Поред наведених имена — Хрусија и Христа Спаса — пирг је око 1332. почео да носи и назив Василијева, који је задржао до данас. Светом Василију је, наиме, била посвећена црква коју је унутар беома саградио, по свој прилици, Стефан Дечански. Служећи одбрани Хиландара, Хрусија је била његов саставни део, али је њу Милутин, и поред обавезе манастира да издржава њене монахе, снабдео знатним поседима, стављајући их у искључиву надлежност старешине пирга.

Хиландар је имао још једно фортификационо здање, на путу од мора ка манастиру, које је краљ Милутин обновио вероватно на месту старијег и које је добило име Милутинов пирг. Он је братство штитио од стране пристаништа.

Кареја. — Још приликом обнове старог Хиландара, Сава се побринуо да се у Кареји саграде и келије за боравак игумана и чланова братства када у Протат долазе због разних послова. Поред њих, Хиландар је у Кареји добио и *млчанницу* коју је Сава подигао „у месту са dobrим водама и плодносим дрвећем украшеном“, купљеном од Протата. Сава се већ тада, као и приликом каснијих долазака у Свету Гору (1216/7. и 1229), старао да за потребе ове испоснице, посвећене св. Сави Јерусалимском, обезбеди довољно винограда. И поседовање добара у Кареји било је српском манастиру потврђено јануара 1299.

На молбу цара Душана, негде између августа 1347. и јануара 1348, прот Нифон је уступило Светосавској испосници некадашњи манастир — у то време келију — Плака која се по свој прилици налазила у околини Кареје. Нешто касније, она му је била одузета, у складу с наредбом цара Јована V да се Протату врате келије уступане светогорским манастирима за време српске власти. Ипак, касније, јануара 1375, одазивајући се молби хиландарских монаха, прот Герасим им је ову келију поново уступио. Октобра 1364, прот Доротеј и његов савет дали су Хиландарцима Кофову келију да је користе за коначнице када долазе у Кареју на скупове. Но, изгледа да је манастир, из истог разлога као и Плака, и ову келију изгубио. Августа 1395, Хиландарци су се поново жалили да њихови представници када присуствују

светогорским саборима немају пожељног смјештаја, на њих је Протат тада дозволио бившу келију да је користи по потребама коначница.

Западна граница Ајона. — Стари манастир Зига, на западним обронцима планине Виге, Хиландар је добио већ 1199, а негов посед увећао је теренима Хромитица. Хромитица (1288) и њему суседним, истовременим делом тзв. Палеокострома (1294), које су винограде обрађивали манастирски парници. У питању је било 15 парничких породица суседног села Хромитица, које су према пракси из 1304, распоредиле 12 левана молија (1 молија = 939,18 m²) винограда на табели у потврди хрисовули из 1299, споменице се „дана Свете Горе, у Зигу, метох Светог Илије са парницама који се тамо налазе, мадањакм на обали и околним територијом“. Године 1325, српски монаси су у суседству Зига за 600 перпера купили мали заштитени манастир Светог Николе, звани Скорпијски. Споменица на њим Хиландару је потврдио Андроник II март 1326. године. Протат се одлучио на ову продају да би прибавио новац потребан за изградњу обрађиване тврђаве у том делу Свете Горе, тада изложеном честим нападима Турака. Хрисовула којом је цар Душан потврдио све поселе Хиландара у Србији и Византији (1348) спомиње и пирг Хромитицу, купљеницу Скорпију и територију унутар њених међа.

Македонија

Источна Халкидика. — Српско братство је од грчког Хиландара, Зига или неког другог манастира Милеја наследило извесна добра и у непосредном залеђу Атоса — на Превлаци у близини Јериса и западно од њега на подручју села Рулаве. У првој половини XIII века, због несрећених прилика под латинском влашћу коју су након смрти папе Инокентија III Светогорци престали да признају, и затим, до 1246, у условима створеним брзим смењивањем владара у Солуну, већина атоских метоха је поделила судбину својих манастира. Располагамо подацима да су хиландарске поселе на Превлаци присвојили њихови суседи Лавриоти и Кеиропотамци. И на рудаваком метоху, Лавриоти су, опет као суседи, заузели прилично велики комад земље, населили своје сељаке, изградили млинове, засадили дрвеће итд. Хиландарци су најпре успели да поврате одузете метохе (1274), а затим и да увећају онај на Превлаци, купивши многе парцеле њива и један виноград у подручју Јериса. Најзад, у току преговора за успостављање трајног мира између Византије и Србије,

У првим годинама XIV века, краљ Милутин је, излазећи у сусрет молби Хиландараца да их заштити од Турака који су својим брзим чамцима са малоазијских обала узимирали и нападали монахе на копну и мору, саградио на стени, у то време изгледа окруженој морем, у месту званом Хрусија, пирг са црквом посвећеном Вознесњу Христа Спаситеља. Поред наведених имена — Хрусија и Христа Спаса — пирг је око 1332. почео да носи и назив Василијев, који је задржао до данас. Светом Василију је, наиме, била посвећена црква коју је унутар белема саградио, по свој прилици, Стефан Дечански. Служећи одбрани Хиландара, Хрусија је била његов саставни део, али је њу Милутин, и поред обавезе манастира да издржава њене монахе, снабдео знатним поседима, стављајући их у искључиву надлежност старешине пирга.

Хиландар је имао још једно фортификационо знање, на путу од мора ка манастиру, које је краљ Милутин обновио вероватно на месту старијег и које је добио име Милутинов пирг. Он је братство штитио од стране пристаништа.

Кареја. — Још приликом обнове старог Хиландара, Сава се побринуо да се у Кареји саграде и келије за боравак игумана и чланова братства када у Протат долазе због разних послова. Поред њих, Хиландар је у Кареји добио и манастир коју је Сава подигао „у месту са dobrим водама и плодноним дрвевима украшеном“, купљеном од Протата. Сава се већ тада, као и приликом каснијих долазака у Свету Гору (1216/7. и 1229), старао да за потребе ове испоснице, посвећене св. Сави Јерусалимском, обезбеди довољно винограда. И поседовање добара у Кареји било је српском манастиру потврђено јануара 1299.

На молбу цара Душана, негде између августа 1347. и јануара 1348, прот Нифон је уступио Светосавској испосници некадашњи манастир — у то време келију — Плака која се по свој прилици налазила у околини Кареје. Нешто касније, она му је била одузета, у складу с наредбом цара Јована V да се Протату врате келије уступане светогорским манастирима за време српске власти. Ипак, касније, јануара 1375, одазивајући се молби хиландарских монаха, прот Герасим им је ову келију поново уступио. Октобра 1364, прот Доротеј и његов савет дали су Хиландарцима Кофову келију да је користе за коначиште када долазе у Кареју на скупове. Но, изгледа да је манастир, из истог разлога као и Плака, и ову келију изгубио. Августа 1395, Хиландарци су се поново жалили да њихови представници када присуствују

светогорском сабору немају ниједне келије, па им је Протат тада дозволио бивши манастир да је прилагоди потребама коначишта.

Западна граница Атоса. — Стари манастир Зига на западним обрницама планине Витоса, Хиландар је добио већ 1199, а његов посед увећао је паронима Хромићена (Хромићена) (1246) и нешто касније, истим делом тзв. Палеоманастира (1294), где су хиландарци обрађивали манастирски парник. У Атосу је било 15 парничких парцела суседног села Витосице, које су према пракси из 1300. распоникле са оном мошти (1 мошти = 939,18 m²) виноградних лоза. У потврду хрисовула из 1299. спомиње се „декан Свете Горе, у Зигу, митох Светог Илије са парничким који се тамо налазе, маслимама на обали и целом територијом“. Године 1325, српски монаси су у суседству Зига за 600 перпера купили мали анутоном манастир Светог Николе, званог Скорпијева. Својом над њим Хиландару је потврдио Андрија II маја 1326. године. Протат се одлучио на ову прелазу да би прибавио новац потребан за изградњу и одржавање тврђаве у том делу Свете Горе, тада изолованом честим нападом Турака. Хрисовула којом је цар Душан потврдио све поседо Хиландара у Србији и Византији (1348) спомиње и пирг Хромићену, купљеницу Скорпију и територију унутар њених мана.

Македонија

Источна Халкидика. — Српско братство је од грчког Хиландара, Зига или неког другог манастира Милеја наследило извесна добра и у непосредном залеђу Атоса — на Превлаци у близини Јерика и западно од њега на подручју села Рулаве. У првој половини XIII века, због несрећних прилика под латинском влашћу коју су након смрти папе Иннокентија III Светогорци претали да прилагоде, и затим, до 1246. у условима створеним брзим смењивањем владара у Солуну, већина атоских манастира је подељила судбину својих манастира. Располагајући подацима да су хиландарске поседо на Превлаци присвојили њихови суседи Лавриоти и Кеиропотамци. И на рудавском манастиру, Лавриоти су, опет као суседи, узели прилично велики комад земље, населили своје сељаке, изградиле келије, касалили дрвце итд. Хиландарци су најпре успели да поврате одузете манастире (1274), а затим и да увећају онај на Превлаци, купивши многе парцеле њива и један виноград у подручју Јерика. Најзад, у року преговора за успостављање трајног мира између Византије и Србије,

© 2000 Blackwell Science Ltd *Journal of Internal Medicine* 247: 399–406

[illegible]

Бројчано изражени подаци практика из 1300. године

[illegible]

Други број свиња: 13 пер. + свиња таква: 18 пер. + десетак од свиња: 30 пер. + они који немају овце, за
Други број свиња: 13 пер. + свиња таква: 18 пер. + десетак од свиња: 30 пер. + они који немају овце, за

1. Зависни манастири; 2. Падени манастири; 3. Бивши власници дела Града; 4-9. Имена пројеката, који су се одвијали у оквиру манастирских поседу, у пракси су бележени као сактерји.

У поседу манастира				Манастирски приход у новимцима																
Земски млин	Површина у модирима			Земски млин	Основни порез од парика	Приходи од неподелене манастирске земље и других добара											Укупно			
	Земља	Виногради	Баште			Укупна површина	Земља	Виногради	Укупна површина	Целокупан порез	Допунски порези	Налутисене деце	Земље	Виногради	Виноградни засови у ливу	Пашњаци и доградина		Пашњака	Копанска лива	Земски млин
	1335	83	2	1420		60 $\frac{1}{2}$														
	450	20 $\frac{1}{2}$		470 $\frac{1}{2}$		18														
	200	13	1	214		11														
	125	6	2	133		5														
	50	4		54		2														
		4		4		2														
		12	1	13		17 $\frac{1}{2}$														
						3 $\frac{1}{2}$														
	2160	142 $\frac{1}{2}$	6	2308 $\frac{1}{2}$	8100	3 $\frac{1}{2}$	810 $\frac{1}{2}$	6	150 (100 $\frac{1}{2}$)	3	160		2	6			4		175	294 $\frac{1}{2}$
	250	4		254					9 $\frac{1}{2}$											
	50			50					3 $\frac{1}{4}$											
	300	4		304	2400	25	2425		12 (10 $\frac{1}{2}$)		48	5			2	1		2	58	71 $\frac{1}{2}$
	200	8		208					9											
	30			30					3											
	230	8		238	2000	?	2000	1	14 $\frac{1}{2}$ (12 $\frac{1}{2}$)		40	2					2		44	56
		27 $\frac{1}{2}$	1	28 $\frac{1}{2}$					11 $\frac{1}{2}$											
									2											
		27 $\frac{1}{2}$	1	28 $\frac{1}{2}$					14 (12 $\frac{1}{2}$)											12 $\frac{1}{2}$
1		8 $\frac{1}{2}$	16 $\frac{1}{2}$	25					6 $\frac{1}{2}$											6 $\frac{1}{2}$
		7		7					10 (10 $\frac{1}{2}$)											10 $\frac{1}{2}$
					200	?	200 $\frac{1}{2}$				4	2							6	6
					300	18	318				6	4							10	10
					800		800				16								16	16
1	2690	197 $\frac{1}{2}$	23 $\frac{1}{2}$	291 $\frac{1}{2}$	13800	46 $\frac{1}{2}$	13846 $\frac{1}{2}$	7	178 (174 $\frac{1}{2}$)	81									5080	58015 (64 $\frac{1}{2}$)

испашу пчела и десетак од свиња: 15 пер.

11. У заградама је дат тачан избор пореза.

1299. године извршила је сватану саопштавањем брака између краља Милутина и Симоније, кћери цара Андроњика II. извештајем о сватану који се — по својим приликама — направио за успешни посредовање — добили за ове новце, као и за метоце у другим подручјима, брзој имунитете и имовинске привилегије. У хроникама из 1299. сименту за ове метаце и — на Превалачкој Јерци, посечен Св. Николи, и Богородици у Рујани, са правима која су њиме припадала.

Хиландар је прва праксица из 1300. имао у Кондо-
грини, седишту епископа Рудана, пет парничких породица
свега укупнога 16,5 модела оранице и 8,5 модела
вишеграда. У састав рујевог манаха спадало је и
манастирско добро у селу Камени (= Каменица) од
20,4 модела земље, чији је парчеви аси, треба присто-
пљивити. Хиландар имао у запису парнична овога села
= 18 породица, власника 29 модела земље (в. табелу).

Адреси је град Милутин приложио бројне њиве и парцеле винограда које је купио у подручју Јериса, а показује да 68 модела увећан и напуштеним њивама које су истасарали чиновници предао Хиландару

на основу наређе Андроника II, издате пре маја 1320. Заузимањем старешине Симона, пирг Хрусија је маја и септембра 1321. добио од цара на дар укупно 500 модија земље и 25 паричких домаћинства.

Хиландарски игуман Гervasije (августа 1329) и јеромонах Арсеније (јула 1332. забележен као игуман Василијевог пирага) заменом и куповинама њива су заокружили и увећали посед у околини Јериса, те је цар Душан 1348. Хиландарца потврдио метохе у Рудави, на Превлаци и код Јериса.

Касанорија. — Свој једини посед на овом полуострву, звани Света Тројица — зимску испашу за стоку, западно од села Афетос — Хиландар је добио од Андроника II 1318. или 1319. године. Њено власништво је 1351. потврдио и василевс Јован V Палеолог.

Зајадна Хакидикиа. — Манастирић Светог Илије на Каламарији, у подручју села Ропалеје (топоним Тропалија, око 20 km ји. од Солуна) Хиландар је 1314. добио на поклон од извесног Јована Драгумана и његове жене. Убрзо затим, купујући од сињих по-

седамка суседне парцеле винограда и паше, српски монах су имане увећати, организујући га у манастир. Поред тога, Антонић и њим је пре 1316, у награду Ропалеје, уступио и 100 молта земаље намењене сабињу винограда, а пре јула 1317, још 20 молта (можда као награду за успешно посредовање у кризи која је избила у односима између српског и вилантиског двора због продуженог боравка краљице Симонеде у Цариграду након сахране њене мајке царице Припе Монфератске).

На основу ових писања и купопродајних аката и царских потврдити христову да је каснијим да је хиландарски манастир на Каламарјини износио 325,5 модела земље и 32,5 модела винограда. Њему је пре 1. јануара 1320. Андроник II приложио још 320 модела земље. Већ у првој половини 1321. године Хиландар је на Каламарјини добио још два села која је купио краљ Милутин — Кузучуљ (негде у подножју на 100 модела Кондестефанове земље, њиховом куповином срепски краљ је финансијски помогао свога тата Андроника II, на чију је страну стао у сукобу са његовим унуком Андроником III. Поседавање ових села потврдио је најпре Андроник II јуна и септембра 1321. а затим и царев Душан 1348. и Јован V јула 1351. године. Најзад, измешу 1348. и 1355. Душан је манастиру Хиландару поклонјо још каламарјиско село Лигњани / Лигњин, чија локација није позната. На молбу деспота Јована Угљеше, и Јован V је христову да од септембра 1365. потврдио поменуто село са његовим пристаништем и риболовштвом.

Солун и његова околина. — Вероватно још у првим годинама XIII века, Хиландар је, бригом самога св. Саве, у Солуну стекао келију Светог Борха. У надлежности њеног економи налазили су се касније виногради које су Хиландари куповали последњих деценија XIII века, тако да им је Андроник II 1299. потврдио права на „метох св. Борха у Солуну са виноградима куљеним изван града“. Свети Борје се налазио у источном делу града св. Димитрија, тачније у северном делу његовог старог Хиландара. Приликом обнове овог метоха (пре 1316–1317) или нешто доцније, Хиландар је од краља Милутина добио и манастир св. Јерусалима код Златне капије, где су српски монаси измисли 1322. и 1335. купили укупно 13 кућа распоређених у четири суседна дворишта. Подаци о хиландарском метоху у Солуну наводе и закључак да је, по свој прилици, сам краљ Милутин обнављајући цркву, променио њену посвету, због чега се у хрисовули цара Душана 1348. наводи „у граду Солуну црква Свете тројице са кућама и метохом“.

[illegible]

Потпуно је право — Саудије изабрао је за свог Димитрија (Мисирског сургоно, јеванг. от. Јосифа) који је 200 КМ. из југ-запада Хисалијара (данас — јужног краја дугачког и широког полуострва Грва, иза рурде Димитрија) у Хисалија (у манастиру Давидов и Николасе Казијана) изабрао за свог 1326. а затим и Спартинијевих синова 2. септембра 1245. Спартиније је у велико са овим последњима и Манастир Св. Давида, манастира дано право да на пунојкој земљи изабравају своје слободне селанце. Потпуно је 1298. године манастир Св. Јосифа Димитрија, који је 11800. манастира 2000 манастира земље, виноград и млина, као и девет парцела, парцела — власника 230 манастира, парцела и млина, манастира (у табели) — он је током прве деценије XIV века увећан тав. Демонструјући, изабрао који је Андроник II као угледним манастирским (дромонти) Матеју, а он предао своје манастир. Матеја изабрао да оме успелија је 1327. године. Цар Давид је фебруара 1347 (1. месеца) у Лушију пренео своје упућених Палеолог и једно суседно селиште, а затим га изабрао 1348. Метох у Лушију је добио крај и у једном хрисовули васисаде Јована V 1351.

Најзад, спремајући се за велики рат против Турака, деспот Јован Угљеша је у пролеће 1371. позвао Халандар и приложио му на језеру Волви, у подручју Рендине, око 5,5 km западно од Ставреса два села – Акротирион и влашки катун звани Зарименин.

Село Кучкаране (Галини, око 14 km сг. од Јакопа) и манастир је од Душана добио вероватно пре 1348. када му је цар то власништво потврдио.

мешаю, тем не менее 28 молний питографа и голландцы приносят два поросенка и панафура коров сего приносят в прачин-
ку Санах весту, дадут паричку породинца сего (10)
молния фруинне и четыре молнии питографа (в табелу).
Последний раз сего сего помяну в Душанноу по-
следней раз 1348 г. г. г. г.

У првим летописима XIV века, појављем суседних етних групација често је био у паг моћни појаст. Како је Антоније II, краљ Мизутија у јуна 1300. напустио на Хиландар седиште Кларини (једно место Епархије, око 3 km из с. Кларини). Ој се тако ката-строфа и појавио у 1301 године, он је био најбо-љаше. Хиландар је у њему имао 8100 моштија орама-на, ишаја и шума, три и по моштија винограда, шест манастира и 21 парцелу порозиса, воде су распореда-не са окоштом 2160 моштија земље и 145 моштија вино-града (табела). Октобра 1313, у њих захвалности за вође томош коју му је Мизутија дружио у борби против Грвара (1312/23), византијски цар је Хилан-дару доделио село Кучено (једна Епархија, око 24,3 km из с. Нирити). Она ога се на Хиландару су-судећим билима наја (1317, 1321, 1348 и 1351).

Да би учvrstio mir na crkveno-političkoj granici između Mladun i nar. Андроник II су постигли споразум о размени територија. Хивалдар је тада (1348. годину) после досеља, од којих су два села била издана на постојећем манастирском метоху — Елмухоно (Манастираца, око 3 km сз. од Таркарице) са манастирском породицом и 120 моштија обрадбе земљама, давањем првенственог поштовања, и Динскохорион (међу селом ивиц. утврђено), где је, поред поштовања св. париска, једног мана. цркви, ирвана на потпуни прихода од папашара од Савстоа II три и 20 орава, манастир имао и 11 парничких породица са 26 моштија и поштова. Оба села се спомињу у пошторним кристованцима 1319, 1321, 1348 и 1351 године. Најпосле нешто ови савешних села савешна је и марта 1335, када је византиски игуман Гервасије своје манастире, апелујући дошавшином досеља у Худинама (тогдаш. манастирско) дошло је савешно I Гвигоху и на тадашњем се и тогдо од њега) са приходом од 40 первер годинашних, који је Гервасије лично добио од цара Андроника III јули 1334. Најпоса, иулар, Душан је, дошавшином дошавом током с. струме, јануара 1345, Хрстовом метоху приложио село Глардохор (Глардохорион, 4 km јз. од Таркарице), такође савешно манастирском домену. Оба села сабележена 18. јуни у Душановој повелици из 1348. године. Овако повелица је перипатити Душан, после 1348, прихватио тога једног имене у Медицици (на обали реке Галисци, сз. од Гвигоху).

Угађено од пута у правцу запада, село Горица (напојом Горица, 5,5 км. сг. од Пиргите) са насељом Алтеца (Крушено), Хиванлар је добио 1318. године. У поменутим потврдитим хрисовулама ипак није наведено да ли је село још тада забележено после Глишареца (1321, 1351) или село је забележено после Глишареца у Липсочорхота, а у Душановој хрисовули (1348), као и у оној Алароника II (1319) Горицима значајног набрајање хиванларских струмских села.

Možda je u veći sa planovima da obebedi srpski prestoni delom od svojih sinova, vladara Prinsu Monstina u selu Xindak, koje se prostiralo na desnoj obali Sruze. Mlini, polinut posle avgusta 1321, postao je predmet dugotrajnih sporova između srpskih i bugarskih vladara.

Због савременог овим подручјем, око 18 km сн. од ушћа Стрме, Душан је, пре 1348. Хиландару приложио село Кучкаране (Палеохорон, око 11 km јужно од Елевтеруполиса). У паревој потврди ој хрисовузи из 1348. забележено је „село дион Кучкаране“ (т.ј. текет горе).

На *левој* обали Тахиског језера Хиландар је 1318. добио још два посела, т. ј. Стари Звраник (Дравско, око 7 km западно од Радошца) са 34 паричке породице и, на *левој* обали Ангисте, Малуку (поштош Мелакја, око 2 km северно од Дравског) са 25 паричких породица. Оба имања потврдио је Андрионик II марта 1319. и, на захтев краља Милутина, поново, јуна и септембра 1321. Поглед поменутих два Звраника, монаси Хиландара су од фебруара 1320. до априла 1329 — куповинама и добијањем на поклон баптистичких парцела од наследника пона Модина — стекли још 3000 модина земље у другом делу Звраника. На захтев гушмана Герасија, Андрионик II је хрисовулом, у датум такође јуна 1321, потврдио парцели део ове земље. И Душанова повеља 1348. године бележи „дело Звраника оба”. Најзад, и Јован V је 1351. потврдио имање Звраник, подрачувајући, без сумње, оба његова дела.

Ролетски великико догостета митрополије Јихне, свештеника Димитрија Варде, даровани су Хиландару пре 1348, неку своју именову – њине, дворишта и баште, смештене код Зврдника. Дароване су уштин-ни рази поминања и спаса својих душа, као и обезбеђивања адефата (– издржавља) и пахвова сна. Вардину баштину поштрелиа и Душанова хри-стовула Хиландару илота 1348. Пошто је ивештаи број година уживако адефат, Димитрије Варда је од-лучио да се ипотије са монасиа, и, да му они иау до-пуну.

бијену имовину исплате још 24 пергера, и да уз то дају краву, теле и шест великих молира (један велики молир = 68,33 антре) жита. Овоме треба додати и село Потонино (Петелино, око 19 km ји. од Сера), које је цар Душан покорио пре 1348, када га је мањегину потирио. Најзад, потврдио га је и Јован Угледом од исплатом септембра 1365.

Сер и његова црквица. — Манастир Хиландар су од 1321. до 1326. поклоном и културнопаа стекли „девет кућа — узлазном приземних — кућа у кастрону (= селу) У то време, окобавра 1323, и његов упућени старан је романиа Калника „заветану му је манастир Светог Николе, који је а неке посебне заслуге, лично, септембра 1321, добио од цара Андроника II. Захваљујући саопштеним оствана, могло се уопити да је напалено на крајнем западу града, у горњој Каменици, па јужној страни брежуља високот 135 м. Каменица које је игуман Гервасије предмети, обично сам ни са јеромонахом Калником, Хиландар је од 1323. до 1326. стекао у околини Сера, 150 стрема (= модела) њива и у Загори, у подручју суседном Каменици, око 11 стрема виноградот су се налази у надлежности Светог Николе. Поседавање овог манастира Хиландару је потврђено хришћанским изазитом 1348. и 1351.

Каспирон Зихне и његова околина. — Протогастар Теодор Дула Павловић Синић је децембра 1333. из 300 персира протогану Геврсиу (тј. Хиландару) мјли са две жрњи, који се налазио у селу Крими на реци Папакс (Ангиста) са 50 мотија земље у околини, а цар Андоњик III је ову куповину потврдио јула 1334. Такође у подручју Зихне, Хиландари су октобра 1353. и марта 1355. купили две њиве по 62 мутина (један мутина = један персер) и винограде од крмича стеме за 36 дука.

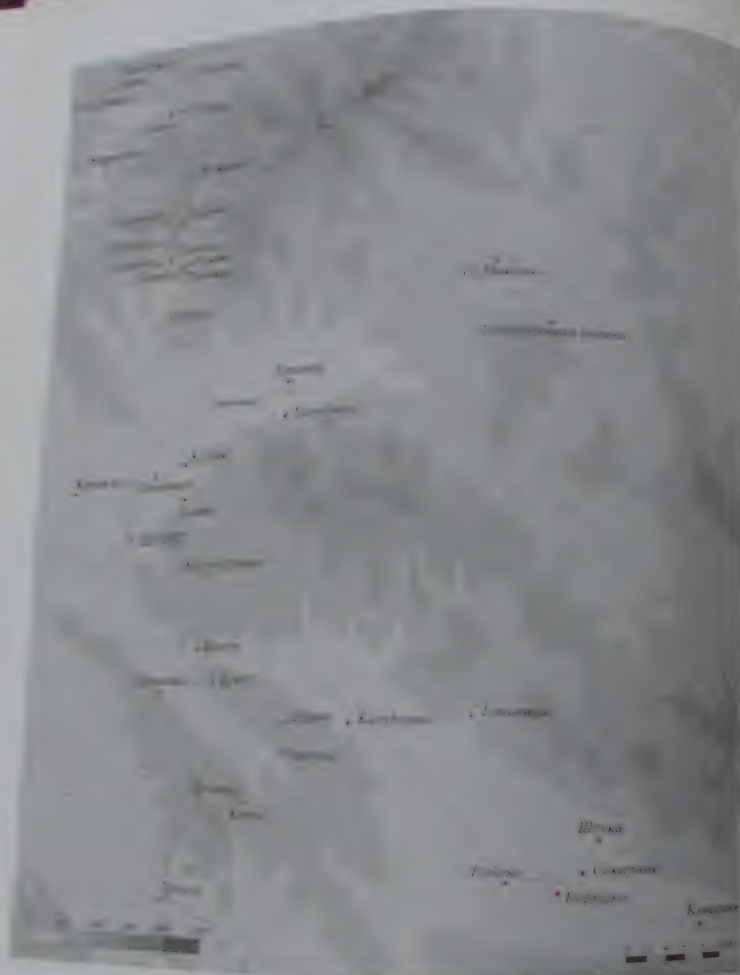
Подручје Мелника. — Цар Андроник II је 1318. или 1319. Хилаандару уступно дельу испашу после у близини Мелника — ошанину Мачинште и са њом гв. Светог Димитрија Птерота, чији положај није утврђен.

Област Струмице. — Хиџандар је своје прве поселе у подручју реке Струмице добио од српског великаша Хрелце, вероватно маја 1336. године. Дарована добра су се налазила у Струмичком пољу, са две стране неготиране реке: сепиште Сквирич (око 13,5 км источно од града Струмице), село Кулараци (Ново Копањарево, око 26,5 км јн. од Струмице) са планином Ограблени и територијом која се простирала до реке Василевице на истоку, до планине Сливнице и границе села Ђосевице на западу и до планине Драганин на Не-

[illegible]

Хиштарци су развијали својим изградњу и уједно и својим једној страни реке Струмице. Грађа становништва живела је у Каулерини на једној обали Стуре реке (око 16. в. пре Христа), а на града Струмице, а још тако и у Мориној (на једној страни), затим село Корупино (Струмице), 15. в. пре Христа (Струмице) и селиште Рибина (око 8. в. пре Христа (Струмице), које је једно од првих београдских (Београдског) становитељских (Селишта) Хиштарци. Хиштарци су живели до краја пуњавајући своје, жале, жале, Давиди (у једној од својих прилози) Хиштарци после 1132. го. а пре 1140.

[illegible]

Хрисовули из 1348. у који су Хиландарска имала само сумарно забележена, ова села нису посебно наведена, вероватно су била обухваћена правима цркве Св. арханђела у Штипи, која нису детаљно наведена. Њима треба додати и Калистровици (Калистровици, око 10 km југ од Штипе), које је као село манастира Деснога 1381. године постао хиландарски посед.

Најзад, у јужном делу поља, у слику Дуканце, Хиландар је 1366. добио цркву Светог Стефана, коју је на својој баштини, самцао Душанов војсковођа Никола Станковић. Поред Конце, оа је Хиландару у овом подручју приложио и 13 села, од којих до данас са истим именом постоје Лубиница (2 km сј. од Конце), Равнице и Делино (око 6,5, односно 9 km сј. од Конце).

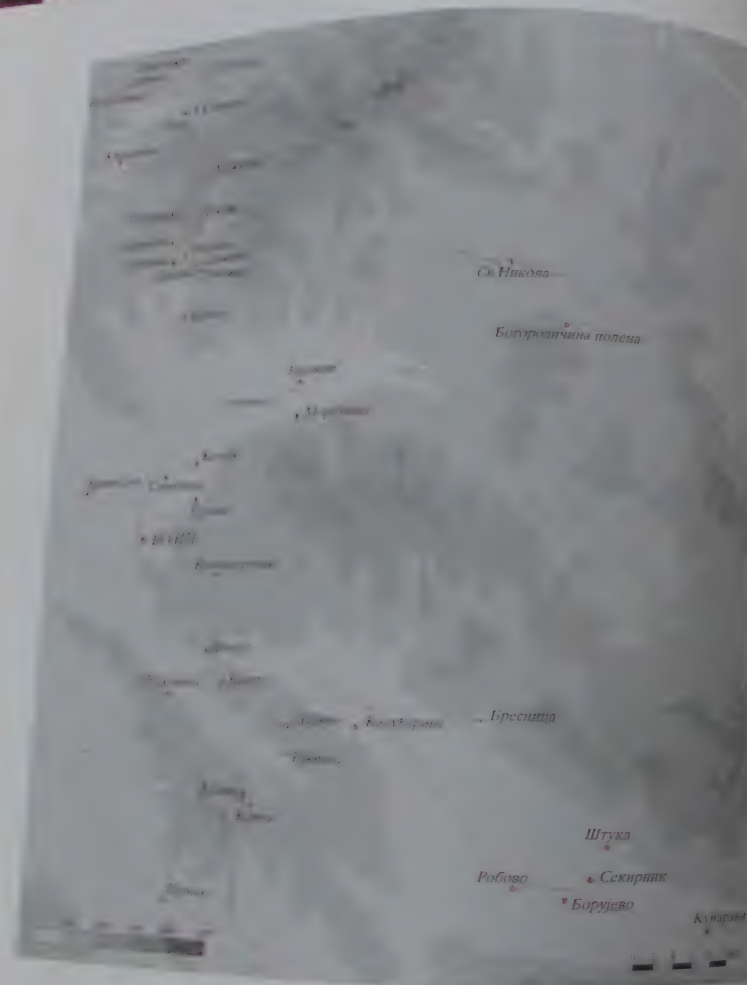
Са црквом Светог Владеа Хиландар је добио и два села — Вариница у подручју Штипе и, нешто удаљеније, Ђајица, чији топоними нису сачувани, као и селиште Тарахиница (данас село Тариница, око 7,5 km сј. од Штипе), које се граничило са постојећим манастирским поседом. У питању су били Карбиница које је Хиландар, нагледом још као заселак, добио од Хрље Сматра се да се он развио око цркве Свете Петке коју је подигао неки Карба на земљи добијеној од краља Стефана Дечанског. Свету Петку на Брегалници, са њивама, испашама и земљом, Хиландару је приложио краљ Душан. Даља судбина ове цркве није позната. У хрисовули издатог 1348. забележени су село Карбиница са његовим правима и црква Светих Врача са кулањеницама и виноградом. Територија Карбиница на левој обали Брегалнице 1355. се простирала између атара села Тарахиница, Радане (Радане), Козјака (вероватно Горњег Козјака) и Козјачке реке.

Негае у околини Штипе налазила су се и села Козијак, Рурак и Криви До (Криви До, око 9 km сј. од Штипе), која је 1389. године војвода Димитар приложио Хиландару.

Овие Поље — Зетово — Морозови — Нишанци — Територији Карбиница припадали су и тзв. ступови (комплексни ораница намењени производњи житарица) у Овчем Пољу, као део карбиначке земље, на десној обали Брегалнице. Свој посед у Зетову и Нишанцу, који је сачињавао власетинство лесновског Светог арханђела Михаила, Хиландар је добио са овим манастиром на дар од његовог ктитора, великог војводе Оливера, 1342. године. Тада су му припадала села у долини десног слива Зетовске реке, од којих већина постоји и данас: Лесново (око 3 km сј. од Зетова) са заселком Луково (истониме-

но село, око 6 km северно од Зетова), Добрица (Доброво, око 5 km сј. од Зетова), Дрвеница (око 1 km сј. од Зетова) са црквом Светог Давида и његовим Пенито (сауван је топоним Пенито, а 5 km југ од Леснова), у њих је и црква Светог Трикопета, који се, ипак, налазио између Леснова и Пенитица, затим, на левој обали Зетовске реке, село Ђајица са црквом Светог Николе (постоји црква Ђајица око 5 km јужно од Зетова) са његовом Габаницом (данас истоимено село око 5 km југ од Зетова), у чијем атару се можда налазио и један вилиши катар. Када је 1347. године Лесновом поседу средина Зетовске епископије, пар Долина га је научио Хиландар, давши му вероватно у надоместак неки други манастир. Године 1381. Концатам Делиновић је Хиландару повратио Лесново са власетинством које се у међувремену увелико у изборилица села леснов сави Зетовске реке, у Концатамном дарованом акту спомињу се још Ђајица (Баланица, око 7 km сј. од Зетова) и селиште Митково (село Митково, око 12 km северно од Зетова), као и неидентификовано село Гробица, затим, на левој обали Зетовске реке, селиште Бунаш (село Бунаш, око 4,5 km јужно од Зетова) и у његовој долини Габрово. Поред њих, у долини средине Брегалнице, Хиландар је 1381. добио и Морозовица (Морозови, око 8,5 km јужно од Конца) са заселцима Градони (око 4,5 km јужно од Конца) и данас непознатим Раковима. И у Пишани цркву Светог Николе са истоименим селом (око 7,5 km сј. од Царевог Села, које се од 1957. назива Деољово) и храм Свете Богородице вероватно у Брегалници око 2 km југ од Царевог Села, где је сачуван топоним Богородичка Пољана. Као 1342. и 1381. Хиландар је са Светим арханђелом Михаилом слагао и прихода од метовског траја у износу од 100 пераира годишње.

Селиште — Долина (Деољово) (Криви До) — Дешанов власетин Волатко Пискарић је Хиландару, после 1348, приложио цркву Светог Николе, коју је самцао на својој баштини — Писаи са селом на левој обали Дуканце, које се на истоку простирало до Моштанице и њеног ушћа у Дуканцу, а на десној обали ове реке село Сушица, чија је граница била река Габаница (Дубочица). Хиландар је са Светим Николом добио и села која је овој цркви приложио цар Душан: Идући од Сушице према западу, то су били Првиница, Радибужда Горња (Радибузи, око 10 km сј. од Пеаче), Отрпшница (Отошница, око 12,5 km сј. од Пеаче) и Ветуница (око 10 km западно од Пеаче), као и део земље на брду Крилатици (село Крилати-

хрисовули из 1348. у којој су хиландарска имања сасумарно забележена, ова села нису посебно наведена, вероватно су била обухваћена правима цркве Св. арханђела у Штипи, која нису детаљно набројана. Њима треба додати и Казопетровце (Калапетровић, око 10 km јл. од Штипе), које је као село манастира Леснова 1381. године постало хиландарски посед.

Најзад, у јужном делу поља, у сливу Лукавице, Хиландар је 1366. добио цркву Светог Стефана, коју је на својој баштини, у селу Кончи (Конче, око 22 km сз. од Струмице), сазидао Душанов војсковођа Никола Станковић. Поред Конче, он је Хиландару у овом подручју приложио и 13 села, од којих до данас са истим именом постоје Лубница (2 km сз. од Конче), Ракитец и Делино (око 6,5, односно 9 km сз. од Конче).

Са црквом Светог Властја Хиландар је добио и два села — Вардишта у подручју Штипе и, нешто удаљеније, Благи, чији топоними нису сачувани, као и селиште Тарахичи (данас село Таринчи, око 7,5 km сз. од Штипе), које се граничило са постојећим манастирским поседом. У питању су били Карбиши које је Хиландар, изгледа још као заселак, добио од Краље. Сматра се да се он развио око цркве Свете Петке коју је подигао неки Карба на земљи добијеној од краља Стефана Дечанског. Свету Петку на Брегалници, са њивама, испашама и земљом, Хиландару је приложио краљ Душан. Даља судбина ове цркве није позната. У хрисовули издатог 1348. забележени су село Карбини са његовим правима и црква Светих врач са кулњеницама и виноградом. Територија Карбина на левој обали Брегалнице 1355. се простирала између атара села Тарахинаца, Радане (Радане), Козјака (вероватно Горњег Козјака) и Козјачке реке.

Негде у околини Штипе налазила су се и села Козијак, Рурак и Криви Дол (Криви До, око 9 km сз. од Штипе), која је 1389. године војвода Димитар приложио Хиландару.

Овче Поље — Злејово — Морозвио — Пијанец. — Територији Карбинаца припадали су и тзв. ступови (комплексни ораница намењени производњи житарица) у Овчем Пољу, као део карбиначке земље, на десној обали Брегалнице. Свој посед у Злетову и Пијанцу, који је сачињавао властелинство лесновског Светог арханђела Михаила, Хиландар је добио са овим манастиром на дар од његовог ктитора, великог војводе Оливера, 1342. године. Тада су му припадала села у долини десног слива Злетовске реке, од којих већина постоји и данас: Лесново (око 3 km сз. од Злетова) са заселком Луково (истоиме-

ни село, око 6 km северно од Злетова), Добрејево (Добрево, око 5 km сз. од Злетова), Дресово (око 5 km сз. од Злетова) са црквом Светог Јелисеја и златним Пештино сачуван је топоним Пештани, 1,5 km јл. од Леснова; уз њих је и црква Светог Промисла, која се, изгледа, налазила између Леснова и Пештани; затим, на левој обали Злетовске реке, село Бакново са црквом Светог Николе (постоји брдо Бакново око 5 km јужно од Злетова) са заселком Глобича (данас истоимено село око 5 km јл. од Злетова), у чијем атару се можда налазио и језан алашки напун, Када је 1347. године Лесново постало средиште Злетовске епископије, цар Душан га је одузео Хиландару, давши му вероватно у надокнаду неки нама непознати манастир. Године 1381, Константин Државић је Хиландару повратио Лесново, са властелинством које се у међувремену увећало. Уз набројана села десног слива Злетовске реке, у Константиновом даровном акту спомињу се још Близанице (Близани, око 7 km сз. од Злетова) и селиште Мушково (село Мушково, око 12 km северно од Злетова), као и неидентификовано село Гребен; затим, на левој обали злетовске реке, селиште Бунеш (село Бунеш, око 4,5 km јужно од Злетова) и уз њега селиште Габрово. Поред њих, у долини средње Брегалнице, Хиландар је 1381. добио и Морозвио (Морозвице, око 8,5 km јужно од Кончана) са заселцима Градвци (око 4,5 km јужно од Кончана) и данас непознатим Раковцима. И у Пијанцу цркву Светог Николе са истоименим селом (око 7,5 km сз. од Царевог Села, које се од 1957. назива Делчевој и храм Свете Богородице (вероватно уз Брегалницу око 2 km јл. од Царевог Села, где је сачуван топоним Богородичка Пољана). Као 1342. и 1381, Хиландар је са Светим арханђелом Михаилом стекао и приход од злетовског трга у износу од 100 перпера годишње.

Славниште — долина Лукавице (Криве реке). — Душанов властелин Влашко Паскачић је Хиландару, после 1348. приложио цркву Светог Николе, коју је сазидао на својој баштини — Пасачи са селом на левој обали Лукавице, које се на истоку простирало до Моштанице и њеног ушћа у Лукавицу, а на десној обали ове реке село Сушицу чија је граница била река Глобича (Дубочина). Хиландар је са Светим Николом добио и села која је овој цркви приложио цар Душан. Идући од Сушице према западу, то су била: Првинци, Радибужда Горња (Радибуш, око 10 km сз. од Пасаче), Отрштина (Ототина, око 12,5 km сз. од Пасаче и Ветуница (око 10 km западно од Пасаче), као и део земље на брду Крилатици (село Крилати-

[illegible]

Наставник Приземљених — у саставу Приземљених Аспланзир не можемо даи први — Свети Димитрија, по свој прилици — од кривога Државина (1276—1282), и Свети Богородица „из града Приземног“, коју је, истинито јуни млади српски монах, фебруара 1337. године, свештеник Деметрије, однео првице из тога пољења са њима, и са њима и са њима.

[illegible][illegible]

Християнството живи църква христови са 1348, спомени са 148. Манастир, Добродоляне, Иваница, До

[illegible]

Prvu Svetog Petra u Korinju (oko 7,5 km sj. od Pripreta, na obroncima Šar-planine), sa istim dobrima u selu u njegovoj okolini, Xilandaru je poboio od kralja Mitutina. Godine 1343, meštini kralj Dušan je uzeo novu crkvu Svetog Petra (koju je s selu Korinju svađalo stariji Xilandar), zalepio sa istim imenima, i za uzrast Svetog Petru Korinjom (i preko sela Xilandaru) dao povelu sime Svetog Simeona (selo Šinšitevac, oko 13,5 km jk. od Na-pa) i zaselak Orašić kod ČD Pripreta (Priprek, oko 6,5 km sj. od Šinšiteva i oko 2 km jk. od sela Orašić — sva tri sela na pritokima reke Ljume u lankunskoj Alavici, u blizini granice sa Jugoslavijom). A kada se kao nar sa suvratom Jednom i snio. Urošem povelio moštima Svetog Petra Korinjom, Dušan mu je darovao zaselak Skorinčita (selo Skorinčite, oko 3,5 km jk. od Korinje). U Xrisovulju iz 1348. Xilandaru su izmirebici i stara prkva Svetog Petra sa selom Korinjom i selo Skorinčita, imim Pjavišim (Pjavišice, oko 4,5 km istočno od Xilantana) i Priprek — ovinčile i novo ime Dušanova povelio pre 1348 — i celo selo Siste-lan. Kada je posele 1348 — nar preda Korinju i Skorinčita Svetim arkanješima u Pripreu, sukobiti ku su pibiti i među monaha onog manastira u Xilandaru dovelu su ih 17. maja 1355. godine pred saboru Krušiničima. Pored toga, Dušanov vlastelini To-moše pripadalo je pripre Svetog Petra, posele 1348, snore baštinski selo Seme (Seme u dolini reke

црквом Вавелова. Хитантар је, поред села Архиве-
нске, стекао још 18 села од којих се већина налази-
ла на источним обрњима Скопје преко Горе, у
да на источним обрњима Скопје на удаљености од 9 до
старају жеглиговској Јуле, на удаљености од 15 км,
15 км је, од Норче, од којих и данас постоје Збоку-
ланге, Ђенов (Џини), а затим Мокра Пољана (Гоши-
ни), Рубини (Рубине), а затим Мокра Пољана (Гоши-
ни) и Рубини (Рубине). У овом делу Палине Де-
ковил, из најзад, у подручју десе области Палине Де-
ковил, у Деловице, око 36 км ју (од Норче) и Колин-
кови (15 км ју, од Куманова).

Деметрије Хитантар

Подвизима Приземна. — У самом Призрену Хиландар је имао две цркве — Светог Димитрија, по свој прилици дар краља Драгутина (1276–1282), и Свету Богородицу „за градом Приземном“, коју је, испуњавајући мадуу српских монаха, фебруара 1327. посветио Стефан Лечански. Обе цркве су поклоњене са манахи вишотрацима и млиновима.

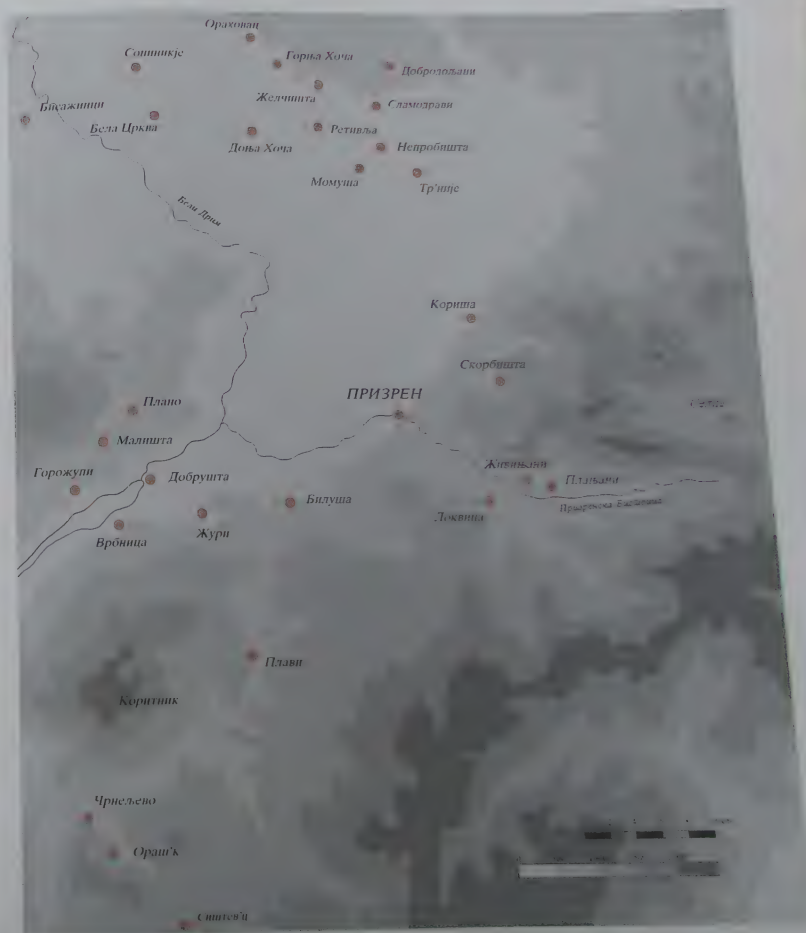
Много пре стицања добара у Призрену, Хиландар је од самог свога оснивања, бивши великог жупана Стефана Немање — монаха Симеона, добио (1198) десет селу, долина Мамушкин поља, уздљених од 14 до 20 км северно, сн. и с. од града. Већина ових селу, која су чинила основица баптистичких посед Хиландара у Србији, постоји и данас: Непробита (Непробитице), Могуша (Мамуша), Славодража (Словодража), Ретивац (Ратимље), Трије (Триве), Доња и Горња Чуча (Мала и Велика Чуча), док се Ретивитићи (у Хиландару Ретивац) и Трнови (у близини Доње Чуче) ишчекли. Уз ова селу, монах Симеон је манастиру приложио и све право од једног грау, два винограда, четприг црквица и 170 Влаху.

Ovaj posed je povećan kada mu je Uroš I (1243-1276) darovao polovinu sela Dobrodoljane (Dobrodoljane 20 km severno od Priprane) i polovinu vinogradišta u Želčiništima (Želčinište, oko 18,5 km sj. od Priprane), a zatim Stefan Đečanski (februar 1327) drugu polovinu, pomenuto selo i dva druga – Izbišta (vinograd Izbišta postoji u ataru sela Želčiništa) i Kamanovo Selište, koja su imala zajedničku među. U potvrdu kraljevoj hrisovisu (juli 1327) zabeležena je bela hilendarski metoda koja je poznata od Dobrodoljana i, preko Slamočadra, Neprošćića i Mamuke, u blago skretanje prema severozapadu, stigla do Bеле Цркве (Бела Црква, oko 20 km sj. od Priprane), sela koje se kao hilendarski posed erefe nalazi u ovom ataru.

У приредању жури, према хрисовуљи из 1348, спомињу се селс Момуша, Добродољане, Избишта, До-

ња i Горња Хотча са првком Svetog Nikole, kao i
Slatinski Dol sa zaseokom i ostalim pravima, kao i
druge verovatno od Dušana pre 1348. godine. Izgla-
de u isto vreme činiše granicu pobožnih i
nastupajući centar bio u Gorњoj Hotchi, pri pome-
nutoj crkvi Svetog Nikole. Taj mesto je uvešan ka-
selo Sotnik (Sotnik), oko 7,5 km zapadno od Ve-
selo Bistrican, oko 14 km iz-
Sruženim Dolom i ostalim njegovim pravima. Ovo
darovalo sa državljanima car Uroš i patrijarh Sava
IV (1360-61). Najzad, srpski monasi su početkom X
v. u ovom području dobili još jedno selo. Kada su
manastirске nevolje (jedne „su im Turci metohi od-
celi, a druge požarali ...“), Grigor Branković (Buku-
manastiru je priključeno selo Orahovac (oko 22 km
iz-od Prizrena) sa њивама, livadaма, voћањама
vrtovima i ostalim pravima.

Цркву Светог Петра у Кориши (око 7,5 km сј. од Призрена, на обрнцима Шар-планине, са њеним добрима у селу и његовој околини, Хиландар је добио од краља Милутина. Године 1343, међутим, краљ Душан је узео нову цркву Светог Петра (која је у селу Кориши сазидео старај Григорије), заједно са њеним имањима, а за узврат Светом Петру Коришком (и преко њега Хиландару) дао половину села Сиштјеваца (село Шиштјевац, око 13,5 km јз. од Плава) и заселак Орашћ код ЧДрнељева (Дрнељско, око 6,5 km сз. од Шиштјеваца и око 2 km јн. од њега Орешћ — сва три села на притокама реке Љуме у лавишној Албанији, у близини границе са Југославијом). А када се као цар са супругом Јеленом и сином Урошем поклонило моштима Светог Петра Коришког, Душан му је даровао заселак Скорбишта (село Скорбиште, око 3,5 km јн. од Корише). У хрисовули из 1348, Хиландару су потврђени и стара црква Светог Петра са селом Коришом и село Скорбишта, затим Планиани (Планане, око 4,5 km источно од Живњиана) и Дрнељско — очигледно и ова два Душанова поклона пре 1348 — и цело село Систеваца. Када је после 1348. цар предао Коришу и Скорбишта Светим арханђелима у Призрену, сукоби који су избили између монаха овог манастира и Хиландараша довели су их 17. маја 1355. године пред сабор у Крупишту. Поред тога, Душанов властелин Тођије је приложио је цркви Светог Петра, после 1348. своје бајтинско село Селце (Севце у долини реке

Тепеница, 14 km јн. од Коринта), цар који је српски
цар потврдио на сабору 1355. године.

От краја Драгута (1276–1282) Хилзандар на лево-вагоди Призренске Биштрије добио село Докитицу (17 km југ од Призрена), а његовој близини и плани-ни Често Калеице, крај Митровице, је зао сеоца Билу-цу (око 6,5 km југ од Призрена), где је мастир и рачу-ва (1000–15 km југ од Призрена), а још доа сеоца Пиз-укиште, Стефан Деланковић је још доа сеоца Пизан-ица (Пиза, око 15 km југ од Призрена). Рекло би се да су ова села чинила метод са аминистративним центром при цркви Светог Димитрија у Призрену. И храм и селска покривени су мастирау 1348. године.

Краљ Душан је Хиландару, по свој прилици још у првим годинама власти, успешно и обновио. Манастир Свете Николе у Добрушци (сместен, изгледа, 5 km сз. од западне Добруште, на левој обали Призренске Бистрице, а 2 km од њеног утока, на брду које мештани називају Шинкол, т. Свети Никола) са селма која је припојио: Добруштом (која се очигледно налазила источно од западне Добруште, сместене 15 km јз. од Призрена), Жури (Жур, око 2 km јз. од Добруште), Врбином (око 3 km јз. од Добруште) и, у његовој близини, селом Јовевике. Сва ова збоја нађорана су у потврђеној хрисовули 1348. године. На свом сабору у Крупиштину (1355), краљ Душан је Хиландару потврдио и села која је са Светом Николом Добрушћеском припојио после 1348: Горовошти (Горовуш, око 5 km западно од Добруште), Милишта (Милаз, око 3 km сз. од Добруште) и Плато (Планежа, око 3,5 km сз. од Добруште), као и планину Коритине.

Пилот — Као део властелинства Светог Николе у Добрушти, Хиландар је добио два села: Мурике (Мурићи, на реци Цијевни у Албанији, око 18 km јз. од Гусиња), недалеко од њега, Калогени. Оба су споменута у потврдној хрисовуљи 1348.

3. јул. — Стефан Немањић је још септембра 1200/1. привукао новооснованом светогорском манастиру половину села Каменице са људима званим Момушки.

Цар Душан је поседовао целог села — у међувреме-
ну називаног Момушки (Момишки), око 1 km сз. од
Пашерихет са летњим и зимским пашњацима и оста-
лим правима — хиландару потврдио 1348. године.

Подрези: Битачице Мораве – Према Душановој христовици (1348). Хиландар поседује крај Мораве село Поницу (Понеш, 9,5 km сз. од Ђвиглана).

Када је пуштан Григорије са старешином Василијем, узотпутио помоћ за издржавање монаха пријазна, мошаста Евгенија са синовима кнезом Стефаном и лог Ливочу на Бичне (Биначкој) Морави (данас Горана). Село је вероватно стављено у надлежност епископа Липљанског манастира Никодима.

Подручје *Липљана*. — Богородичину цркву у Липљану и село *Словине* (око 8 km источно од Липљана) са дуљинама, ливадама и пчелињацима, као и посеб. Душан је приложио Хрусијском пиргу (1336/7 ?). Поседовање *Словња* „у Липљани“ Хиландару је потврдио 1348. године.

Пошто је „загосподарио својом земљом“, Вук Бранковић је — вероватно после 1373. а свакако пре 1392 — Хиландару приложио обе Гадимли (данас Горње и Доње Гадимље, око 10, односно 9 km јн. од Љипљана), са ливадама, воденицама, вртovima, читавом територијом и њиховим правима.

Жути Врање — Краљ Душан је између 1337. и 1346. „умољенијем“ свога властелина врањског жупана Малушта, а по свој прилици на молбу њигумана и братственика Хиландара, приложио цркву Светог Николе у Горњем Врању (град Врање) са селима Горње Врање, Доње Врање (село Доње Врање, око 2,5 km јужно од Врања) и Собина (око 2 km западно од Врања), затим влашки катун Посодераца са истоименим селом (Содерце, око 4 km западно од Врања). Прилог је потврдио цар Душан 1348. године. Није позната судбина овог хиландарског поседа у време када је Врање постало најпре део области севастоктора Влашка Паскачића, а затим браће Јована и Константина Дејановића. Кесар Угљеша, син Влашког, пошто је повратио „земљу своју отачаску“, даровао је Хиландару, око 1402, цркву Светог Николе у Врању са селом.

На молбу хиландарских монаха, и Константин Дејановић је маја 1380. манастиру приложио села „која су у Вранју“, Раков (Раковац, око 13 km јз. од Вранја) и Лопардинце (Лопардинце, око 13 km јз. од Вранја) са засеком.

Око 1402, хеџар Угљеша је Хиландару дао и цркву Светог Николе у Лучанима (село Лучане, око 20 km јз. од Врања), са њеном територијом и правима, као и село Трњови (Велики Трновац, око 15,5 km јз. од Врања).

Подручје Новог Брда. — У замену за изгубљени подел у Лештину (в. ниже), деспот Стефан Лазаревић је јуна 1411. Хиландару даровао четири села „код Новог Брда”: Криљева (Криљево, око 7.5 км сн. од Новог Брда), Глоговица (око 5.5 км северно од Криљева), Милошевице, негде у њиховом суседству, и Прециња, такође у истом подручју, јер је Младра Глава, споменута у његовој међи, данас брдо око 5.5 км сн. од Новог Брда. Деспот Стефан је становнике ових села ослободио свих обавеза према држави, осим „вошине и данка господства ми”.

Хвосно. — Основни хиландареки посед у Хвосну створен је већ поклоном великог жупана Стефана

септембра 1200 г. године. Сачињавало га је једанаест села у долини Белог Дрима, од којих већина постоји и данас: Крушевац (23 km источно од Пешћ), Ђурђевик (Мали Ђурђевик, око 2,5 km сја. од Крушева), Петровик (најлази се у ушљковом базину), Кина (Кина, око 2 km јл. од Крушева), Дрећин (Дрећиник, око 3,5 km јл. од Крушева) и, јужно од њега, Гребник (око 7,5 km јл. од Крушева) – сва на левој обали поменутог реке. На десној обали Белог Дрима остало је само село Видење (Видање / Видење, око 2,5 km јз. од Крушева), а у његовом суседству се неровнито налазило село Белишигга са црквом и њервни Вранић. Поред села, Стефан Неманић је срп-

...на савору 1999...

пар потврди (1276-1283) Хитанлар је на де

... Умлазитару, по свој прилици још у пр-

Личност — Габриел Властелинства Светог Николе у
1975. — 1. — 1. — 1.

1200/1 = 1. Petar Nemański je još septembra 1200/1

Дар Душанбе Ҷоҳишҳои ислоҳотӣ — Ҷ.И.И.

Доктор наук Владимир Моргачев - главный редактор

...млада Теодосијем и њиме

Повищує значення. — Богородичину іркву

Пошто је „загосподарио својом земљом”, Вук Е

Жуши Брате, = Краљ Душан је између 1337. и 1346.

на молбу хиландарских монаха, и Константин Дежа-

1402. пeсар Угљeша је Хиландару дао и цркву Свe-

Покупка товара впрок. — 3 лангены и 100 жезлов на
7 лангенов и 100 жезлов. 6 лангенов и 100 жезлов

Андрей, — основни хиландарски посетувачи. Андрей

[illegible]

Приликом боравka царске порoдиче на Светој Гори (септембар 1347 – април 1348), казa је цариза Јелeнa на поcтaтa други ктитор ипoсписниe сврхe Сaвe у Кaрeви, цар Душaн jој је приложнo сeлo Кocopићe (Кocурић, oкo 11 km јз. oд Крушевa сa сeлoцимa Дoлoвo (Нeпoлe), oкo 4,5 km јл. oд Кocурићa), Дoлaмo (мoждa Дoлoвo, oкo 8 km истoчнo oд Кocурићa), Чeшкoвo (Пeскoвo, oкo 5 km истoчнo oд Кocурићa) и Чeшeлић (Чeшeлeк, oкo 2 km сз. oд Кocурићa).

Спомињање свих ових села, изузев Захака, у Дунавској повластици хрисовују из 1348, указује да су у међувремену настале неке демографске промене. Село Крушово, очигледно средиште метоха коме је оно тако име, изабележено је са засеосима Ђурђевик и Петровци; спомињу се и неименовани засеоси у селу Ђиница, а такође и Гребник са засеоском у Страни (која села постоје и данас у близини Стрши). Видење са засеосима Петреум (гопозитичим) од потврђеног истоименог села, Грабовициом (са лесе стране Пељке Биистрије, недалеко од њеног ушћа су Горња Грабовица, око 4,5 km јз. од Видена, и Доња Грабовица, око 5 km јз. од Видена) и Новосели (Ново Село — и данас постоје Ново Село Деић, око 1,5 km јз. од Видена, и Ново Село Зимова, око 2,5 km јужно од претходног), село Враники и Белош забел (пашњак, можда некадашње село Беличишта). Поред тога, Атиладу је 1348. године потврђено и поседовање села Ђиница у коме је одржаван трг.

Хитинлар је од кнеза Лазара 1379 год. добио још два
двострана села Јелишаницу Ђурђа Ненишића и Јели-
шаницу Градислава Тепчије (данас — само једна Јо-

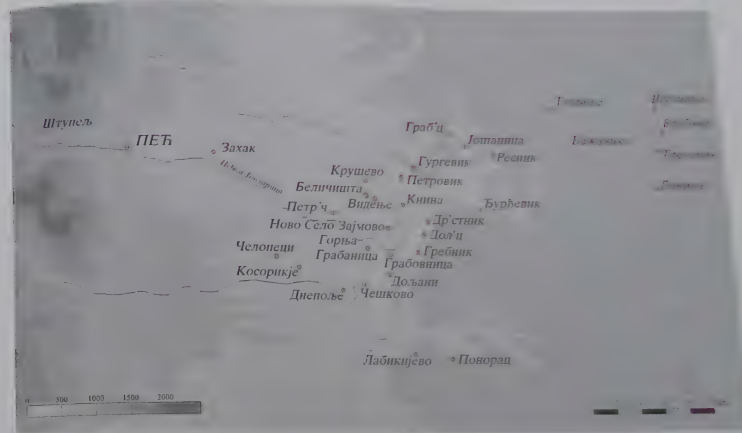
впашица у долини истоимене реке, око 9 km источно од Чучушева) са њиховим засеоцима, од којих postoje: Јошанице и Ресник (3 km сз. од Јошанице), око 6 km јл. од Граба (Грабао), око 3 km сз. од Јошанице), односно Шкољк (постоји топоним Шкољка), Шкољке (непоменути топоним постоји) и Слатина (два топонима Слатина забележена су у међана села Чучушевине, око 15 km јл. од Јошанице). Овај дар је исте године потврдио патријарх Спиридон.

Плав. — Село Досуђе са засеоцима, у подручју Плавског језера (око 56 km јз. од Пећи), доделио је краљ Урош I, а његово поседовање манастиру су потврдили краљ Милутин, вероватно не много после 1283, и цар Душан 1348. и 1355. године.

Подриље (средњи ток Кните). — Грур и Вук Бранковић су, на подстијају свога брата монаха Романа, почетком марта 1365, Хиландару приложили од своје баштине цркву Светих арханђела са селима Трстеном (28 km западно од Приштине), Тушњем (Тушља, око 9,5 km сз. од Трстенка) и Бежанјем (Бежанин, око 3 km сз. од Трстенка). Цар Урош је ово даровање потврдио 11. марта 1365. После тога је Вук Бранковић, опет пословањем монаха Романа, Хиландару поклонил и четири села у околини Трстенка: Баншу (Бањина, око 3,5 km јужно од Трстенка), Врбов'и (Врбовце, око 3 km си. од Трстенка), Шучинце (Шутуца, око 5 km си. од Трстенка) и Мучиваре.

Поштомбе. — Планину Бог(д)ачу код села Трпези (око 18 km сз. од Пећи) на Трпешкој Ресци, која припада десном сливу Лима, са једним улаником у овом селу, Хиландар је добио већ оснивачком повеље монаха Симсона (Немање) у другој половини 1198. Према потврдној харовули из 1348, Хиландар је поседовао село Трпези са свим његовим правима и планином Богдочаном, а пре тога је, по свој прилици од Душана, добио и села „на Сеницах“ (град Сјеница на Увцу, десној притоци Лима) и Локвско са засеокима.

Подручје Ибра. — Око 1392, кнез Стефан Лазаревић са мајком кнегињом Милицом и братом Вуком приложио је цркву Ваведена Богородице у Кукуњ (село које се налазило у долини речнице Кукуњанице, раније познате као поток Кукањ), а која се улива у Рузничку реку, десну притоку Ибра), задужбину Обрада Драгосалића, властелина кнеза Лазара. Хиландар је са црквом добио и села: Кукањ са засеком Чајетина (око 12 km југ од Рашке), Шим'чино (Шимљ)

чина, око 11 km ји. од Рашке) са засеком Новосели (Ново Село, око 9 km ји. од Рашке) и Присонник, као и три засека са уљаницима у Храштама.

Подручје Моравице. — Село Брезову са засеоцима (око 9,5 km јз. од Ивањице, на Брезовачкој Реци, у сливу Моравице, десне притоке Западне Мораве) Хиландару је даровао Урош I, а цар Душан је потврдио 1348.

Жуџа Морава. — У селу Лозници (око 9 km јз. од Чачка, у долини Лозничке Реке, десне притоке Западне Мораве) Урош I је приложио виноград.

Негде на овом подручју, између Ибра, Лима и Западне Мораве, налазило се и село Уложинице са манастиром Светог Ђорђа. Краљ Душан га је приложио Хиландару на молбу извесне Радославе, жене очигледно покојног Мишље, под условом да га она доживотно ужива, а после њене смрти да пређе у потпуну надлежност хиландарског игумана. У потврдној хрисовули из 1348. после села Трипеца, Локоћког и Брезове, забележена је и црква Светог Ђорђа у Уложиници са селом.

Жујна Левац. — Испуњавајући жељу удовице десно-
га Јована Угљеше, монахиње Евпраксије (у малој
схити Јефимије) — да српском манастиру на Светој

Тори приложи за своју душу неко село — десет¹ Стефан се посветоваша са мајком Евдокијом и заједно, а затим јој даровах Јабот² село Јаботце, око 10 км источно од Крагујеваца, где је она приложила Хиландару 1405. За Богородицину цркву у Леуштију и њено властелинство (и њено) десет³ Стефан је јуна 1411. Хиландарима поклатио село Бадичиу (Бачица), око 15 км северно од Крагујеваца. Церкву (око 17 км сз. од Крагујеваца) и већ помену- та села у подучију Новог Брда.

Министарство медицине у Србији није ни су, другачије
уопште. Већ и ратом се здравље осећа у погледу

Međutim, sve ove mere bile su kratkog daha. Hilandarski metohi u Srbiji su dolaskom Турака, пре њиховог крштења, за манастир били изгубљени. После пада Цариграда (1453), а затим и Деспотовине (1459), под османску власт, везе Хиландара и осталих светогорских манастира са православног земљама заједно постепено су слабиле и сасвим престајале.

Međutim, sve ove mere bile su kratkog daha. Hilandarski metohi u Srbiji su dolaskom Турака, пре њиховог крштења, за манастир били изгубљени. После пада Цариграда (1453), а затим и Деспотовине (1459), под османску власт, везе Хиландара и осталих светогорских манастира са православног земљама заједно постепено су слабиле и сасвим престајале.

После Марине битке 1371. године више није било озбиљне силе која би спречила прозор Османлија у Тракију и Македонију. У сукобима са престапницима Маноја II измешу 1382. и 1386. године Мурат I је освојио простране области измешу Сера. и Оџије, Ниша и Ларисе. Сам Солун био је под опсадом од 1383. до пролећа 1387. године, када се коначно предао. Негде у том раздобљу потчињена је и Света Гора. Нема поузданих вести, али то се највероватније догодило већ 1383. када је била освојена цела околина Солуна. Многи историчари опредељују се ипак за 1387. годину као поузданију. Сматра се да је Света Гора била под османском влашћу непрекидно све до 1403. Ипак, проблем могуће ослобађања и поновног освајања Солуна код неких аутора уноси сумњу у континуитет османске власти над Атонским полуострвом.

Ништа се не зна о томе какав је статус тог била Света Гора ушапави у османску државу. Чини се да је било никаквих битних промена. Сасвим је сигурно да је задржала своју самоуправу, а да су манастири остали на својим околиним поседима. Прво раздобље османске власти прекинуто је бајазитовим поразом код Анкаре 1402. године. Света Гора и друге околне територије су уговором из 1403. опет враћене Византији. Пошто су раздвојили унутрашње пазмирије, ослободили спољне опасности,

Помест Киландар је познатим иако поместом наше Свете Горе. Киландар је и у доба турманства био само један од деветиност манастира, а данас је један од најважнијих манастира, први и највећи манастир Свете Горе. Његов статус, први и највећи манастир Свете Горе, је једини у овоме манастиру.

[illegible]

лих беда, у месечним ратама. Укупна сума обухватила је девет хиљада и десетак од земље обрађиване самим поштом. Света Гора је била ослобођена од свих порезних давања. Овакво је крајем XV века износило 10.000 акчи годишње, 1519. године 22.760 акчи, од 1569. године 70.000 акчи, почетком XVII века 700.000 (?), средњом истога века 200.000 акчи, а дојиније сити 12.000 грошева. Није познато како су манастири одређивали суму дати међу собом. Хиландар је давао једну десетину суме, а некад и више. Такође, манастири су давали одређене дажбине цариградској патријарху.

Турци без потребе нису улазили на Свету Гору. Нема вести о турској посети у Карси пре почетка XVII века, када је успостављена стална испостава која је сачињавала неколицина јаничара и босанског ошца. Босанције су по потреби одржавале релативну независност од разбојничких и турских снага. Истовремено, они су контролисали Светогору од свих ситуација без са западним силама, нарочито у доба дугих доморских ратова. Ату са још двојицом-тројицом босанција издржавали су манастири. На њим црквеним празницима били су редовно гошћени и чајшавани. У то време, одређен је и светогорски одсек за издржавање босанско-карскајских црквица. Преко утицаја босанције били су успевали да заврше многе послове у престоници.

Хиландар је током друге половине XV века са четвртотом прешао на треће место на хиџархиској лествици светогорских манастира. Потиснувши Иларион, по утицају, економској моћи и броју монаха постао се одмах иза ђавре св. Атанасија и Ватопеја. То место задржао је и у наредна два столећа.

Хиландарско братство често је предводило неомлазачну управу. Игумени, протумани и духовници, али и остали монаси, својом бригом и далекокојошћу имали су да сачувају углед манастира. Неки од њих су и сами били велики ктитори Хиландара, док су се други трудили да га тог анте-ресу болатије положе. Одржавали су сталну везу са православним дворовима, одакле је сти-зала неопходна новчана помоћ. Једино су се разу-мели и у вичити функционисања османске државе, наглашени пута да обезбеде царску заштиту од насрт-љивих локалних службеника. Тражили су, уз то, и по-моћ светике, по потреби Турке и Јевреје. На тај начин су успевали да на условима остваре сво-је циљеве, и то колико у случајевима када су им противници били представници других манастира

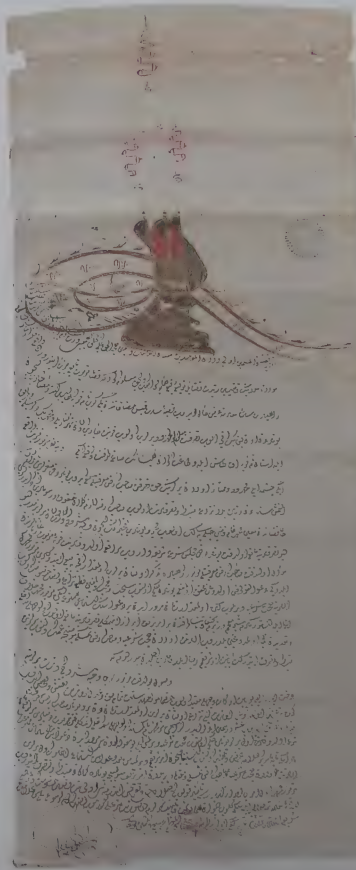
толико и у парницама са Турцима. Међу честим монасима у XVI веку посебно треба истаћи монаха Марка Црнојевића (вероватно постриженост Стефа-нија, Пророка, другог Пајеија и Григорија. Пар-но стојеће обележили су игумани Иларион, Парел-дин, други Иларион, митрополит Мардарије, игу-ман Теодосије, један или два игумана по имену његов брат игуман Симеон.

Година	1489 (?)	1520	1561	1569	1583	1628	1677
Бр. монаха	170	132	233	65	108	276	800 (?)

Током XV века српски монаси су преправили Све-ту Гору. Она је постала најбезбедније уточиште царској после пропасти Деспотовине. Како је за-писано у повељи деспотине Ангелине 1495/6. године, Хиландар је постао „прибежиште од буре и метежа боравак у манастиру, без обзира на то да ли је та искористио или не, обезбеђивала куповином аде-фална, братствених удела. У Хиландару и на њего-вим метосима уточиште су нашли Иван Кастриот са синовима, потомци Бранковића, Црнојевића и друге српске господје. Све до средине XVII века хиландарску братију су огромном већином чинили монаси српског порекла.

Хиландар је у прва три столећа османске власти углавном успешно одолевао и највећим искушењима. Било је одређених економских и културних ус-лова, али и стрмоглавих падова. Међуманастирске свађе и парнице са селашима, најчешће око посела и њихових међа, отклањање злоупотреба нижих пред-ставника власти, разбојнички упади и природне не-погоде — представљали су део свакодневности. Пре-преке те врсте нису игнорисале Хиландарце. По-знавали су начине како да их савладају.

Највеће кризе кроз које је манастир пролазио биле су одраз општих криза што су угрожавале статус целе Свете Горе, па и основни статус „штитеника“ — хришћанских поданика Царства. Током честих ратова Османлија са Хабзбурговцима и Венецијом, уз повишење ратом оправданих ванредних дажбина, на површину је и готово увек избијала снажна не-трпељивост муслимана према хришћанима. Мона-сима се најчешће приписивало одавање важних обавештења и снабдевање храном непријатељских галија, што се у одређеним случајевима и потврди-вало. Доказане или неосноване оптужбе, перетро

Ферман из априла 1628. о сбору браћештва Хиландара и ђавре на Новој Сели (Неохориот)

тотериване од стране монаха и игумена, преносиле наметност и у парницама.

Позунавимо парећи узор Хиландар је претрпео кра-ди и пета хришћанска права у османској држави. Османске централне власти, потпуно су 1760-године да конфискују ова имања систематски мана-стира и да их потом протеру. Истакнуто да мана-сима право да их пријемљу. То је учињено и образованом да манастири не одијево постоје на законом прописан начин. Анализа разлога који су довели до конфискации, да који су неки фор-малноправне природе, показало су да образовано-но била реч о политичкој мери, чија је сврха била по-пуњавање државне касе. Намера је била, међу ве-ћина значајних образованих османских влада, да коначно систематизују земљопоседованост и учес-се их са шеријатом. О томе најбоље сведочи осма-на ранија понављања која је тада постојала светог-горским манастирима, мада так постоје претњи мо-нахових представника да ће у пријавном манастире распустили. Султан је дозволио да се постојећа мана-стира, па и Хиландара, сматра једноличном имовином свих монаха. После смрти једног од њих, земља је остала у рукама остале браће без плаћања тапирске таксе и потраживања дела имов-не преминуло. На тај начин — иначе при-тиврчан суштини односа на „државној мери“ — омогућено је да се и убудуће сачува манастир мо-настирских посела. Сви светогорски манастири за-једно откупили су своје поселе на простору између Верје и Драме за 14.000 сатника, утисак 150.000 акчи. Томе свакако треба додати и нешто мање суме за откуп посела ван поменутих области. Иако није позната висина хиландарског удела, сузећи се до-седима, може се претпоставити да је висина имов-но више од двадесетот дела (700 сатника). Поред принудног откупа, истовремено је поменом укруп-ни светогорски харач и увећано обавезно плаћање десетка и салирије на метосима. Тако су укрупне раније стечене понављања плаћања додатно опсе-њим одесима, чини су износу мањи да буду ви-ше него двоструко мањи од потребних. Хиландар је ипак некако пребродити ту кризу, чини се да неке од неких других светогорских манастира. Треба рећи и то да су тада извађени документи о манастирским поселима и њиховим међама и општинским и селским били преусудни докази у свим споровима током наредних векова.

Српски деспоти и племићи, негласни ктитори, подало су нестали са историјске сцене. Губи-

ком територија, а самим тим и прихода, они су све мање били у могућности да материјално помажу Хиландар. Ипак, манастир није остао без покровитеља. Ту улогу преузели су на себе влашки, молдавски и руски господари и достојанственици. Наглављујући традицију даривања, „нови ктитори“, како су се сами називали у повељама, сврставали су се у исти ред и исти поменик са негдашњим царевима и старом господом. У очима савременика, то је младим династијама и те како подизало углед, нарочито руској, у пуном залету да од Московске начини „Трећи Рим“.

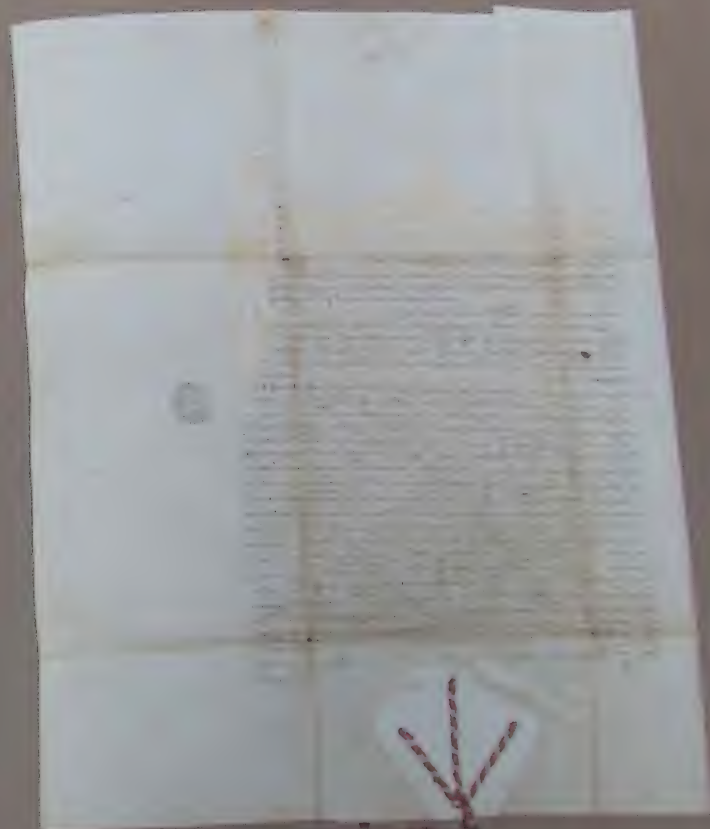
Коначним падом Српске деспотовине 1459. године укинута су сви хиландарски метоси на њеној територији и пресахли сви приходи. Српско племство махом се повукло у Угарску. Не налазећи се често у новим околностима, увек у новчаном оскудици и брзи да одрже свој статус и нове поседе, деспоти више нису били у прилици да богато дарују Хиландар. Улогу покровитеља, у име своје породице, преузела је на себе бивша султанџија Мара Бранковић. Она је из Жежева у близини Сера, где је уживала одређене приходе, непрестано помагала братства Хиландара и Светог Павла. Њима је завештала целокупну своју покретну и непокретну имовину (1466, 1469), с тим да Хиландар добије три, а Свети Павле два дела. Међутим, села Жежево и Мравинци одузета су Мари пре њене смрти, тако да Хиландарци највероватније нису ни ушли у њима намењени посед. Поред завештања, Мара је успешно интервенисала у корист Хиландара у важним имовинским споровима на Порти. У заслугу кој се приписује преусмеравање дубровачког „стонског дохотка“, доцније познатог као „св(и)јећа“, на Хиландар и манастир Светог Павла. То је одговарало начину на који се она залагала за монахе Свете Горе, али нема доказа да је то управо она остварила. Пошто су њени представници од 1465. године преузимали новац, постоји могућност да га је она лично предавала Хиландару и Светом Павлу. И да је заиста тако било, то није добило своју правну форму да би трајало после њене смрти (1487). Мара Бранковић је Хиландару можда највише помогла тиме што је убедила војводу Влада Калуђера (1481, 1482–1495), а можда већ и његовог претходника Басараба Цепелуша, да влашке војводе преузму ктиторство над манастиром.

Сремски Бранковићи, деспоти Бурђе и Јована, заједно са њиховим Ангелином, нашли су се у прилици да од 1495/6. године дарују Хиландар са 5000 динара годишње. Сума је за то доба ипак значајна. Ктиторство Бранковића, колико се зна, трајало је до 1502. године обавеза на редовни годишњи приход од 100 дуката.

Последњи српски ктитори били су Јакшићи, потоци Бранковића, најснажнија и најугледнија српска племићка породица. Госпођа Милина и њени синови Дмитар и Марко обавезали су се да ће Хиландару сваке године давати 130 дуката. Нема ктиторије Бранковића и Јакшића, али се може претпоставити да нису били дугот века.

Хиландар и Свети Павле издејствовали су 1500. године да им Дубровчани редовно предају негдашњи „стонски дохотак“. Чини се највероватнијом претпоставка да су фалсификоване повеље цара Уроша и царице Маре однели на Парту, где су убедили великог везира Ахмед-пашу Херцеговаћина да им помогне око остваривања наводних права. Иако невољно, Дубровчани су морали да пристају на везиру „препоручу“. Од тада су, чини се редовно, исплаћивали „свеће“, вероватно све до пропаст Републике (1808). Монаси су сваке друге године долазили и уз посебан церемонијал преузимали двогодишњи износ. „Свећа“ је износила 500 негдашњих перпера годишње или 292 дуката и 28 динара за две године. Хиландар и Свети Павле су износ делили на исти начин као и другу Марину имовину, у односу 3:2. То значи да је Хиландар током XVI века само од „свеће“ годишње имао 87 дуката и 38 динара. Негде у XVII веку, Дубровчани су успели да умање износ двогодишње „свеће“ на 262 гроша и 28 динарића, па је и хиландарски део пао на нешто мање од 79 грошева или свега 31,5 дукат годишње. Укупно узевши, и за је кроз читав XVII век важила нижа вредност „свеће“. Дубровчани су Хиландарцима за два века исплатили око 1.200 дуката.

Покровитељство влашких војвода подстакло је Мара Бранковић. Басараб III Цепелуш је 1481. године успео да изради код султана значајну повластицу за Хиландар. На његову изричиту молбу, Бајазит II је ослободио плаћања десетка шест највећих хилан-

тарских метода. У то, умало је одсек предвиђен за
постанак на пољовину његове створе, предиспони-
рајуће о превентивној повластици, крпе одсек на већи-
ни је имања ње мењао током бар пола столећа. што ни
имања ни Станиславију у том раздобљу није било при својо-
мачи да се Станиславију у тој ризици, једној својој
2000 аки годишње. Миланар је био први свесно
горски мајстор за чије је методе, и то је, сваке јед-
наквине појавио мајстор одобравање и плаћања упу-
тавајући својим савременицима да плаћају предвиђено
што се не дају на такву повластицу учине-
њем другом атоном манастиру.

Прву католорску поведар издао је војвода Влад Ка-
луктор 1492. године. Издршно је годишним „оброк“
Хмилару у износу од 5.000 акчи. У поведи је
показује да се католорски прихватио после смрти
паше Марје и њене сестре Катаракуне, испуњава-
вајући ранију Марину жељу. Потомји господари
Влашке, можда са мањим прекидима, настављали
су започето покровитељство. Годишњи „оброк“
Хмилару временом је повећан на 1517. на 7.000,
а 1528. на 10.000 акчи, установљена је и помоћ
Кришакском штири (1512. г. 1.000, 1525. г. 1.200, а
1528. г. 3.000 акчи, штири Светог Саве у Карјеј
1531-2. г. 3.000 акчи) и хмиларској болници
(1525. г. 800 акчи). Једно време „оброк“ од 1.000
акчи годишње (1528-1529 г.) уживао је и мигуан
Манастир, што је била ретка част. Вероватно је у
потоном београдци припојили, а потом и први вла-
шки штитар. После војводе Радула Пасјура (1545)
нису вести о редовним „оброцима“ у наредним по-
слебеша. Ито важи и за друге атонске манасти-
ре. Међутим, то не значи да је заштитничка улога
влашких господара престала. Миша Чобан је око
1550. године плаћао општом светогорској храни (око
30.000 акчи). Тек од 1582. опст се поново редовна
помоћ Хмилару од 15.000 акчи. Неке од војвода
продужиле су „оброк“ и током XVII века.

Поред редовног поштовања помоћи, влашке војводе су и на друге начине помагали Хиландар. Тако је војвода Николас (1512–1527) обновио манахдарски вазовод, а Матеје Басараба (1652–1654) покренуо скупштине монаха и кнеже Шербану Ђанкузију је 1682. године својим епископским манастирима даровао четири задушнице у Букурешту, манастир Успена Богородице, манастир св. св. Георгија. Хиландар је такође од тих прилика јавио одређен део. Изгледа да је и Шербановице даровао 1686. године Хиландар поклоником.

да нека имама у Влашкој. Средином XVII века војс-
кохе у Влашкој прилагали су и истакнути достојан-
ственици, од којих најпре треба павести кир-Пазар-
на, надзорника рудника бакра у Баја де Арми. Метод
у Баји доносио је значајне приходе све до XIX века.
О помоћи из Влашке мало се зна.

О помоћи из Влашке мало се зна, а она је неспор-
но била од кључног значаја, укупно гледано можда
и већа од помоћи која је касније почела да стиге
из Русије. Само током прве половине XVI века
Хиландар се слило бар 10.000 златника!

Веће između Хиландара и Молдавије нису се разли-
јале попут оних са суседном влашом кнежевинама
манастире. Први молдавски војвода који се прикла-
њивао ктиторству био је Петар Рареш. Хрисовулом из
1533. године одредио је годишњи „оброк“ од 3.000
акчи. Исти иносредином столећа потврдио је вој-
вода Александар Лапушану, а знатно доцније,
1583. године, и војвода Петар Хроми. Овај послед-
њи је од 1574/5. надовнаћивао и читав износ зајед-
ничког светогорског харача (70.000 акчи или више).
Погледа да је то средином XVII века чинио и Васили
Дулул. Исти војвода је 1641. године светогорској
заједници даровао своју велику задужбину у Јаши-
ну, цркву Света Три Јерарха, са целокупним прихо-
дом. Један део, наравно, добијао је и Хиландар.

Мада се о помоћи из Молдавије зна веома мало, она се очито не може поредити са приходима из суседне Влашке.

Непосредне везе између Хиландара и руског двора успостављене су неку годину пре 1550, у доба владавине Ивана IV Василевић Грозног. До тада је Хиландарцима стицала помоћ само као део опште милостиње целој Светој Гори (потврђено је то за 1508. годину, или нешто пре ње, 1509, и 1515). Иако је 1550. године установљена редовна помоћ, хиландарски посланици нису долазили у Москву у једнаким временским размацама. Тек од 1582. године одређено је да се појављују сваке треће године. Нестабилне прилике у Русији често су онемогућавале редовну исплату. Поред новца, само од цара 300 рубаља, а некад и више, монаси су често били обдаривани вредним иконама, књигама, покровицима и другим црквеним стварима. Судећи по величини милостиње, Хиландар је уживао велики углед на руском двору. У односу на једини руски атошки манастир — Свети Пантелејмон — добијао је готово двоструко више. У XVII веку Хиландарци су све ређе примали, рок је продужен на седам година, а

помоћ латинских мамина (70 рубаља по доласку). Исте 1556. године парам им је поклонико приремени двор у Москви, у Китај-граду. Када у њему нису борабили, издавали су га, што им је доносило солидан приход. Поноворје им је одлучено 1683. године, а тим што је одлучено да им се даје налокотница од 30 рубаља по доласку. Међутим, изгледа да све до 1715. године нису били пуштани у Москву. Хиландари су на пут увек носили најважније одбране ларове мошти сватаца, скуплене иконе, међу којима и оне са ликovima св. Саве и св. Симеона. На тај начин ниран је култ српских чудотвораца, што је наиздаило на добар одор. И копија иконе Богородице Тројеручице, донесена 1661. године, узбрз је постала узор тамошњим иконописима. Почетком XVI века, у Русију — једној изворне духовности — светогорски монаси, међу којима и Срби, сматрају се најпознатијим тумачима идеја православног хришћанства. У потоњим вековима ситуација се докнаде окренула. Све већи број штампаних књига почео је да пристиже управо из Русије. Због сумња да нису по грчким канонским мерилима, оне су некад спаљиване, а Хиландари оптуживани, па чак и кажњавани због њиховог коришћења.

Када се погледају само новчани дарови, чини се да је покровитељство руске царске породице било знатно мање од онога што су пружале влашке војводе. Тачан износ немогуће је утврдити, али је, према поузданим подацима, за два века у Хиландар стигло преко 5.000 рубаља. Оно што се са влашком помоћи не може мерити јесте огроман духовни утицај, чији су трогови и те како видљиви.

Посебан виларихода представљао је одлазак монаха у „писанију“, како се краће зvaloкупљање прилога за манастир. Хиландарици су слали „лутнике“ не само у области насељене српским живљем него и широм европског дела Османског царства, а делом и у Анадолију. Патријарси и владике су излазили у сусрет подстичући побожне хришћане на давање милостине. Уз посебне дозволе, милостина се купујала и у Хабзбуршком царству, Влашкој, Молдавији, Пољској и Русији. Приложници су били упisivани у посебне књиге (*баменике, брџкомидије*). Монаси су често износили на целивање познате реликвије, честите светачких моштију или иконе. Иако веома мало позатака о висици ларова. Изгледа да се опрштају грехова давао и само једну акчи, а да се помен обезбедио и са педесетак акчи. Када није било готовине, прилози су примани у злату, сребру, стоци, житу, књигама, крстовима и многим другим предметима. На десет-

[illegible][illegible]

11 stana hilendarski monasi bili su veliki kriptori svojeg manastira. Duhovnik Prohlor, zidovnik iguman, pre 1575 g. godine je saopštio plan iz temelja obnoviti kelijsu Sv. Tri jerarha u Kareji. Iguman Teodosije je iz asa sebe ostavio obnovljeni veliki deo konaka (1646) i zgradu igumensarije (1651-2). Iguman Viktor je 1664. sagradio i 1667. godine oslikao crkvu Sv. Nikolae iznad ulaza u manastir. Posebno preba istađu duhovnika Nikolara, kom je

[illegible]

Царска војска позване помоћи, а ташке војводе су и да дођу, јераша помоћ да Хиландар. Тако је војвода Јован (1622-1623) још једном хиландарски војводу, а Милутин Јовановић (1627-1634) по ташка скупштине изаша у помоћ. Шербан Кантуквици је 1662 године кренуо у помоћ, али монахи ташког царског војводе изаша у Београд у манастир Јужана. Споро ише, али ипак дођа у помоћ. Цар Хиландар је такође од ташког војводе, а још једном од војводе Јована да је у Шербановој војсци 1663. године. Хиландар поклони-

да нека имања у Влашкој. Средином XVII века ме-
тохе у Влашкој прилагали су и истакнути достоја-
нственици, од којih најпре треба навести кир-Попа-
на, надзорника рудника бакра у Баја, де Арми Мелча-
у Баји, по коме је значајне приходе све до XIX века
О помоћ из Влашке мало се зна.

Вече између Хиландара и Молдавије плуе се ратне, јале попут оних са суседном влашном кнежевацијом. Та слика је карактеристична и за остале атошке манастире. При молдавским војвода који се причувају ктиторства био је Петар Парен. Хрисовулов из 1533. године одређио је годишњи „доброк“ од 3.000 акци. Неги и средним слојевима покровио је војвода Александар Лангушану, а знатно дошле, је од 1584 године, војвода Петар Хромн. Читав последњи је од 1574 године, надокнађивао и чупав и био, тешког светогорског карача (70.000 акци или милијарда) на једна од је то средњом XVII века чинио и Васил Дунул. Неги војвода је 1641. године светогорској јерархији даровао своју велику задужбину у Јашну, пркуву Света Три Јерарха, са целокупним приходом. Јелан лео, наравно, добијао је и Хиландар.

Непосредне везе између Хиландара и руског двора успоставljene су неку годину пре 1550, у доба владавине Ивана IV Василевича Грозног. То гада се Хиландарцима стизала помоћ само као део опште милостиње целог Светог Гора (фотографије је то за 1508. године, или нешто пре ње, 1509. и 1515). Иако је 1550. године установљена редовна помоћ, хиландарски посланици нису долазили у Москву у једнаким премецима рамацама. Тек од 1582. године одређено је да се појављују сваке треће године. Нестабилне прилике у Русији често су онемогућавале редовну помоћ. Поред новца, само од пара 300 рубаља, а некад и више, монаси су често били обавијани вредним школама, књигама, покровицима и другим црквеним стварима. Судећи по општем милостињу, Хиландар је јунаку велики удео на руском двору. У односу на једини руски анонимни манастир — Свети Пантелејмон — добијао је готово двоострогу помоћ. У XVII веку Хиландарци су све ређе примали, рок је продужен на осам година, а

pomoć i namještanje (70 rubalja po dopisku). Već 1556. godine цар im je poklonio opremljeni tavor u Moskvi, u Kitaj-gradu. Kada u vezu s tsvetom borislavl, izdavalac su ga, što im je donosilo solzani prihod. Povrhore im je oduzeto 1683. godine, stim što je odlučeno da im se daje nadoknada od 30 rubalja po dopisku. Meštumim, nileksa da sve do 1715. godine tsvet budi puštati u Moskvu. Kitaj-garici su na put uvijek posiljali pažljivo odabrane darove; monisti svetista, skupocene ikone, vešije korjima i one sa likovima sv. Save i sv. Simeona. Na taj način širenje je kult crkviskih čudotvoraca, što je naznačilo na dobrotv. I konija ikone bogorođe Trojerucične, donesena 1661. godine, ubrio je postala uor tamoniškim ikonicama. Pochetkom XVI veka, u Rusiji — željno i tvornice duhovnosti — svetogorski monasi, vešije korjima i Srbij, smatrali su se najrovnacijim gumanizma ideja pravoslavnog hrišćanstva. U potonjim vekovima situacija se donekle okrenula. Sve vešije broj istamišnih kniga počeo je da pristizaje upravo iz Rusije. Zbog sumnji da tsvet po grčkim kanonskim mjerilima, ali su nekad spazivale, a Kitaj-garici optuživani, pa čak i kaptivirani zbog njihovih korinthe.

Посебан вид прихода представљао је омазак мо-
наха у „дисциплину“, како се краће могло скупљене
прилоге за манастир. Хиландари су слали „дуже-
нике“ не само у области насељене српским жи-
вљем него и широм европског дела Османског цар-
ства, а делом и у Анадолију. Патријарси и владике
су им издати у сусрет подстицали побожне хри-
стијане на давање милостине. У посебне доводе,
милостивине се скупљала и у Хабзбуршком царству,
Византији, Молдавији, Пољској и Русији. Прило-
жници су били уписивани у посебне књиге (*дуже-
ничке, проскомидије*). Монаси су често износили на
целинаве по ватне ремике, честите свечаних мо-
литви или иконе. Има веома мало података о мени-
шарима. Нигде да се општају трговца давао и
да само једну акци, а да се помен обавезио и са
педесетак акци. Када није било готовине, приноси
су примани у злату, сребру, стоци, житу, књижама,
крстовима и многим другим предметима. На део-

гине žalos situaciji kćerke u Hilandaru, rešavajući se, pisanimom (Vrednost kćerke hilandarske je od 1 do 20 dukata.) Pored toga, monasi su pripremaćali za klasičnu putovanja u Hilandar, koje su ostavili hilandarsko prikolice. Hilandari su pripremali „društvena“ milostivne uzimajući narocitu pažnju hilandarske vlasti, jer se smatralo da monasi na taj način obebeju isplatu državnih troškova. Imali su pravila da jashu konje i da nose oružje. Svaki pripremaćali monasi dokazali vlasti bilo je napretno da ih ne ušmiravaju bez razloga.

Велина поклоника на путу за Јерусалим и Свјету Земљу, или по повратку, походио је *Антониско манастиро*. Хиландар са гласовитом *гудометријом* актом Богородице Тројеручице и осталим ретким реликвијама обилазио је холочаскима на свим *спасо*-славним земаља. Разуме се, остављајући и *и* дарове, пацшеће новачи и китење. Било је оних што се могу назвати правим ктиторима. Поп Мартирије на Палеоске 1616 г. оставио је 600 *лвтина*. Херцеговачки митрополит Симеон и босански владика Исидор *лвтина* су 1634-5. године изградили иконостас у Главној цркви и архиепископског престола итаризаионог китењу и сedefом, а херцеговачки владика Василије прихватио се да својим средствима обнови пирт и китењу Свјетог Ђорђа, што је и урађено 1670-1 године. Градња хиландарске шестерне 1681-2. године коштала је протосинђета српске партидарије Висариона 400 грошева, док је обнова врха пирца Свјетог Саве са црквеном Св. Јована Препете (1681. 1684) београдског митрополита Симеона Ђубинђаћина стајала свих 600 грошева. Темичварски митрополит Михаило дао је крајем XVII века Хиландару 550 грошева на изграду сedefног иконостаса. Било је и других који су, повлачећи се на Свјету Гору, подизали или обнављали заштупене хиландарске келије у Кареји (поменути темичварски владика платио је обноу келије Св. Никите 1.000 грошева, Макарије и Димитар из Јањева са иделити су 1536-7. године китењу Успенја Богородице — Моливканицу, а конач Јоаким је проту 1562. године подигао китењу Св. Јована Богослова).

И сами киландарски манасти били су велики ктиторски центри манастира. Духовник Прохор, доцније игуман, пре 1575 г. године је самостајни из темеља обновио келушу св. Три јерарха у Кареји. Игумен Теодосије је из себе оставио обновљени велики део копака (1646) и цркву игуменарије (1651) г. Игумен Виктор је 1664. саградио и 1667. године осветљао цркву св. Николасијеве улаз у манастир. Посебно треба истаћи духовника Цикатора, који је

Кандидат в вице-президенты России в 1994 г. Александр Леонидович Лукашенко, глава белорусского государства, на президентских выборах в Белоруссии в 1994 г. получил 80,1% голосов избирателей. Лукашенко, как и другие кандидаты, выступил с программой, в которой были отражены основные направления реформ, проводимых в стране.

[illegible]

Друга група студентів запитала, чи їм потрібно скласти довідку за предметом, якщо вони успішно опрацювали курси - тематичні лекції. Наполегливо відповіли, що так, і викладач сказав їм, в якій формі це можна зробити. Далі він розповів про свою особисту історію, яку він розповів їм, і як він працює з цими студентами. Він сказав, що він працює з цими студентами, і що він працює з цими студентами. Він сказав, що він працює з цими студентами, і що він працює з цими студентами.

Решање изазвано је постоjećим нивоом буке у подручју. Поред тога, на основу суштинских разлика у начину понашања и постоjećег нивоа буке, одлучено је о изградњи новог, а не о rekonструкцији postojećег, у skladу са издвоjenim буком, а time и са postojećim уgrozama животне средине у ovoj oколини. Projeekat je bio uslovljen postojećim nivoom buke. Pored toga, zbog suštinskih razlika u načinu ponašanja i postojećeg nivoa buke, odlučeno je o izgradnji novog, a ne o rekonstrukciji postojećeg, u skladu sa izdvojenom bukom, a time i sa postojećim ugrozama životne sredine u ovoj okolini. Projeekat je bio uslovljen postojećim nivoom buke.

[illegible]

На Атосу, Ахтиондар је државно угловном сву земљу
на територији Свете Горе до међа са Есфигменом и
Вифором, с тим што су се унутар те шезине налази-
ле мале поседови других манастира. Хиландару
су у оквиру Епархије 1569. године припалају шире и
14 кетора. Чланак се значајно изменио 1661, кад
су уступили 24 кетора.

8. Истеклом данom залеђу Свете Горе, у Комитиси, налазило се опораван метох величине око 4.000 дунума, од чега је 400 дунума било погодно за земљоправду. Пошто велики спорова, тврдили да је више од димина. Хиландарци су на њега ушли тек 1840. године. То је иначе био највише оспоравани хиландарски метох.

У селу Јериса и Сидирокавсије Хиландар је имао значајне поседуе у селима Арсеници, Стратон, Извор, Ново Село и Пијавица. Стари посед у Арсеници (Каково), делом продат 1595, проширен је по-

Полезно на део манаџерских команди

† *Chalcidius* differs from *Chalcidius* in having a yellow thorax, brownish-margined cells on wings, and a grey head, rostrum, antennae, legs, and mandibles.

[illegible][illegible]

Създаването на държавата е неразривно свързано с идеята за единство, за единство на всички мажоритарни и миноритарни етнически групи, за единство на всички представители на различните етнически общности, на всички слоеве на населението. Създаването на държавата е неразривно свързано с идеята за единство на всички представители на различните етнически общности, на всички слоеве на населението. Създаването на държавата е неразривно свързано с идеята за единство на всички представители на различните етнически общности, на всички слоеве на населението.

[illegible][illegible]

Ирена Шпаковић

КНИЖЕВНОСТ

[illegible][illegible]

Нематини проповеданье настанѣше се у Хиландару
уцелоу после преноса његових моштију у Трпивоу
1206. Писанѣ ко неперсноу свѣдоцѣствоу у Студитѣ
гоу оцениша. *Житѣ* говори пре снѣга о смрти Симо-
новой, на шта се наговѣдуе казанѣ о смрти Симо-
новљану, препису моштију и настављану о његовом про-
пѣдану. *Митрополитъ житѣиѣ свѣтѣа Сисѣ*, састављенѣ
е, еродно нећем сиписакѣ. С обзиром на то да у делу
претеже епитографско део Савитиѣ животѣ, може се
предполагати да је оно и настало у Хиландару од
шта пре употребу Савино еванѣлије на потреба да се
Оба ова саставна сачувана у само у једном, каснијем
ерпском рукопису из грѣче четвртог XIV века (са-
вѣдено са гл. *Митрополитомъ житѣиѣ свѣтѣа Сисѣ*), у којем,
сам Савитиѣ моштију из Трпивоу, чије *Крѣпѣ*
житѣиѣ свѣтѣа Сисѣ обшковано на овај начин ве-
роватно четрдесетих година XIII столѣћа.

Срећину XIII века обележиће и Хиландару једна пуна дела књижевна личност — јеромонах Дометијан. Својом се животој врло мало зиа. Па ипак, три католедне године (1243, 1254, 1264), као и списи који је оставио у својим делима, омогућавају нам да га макар оквирно сместимо у одређено време и одређена места на Светој Гори. Претпоставка се да је рођен у првим деценијама XIII столећа, а готово је сигурно да је као монах исекудник пратио Саву на неком од његових великих путовања у Сесту-земљу. По јасени краља Уроша I (1243—1276) написао је два дела: *Житије свештога Саве*. У њему читамо да „десоме црциу који живи у Светој Гори, тако просвештенога кир Саве посљедњем устациу, и ршеином јеромонаху Дометијану, бог предложи да разуме живот и дела просвештенога кир Саве“. Из истог записа долазимо и да се тада Дометијан налазио у Карској гори — година је у различитим рукописима различито: 1243, односно 1251. У свјетлости појединих научних сазнања вероватније је да је *Житије* приредио 1254. године (Ж. Јакшић, 1989).

У време писања *Житија святих Симеона* (1264) Доменијан је духовник манастира Хиландара у митру Преображења на Спасовој Воли. Ту се сигурно на-
дигао и годину дана раније, о чему каже Теодор
Грамаћин (Син) у запису из 1263. Симеоново жи-
тије настало је на традицији претходних дела српске

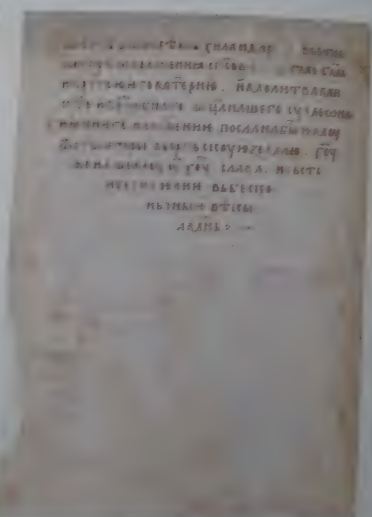
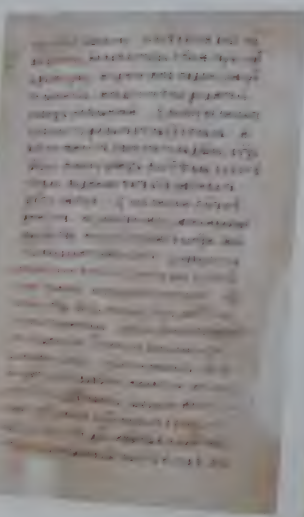
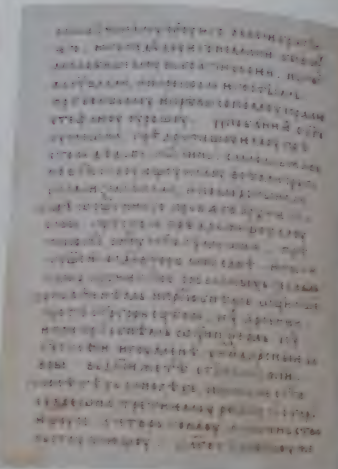
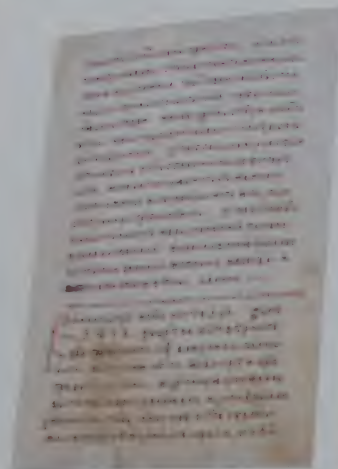

Скний на Сїаевој Води и тао Хиландара

књижевности, пре свега самог Доменијановог *Житија светогата Сава* и *Житија светих Симеона Стефана* Привољчаног, али се оно добрим делом ослања и на *Слово о закону и благодати* кијевошког митрополита Илариона из XI века, што сведочи колико о пичињој образованости толико и о живијо повезаности словенских култура на Светој Гори.

Дометијаново хатиграфско стваране сасвим је особита појава у старој српској књижевности. Тегоно дело, како у потпуности противно виталнијек естетике и стварано на узорима старије српске и словенске књижевности, ипак се специфичним изразом и стилем, а надасве својом сложености, уздиже готово над целом претходном словенском литературом XIII столећа. Разуђеном синтаксом, необичним спојенима речи и високим, напетим ритмом, Дометијан је претегао ове појаве која ће тек после једног века преовладати у српској,

касије и у руској књижевности, долази као „атеистичке словес“. Развијена симболика, бројне атеистичке асоцијације и ошекани наовојни и његови писма представљају су Дюментјана у ериској науци XIX и добрим делом XX века као нејасан историјски извор, а његово јело као тешко прозирно, немишљиво и готово увек му супротстављени Геолози — жарковски одређеног, „реалистичнијег“ писма много ближе савременом читаоцу. Но, писма која није бечна па на њих књижевна, укуси се смјелују и пред нама се у свјетлости итеритерних искустава XX века, где границе жанра постају врло растезљиве, а сама суштина њих основа мјетва, појављује један нови Дюментјан свађан на сасвим другачији начин. Како се овај писац није огледао у другим вјетима осим хатнографије, његова су житаца, наравно, врло сложене творевине, састављене од ита „микрожапонит“, као што су геолози (срактити, бечесе, па-

хвате, плачеви, посланине, чула и поученија. На стилском плану доминира наглашена ритмичност пејанама обилем анафора које откривају иријасни смисао за композицију дела. Свеје велико умеће рачи он је језику у прозе списе обогаћујући их поезијом истанчаног духа. Доментијан, назван „писник светлости“, велики европски писац XIII века, доспео је у знатној мери до запретане духовности модерног читаоца будући у њему поновно интересовање за стару српску литературу.

У исто време када Доментијан достиже издигнуће земете средњовековне уметности, живот на Светој Гори зна да буде непријатан и суров за оне који природом својом не могу да испуне стрге захтеве једне такве заједнице. Талентовани преписивач књига Теодор Граматик, иначе спан (носач), нашао се у великој невољи када „говење змигоше на спане прот и Светогори и изгнаше многе из Свете Горе“. У помоћ му је притекао управо „богоумни“ Доментијан, „благотата и чедољубац“. Он га је сместио на један хиландарски метох недалеко од Свете Горе и, старајући се о њему, омогућио му да заврши започети посао. О свему овоме Теодор Граматик оставио је живо сведочанство у два записа на *Шешидошеву Јована Егзарха*, књизи коју је завршио за Доментијана 1263. године.

Ако се о животу Доментијановом зна врло мало, о животу Теодосија, следећег великог хиландарског књижевника, сем чињенице да је био монах манастира Хиландара, не зна се апсолутно ништа. Овај Светогорац оставио нам је у наслеђе богато уметничко дело и низ проблема везаних за његову личност и његов књижевни рад. Готово читаво „теодосијево питање“ већ више од једног и по века постоји у науци. Уз разне диспеше о њему као историјском извору, његовом односу према Доментијану и ауторству појединих дела, ту је и основно питање времена у којем је живео. Схватања су у науци и томе била врло подељена — од оних да је Теодосије вршњак светога Саве па до мишљења да је он писац чак средине XIV века. Већина књижевних историчара залаже се за другу половину XIII или сам почетак наредног столећа, односно сматра да је у питању писац Милутинове епохе.

Доментијанов запис из *Житија светог Симеона* из зборнику српских *житија* Паха Марка, око 1370. НБС 17, л. 94r-95v (160r)

Доментијан је један од најзначајнијих српских средњовековних писаца који се налази у списку српских писних писаца. Доментијан је био монах — *Житија светог Саве* и *Житија светог Петра* *Варварца*, *житија* *Симеона* *Светогорца* и *житија* *Саве* и *житија* *Симеона* *Светогорца*. Доментијан је био монах — *Житија светог Саве* и *Житија светог Петра* *Варварца*, *житија* *Симеона* *Светогорца* и *житија* *Саве* и *житија* *Симеона* *Светогорца*. Доментијан је био монах — *Житија светог Саве* и *Житија светог Петра* *Варварца*, *житија* *Симеона* *Светогорца* и *житија* *Саве* и *житија* *Симеона* *Светогорца*.

Доментијан је један од најзначајнијих српских средњовековних писаца који се налази у списку српских писних писаца. Доментијан је био монах — *Житија светог Саве* и *Житија светог Петра* *Варварца*, *житија* *Симеона* *Светогорца* и *житија* *Саве* и *житија* *Симеона* *Светогорца*. Доментијан је био монах — *Житија светог Саве* и *Житија светог Петра* *Варварца*, *житија* *Симеона* *Светогорца* и *житија* *Саве* и *житија* *Симеона* *Светогорца*. Доментијан је био монах — *Житија светог Саве* и *Житија светог Петра* *Варварца*, *житија* *Симеона* *Светогорца* и *житија* *Саве* и *житија* *Симеона* *Светогорца*.

Сасвим другачијем типу светителског списаца, списаца Корнелијом, заслужује Теодосије своје место као историјског дела. *Житија светог Јована* *Корнелија* један је од најлепших и најбогатијих књижевних и јужнословенских средњовековних историјских списаца. О његовом настанку оставио је писан сведочанство и ретко сведочанство о начину рада средњовековног књижевника. Теодосије је отишао са *Свете Горе* у Корнелију, у околину Припрена, да се на том месту упозна са простором у коме се познатије светителско, о његовом животу се расписивао код њега, да слушањем прихвати од оних њега који припадају погребима и који с њим бејашу. Посебно овог животописа огледа се, пре свега, у главној

Manuscript from Hilandar Collection, 1468-1471

u ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru.

Činilo se da je Hilandar bio jedno od najvažnijih centara srpske književnosti u srednjem vijeku. U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru. U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru.

U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru. U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru.

U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru.

U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru. U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru.

U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru. U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru.

U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru. U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru.

U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru. U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru.

U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru. U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru.

U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru. U ovom su stariju srpsku književnost i svojom potpunom razvijenošću bili na čelu u srpskoj književnosti u srednjem i kasnom vijeku u Hildandaru.

својим атеистичким искуством и традицијом старе српске литературе постаје један од најплоднијих руских писаца српства века.

Настају „постедава времена“ у којима тихне, али,
... замире изворно књижевно стварање.

На самом крају XV века ГЕНАШЕ СВЕТОГОРАЦ, „јединако и домаћин“, пише српску *Службу свеитиоу Пејриу Ђиљоман*, повиканику и пустињаку из XIII века. Препише њу службу наласи се у Хиландару, али је тако претпоставља Ђорђе Трифунковић, приређивач текста и пише студију о Енашију, месту настанка могаче, сем Хиландара, бити и неки други манастир на Атосу (Нврон или Велика Лавра). У *Служби Пејриу Ђиљоман* наслућу се историјске прилике и сјаја стоећа и унутрашњи немир једнога пенсика, али и повиканику трпа истрајног монаха жељног што већер духовног прегнућа. Са Генашијем имамо и први кибележни случај у српској црквеној поезији да је песник узасно и домаћин.

Службо Петру Атонском представља, на изврстан начин, изузетак у српској светогорској литератури у вековима гурске владавине. Јер већ од друге половине XIV века на тим просторима доминираше краћи жанрови у виду чинаса и посланица, а претходно књижевност наслеђује се новим преписима старих дела.

Iz XVI veka, pored ostalog, poznate su i dve poslednje hilandarske rukopisne knjige. Ivanu Groznom, prikl. iz 1550 i druga iz 1558. godine (s. B. Trifunoviћ, 1908) Ivan Grozni, budući po babi s majčine strane srpskog porekla, bio je ne samo veliki pokrovitelj srpskog monahstva na Svetoj Gori nego i zinalac i poštovaalac srpskih svetinara. U zvezma poslatnicima, u raskešnom stilu i visokom retorskom tonu, Hilandari se obraćaju Ivanu kao drugom Konstantinu Vencijanskom i mole za konkretnu pomoć i zaštitu, ali i za dalekoročnu brigu o srpskim i ruskim svetinama na Svetoj Gori. Pored njihovih osnovne svrhe, ovi spisi, puni zanimljivih pojedinosti, pružaju i dragocena saznanja o etničkim predmetima i poklonima koji su se razmenjivali, ali i o načinu shvatanja srpskih kultura u Rusiji u duhovnom stanju epohe.

Велике напоре које су Хиландари полагали у Русију и
 због чега су их са њом одржавали добрије свој
 третиран епископ у сублини јеромонаха Дамаскина
 средином XVII века. Овог истакнутог хиландарског
 монаха и доброг познаваоца руске писмености, Григ
 1650. ишао је у Русију са великом свитом. Он је
 руске цркве (прво знамене са дванаест престола), после
 бројних поштовања, заједно са двојицом сарадника,

предати у турску тамницу. У другој половини XVIII века из руских крајева доћи ће на Свету Гору Св. Јован Бакачки који ће се, као учени јеромонаха „даскара“, у Хиландару, на Спасовој Воли, у Светој Ани и на другим местима бавити и преводити књиге руске и поствизантијске грчке књижевности. То су деца претежно монашко-аскетске књижевности Месџиа нестани Јованикија Галатског, Греша на (Ландоса), Мачиџи духовни Гаврила Кривошеј, Сакровитијасе Дамаскина Студита и Пиритиџија иџи истинскиџи иџиџе Максима Пелопонеског.

Осим Хиландараца и Срби из других манастира одржавају везе са Русијом. Тако је у почетку XVIII века тако боравао српски монах иза кога ће остати занимљиве сведочење о српској земљи. У једном руском рукописном зборнику из периода сачувао се спис са следних назива: *Године 1703. бејаше у Москви монах њаком Светио: Павла, као штош сам рече. Азије, из оштинѣ*. У маљеном саставу што га је СИМЕОН СВЕТАГОРСКИ говорио у черо немо заинтересованом русу наћи ће се сликовит приказ природе и становништва Српске земље која ће се у овом казивању „распрострити“ по целој територији јужнословенске патријаршије (Б. Трифуновић, 1995).

У самом Хиландару, у XVIII веку, нарочито у другој половини столећа, све је више бугарских монаха. Манастир се великим делом и издржава новцем богатих бугарских приложника. У њему је био проигруман и отац новије бугарске историографије, Паксиме Хиландарски (1722–1798), који је ту скупао грађу и писао своју чувену *Историју славјанобугарску* (1762).

Последње изворно дело исписано је у Хиландару 1804. године, управо у време када у Србији започиње борба за ослобођење од многовековног туркопљаштва. То је Чудо *Богородице Протрјеице Хиландарске* (Јв. Штавлантин-Ђорђевић, 1984-1985), које са на десет прво чудо Богородичино сада налази у једном рукопису Народне библиотеке Србије у Београду. У његовој је основи легенда о икони којој се, по предању, још свети Сава донео из Констане. И у овим традицији и писаних извора аутор, можда и сам веникир СИМЕОН, Јеронд (старац) хиландарски, написао је причу о чудотворењу иконе и догађајима који се нижу хронолошким редом, почев од Симеона Немане. Икона је спасавала манастир и братство како од напада разбојника тако и од раних постојаних болести и временских непогода. Иако настало

Завеса за царске двери монахиње Јефимије, 1398/9.

...и на руском томоском језику, ово дело
...и на руском томоском језику, ово дело
...и на руском томоском језику, ово дело

[illegible]

Брѣмѣ XII столѣтѣ, Свѣта Хиландара. Чех који се замонашио у Хиландару, написаће на чешком и немачком језику више надахнутих прилога о природи и историји манастира и целе Свете Горе. Он ће саствити и при каталог хиландарских рукописа у повести манастирске збирке.

Književnost koja je nastajala u Hilandaru bila je sasvim određene vrste. Njena osobenost pristižniala je iz prirode kulturnog centra u kome se stvarala. To je, pre svega, bila bogoslužbena literatura koja je negovala odgovarajuće žanrove crkvene pesme i knjižotrafaska prozna dela, a u kasnijim vremenima i poslanice i, osobito, zapise. Nastajuću

na Arceus, čija se umnožavanja i širjenja po svima
srpskim i južnoslovenskim krajevima, a posebno po svima
doselavima i do daljeka pravoslavne Rusije, iz manastirске
biblioteke, pak, nestoje i neka ostu potprie-
ke ni na njem drugom mestu, ponut ipreko potprie-
ke *Службае свейтом Петру Коршину*, нестички
дела монаха Јефрема, *Житија старца Исаије*, нестички
Службае свейтом Петру Апостоли Генација и *Свето-
Пророцима Хиландарца*, које се не налази тамо,
иландарске промененије. Сва наведена дела, сем
Житија старца Исаије, откривена су, углавном,
после њих неких десењия. Она бајашу поу ет-
глост како на хиландарско књижесто стварана тако
и на српску књижесту у целини, нестички још
једном место и значај Хиландару у њој. И заиста,
мако је примера да једно перело среште, удаљесто
од своје матице, одигра тако значајну улогу у на-
ионалној култури какву је овај манастир имао у ср-
пској умнестии. У оквирима православне духовно-
сти и под окриљем византијске цивилизације,
на светогорском је полуструју великим својим делом
стасавала стара српска књижестост — од почетка
крајем XII века, преко најзначајнијих средњовеков-
них писала XIII и XIV столећа и током дуготрајног
робовања под Турцима. Писала се она у Хиландару
веоко од освета нашега доба, када је поново време,
папуштајући старе књижевне форме, заувек конзерви-
рало у њима једну особу постоју, дух и смисао
српског средњег века.

Ирена Шћадујер

РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ

Више од осам стотина година, од краja XII до почетка XX века, грађали je у Хиландару жина претставничка делатност. Хиландарска збирка рукописних књига је данас највећина и највећа српска библиотека те врсте. И, мада није сачувана у својој потпуној обиму и сјају, она има преко хиљаду епопејских и о то осамдесет трчких кодекса, док се знатан број хиландарских рукописа налази по различним колекцијама широм света — од Оксфорда до Поносовира.

Zaštitke hrišćanske zbirke treba tražiti u arhivima, u crkvi, u Savi na Atosu, naročito od vremena po-
lozaka Simeona Metahe i njihovog zajedničkog stari-
ja, oko osamdesetih srpske lavre. Zastak budućih bi-
blioteka bile su knjige neophodne za bogoslužje u
jednom manastiru – one koje je Sava tada mogao na-
baštiti. To su, pre svega, bile ruske (među slovena-
skim monaštvom na Светој Гори крајем XII века вла-
дала je ruska pisменост), zatim butarske (manastiri
slovenski manastir na Atosu jeste butarski Зограф,
основан, претпоставља се, још у IX веку) и, разуме се,
грчке књиге (с обзиром на величко језичко окрже-
ње, као и на византијску књижевну и духовну тради-
цију православља). На Светој Гори су, свакако већ у
време оснивања манастира, књиге стигале и из Еро-
пских земаља. Најзначајније међу њима биле су *Миро-
слављево* и *Вуканово јеванђеље*. Од писаних докумен-
тата тога доба чувају се у манастиру дзе хрисовуле
Александра III Анђела (из 1198. и 1199. године), затим
Каревски тајни свјетосав Саве, чији је основи текст
настао 1199 (синтакс у манастирском архиву вероват-
но је с почетка XIII века) и повеља великог жупана
Стефана Неманјина (касније краља Стефана Прво-
вучиног) из 1199–1202. године.

При покушају реконструкције књажјног фонда из времена оснивања манастира срећемо се са чињеницом да је у Хиландару сачуван само један рукопис из тога доба — руски *Стихириар* (Хил. 307) с

краја XII века, пергаментни кодекс, 64 listova, 24 x 17 cm, sa 1400 listova teksta i 100 slika, sa vizantijskom neumskom notacijom.

Иван Хиландара је неколико споменика из најновијег периода:

Хиландарски *тепићи* (Поученија Кирила Јерусалимског), из X–XI в., 2 л., на пергаменту, старословенски; од њих је Виктор Ивановић Гривовић и данас су у Одеси, у Државној научном библиотеци (ДНБ, Р 1/533).

Миротисањено јеванђеље, с краја XII века, на савр-
шенству. 180 л. мајстарили споменик крсто-кумове рас-
тајнице, јеванђеље апстрактно посебног система иконо-
ста старословенскоу глаголицу трамашину XI века. Па-
сио је та кумовск кнеза Миротиса, зина владика,
брата Стефана Немане. Већи део текста писане је
заношним писар, а Глигорие цитак само поједице,
мање делове и „заставно га заставом“ јеванђеље се у
манастиру запалило све до 1896, када су та Хали-
дарши поклонили краљу Александру Обреновићу.
Његовим трошком је Љубимир Стојановић приредио
фотографско издање читавог споменика, штампано у
Бечу 1897. Рукопис се тадак чува у Народном музеју
у Београду, сам једини изостанок је у Санктпетер-
бургу, у Руској националној библиотеци (РНБ), камо га
је описио археограф и владика Порфирине (З спениски)
1846. године.

Вуканово јеванђеље, око 1197-1199, на пергаменту. 189 л., најстарији пренис јеванђеља, апирокал рашки редакције. Рукопис је писан о више писаца, међу којима и старац Симеон, вероватно за великог купана Стефана. У списку стоји да је писано „у деци (Нѣчи) у граду Расу“. Овако га је владика Порфирije и даље нас је у Санктпетербургу (РНБ, F н. I. 82).

Паримејник, бугарски, XII век, на пергаменту, 104 л., данас у Државној библиотеци (ДБ) у Москви (Григорович Ф 87, № 2, М 1685). Григорович га је

...а Хитандару, на царству тридесетих, где је
...а татаку је ички палимисест, не
...а VIII IX века

... руски XII-XIII в. на пергаменту, чији
... (102) и ... из Москве (Д. Григори-
... Ф. 8. № 11. М. 170). И овде је Григоровица от-
... на ... Григоровица, други део рукописа из-
... XII-XIII в. (XII-XIII в.)

[illegible]

Свој рукопис из 1790-их година XIII века изван Хрватске (у Ватикану, данас у Аустријској националној библиотеци у Бечу) код Slav 12 и, вероватно, својим списаним, данас у Ватикану (Val Slav 4).

Манастирски архив у Београду има 14 рукописа из XIII века, а од њихових београдских издања се одте неки на које се овде позива. Они су: X, XII, XIII, XIV, XV и XVI.

Датум издања: Јуни 1998. Година: Грамагника
(Други) 1263 на партименту, 268 а. одмет у мисли
Адреса: Сухомини (Москва). Државни историјски
архив: ДРМ, Синод, № 345.

Знају се истражила 1176-1177, што га је водила Шарлотта (Успенски) из Холандије 1859, о чему писала Јовану из 6. маја 1860.

Друштво, Друштво, Т. 1, на пергаменту, описо га је
Василије Високић, Грнотаријат (Москва, ДБ, Грн. Ф
87, № 8, М. 1888).

Григорьев В. И. *Известия Академии наук СССР. Технические науки*. 1979. № 1. С. 101.

Важным результатом работы конференции XIII в. 2 в. на территории дельты Хуан-Хуа является изучение Гривергитовых (Mollusca, Bivalvia, Graciliorhynchus) — их места и роли в экосистеме прибрежно-морского мелководья (продолж. статьи № 14).

© 2000 Blackwell Science Ltd, *Journal of Clinical Pharmacy and Therapeutics*, 25, 1-7

[illegible]

Симеона Стефана Прилежанан (Slave 10), и Симеона и Илариј, фрагмент од 14 листова – најстарији словенски пренос овога дела, однега га је Григоровић (Москва, ДБ, Гр. Гр. Ф 87, № 54, М 1730) Међу рукописима XIII века у Хиландару.

Među rukopisima XIII veka u Hilandarju se nalaze i dva koja su, po svojoj prilici, doneta u manastir *Četvororjevanje* je *diploma Bučina* (Hil. 23) i *Zlatni strop* (Hil. 386). Sudeći po zapisima, oni su pisani verovatno negde u Srpskoj zemlji.

Из XIII века сачувале су се, дакле, некое ике десетине рукописа. Među њима анонимним списарима по дубоко познату су само два по имену. Године 1263 Теодор Граматик (Стар) прешеује за Дометитановићем у Пигру Преображења на Снасовој Војди, а негде приближно у исто време Теодул испуцује *Теоулов околних* (Хил. 158) за Карсјуку испоситорије, који нешто касније, 1305, прешеује рази и из Светогга Саве (*Ризика кримица*, о ишта у мислији Сузанова, Москва, ДБ. Ундолски Ф 310, № 25).

Током првог столећа свога постојања српска црква дала је израста не само у значајно књижевно сrediште (Дометитијан и Теодосије) него и у велики скриптирани центар. Из њега ће потекли многе важне појаве српско-средњовековне писмености (језичке и ортографске), као и сачењавање српске литургијске праксе које је, у виду кодификације црквене поезије и превода Јерусалимског црквеног устава, настало управо на Светој Гори. У доба краља Милутина Хиландар одржавао живе везе не само са матицом већ и са Цариградом, па се међу Милутиновима и Хиландарцима и хиландарским представницима у византијској престоници налазе најбољи писци, преводници и писари, попут глумца Никодима и Данила, потоњих српских архиепископа. Стадна комуникација са престоницом притоку културом и познатим царским магистрима омогућила Хиландарцима да спремно уму у писарске и преводилачке подухвате што су им предстојали Милутиновог епоха, када је саграђена нова велика саборна црква, означиле уздицање Хиландарца у непокренутог центар српске духовности и писмености, који ће на Атосу симболично одсликавати стај и моћ српске државе у XIV столећу.

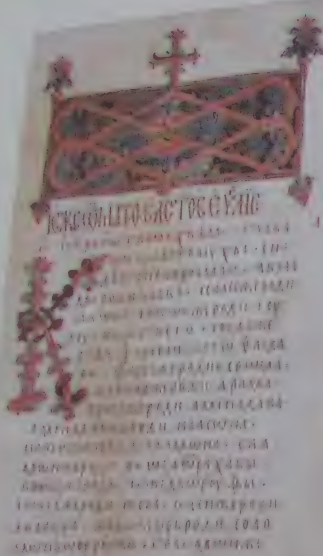
ИМПЕРАТОРА КИТАЯ

и҃сѣ. ѿ лѡуны. гла. а.
Помнѣю бо мнози
маѹше ѹмнѣти по
вѣсти. ѿнзѣ
стѡва ныхъ въ пѣ
вѣсехъ. ꙗкоже прѣ
даша мѡѡ и҃и прѣ
ва сѡловѣдѹи нѣ лоу
гы бывшеи словеси.
нзѡлнѣи мѡѡ по
слѣдѣ стѡва къшоу нѣ
спрѣва повѣхъ. нзѡ
сто писати тебѣ по
лоу а҃рхѣлѣи ныи ѡ сѣ
филѣ. даразоу мѡѡ
ниши ѿнхъ мѡѡ
чѣлѣи нѣи словесѣхъ
оу҃тѣрѣиши.

3. MINAGAYITAN HONG

ієтеръ иже имать заха
 рніа. ѿи фнларній
 анія. иже на нго ѿ
 дщерь аромъ. иже и
 иже на савѣтъ. бѣта
 те ѿ ѿла праведна прѣ
 дѣгома. кодещаа
 въ вѣхъ заповѣдехъ
 и ѿ правданнхъ гнѣхъ
 бѣпорока. иже бѣ и
 маетъ да помнѣніа
 бѣтъ бѣ иже плоды. и
 ѿла за маторѣ вша въ
 анехъ вонхъ бѣаѣта.
 быѣтъ мѣ слоужещоу и
 слоу въ нѣмоу урѣдѣнѣ
 иѣ прѣдѣгома. по ѿ
 быуи и рѣни слоу.
 иже уи иѣ помнѣнтіа
 иже слоу быѣтъ слоу въ нѣмоу

12.5

Челворојеванђеље бр. 2, почетак XI века, л. 21r

„Истинско“ челворојеванђеље из 1316. поклонено Карејској базили (Хил. 1). Изборно јеванђеље монаха Романа из 1337 (Хил. 9). Изборно јеванђеље Николе Ситишћина из средине XIV века (Хил. 14). Челворојеванђеље патријарха Саве (Хил. 13, 1354–1375), сви на пергаменту. У овом столећу у Хиландару раде и наменити српски писари, међу којима неки испишу велики број књига. У првој половини столећа дејство Герасиме (Хил. 47, 1312–1316), можда Радослава-Горгије (Хил. 1, 1316), Теодул (1336, преписао шина, поклонено Теодосијево Житије свјетог Саве), Теофило (исписао један лист у Исидору, Хил. 453, у Карејској базили). Роман I гради од четврте деценије XIV века, отар Риминова Јитија (данас у Берлинској Библиотеци) и неколико књига у Хиландару (Хил. 9, 10 и 11), затим, можда, Теоклит (Хил. 14), Теофан,

Јован, Станко, убоги Рако — сви из средине столећа. Средином и у другој половини XIV века у Хиландару пишу: Дионисије, 1356 (Хил. 10), Роман II, 473) и неколико саћа ван њега (Крка, Будимисна, можда, Тимотеј (Хил. 48), Дамјан-Јосиф (Хил. 126, 390 и неколико књига у другим збиркама); Таха Марја се три позната рукописа ниједан више не налази у манастиру, већ у Београду (Народна библиотека Србије — НБС 17), Дечанима (9) и Москви (Дб, Св. Ф. итл.) и др. У ово време ради и неколико најплоднијих странаца: анагност Јован са својих десетак књига, лав Леонок који пише крајем XIV и почетком XV века, а затим и у другим збиркама.

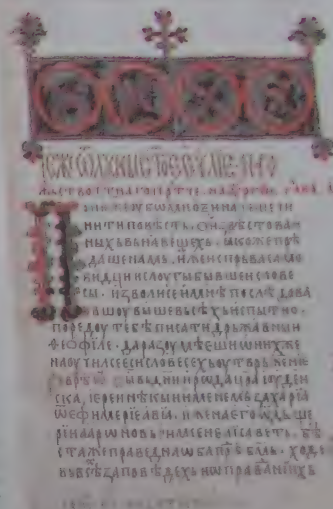
Хиландарски XIV век значајан је и по томе што се средином столећа овде одвија жива преводилачка и редакторска делатност. Превод се и редугује дела савремених византијских писаца и мислилаца Григорија Паламе и Филотеја Кокина, на пример. У Хиландару је сачувано неколико српских превода дела Филотеја Кокина, насталих још за његова живота. Хиландарски је по своме постанку и зборник из збирке манастира Дечана (бр. 88), који садржи слова и полемике чувеног византијског психасте Григорија Паламе и његовог противника Варлаама. Овај је рукопис значајан не само по томе што временом настанка прати духовна кретања у Византији већ и зато што се у њему налазе и неки састави који на оригиналном, грчком језику пишу сачувани те је, тако, он један од важних извора за проучавање психаста уопште.

Трагичан след догађаја у другој половини XIV века измениће политичку карту Балкана, па ће се и Хиландар и цела Света Гора наћи у неповољним околностима и непријатељском, османлијском окружењу. Нестаће моћне српске државе, заштитнице и околних српских цркве лавре. У првој половини наредног столећа последње се још не осећају непосредно. Док траје Деспотовина, Лазаревић и Бранковић воде рачуна не само о Хиландару већ и о другим светогорским манастирима. Па, ипак, из XV века сачувано је сразмерно мање хиландарских рукописа. За ово доба карактеристичне су, пре свега, две појаве — одлазак познатих хиландарских писара

у Србију и појава нових превода византијских дела почетком столећа. Најбољи хиландарски преписивачи иду, на позив српских деспота, у Српску земљу и тамо раде. Тако је, почетком века, на захтев Стефана Лазаревића, дошао Инок из Даније (како је касније назван) и у подужем запису на Радослављевом јеванђељу из 1428/9. године оставио, између осталог, и податке о свом преписивачком раду и књигама које је требало да препише за деспота. На позив Ђурђа Бранковића са Свете Горе су, вероватно из Хиландара, стигли учени монаси и зналици грчког да, према различним српским и византијским предлозима са Атоса и из Цариграда, редугују српски превод Лествице. Међу њима се нашао и Давид који је 1434. исписао ту нову, Браничевску Лествицу. Исти писар преписао је и 1447. други део Шестодневца Јована Златоујца (Хил. 403), чији је први део писао дијак Степан, тј. Стефан Доместик, од кога је сачувано неколико кодекса, а међу њима и два у Хиландару (Хил. 400 и 402).

У првим деценијама XV века наставља се рад на преводу византијских књижевних дела. Инок Гаврило је у Хиландару са грчког извода из Есфигмеона пречео и 1412. преписао Олимпијодорово Шумање Књиге о Јову (сада у Државном историјском музеју у Москви) и Књигу премудрости Соломона (данас у Државној библиотеци у Москви). На Светој Гори су 1426. инок Јаков и поп Венијамин превели и преписали два дела Шестодневца Јована Златоујца „от језика јерусалимског на наш језик словенски“. Међу хиландарским писарима тога доба треба поменути још Гераима и Григорија Хиландарца који почетком века пишу књиге за деспота Стефана, монаха Јова или Јована, Евлогија, затим Јосифа и Атанасија који 1456. пишу Мстафрасис хиландарски (данас у Загребу у збирци Југославенске, сада Хрватске академије знаности и уметности), јеромонаха Теодора (Хил. 16/VI) и низ писара појединих рукописа у хиландарској збирци, за које нисмо сигурни да су и радили у Хиландару — монах Мина, поп Степан, Теодор, поп Никодим и др.

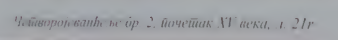
Иако је XVI век већ доба ропства под Турцима, у Хиландару се из тог времена сачувао велики број рукописа, који се приближава ономе из визитог. XIV века манастирске писмености (148 рукописа је данас у Хиландару из XIV, 107 из XV, а 143 из XVI века). Већина ових кодекса настала је у самом манастиру, али је XVI столеће карактеристично и по томе што је тада Хиландар добио сразмерно највише

Челворојеванђеље бр. 2, почетак XI века, л. 21r

рукописа са стране (око тридесет), од чега су скоро половина, како сведоче записи на њима, били дарови. Поклон Хиландару је и чувени Данилов зборник из 1553, који је у Милешеву писан за српску цареку лавру на Атосу, а данас је у Архиву Српске академије наука и уметности у Београду.

Кроз читаво ово раздобље траје и жива „дипломатска“ активност. Оставши без заштитника и ктитора у непосредном окружењу, Хиландарци упиру поглед у далеки православни Исток. Често путују у Русију, носећи са собом важне рукописе у „писаницу“ (скупљање прилога за манастир, после чега се књиге враћају натраг), али и на поклон, доприносећи тако умножавању преписа појединих књижевних дела и ширењу култова српских светитеља у Русију (Житије свјетог Саве, на пример). Хиландарци са собом

118

Трагичан след долађаја у другој половини XIV века измешће политичку карту Балкана, па ће се и Хиландар и цела Света Гора наћи у неповољним околностима и непријатељском, османлијском окружењу. Поставе моћне ерске државе, византијске и ослонца ерске царске лауре. У првој половини наредног столећа последње се још не осећају неповољно. Док траје Деспотовина, Лазаревићи и браћушници воде рачуна не само о Хиландару већ и о другим светогорским манастирима. Па, ипак, ил XV века ситуација је ескалирала мање хиландарских релатива. За ово доба карактеристичне су, пре свега, две појаве — одлазак познатих хиландарских монаха

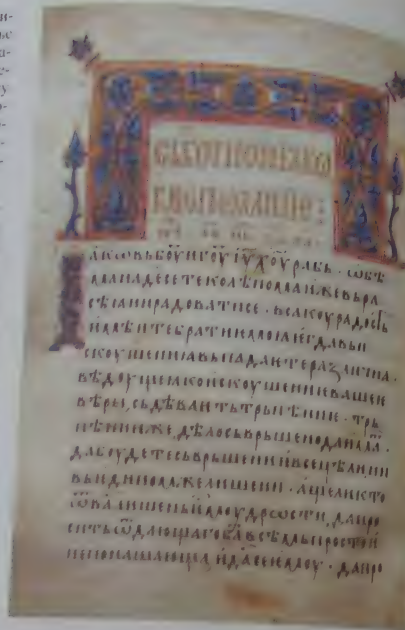
Иако је XVI век већ доба рођења пот Турцима, у Хиландару се из тог времена сачувало већина орој рукописа, који се приближава оном из VII и VIII, XIV века мајастричне писмености (148 рукописа је данас у Хиландару из XIV, 107 из XV, а 143 из XVI века). Већина оних кодекса настала је у самом манастиру, али је XVI столеће карактеристично и по томе што је тада Хиландар добио сразмерно парне

из Руске долазе поклоне, међу којима су и рукописи који ће им послужити као предлози за даље преписивање. Штавише, хиландарски писари прагматично су изабрали оне књиге које нема на Светој Гори, а којима би хтели да попуне манастирску библиотеку. Илустрација је пример монаха Григорија-Васидије (Хил. 280) објаснио како је дошао до књиге *Аверкије раб* Јосифа Флавија и са каквим се тежњама носио при њеном преводу:

„Ја сам 1093 (1585) препишах ову књигу премудроту Јосифа — српског извода, јер се ова књига Јосифа не налазила ни нашем српском језику ни на Светој Гори у српским манастирима, ни у Српској земљи. Јер много сам тражио и испитивао, не знам — ако је нема нигде у Бугарским земљама, али нисам сазнао пошто сам и тамо питао. Но, донесена би из Руске земље. Веома тешко бејаше нашем српском народу читави, јер многи нису знали шта читају, не разумевајући руске речи. А ја сам као манастирски послица и по други пут био у Руским земљама код поштомаче шара и великог кнеза Ивана Василевича, з манастиру Јована монаха, те много царског милостија и милости примисмо, нека му је вечни спомен. И само се привакох мало руском језику колико да био читао разумети многе руске речи у овој књизи. И преведох српским речима, али писати реч нисам умео, нити сам слово учио, нити сам учио био, већ као један на најпростији и незнајући. Простите Господи ради. И опет много сам тражио други извод да преводим, али се не нађе“ (превод Ђ. Трифуновића).

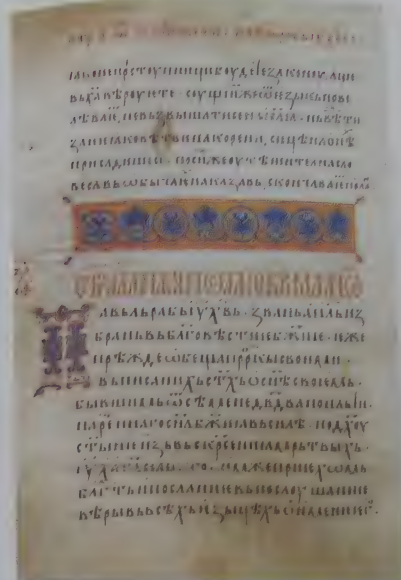
У овом манастиру, сем Григорија-Васидије, раде још и неке други писари: Висарион (1511), Христовул (1520), Орест из Раванице (1536), Захарија (1579), Варвара (1583), Маргарита (1593), Дионисије (1597), Сава (прем. XV и XVI, а српским текстом, можда и Јефрема, пре 1590, Јерусалим).

Наредног XVIII столећа карактеристична књижна историја Хиландара је остала Срби Светој Гори, али и у овоме долази велики број књига, првенствено из манастира и појединце ван Свете Горе — архиепископи и оци у српским земљама, а у Хиландар је дошло око двадесет књига из спољног света. Манастирски раде и ван Хиландара, а преписивања дешавају се и у друге манастире (Свети Павле и кљетове Свете Ане са келијом Преображења у Београду у XVI веку има доста српских монаха. Напомена: неки од ових писара познати нам је из неких архивних докумената: Јован Јеромонах (Сава и, особито,

Праксајосѣол монаха Аѳанасија, 1365, бр. 46, л. 77

Аверкије који је у првој половини столећа исписао 16 кодекса (шест се налази у Хиландару). Аверкије је у записима оставио драгоцено сведочанство не само о своме преписивачком и релакторском и текстовном раду. У XVII веку у Хиландару раде и јерофакон Михаило, јеромонах Данил, Сава (1621, исписује три пролога), несретни Дамаскин (1633), који је неку лепенију касније због неговања старих обичаја руске цркве дошао тамније, али и Тимотеј (1631, у Кареји, рукопис данас у Београду у Патријаршијиној библиотеци — Пб 190), Орест који пише 1648, у скиту хиландарском (кодекс у Музеју Српске православне цркве — МСПЦ, у Јурић 187), прохуман Виктор (1667), Јаврило Житомислићанин (1670), пош Симеон на (назови Воли (1691). У записима на рукописима помињу се и Илија монах (Хил. 95), пош Захарија

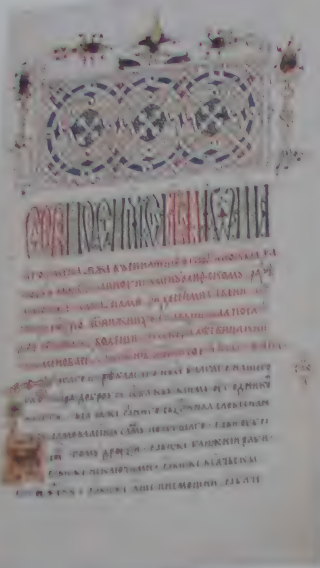
Праксајосѣол монаха Аѳанасија, 1365, бр. 46, л. 111

(1643, Хил. 106) и даскал Јонљ (Хил. 335). И на другим местима на Атосу раде многи писари Срби: Венијамин (1601, Свети Павле), Антоније у Карејском ниру (1635, рукопис данас у Београду, Архив САНУ 20), „худи“ Нахомије, јерофакон — „Влах“, како се понашао потписивао. Нахомије је писао у Светој Ани у келији Светог Онуфрија и Петра Атонског 1648, и у дионисијатском храму Благовештења у Кареји 1654. Један његов рукопис данас је у Хиландару (Хил. 487), а већина их се налазила у различитим српским манастирима. У другој половини столећа раде и Јевимије расодер из Свете Ане (1663, 1664, 1667), Макарије јеромонах у скиту Велике Лавре и у Светој Ани (1668, 1676, 1686) и Василије (1682) близу манастира Светог Павла у келији Успенја пресвете Богородице.

Монах Антоније исписао је у XVIII веку на архиепископовском језику *Сина Марка Поклоника* (Хил. 206) „за келију своју“ Хиландарца Еврија Живковић, касније на крајини епископ, преминуо је 1711. Теодосије *Капоне Силванска* и *Сави* (прем. 1711) Теодосије *Капоне* (Хил. 624). Године 1774, монах Евријан препише с грчког *Силхиар* (Хил. 191), а четири године касније запис на књизи са једним поклоном. У другој половини столећа, најзначајнији књижевни писар XVIII века, Теодосије, препише у великом броју књига (у Хиландару их је најмање осам). Овај „Сави“ из Крајине“ није само препишао књиге већ и превео старе, српскословенски текст на архиепископовски језик. У XVIII веку је и једна значајна књига, *Иборник српских књижица Таха Марка*, написана у „писанију“. Она се 1732, како стоји у књизи, налазила у Петроварадинском Шану у једном брзи враћена у Хиландар.

У XIX веку на хиландарским рукописима још је забележено тридесет имена монаха, писара и епископа књига. Многе су се личне књиге и безвремено из овог времена нашле у збирци старих рукописа као последњи, помало анахронични један начин умножавања писане речи.

Од око хиљаду рукописних словенских књига манастирске збирке више од четири петине исписано је у Хиландару. Од оних та које се поуздано зна да нису настале у њему — 28 су поклони. Најдрагоценији су већ помињани кодекси из XIV, док их је највише приложено у XVI веку (11). На разне друге начине дошло је у Хиландар, судећи по записима, око 80 књига, међу којима су најбројније из XVI и XVII столећа (по 15). Размена људи, идеја и књига била је у оквирима Свете Горе кроз целу њену историју веома жива. Па, ипак, када се пажљивије прегледа хиландарска збирка, изненађује мали број рукописа на којима је забележено да су ту дошли из других светогорских манастира (нешто преко двадесет). Њих је највише из бугарског манастира Зографа (8), али су сви они (сем једног из 1549 — Хил. 90, и једног дела Хил. 77 из 1639) из каснијег периода, из XVIII и XIX века. Из познијег су доба, такође, и рукописи из Вагонета (Хил. 629, XVII век) и Пантократора (Хил. 193, XVIII век). У Светој Ани је у XVII веку набављено пет рукописа (Хил. 136, 251, 376, 398, 411), од којих су два (Хил. 136, 376) намењени писаним у Хиландар. Из XVI века потичу један кодекс из Каракала (иначе поклон Каракалу из Јана, Хил. 89), и део Хил. 482 из Кеенофонта. С краја XV века је један рукопис из Светог Павла (Хил. 267). Најстарији рукописи из

Свети Симеон, МСНП Грчки 15, л. 18

првих светогорских манастира данас у 36. ирпн јесу од XIV века из Русије (Хил. 11), Светог Павла (Хил. 299), Еванђелиста (Хил. 471) и Лавре Светог Атанасија (1348. писан за цара Душана, Хил. 15).

Како се се у Хиландару писале највише у савном манастиру, али је један из манастира времена потврђена лаварова (Лаваров) и на другим местима. У Карсјској католу Светог Саве књиге се претисну још од XIII века. Све до XIX века у њој се налазила повећа збирка. Раније аустријски В. Ф. Григорович поборио је 41 рукописних и 12 штампаних књига. Од XIII века књиге се претисну и на Савиној Води — 1263. у Цркви Преображења ризи Тетови Григоровић (Савит). 1284. у јуни Димитријева и нешто касније потом, у другој половини XVII века, у Рус Савиној Води, објављено је књига. То је у XVIII веку књига и ризи.

духовник Никанор, у световном животу богати епископ тргован из Венеције. Он је дошао на Анос 1662. а од 1671. до смрти 1685. био је на Савиној Води где је обновио све три цркве и тестаментом им оставио 48 књига. Светог Тројици 30, Преображењу 2 и цркви Светог Саве 16. Међу књигама које је оставио налазе се и неки најзначајнији рукописи из XIV века.

Савина библиотека рукописа манастира Хиландара формирана је од књига које су се налазиле на разним местима — у храмовима, параклисима, келијама и др. Најзначајније збирке, осим наведених из Карсјске келије и књига Свете Тројице на Савиној Води, биле су фондови параклисарије, златим „леопитарије“ („сестеније“ — мрамне и влажне просторије поред манастирске трпезарије) у којој је Григорович видео око 150 рукописа (и још 20 на чарлаку), где је пронашао најстарије споменике. У Цркви Светог Саве такође је било књига — одакле је Григорович отио чувене *Хиландарске писанице* из X-XI века. Књиге из свих ових фондова, уз оне из саборне цркве и ризнице („лекевофилакије“), елине су се крајем XIX века у једну јединствену хиландарску рукописну збирку, чија је структура условљена, пре свега, њеним богослужбеним карактером. Стога у њој и претежу књиге такве врсте, али је она богата и делима теолошке садржине, као и монашко-аскетском литературом. У манастирској библиотеци налазе се, међутим, и драгоцени списи који излазе из специфичног оквира њене намене. У Хиландару се налази најстарији словенски превод *Варнама* и *Јосифа* (XIII-XIV в., сада у Москви), а и данас је у њему препис тог дела из XIV века (Хил. 422). Ту су и роман о Александру Великом (*Александрида*, Хил. 296 из XVIII в.) и неки апокрифни списи. Има у збирци и историографских списа — византијских, руских и ерских хроника, а од ових правне садржине поменућемо *Душанов Законик* из XV века (Хил. 300) и словенски (ерски) превод византијског *Земљородношког закона* из петог доба (Хил. 466). У Хиландару су сачувана и дела важна за историју ерске средњовековне медицине попут зборника који садржи *Ипјатрософију* (Хил. 462), из XIV века и чувеног *Хиландарског медицинског кодекса* из XVI stoleћа (Хил. 517).

Путеви хиландарских рукописа

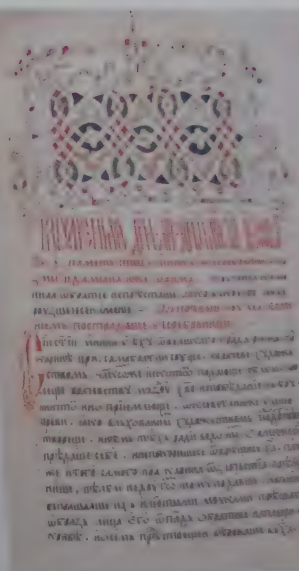
Као што се stoleћима хиландарски рукописни фонд увећавао приликом (понекад су књиге припадати и сами монаси), куповином или другим путем, тако се он, с друге стране, временом, на разне начин

не, и осипао. Осим природног пропадања и старости и трулења, и пожари који су у неколико наврата избијали у манастиру (нарочито 1722. и 1776) уништили су велики број књига. Хиландарско рукописно ли су страдало је и приликом разних похара — од бољашета века па све до XIX stoleћа и вршена грчки устанка 1821-1831. године. Књижни фонд се у такој мери осипао и *одношењем* из Хиландара.

Иако је отуђивање из манастира било најстроже забрањено, често и нарочито — уобичајеним формулама проклетства, какве налазимо у списима на многим рукописима — ипак су књиге, stoleћима уназад, отишле са Свете Горе. Већ од XVI века сами Хиландарци су књиге носили на поклон, нарочито у Русину. За Русину је већано је још од првих и можда највеће епетемашко отуђивање књига са Свете Горе. Срећном XVII stoleћа (1653-1654) стари Тројицке лавре Арсеније Суханов је по налогу патријарха Никона одабрао велики број светогорских рукописа (498) које је, у циљу спровођења реформе и „исправљивања“ руских црквених књига, требало допремити у Русину. У XVII и нарочито у XVIII веку доста је књига пренисано у Хиландару да се пошље у „отачаство“ — за цркве у запису или у породице појединих монаха. Занимљиво сведочанство о томе налазимо и у једном запису на рукопису (сада у Београду, НБС 70), написаном у Хиландару 1739. који је монах Николај наручио за своју браћу код куће:

„Ова је књига звана *Житије светог Саве* и *Житије светог Симеона*. Потруди се ја грешни Николај монах Хиландарци платити те се прениса и послах је кући, за корисет душевну мојему роду. И тако давет дајем и препоручујем браћи мојој Вацу и Стојки, Михаилу и Лазару и Вуколи, Јовану и Јакши и свима мојим сродницима да се чува та књига у кући од рода до рода до века, да прочитају и да им корисети. А кад буде праник светог Саве и светог Симеона да се носи у цркву и да се чита — да слуша народ хришћански и пак у кућу да се врати на чување, како се е каза“ (наш превод).

Највеће „пријатељске похаре“ доживела је хиландарска збирка у XIX веку, када је постајала предмет интересовања филолога-слависта. У томе су предњачили руски научници Виктор Иванович Григорович (1844) и владика Порфиреје (1845-6. и 1858-9), чијом је заслугом немали број појединих листова, фрагмената и целих кодекса доспео у рукописне збирке Москве, Петрограда и Олесе. Њима је временски претходно, а по амбицијама их далеко превашао Јернеј Копитар који је за бечку Дворску библиотеку 1826-7. откупио са Свете Горе дванаест ру-

Првиот савитини, око 1670. МСНП Грчки 15, л. 15

кописе (осам из Хиландара и четири из Златифе). На томе се, међутим, морао зауставити услед бископске незаинтересованости и финансијске несрећности аустријског двора и савременог стопанског стањина — нарочито не у оноликом обиму како је то замислио Копитар.

Као последица ових и многих других околности, данас се у збиркама Европе налази велики број светогорских рукописа (грчких и словенских), а међу њима и знатан број ових који су непосредно већали из Хиландара или су дела хиландарских аустара. У монахи рукописних збирки, који ни изадека не може бити исцрпан, покушаћемо да, макар оквирно, саопштимо путеве хиландарских рукописа (уз некада збирке доносимо само сигнатуре, а у неким случајевима само обавештења о збиркама).

Зборник — Библиотека Грчке архиве 9.
Зборник — Пис. 17, 42, 70, 74, 374, 486, 709; Архив
 САНУ 20, 67, 14509, МСПН 49, 119, Грудн 187; ПБ
 43, 71, 89, 124, 199, 421.
Зборник — Немачка архивна библиотека, Wuk 3, 19,
 40, 49.
Зборник — Австриска национална библиотека, Cod.
 Slav. 9, 12, 15, 21, 24, 28, 34, 35, 45, 131.
Зборник — Универзитетска библиотека, Cod.
 Slav. 76.
Зборник — Библиотека Румунске академије нау-
 ка Панатеску 141, 142, 148, 419 (атрибуција).
Зборник — Vat. Slav. 4, Omob gr. 424 (1 л. интерпо-
 хација).
Зборник — Музеј преноса, једини фрагмент.
Зборник — 2, 9, 11, 39 (можда 52, 53, 54), 62, 63, 73,
 79, 83 (можда 90), 100, (можда 115), 136.
Зборник — ИАЗУ III б 20, III а 24.
Зборник — 5, 28.
Зборник — можда Slavica 8.
Зборник — неке од десетине рукописа у више ру-
 кописних зборника.
Зборник — Стелене Руске академије наука,
 Зборник Тихомирова 7.
Зборник — више рукописа међу којима су најзначај-
 нији *Хиландарски листићи* из X-XI века у
 Државној научној библиотеци Р 1/533.
Зборник — Империјанска библиотека, Ms. e. Mus. 184.
Зборник — Национална библиотека, Slave 10.
Зборник — Народна библиотека 48.
Зборник — 60.
Зборник — већи број рукописа у неколико
 рукописних зборника.
Зборник — Света Катарина, Cod. Slav. 28.
Зборник — више рукописа у Народној библиотеци,
 Библиотеци академије наука и Црквено-историј-
 ском и археолошком институту.
Зборник — објављена у литератури два рукописа
 из италијанске Руској археолошкој друштва и из
 Библиотеке јерусалимског манастира у Цариграду.
Зборник — 4, 32.
Зборник — према свједоштвима и ове збирке ко-
 је су уништене у Првом светском рату. Међу њима
 је истраживачица судбину доживела колекција бео-
 градске Народне библиотеке, која је са око 1500 ста-

рих рукописа изгорела у немачком бомбардовању
 Београда априла 1941. У њој је било неколико по-
 знато хиландарских кодекса (бр. 101, 271, 418, 470)
 — вероватно и више, а ово страшно уништење
 „преживео“ је само један и то хиландарски (!) — зна-
 менити *Зборник српских епископа Таха Марка*. У
 страдалим збиркама херцеговачких манастира Жи-
 томислића и Завале такође је било и хиландарских
 рукописних књига.

Сваки средњовековни рукопис је на извешан начин
 уникат, неповољив и зато непроцењив. Не открива
 он само предмет писања или специфичности исто-
 ријског развоја језика. Између корица ових кодекса
 често се налазе подаци, непосредно или посредно,
 значајни не само за књижевну већ и за целокупну
 културну прошлост једног народа. Рукописна збир-
 ка манастира Хиландара, најстарија и највећа при-
 родна библиотека српских рукописа и хиландарско
 рукописно наслеђе у целини одавно су због тога
 предмет научног интересовања. Поред многих дру-
 гих, у Хиландару су још у прошлост столешу радиле
 највише Руси В. И. Григоровић, владика Порфирије
 (Успенски), П. И. Севастијанов и архимандрит Лео-
 нид, као и Димитрије Аврамовић, архимандрит Ни-
 ћифор Дучић, Сава Хиландарац и др. У првој поло-
 вини XX века у рукописној збирци радио је Влади-
 мир Ђоровић, у архиву нарочито Александар Соло-
 вјев и Владимир Мошин и, педесетих година, Ђорђе
 Сп. Радојичић. Најзначајније резултате проучавања
 и најобухватнији поглед на збирку добијен је, ипак,
 тек незаобилазном књигом Димитрија Богдановића,
Каталог ћирилических рукописа манастира Хиландара
 (Београд 1978), којом су омогућена и подстакнута
 даља истраживања. Музикологу Андрији Јаковље-
 вићу (*Иванскај музичких рукописа манастира Хи-
 ландара*) и низу прилежних археографа — Мари
 Харисијадис, Луији Церини, Биљани Јовановић-
 Стипчевић, Љубици Штањалини-Ђорђевић, Љуки
 Васиљев, Катарини Мано-Зиси, Мирослави Грозла-
 новић-Најић — дугујемо значајне атрибуције и
 заокружене опусе многих хиландарских писара. Хи-
 ландарско рукописно благо, међутим, и даље стоји
 пред истраживачима као изазов и подстицај. Докле
 год се оно детаљно не проучи, докле, како је то још
 осамдесетих година XIX века рекао Нићифор Ду-
 чић, „ни један научник ни књижевник српски није
 ослобођен од те племените дужности“.

Бошко Ђенић

АРХИВ

У једном писму упућеном оцу Дамјану, после посе-
 те Хиландару, 1884, београдски митрополит Михаи-
 ло (Јовановић) између осталог каже:

„Ових дана добих књигу архимандрита Дучића под
 називом *Старине Хиландарске*, коју ће сигурно и
 манастиру послати, где ће се видети каква је. Врло
 добро би било да манастир скупи све своје доку-
 менте, грамате, повеље, фермане, почев од повеље
 св. Симеона и св. Саве па до најновијег фермана, и
 изда (их) у једној књижици, шта би било и корисно
 манастиру и достојно браћинству његовога.“

Надам се да је манастир сада миран и да живи
 своје добро које је лане одбранио од најдања.

Молим вас да обрађиш своју дачњу на шибих св.
 Саве који је у свишћу и који се честим ошвраћанем
 њима и квари. Да се сачува, добро би било да се
 начини за њега једно орманче и сјаши ошворен ис-
 ход сјака, па који дође, нека га гледа, а рукама да
 не може да га додирује...“

Требало је да прође скоро сто година од сугестije
 београдског митрополита да се Карејски типик и
 целокупна грађа овог, сигурно најзначајнијег, срп-
 ског архива обезбеди и опреми на савремен начин.

У свом предговору *Каталога ћирилических рукописа
 манастира Хиландара* Д. Богдановић наводи да се
 Хиландарска библиотека под тим називом први пут
 спомене 1811. године. На истом месту угледни пи-
 сач доста простора посвећује и оном делу Архива у
 коме се чувају хрисовуље и друге исправе.

Архив, тачније архиву, први — колико нам је позна-
 то — спомиње Сава Хиландарац око 1898. године у
 рукопису припремљеном да се објави поводом 700.
 годишнице манастира. Он каже: „на северозапад-
 ном двору виси четири ред ђељених кеса, на свакој
 је означена година, јер се у њима чува брџиски и

разни рачуни. У неком староореном орману ове-
 шћена је архива старијих и нових документација“

Десет година након посете митрополита Михаила,
 1894. место манастирског библиотекарја је добио Са-
 ва Хиландарац (Чех пореклом, Slavofob Београд), зна-
 ко најобразованији хиландарски монах на крају XIX
 века. Хиландарски сабрат од 1881, замонашен 1883,
 Сава је дуго чекао да му се повери ова дужност. Но,
 манастирска управа, поздрављајући прена умном странцу
 монаху, покрштеном пре тога, у Србiji, није му у
 библиотеку препустила и архивску грађу.

Две године касније, 1896, у Хиландар је дошао краљ
 Александар Обреновић, који је путовао у Атини да
 присуствује обнављању Олимпијских игара. Била је
 то прва посета једног српског владара Светој Гори
 од времена Немањина и утицала је на каснији живот
 хиландарског братства — она је, наиме, означила крај
 дуге бугарске превласти у манастиру основаном се-
 дам столећа раније за боравак монаха српског рода.
 Исте, 1896. године, Сава Хиландарац је од краља до-
 био одликовање „Светог Саве“, што је утицало на
 однос манастирске управе према њему. Убрзо, на-
 вероватније већ 1898. Сави је, поред библиотеке,
 дата на старање и богата архивска грађа. Те године
 је, у ствари, Архив одвојен у засебну целину. Зани-
 мљива је сасвим случајна околност да је исте 1898.
 године Краљевина Србија донела Закон о оснивању
 Државне архиве у Београду.

Широког образовања, монах Сава Хиландарац је био
 и посебно квалификован за дужност архивисте. У до-
 гатој биографији овог ученог монаха, Гаврило Дожић
 — у то време студент Атинског универзитета — забеле-
 жно је да је Сава у родној Чешкој три године радио на
 сређивању архиве у општини Кутина Гора и да је издао
 исцрпан каталог њених докумената 10 године 1600.

Сава је, дакле, први и веома озбиљно приступио по-
 словима на уређењу Хиландарског архива. Најпре је

[illegible][illegible]

В. Шендерович / "Коммунистический Интернационал в СССР и странах народной демократии". М.: Политиздат, 1987. С. 60.

2. *Belastingen*. Volgens Kruiswijk is er een
opvallende toename van de belastingdruk op
de ondernemers. Deze toename wordt vooral
gevoeld door kleine en middelgrote
ondernemers. Volgens Kruiswijk is er een
toename van de belastingdruk op de
ondernemers.

Approved: _____

[illegible][illegible]

Нова измислица је рид, грађа која је створена
на тај начин да се може издати у различитим
верзијама.

Средне-вековые университеты в России

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

TABLE 1. *Continued*

L'œuvre est destinée à être lue.

Journal of Health Politics, Policy and Law

Source: *Survey of the Economic Conditions of the United States, 1929*, p. 10.

[illegible]

... (text is small and partially obscured)

Манастирски музеји

... (text is small and partially obscured)

Манастирски музеји

... (text is small and partially obscured)

Манастирски музеји

... (text is small and partially obscured)

Београд, 1915. године. Након Другог светског рата је извршено земљу. Највећи део збирке се одлучио основати у иностранству, и на његове другове, а садржи и пренесу са манастира Карађорђевића и, делимично, писма...

Као и други делови донашћине, збирка је у манастир дошла после Рашке емиграције 1977. године. Грба је разнотипна, али истраживачима није доступна.

Грба

Грба се чува у једној кутији и садржи списе које су у новите време манастиру поклонили Срби из дијаспоре.

Мирко Ковачевић

БЕДЕМИ И ПИРГОВИ

Као и сви велики манастири на Светој Гори, Хиландар, гледан споља, личи на тврђаву. У суштини, он то и јесте, јер има све битне елементе средњовековних градова диганих да се могу одбранити од напада младим оружјем. Бедеми — високи вертикални масивни зидови од камена и бет отвора у доњим деловима — повезују пиригове, тј. куле, такође изграђене каменом, и заједно са њима чине затворен круг, петину која се може успешно бранити. Пиргови су по правцу истурени из равни зидова који их повезују. На тај начин постављени, они и с бочне стране омогућавају одбрану од напада који би бедему успели да приђу с намером да га разбију или пређу уз помоћ ратних помагала. Круне зидова или пиргова биле су ојачане и са унутрашње стране су имале етаже за кретање посаде.

Остаци ових традиционалних облика сачувани су и у Хиландару до наших дана. У брањени простор се улазило кроз врата, постављена тако да се добро могу контролисати, с обзиром да су увек била најслабија тачка одбрамбеног система. За улаз у манастирску порту данас постоје у северноисточном углу троја врата у низу једна на другом. Овако постављена, она су у своје време чинила тројку осигурање од провале и непријатеља.

Већ од оснивања првих већих монашких заједница на Светој Гори — пре више од хиљаду година — нападаци су најчешће били турски. И најстарији делови Хиландара, који се у изворима јавља почетком XI века, припадани су утврђењу. За такву тврђаву основу пружају недави налази остатака масивног зида у сплу између прикрате кнеза Лазара и према грчким кулама. Наведени зид, као и остатак једног зида код југоисточног угла пирига, били су без сумње део утврђене нелине, вероватно формиране око пирига Светог Ђорђа који је одавно постојао. Пирг је био замишљен и изграђен као потпуно самостална одбрамбена грађевина, попут западнословенских дошкова, са малим улазним

пратима у северном углу високог зида. Двадесет пиластара истурених из петори основне линије која су сложена у правоугаоник — дакле, по три пиластара на свакој страни пирига — чинили су га веома стабилним. Нити лукава ослоњених на пиластаре, нити читавом ободу у горњој линији грађевине, носили обимни зидова која је формиран добро заштићени обилазни ходник.

Обимни зид је у најстаријој фази грађеве свакако био ојачан и у време хладног оружја је пружао потребну заштиту брањеницима. Кроз под козница могао је бити ефикасно гуљен и непријатељ који је пиригу пришао сасвим близу. Данас зидове има пет етажа, рачунајући и ону на којој је улазни отвор и коју можемо сматрати приземљем. Испод пода овог простора постоји шупљина дубока осам до осам метара, бет међуспратних конструкција. Пета нивоина на је на једном делу постојала цистерна за воду, без које је један овакав објект тешко опстајао, али будући да је кота два пирига била врло близу коте, иза потока који протиче десетак метара даље, вероватно је постојао отвор, данас засут. Етажа са улазом, приземље и, отмах изнад њега, први спрат очувани су, рекао би се, у природном облику. Улазна врата су некада, крило је масивне основне дрвене конструкције, оклопне споља гвозденим плочама хоризонтално поређаним једно на свако од њих, делимично преклапајући њих. Међуспратна конструкција која носи под приземља, као и она изнад њега, дрвена је и веома стара. На полу приземља налази се отвор са калком за улаз у поменити простор између два пирига и ове етаже. Дрвене стеновице, старе конструкције, чија се два крака налазе један изнад другог, воде од нивоа пода приземља до нивоа пода првог спрата и од нивоа пода првог спрата до његове таванице. Овим другим степеностима краком данас се не поклапају онде. Он је ипак своју функцију овог преноса када су у пиригу са северне стране приграде друге грађевине и када су ради остваривања директне комуникације између приградних грађевина и простора у једној пириги пружили

[illegible]

1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 26

© 2004 Blackwell Publishing Ltd *Journal of Internal Medicine* 255: 103–110

[illegible]

Каждый из нас должен понимать, что наша задача — не просто выжить, а жить. И для этого нам нужно объединиться, чтобы преодолеть все трудности, которые нам встретятся.

Гриба се налази у јужној Кустур и северној Галицији, а такође и у јужној Галицији, јужно од јужног језера, јужно од јужног језера.

Alexei Kovalev, Jr.

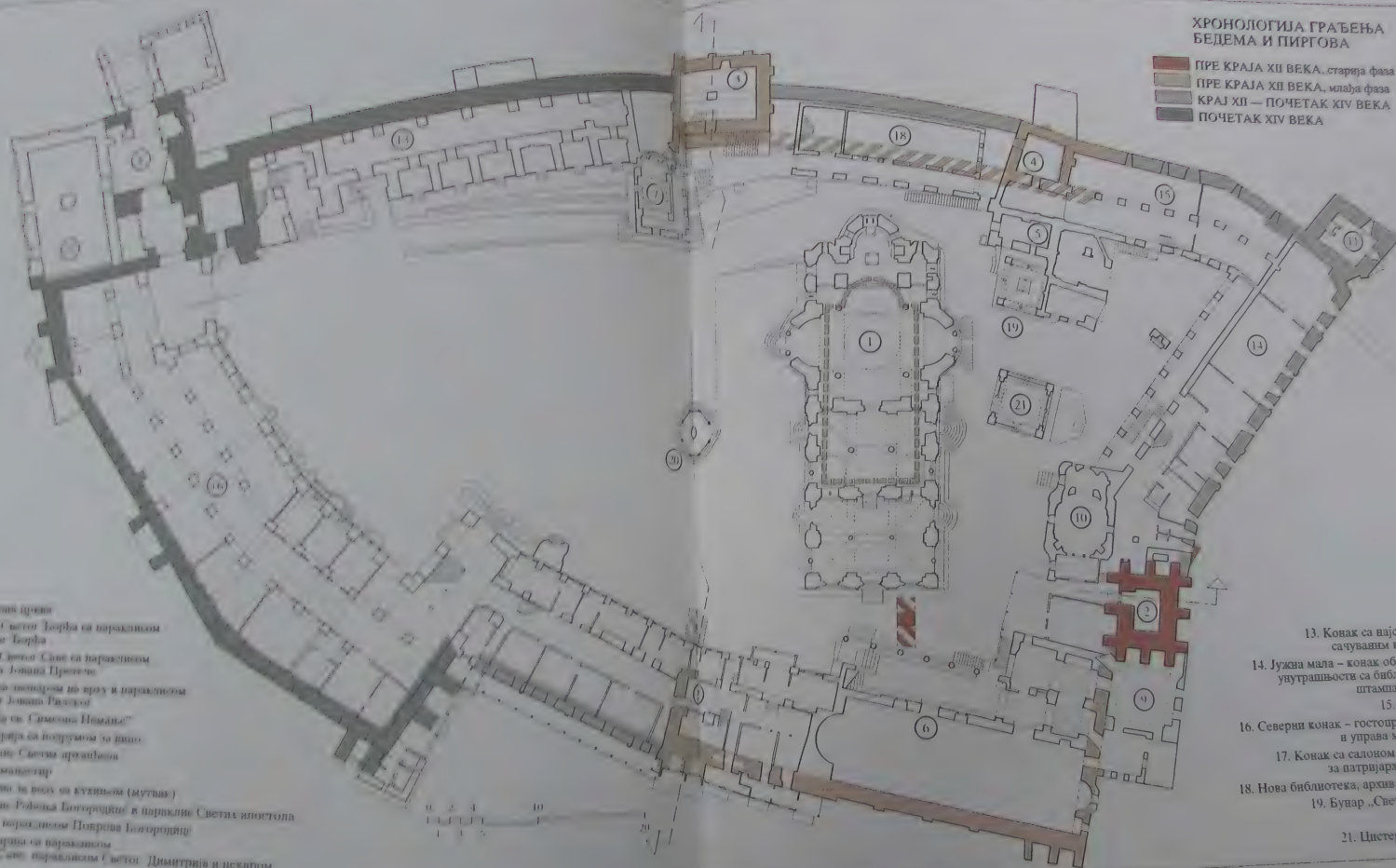
БЕДЕМИ И ПИРГОВИ

Како и сва друга манифестација на Свештеној Литургији, и овај елемент састоји се од више елемената. У складу са тим се јесуце, јер имамо две различите елементе есхатолошког карактера, један који се одвија са мисли и другим који се одвија са кривањем окупљених. Издржање — издржање издржавања мисаоног и кривања или кривања и другог елементу у складу са тим — постоји у издржању, јер је то, пошто се тако кривањем, и издржање се налази између кривања и кривања, јер је то кривање се може издржањем издржања. Издржање се не поклања издржању издржања издржања или издржања. На тој постоји издржање, али је с једне стране елемент издржања издржања и издржања који се налази издржања издржања и издржања да га издржања или издржања се налази издржања издржања. Крајње издржања издржања. Све је то издржање и издржања издржања се поклања издржања издржања издржања.

Характерна особеност на българските осемнадесет векни скулптури е, че те са изградени до известна степен извън традиционния простор на скулптурата, която е поставяна така да се каже по-външната част на архитектурата, а с другите са свързани само с външната част на архитектурата, а с другите са свързани само с външната част на архитектурата, а с другите са свързани само с външната част на архитектурата.

Многие у советских людей ассоциируют с Демоскопией исследования в области социологии, так как в течение 15 лет существования — вплоть до момента распада СССР — данная организация — единственная в своем роде. При этом социологический институт, по мнению многих, и сейчас имеет традицию, более основанную на уважении к личности, нежели на идеологии.

[illegible]

ХРОНОЛОГИЈА ГРАЂЕЊА БЕДЕМА И ПИРГОВА

- ПРЕ КРАЈА XII ВЕКА, старија фаза
- ПРЕ КРАЈА XII ВЕКА, млађа фаза
- КРАЈ XII — ПОЧЕТАК XIV ВЕКА
- ПОЧЕТАК XIV ВЕКА

1. Црква Светог Јована
2. Пирг Светог Јована са параклисом Светог Јована
3. Пирг Светог Сави са параклисом Светог Јована Пророка
4. Пирг са часовником на прозу и параклисом Светог Јована Ризника
5. „Конак св. Симеона Немани“
6. Трпезарија са просторицом за ризницу
7. Параклис Светог арханђела
8. Улаз у манастир
9. Цистерна за воду са кухињом (кутија)
10. Параклис Рођења Богородице и параклис Светих апостола
11. Конак са параклисом Покаяња Богородице
12. Водосток са параклисом Светог Сави, параклисом Светог Димитрија и црквом

13. Конак са најстаријим сачуваним келијама
14. Јужна мала — конак обновљене унутрашњости са библиотеком штампане књиге
15. Болница
16. Северни конак — гостопримљеница и управа манастира
17. Конак са салом и одајама за патријарха и краља
18. Нова библиотека, архив и ризница
19. Бунар „Светог Саве“
20. Фигула
21. Цистерна за воду

0 2 4 10
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

ХРОНОЛОГИЈА ГРАЂЕЊА БЕДЕМА И ПИРГОВА

- ПРЕ КРАЈА XII ВЕКА, старија фаза
- ПРЕ КРАЈА XII ВЕКА, млада фаза
- КРАЈ XII — ПОЧЕТАК XIV ВЕКА
- ПОЧЕТАК XIV ВЕКА

1. Саборна црква
2. Пир Светог Ђорђа са параклисом Светог Ђорђа
3. Пир Светог Саве са параклисом Светог Јована Претече
4. Пир са звионаром на врху и параклисом Светог Јована Рилског
5. „Келџа св. Симеона Немале“
6. Тризвезија са подрумом за вино
7. Параклис Светих архијереја
8. Улаз у манастир
9. Цистерна на воду са кухињом (кутињак)
10. Параклис Рођена Богородице и параклис Светих апостола
11. Кула са параклисом Покрова Богородице
12. Игуменарија са параклисом Светог Саве, параклисом Светог Димитрија и пекарном

13. Конак са најстаријим самуваним келијама
14. Јужна мала — конак обављене унутрашњости са библиотеком штампање књига
15. Болница
16. Северни конак — гостопримећница и управна манастира
17. Конак са салом и одјама за патријарха и краља
18. Нова библиотека, архив и ризница
19. Бунар „Светог Саве“
20. Фигјала
21. Цистерна на воду

Присе, мана ширеко: коти икка у притиу седиер ју:

пастири излази у горњај кони, на другом и грѣм спрату. На излизана првиот спрату репативно су до првобудни делови излизана, зика са мотивима изизана, вагистички и графини орнаменти. Ове фреске, изматри-
ку, мекатрициони, могу потпути и на времена па-
стирици писани помету Хиландира, тј. из XII или XII
века. На последњем спрату први у простору који
се изизана сенина Хиланди, јавке у цптру спрату, на
тврдо с паралили писане Сенин Боду. Слични по-
сметивања су изизана и изизана, он је у писну дра-
матично сенин у спрату постојао већ с крајем XIII ве-
ка. У време кад је прикључи изизана први у морио бити
депортаци. Свој изизана објект је паралили, а слични
мекатрици и спрату. [67] толине објектно у XIX, већ у
изизана објектно.

лом, vezanim u širi, postojaše još na početku dvaplo manjstari na ovom mestu. U srednjem XII veku, kad je stari Ximindar, prema istorijskim izvorima, napustio svoj najavetiji krajem toga stoćevka, kada je obnavljao sv. Simeon i sv. Sava, širi je već bio udaljen u sistem odbrane koji je nastao oko slučajno nastale. Ovo se stasalo iznad na čitavim delu je u njegov severozapadnom uglu bio prislonjen jedan zid sa više karakterističnih detalja nestalih za obranu. Zid se pružao najviše 20 metara prema zapadu, zatim bežao 44 metra prema severu i oko des metara prema istoku, ali nije bio prekinut i obnavljao je širi prostor od onoga koji je mogao pripadati pomenutoj vladavini utvrdi. Najduži njegov deo, prislonjen u pravcu sever-jug, na svom istočnom delu, prema zapadu, imao je i niske zidove, u kojima su bile postavljene lukonima od opeke, a iznad njih, na južnoj polovini, u dužini binu dvadeset metara, postavljene zidine od sletao za branilo. U produžetku

неким асом изгубио прихваћеног злочина, а злочина и поменutih обрзата, папу, и на својој совести и истину, а онда и злочину страни. Тога се може у целости видљиво једино извесно јавно, али

Пресек манастирског комплекса у правцу север-југ

истони излови у горњој зони, па другом и трећем спрату. На њиховима првог спрата релативно су добро очувани делови њених слика са мотивима из света вегетације и разни орнаменти. Ове фреске, сматрају неки истраживачи, могу потицати и из времена најстаријих писаних помена Хиландара, тј. из XI или XII века. На последњем спрату пирга, у простору који обухвата обиласни ходник, закле у језгру пирга, налази се параклис посвећен Светом Ђорђу. Судећи по сачуваним остацима живописа, он је у нешто другачијем облику сигурно постојао већ средином XIII века. У време када је црквица издана пирг је морао бити потпуно нов. Свој данашњи облик је параклис, а самим тим и пирг, добио је 1671. године, односно у XIX веку поновним изградњом.

Пирг Светог Ђорђа није дуго остао самостална одбрамбена грађевина. Има остатака који — речено је већ — говоре да је нека црква са одбрамбеним зи-

дом, везана за пирг, постојала још на почетку дизања манастира на овом месту. Средином XII века, када је стари Хиландар, према историјским изворима, запустео или најкасније крајем тога столећа, када га обнављају св. Симеон и св. Сава, пирг је већ био укључен у систем одбране чији је велики део сачуван до данас. Ово се јасно види из чињенице да је уз његов северозападни угао био прислоњен један зид са више карактеристичних детаља везаних за одбрану. Зид се пружао најпре 20 метара према западу, затим безмало 44 метра према северу и око пет метара према истоку; нигде није био прекинут и обухватао је шири простор од онога који је могао припадати поменутој најстаријој утврди. Најдужи његов део, приближно у правцу север-југ, на свом спољашњем лицу, према западу, има плитке пиластре, у горњој зони повезане луковима од опека, а изнад њих, на јужној половини, у дужини близу двадесет метара, сачуване зупце са стазом за браниоце. У продужет-

ку, према северу, стаза прелази у пресведени ходник кроз зидну масу са отворима, и то како према спољашњој тако и према унутрашњој страни. На југозападном углу овог склопа за одбрану а на лишу зида према западу, једновреме са зидом, изграђена су три дубока пиластра. Треба нагласити да су њихове димензије и њихов међусобни размак скоро исти као код оних на пиргу Светог Ђорђа, на његовој западној страни. Горњи део конструкције изнад ова три пиластра није се сачувао, али је логично да се није много разликовао од оне на самом пиргу. Сасвим је сигурно да се са горње платформе нападачима брзо приступ који је са запада био релативно лак. Управо из тог разлога, а будући да просторне могућности то допуштају, има места претпоставки која је уицртана у план: да су и на северозападном углу ове одбрамбене целине постојали пиластри исте конструкције и намење као и они који су већ описани. Свој одбрамбени карактер пирг Светог Ђорђа је нај-

већим делом изгубио приликом његовог изградње, а самим тим и поменутих објеката, најпре уз његову северну и источну, а онда и западну страну. Дакле је тако у целости изгубио једино његово јужно лице.

Пирг Светог Саве, на разлику од пирга Светог Ђорђа, био је замисљен и изграђен као део одбрамбене целине, а не као самостално утврђење. Приликом његовог ложирања није се, дакле, морало водити рачуна о могућности снабдевања водом, што је, међа сумње, било пресудно код доношења одлуке о месту најстарије одбрамбене грађевине. Пирг Светог Саве је постављен на највишу когу терена — стене, чиме је била предодређена и његова улога. Пирг је снажна одбрамбена грађевина али и просторни регулатор. Он доминира, он је главна кула манастира — бранич-кула. Његова дужа, источна и јужна краће, северна и јужна страна биле су слободне, оријентисане ка спољашњем отвореном простору, док је западна страна,

Вид са западне стране са тврђавом Светог Саве.
Monastery of Saint Sava, Belgrade, Serbia

Пресеци манастирског комплекса у савременом изгледу

припојени утврђеном зидом — била окренута ка унутрашњем, бранином простору. Судећи по остацима зидова на оном делу фортификационе целине у чијем је склопу био изграђен, пири Светог Саве се налазио на њеном северозападном углу, припојен у источни зид. Овај део зида, као и мали део северног зида — дакле, и сам улаз који они међусобно затварају — такође су сачувани. Преко зида који је првобитно био виши — што се види по отisku на западној страни пирига — постоје касније направљеним ступиштем до данашњег улаза у грађевину. Понеколико улаз зид је и данас видљив и са унутрашње и са спољашње стране на простору између пирига и цркве Светих арханђела, односно између пирига и копака из 1598. године.

Првобитни улаз у пириг био је за стажу ниски и такође је видљив, данас заједан, у западном зиду од браниног зида у који је пириг припојен. По својим димензијама и облику основе пириг Светог Саве је сличан великом јужном пиригу Вагана. Са три спољашње спољашње стране он има плитке цилindre,

по читавог вишећор, који су у горњој зони окренути тлокошима. Четврти, унутрашња страна зидова, који су остали након самог зидова.

Пириг Светог Саве данас има појединачно, приземље, пириг спрата и поткровље. Употребом већ и наводно, јасно се може видети првобитни план. Инак, та је данашњи улаз, очигледно пројектован кроз већ постојећи зид. Он је својом невеликом апсидом и зидом делом у појединачно, а други у приземљу. Трећи, међусобне конструкције уграђене су у зидове пирига, а настала су се у средњим деловима наликнао. 1681. 2. објављене цркве са једним, централно постављеним ступиштем. На фасадама се јасно виде две фазе зидања: доња, старија — са великим зидовима рановизантијског порекла, и са плочицама од калдера и притесаних комада камена са по неколико карактеристично уграђених плитких плочастих шкриљца који су постављени један изнад другог, како споља тако и изнутра — и горња, млада фаза у којој су поред камена обично употребљивани и опеке од тањких каменских блокова. Ова разлика у изградњи

Црква Светог Саве, Београд

...ако је и на конзервираним деловима пирга. Граница је у овоме црквено међусебне конструкције између дрвеног и тешког зида. Старија фаза изградње обично се везује за осниваче епископ Хиландара, па св. Симеона и св. Саву, док се млађа приписује краљу Милутину који, према тексту архиепископа Данила II, поред Савине цркве у Хиландару ... остави многе цркве и цитаде и изванредне ћелије ... а околна световна места сазида град са великом тврђавом која пак себи неће бити безбожних гукара". У горњем делу пирга, на четвртном, последњем спрату налази се параклис Светог Јована Претече. Црквица је овде потпуно истовремено са изградњом читавог горњег дела. То се јасно види на источној фасади где се налази прозор олтарске апсиде и мали делови њених зидова. Прозор је очигледно изграђен истовремено са прикључним луковима који повезују пиластре. Пиласри и прозор су врло чисто изведени од основа и нема нагвештања да је то касније нешто дограђено. Да је црквица постојала већ у доба изградње горњег дела пирга јасно потврђује и конструктивни склоп зидова трећег спрата са два јака лука постављена јачно испод њених подужних зидова. Дакле, суштина истовремености са спољним деловима пирга, дакле, имали су од свога настанка одређену намену. Године 1681/2. параклис је био обновио. Дакле, потпуно, по свему судећи, олтар је првобитно био отворен. До њега се долази просторним степеништем кроз зидну масу, до глина постојећег галерија. Обимни зидови на којима данас лежи кров су остављени.

Око двадесет пет метара јужно од пирга Светог Саве, исток данашње званаре, постоје остаци још једног, мањег пирга. Он је издан на исти начин као и други део пирга Светог Саве, али је у знатно мањој мери сачуван. Његов северни зид, чије се теме споља састоје у целини, нагнут је, а на јужној страни, зид у подножју данашње болнице, видљив је и цитак његов зид. Он је до недавно постојао и на источној страни. План комплекса јасно показује да је и овај део био део старијег система одбране. Продужен стари зид на пирга Светог Саве према југу „повезује“ и овај мали објект и миши га делом система.

Сви до сада разматрани делови манастирског комплекса који су имали одбрамбену намену постојали су у време св. Симеона и св. Саве и нема сумње да су били укључени у фортфикациону целину. Понато је да се старија црква коју је краљ Милутин срушио почетком XV века налазила на месту данашње. То је сигурно потврђено а недавним налазима њеног грађевинашког занатства северно од постојеће цркве.

Црква Светог Саве, Београд

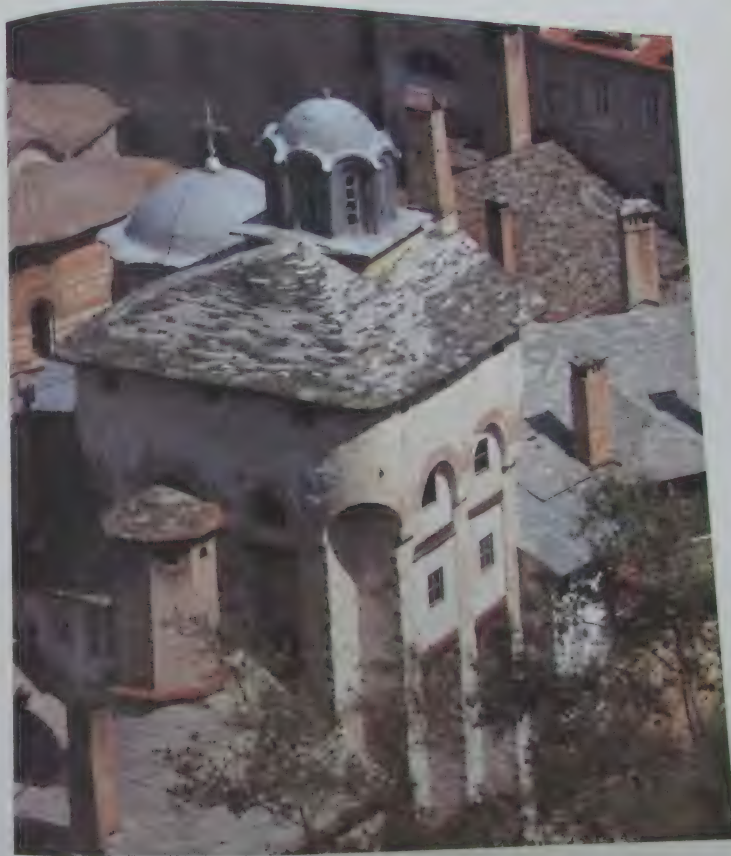

Црква Светог Саве у Београ

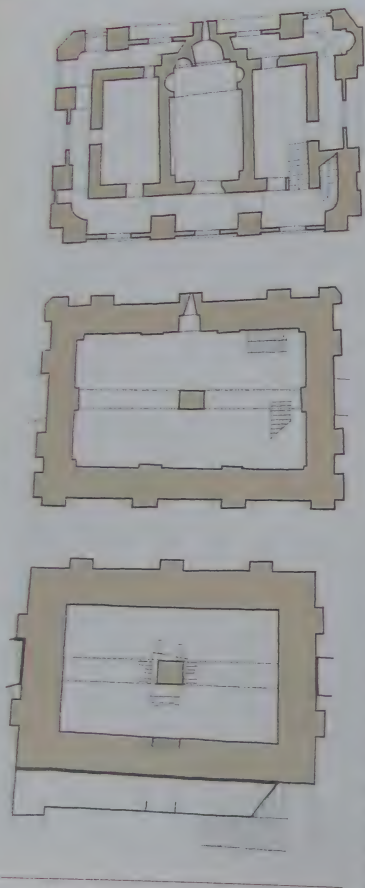
dana je i na unutrašnjim zidovima tavana. Graniča je u timov drvene međuspratne konstrukcije između drugog i trećeg sprata. Starija faza zidova obično se videla na osi svetlosti crkve. Halandara, za sv. Simeona i sv. Sava, dok se mlađa pripisuje kralju Milutinu koji, prema tekstu arhiepiskopa Danila II, naredio je da se prave u Halandaru „ostavi manje parkeze i zidove i izvanredne belje“ u okolo tada svetoga mesta saša grada sa velikom tvrđavom koja postavljena imala bi bezbrojnoj gusara“ u gor- nam ledu tavana, na četvrtom, poslednjem spratu tavana se nalazila Svetog Jovana Preteče. Crkva je ovako izgrađena istovremeno sa dizanjem zidova i tavan- torijet dela. To se jasno vidi na istočnoj fasadi gde se nalazi prozor oltarske apside i malih delova njenih zidova. Prozor je očigledno izgrađen isto- vremeno sa pripisanim lukovima koji povezuju tavan i prozor. I lukovi i prozor su vrlo čisto izvedeni od osovina i nema nagoveštaja da je tu kasnije nešto izmenjeno. Da je crkva postojala već u doba iz- gradnje tavan i dela tavana jasno potvrđuje i kon- struktivni sklop zidova. Grebet sprata sa dva jaka zida postavljena gornja ispod njenih poduznih zidova. Lukovi su izvedeni istovremeno sa spoljnim zidovima tavana, dakle, imali su od svoga nastanka odbranu namenu. Godine 1681/2. narakine je bio ob- novljen. Danas potkrovlje, po svemu sudeći, odo- go je prvobitno bilo otvoreno. Do nje se dolazi presekstom stepeništem kroz zidnu masu, do iznad poslednjeg zida. Obimni zidovi na kojima danas i dalje vredi su ostaci.

Oko dvadeset pet metara dužno od tavana Svetog Sava, istočno današnje zgrade, postoje ostaci još jednog, manjeg tavana. On je izdan na isti način kao i drugi deo tavana Svetog Sava, ali je u znatno manjoj meri očuvan. Njegov severni zid, čije se linije spola- sivo u daljini vidi, naginje, a na licu južnog zida u mestu današnje bolnice, vidljiva je i plitak i naklon tavan je do nedavno postojao i na istočnoj strani. Plan kompleksa jasno pokazuje da je i ovaj tavan bio deo starijeg sistema odbrane. Prodужen- stari tavan tavana Svetog Sava prema jugu „povezuje“ i ovaj manji tavan i čini ga delom sistema.

Sve do sada razmatrani delovi manastirskog kom- plexa koji su imali odbranu namenu postojali su u vreme od Simeona i sv. Sava i nema sumnje da su takvi razloženi u fortifikacionu celinu. Poznato je da je stara crkva koju je kralj Milutin srušio početkom 13. veka nalazila na mestu današnje. To je srušeno i potpuno i nedavno nazadom njenim gradbenim materijalima severno od postojeće crkve.

Црква Светог Саве у Београ

Планови зграда: долина и истокни одбрамбени
пирга Светог Торха

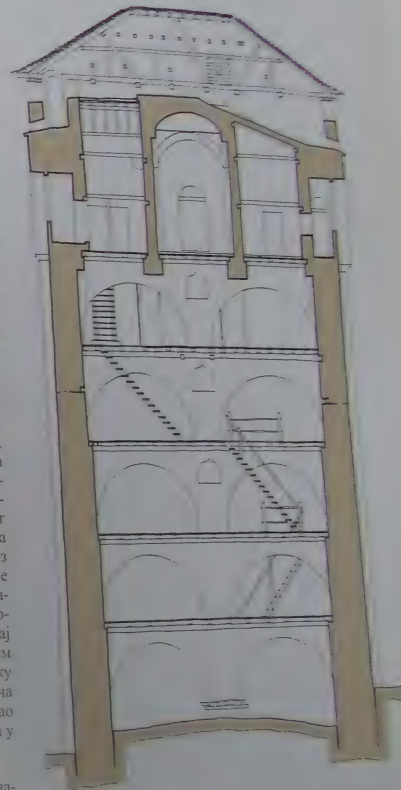
на се на основу тога може нешто ближе одредити локација, као и могућа дужина. Она се, видљиво је то на плану комплекса, налазила приближно у средини старије целине где је овакав објект једино и могао бити, с обзиром на невелике димензије тадашњег манастира. Где је био улаз у овако склопљену одбрамбену целину није могуће, бар за сада, утврдити. По логици, пре га треба замислити у несталој северном зиду, него у — такође изгубљеном — јужном делу бедема, који је спајао пирг Светог Торха са малим пиргом под звонаром. Северни зид ове старије целине морао је нестати пре средине XIV века, јер се на његовој траси налази црква Светих арханђела чија се грађа са доста вероватноће приписује цару Душану. Но, пре свега је изградња велике Саборне цркве захтевала проширење дворичног простора. То је свакако учињено према југоистоку, или претходно или најкасније истовремено са грађњом цркве. Од југо-источног угла пирга Светог Торха до југоисточног угла малог пирга под звонаром у континуитету је био изграђен одбрамбени зид са кулом на југоисточном углу. Изградњом овог зида негирано је функционисање пирга под звонаром као одбрамбене грађевине, али је изграђен нови објект који је очигледно имао задатак да штити источни зид комплекса. Јужни зид се могао контролисати са пирга Светог Торха. Новоизграђени одбрамбени зид који постоји и данас има споља плитке пиластре међусобно удаљене око четири метра. Његов источни део, од куле на углу до малог пирга под звонаром, данас је видљив једино са унутрашње стране из подрума болнице, чијом је изградњом пре стотинак година горњи део порушен. Остатак степенаци на његовом јужном делу, ка кули, које су начињене једновремено са овим зидом а данас не воде нигде, показује да се на зид, односно кулу, излазило са унутрашње стране бедема уз који првобитно није био изграђен никакав објект. На исти начин, као на југоистоку, изграђен је и зид на северозападном делу старијег комплекса. Његов опус је исти, има такође плитке пиластре на међусобном растојању од око четири метра, а у доњој зони и ширину исту као претходно описани зид. Који је он простор затварао за сада није могуће утврдити.

Иако другачијег опуса од претходних, по логици, овој фази проширивања комплекса припадао би и зид између Светог Саве и северноисточног угла малог пирга под звонаром. Овај зид постоји и до недавно су се на његовој круни могли видети зупци. Зидан је од камена са нешто опеке која је коришћена на приближно исти начин као у горњем делу пирга Светог Саве. Посебно је занимљиво да на унутрашњој стра-

ни постоји већи број ниша или зазиданих отвора, обрађених опеком. Био је, закле, зидан истовремено и као спољни зид једног манастирског објекта, што и као такво није било уобичајено. Објекти су обично присиљавали уз већ постојеће зидове. Проширења старије утврђене целине, добијена дизањем последњег општег зида и зидова са плитким пиластрима споља, могла су се збити од краја XII до почетка XIV века.

Велика промена у следећој фази изградње одбрамбених објеката била је значајно проширење комплекса према северу. Масивни зидови, један са исплеса стране, од пирга Светог Саве према северу, и други са западне, који се пружа најпре према северозападу а онда под углом од 90° према северистоку, спајају се и чине улазни чвор, односно најсевернију тачку комплекса. Овај чвор је имао један пирг који је на врху носио црквицу Светог Николе. Пирг је морао испадати из равни источног зида, према истоку, да би га штитио. На жалост, срушио се у једном земљотресу. Ипак, његови остаци постоје и понајвише исправност изреченог мишљења о његовом положају у односу на источни одбрамбени зид. Најсевернију тачку ове проширене — и данас у истом обиму постојеће — целине споља обезбеђују три снажна пиластра која су у горњој зони спојена луковинама и образују две дубље нише. Елемент одбрамбене архитектуре, употребљен већ код најстаријих зидова, овде, чини се, игра у извесној мери и улогу пирга. Снажни пиластри су избачени из равни зида, према северозападу, и повезани су луком као и на самом северозападном углу. Зидани су једновремено са зидом и сигурно су, као и они на најсевернијој тачки комплекса (види се на зидној слици овог дела манастира из 1809. године), имали озупчана круништа. Како је тачно изгледао првобитни улаз из ове, последње фазе проширења одбрамбене целине — да ли је имао само двоја или сва троја врата као данас — тешко је закључити. После поменутог земљотреса, у којем је срушен и пирг Светог Николе, овај део је значајно преправљен. Једно крило гвозђем окованих средњих врата носи годину 1603. У луку изнад трезних по реду улазних врата постоји плоча са годином 1628, и трем испред првог улаза настао је, такође према плочи са натписом која је уздана у његов источни зид, године 1636.

Касније доградње, како уз пирг Светог Торха са западне стране тако и на северном делу манастирске целине, као и надградње у XVIII и XIX веку, нису имале карактер одбрамбене архитектуре, јер је време гусара било већ истекло.

Пирг Светог Саве
пресек у правцу север-југ

Црква Краља Милутина

Војислав Кораћ

ЦРКВА КРАЉА МИЛУТИНА

Главна црква манастира Хиландара, његов католички, дело је посебне вредности. Замисао простора, структура, облици стављају га у ред највиших остварења у светогорској, српској и византијској архитектури. Оба његова дела, црква и спољна припрага, припадају у свом времену највишим дometима занатске и уметничке праксе. Иако одавно предмет истраживања и тема написана вредних пажње, нису открили све тајне свог настанка. Једнако су сложен и за цркву и за припрату пут којим се дошло до програма по коме настају целине као и порекло архитекта и мајстора. Данас приступ двама великим споменицима олакшавају најновије публикације, које садрже поред цртежа и фотографија, описе и опажања двојице угледних аутора, Ђурђа Бошковића и Слободана Ненадовића.

По замисли простора, црква је саграђена као развијени уписани крст са куполом на четири стуба. Концепцији припадају и две бочне конхе на средњој наоса и троделан олтарски простор на источној страни. Припрага је посебна просторија, излом одвојена од наоса. У замисли простора оствареног у наосу хиландарског католичког поновљено је решење старијих светогорских цркава у Лаври, Ниџиру и Ватопеду. Лавра је нешто удаљенија као могући узор. У наосу, готово квадратне основе, куполу са одговарајућом конструкцијом носе четири оцидана стуба. Иако хиландарског католичког је ближи решењима оствареним у Ниџиру и Ватопеду. Ниџиру има, поред сличности у основној шеми простора, припрату у дубини два травеја, што ће постати општа појава у Светој Гори. Међутим, посебан однос Хиландара са Ватопедом, почевши од времена Стефана Немање и св. Саве, упућује на закључак да је ватопедски католички представљао основни узор приликом прављења програма по коме је грађена хиландарска црква краља Милутина. Не може се поуздано закључити да ли је приликом католичког Хиландара, двојице приликом ктитор, било у ком смислу

утицао на основу замисли или облика оствареног хиландарске цркве. Са тог разлога и бочних конхи, замисао простора и његових бочних конхи могу да се траже једино у концепцијима три-сторних светогорских католичког.

Развијени уписани крст са куполом на стубовима на четири слободна ослонца и бочним конхама, решење до краја архитектонско решење главних манастирских цркава на Атосу. Решење међу којима су природне последње посебних модела долазило из способности и усмерености мајстора или њихових обичаја времена у коме се развило. Милутина, чија највећа одступања у појединостима нису имала у питање карактеристичну схему простора и структуре светогорских цркава. Стога се уопште не може светогорског триконхоса као типичног решења за архитектуру на Атосу.

Прави разлог за успостављање и дуги грађевински светогорске триконхосне грађевине нису познати. Често помињани цркви Василија Григоријева Барокска који приказује католички манастир Лавре, јесте је на основ по коме се тумачи смисао светогорских триконхоса. Монаси у бочним конхама откривају неке служби триконхосна схема за цркву намењено монахијској манастирској заједници. Дуги абсиде у којима се читају литургијских текстова и певањем наслијају у конхама, северно и јужно од средине дела наоса, право место за учеснике. Одговарајуће делове простора наћи ћемо у црквама ошитог култа, које имају куполу на слободним ослонцима. Конхе представљају ту врсту простора јер представљају одвојена просторна утроба средине дела наоса намењених литургијским радњама. Скупштин монаха читају или певају одговарајуће текстове не ометајући монахијско деловање у средини наоса. Осим тога, конха има акустичне вредности. Светогорски католички су били и остали просторије намењене готово непрекинутим монахијским службама, па је тиме наглашен

Црква Светог Спаса у
Скопљу

Црква Светог Спаса у
Скопљу

Изглед на Златицкото манастирско църковно събище. Снимка

Главна манастирска църква, северозападни изглед

...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...

...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...

...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...

...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...

...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...

...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...

...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...
...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...

...prilikom izvođenja projekta, koji je bio ...

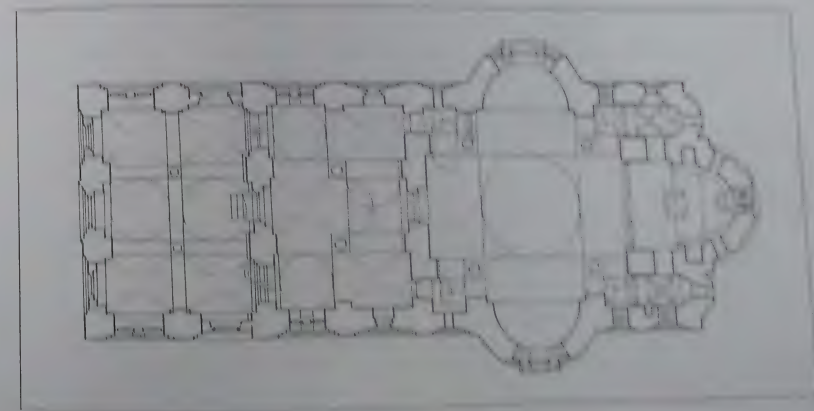
Postojanje u prirodi su vrste tradicionalnoj
pravci, posebno ovdje, te mnogo sa potom
je pravci, smisla krvi, pravci koji je po svojoj
prirodi i svojim predmetima predmet za sebe

[illegible]

Следи низ украсних лукова и отвори, прозори и портали основни су елементи у архитектонској обради фасаде. Следи лукови одговарајућу унутрашњу структуру грађевине, доносили су Тиме је наплати њихов унутрашњи смисао. На исти су начин обрађени и прозори и портали, као и прозори на куполи. Трифоре, бифоре и див биназала, који по структури имају облик триломена, користе камене стубове за средње ослоњење. Парапети су камене плоче са релефним украсом. Основни елементи лукова су израђени по истом висити фасаде, а на челним су пројектовали две зоне. У првој, издуженој су портали. Структурална основа украсних лукова, који у истом ритму покривају висину фасаде, уз две зоне отвора, има подлогу у композицији изказаној на додирним елементима са почетка XIV века. По начелима по којима је та кон-

izlaže u kameu i opisi tako je ostvareno da sti-
je između dve prakse, prestoničke i proširuju-
će. Osnov su podrazumevani reolovi kamena tesasti
među koje se uključuje opseka ali bez pravog siste-
ma na se ne može govoriti o heinjakom kamenu
trafena. Na prestoničku tradiciju xuyhuju sti-
je ni od nekoliko reolova opseka, trafraba tako da
odgovaraju diema zonama otvora. Opseka se poja-
vuje kao patišasni akcent na fasadama u zuku
nima. Takođe je obeležje završnih pesana izri-
heima u dva oblika. Testerašti pesni zapravo su
fasadu priprate i pesonični dela prakse, a gotovo
svi fasada pesni u užem smislu obeležavaju

Chubbuck H. H. W. Co. Ltd. (Incorporated in England)

...основних економских и социјалних програма у складу са програмом економског остварења је дело у коме су се појавиле подршка руковођама, иницијатива и предостережења привредних и запосланих, економских и социјалних лидера, изабраних на вишим ступевима. По програмима, остварујући напредности и извесност, радници су постали део укрупњавања података, како унутрашњих, тако и оних из иностранства, како би се унапредило површинско знање, како би се унапредило. Ми исто тако је криво дело да које је

Главни припадник мајнастира Хиландара међу најврснијим је десетима сликарске, скулпторске и вишитајске архитектуре свога доба. Њеном пажњом и вредношћу било је ценило архиепископски украсе. У архитектонском и уметничком смислу она стоји између средње и позне вишитајске епохе; представља јединицу која је остварила комбинацијом решења сликарства и камене сликарске композиције и уобичајен у занатској — постојак припадник и уобичајен у занатској и уметничкој припадник вишитајског света. Опште вредности украса, истове вреће и тематика сведоче о природи грађевинских и уметничких подухвата ктитор Хиландара, краља Милутина. Знатно млађа, епоха припада једнако као и прва у укупном значењу, носи знаменит архитектонски украс који по концепцији сликар и вајарски једнак припада моравском грађевинству, по својој основи у уметности вишитајског света.

Фасада даје обележје један особен детаљ: ивица сачињена од опеке који на мањој закривава равнице покривнице и јужне конхе и северне и јужне стране западног травања нивоа. Уметно да је горња реза терастако сложене опеке носи ритмичан низ правоугаоних кофова, направљених од опеке и издвојених својом мањом. И на месту на којем се налази, и по систему међусобно повезаних кофова, подела на романтичне аркадне фронтоне. Међутим, истоврстни поткровни фронтони постоје на јужној цркви манастира Константина Лиша и на неким другим париградским црквама епохе Палеолога, као и на солунским Систим црквама, што говори о престојничком пореклу тог мотива архитектонског украса и што, јаче са другим архитектонским обележјама Хиландара, отвара партиградско порекло неких традиција. Поткровни украс хиландарске цркве стајао у низу оних решења

Хиландарски католикон краси и оквири иконала, прата и прозора урађених од украсног камена у богато различним класичним профилима који са такође својстима цариградском градитељству још тог доба, али и старијих епоха византијске престонице архитектуре.

Две плоче у северној бифори припрете чиста, лараше проксе, летиш крак и спичић украса, представљају паричић облик парастаћић плоче у средине вантјиској архитектури. Повишања облик правоугаоника обичићена је граком коју чини широк појас правилићој лучићој профила и усеченић чина. Нетојм граком нечићићи су основни оквири украса. По счићићи су четићић стране, грака прелестом прелациј у пртеж ромба. У средини ромба је крући направљен од исте граке и на летићићић поветић са граком ромба. Сичићић мањи крућићи су обрађовани на угловима и измећу одговарајуће стране ромба и рубне граке плоче. У великом крућу је ројетак коју обрађују похолоћи и ишескић епиглићованић чстова. У маћим крућићићић на угловима су ројетак са чнола мањим ору-

АРХИТЕКТОНСКИ УКРАС
ЦРКВЕ КРАЉА МИЛУТИНА

каменом који је ипак, слично архаичним фризијским орнаментима, остао слично с обриси трапезија и правоугаоника на једној страни.

По својој композицијоној симетрији припада у каријентској категорији симетричних, јер се у њој налази симетрија према хоризонталној осовини и према вертикалној осовини, а такође и према дијагоналима. По композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза. По композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза. По композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза.

Слика 1. Орнаментални симетрични фриз из каријентске категорије.

најважније обележје је једна особина детаља, који се налази на једној страни. По својој композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза. По композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза.

Главна прилика композиције Хришћанске мису је симетрија. По својој композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза. По композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза.

Архитектонски украс Хришћанске мису је симетричан и ритмичан.

Фриз је симетричан и ритмичан. По својој композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза. По композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза.

Марија Швајцар

АРХИТЕКТОНСКИ УКРАС ЦРКВЕ КРАЉА МИЛУТИНА

У композицијоној симетрији Хришћанске мису је симетрија. По својој композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза. По композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза.

Хришћанска каријентска мису је симетрична и ритмична. По својој композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза. По композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза.

Каријентска мису је симетрична и ритмична. По својој композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза. По композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза.

Две прилике композиције Хришћанске мису је симетрија. По својој композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза. По композицији, симетрији и ритмичности се разликује од каријентског симетричног фриза.

Двама издвојеним ујесним ликовима који се простире по површини фасаде и који су такође поделени симетрично. Ујесни ликови, који се налазе у једном од ујесних простора, имају сличан изглед, али се разликују по величини. Ујесни ликови, који се налазе у једном од ујесних простора, имају сличан изглед, али се разликују по величини. Ујесни ликови, који се налазе у једном од ујесних простора, имају сличан изглед, али се разликују по величини.

Ујесни ликови, који се налазе у једном од ујесних простора, имају сличан изглед, али се разликују по величини. Ујесни ликови, који се налазе у једном од ујесних простора, имају сличан изглед, али се разликују по величини. Ујесни ликови, који се налазе у једном од ујесних простора, имају сличан изглед, али се разликују по величини.

Детаљ издвојеног ујесног ликови који се простире по површини фасаде и који су такође поделени симетрично.

Конзоле на јордану унутрашње приграде

ма би се видели нови делови у складу са укупном архитектонском концепцијом целине. Једнако се ти одлици на капители заједно са стубовима, параступним ланцима и венцима. У концепцијама византијског релефа настале су новине између XI-XII и почетка XIV века. Они су теме и мотиви остали слични. А још једна обрада замишљене слике — мисли се на релефе са настом — није искључила традиционални мајсторски рад. За места на грађевини, за која нису нађени одговарајући старији део, као што су капители у трифори апсиде, поручују се нови делови, обрађени према текућим водећим уметничким схватањима. Да се ради о значајки изграђеним концепцијама говори чињеница што употребљене спојнице на цркви нису мењане да би стекле нова места. О њиховом пореклу се не може поуздано говорити. Могући извори су: старији катоникон, зид или нека друга грађевина. Антички ар-

Конзоле на јордану унутрашње приграде

хитрав вероватно потиче са познатог локалитета Самарија, недалеко од Хиландара.

У олтарској прегради, изграђеној на уобичајен начин, посебно су обрађени стубови срењег дела. Парапетни део стубића има квадратну основу, а горњи је октогоналног пресека. Два средња стубића, између којих су стајале царске двери, имају на вилима свих страна профил у облику кружне основе. Припојени стубићи на угловима основних стубова увезани су у чворове. Овај мотив је широко распрострањен у византијској архитектури. Сличан чвор постоји и на стубићу западне бифоре цркве Св. Ђорђа у Старом Нагоричину, што је једна од индикација кад је реч о личностима мајстора који су радили за краља Милутина. Нису познате парапетне плоче које су стајале у бочним пољима олтарске преграде; горња греда, епистилион је без украса. Релефе немају ни капители стубића иконостаса, изузев крај-

њег северног који је покривен плитким релефом геометризованог орнамента. Још скромнији украси се бочне стране двају стубића.

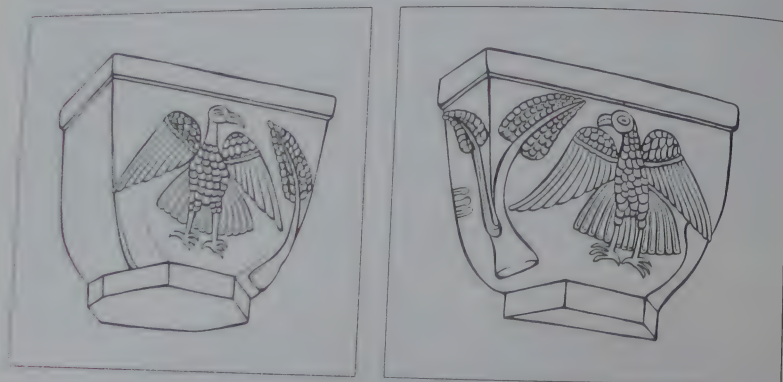
Украсни под или, како се некад помиње, мозаички под, једна је од високих вредности хиландарске цркве. Рађен по систему који се дележи као опис јесне, репрезентативно је дело у својој врсти. Високи степен заната којим је под изведен и његова општа уметничка вредност упућују на византијску престолницу као највероватнији извор. Мало познатих сличних подова, до данас очуваних, нису смењивају се овај у виду под у јужној цркви париградског манастира Пантократора као узор мајсторима хиландарског пода. Слично треба рећи за подове у црквама Давре, Вагтопеда, Ивириона.

Веома је прецизна геометријска схема хиландарског пода. Одређена је структуром грађевине. Ос-

новни оквир образују траке, испртане најманимично постављеним квадратима и круговима. Средините, испод темна куполе, обележено је пресеком двеју ортогонално постављених трака, у срећном боја покривеном каменим плочама неутралне боје. Нарочито су брижљиво обрађене фигуре на различитим местима наоса, испред иконостаса, на капиталном припрату поткуполном простору и у бочним конхима. Истичу се два обележја пода, поуздан чинат и боја. Једнако брижљиво су обрађене кружне камене плоче које образују основни лик пода као и површине које су изведене у мозаику. За површине у систему мозаика коришћен је ситни камен који има правилан геометријски облик. Карактеристично је да је под по боји веома сличан

обојеном релефу изнад главног портала, а то су плава, од светле до мат тамне, зелена и црвена у сличном тоналитету, светложута и црна, која се очигледно повезује са бојом пасте у каменним релефима на венцима и капителима.

Остаци конструкције која је носила стакло или већи број стакала који обликом и величином одговарају тој конструкцији показују на који су начин били застакљени прозори хиландарског католикона. Систем обојених стакала потврђује да се настављала традиција одређеног застакљивања византијских храмова, о којем су у науци учињена опажања поводом налаза у цариградској цркви манастира Пантократора.

Капитали на северној бифори цркве краља Милутина

Предање, стил и грб Хребелановића на парпетној плочи у бифори на јужној страни говоре да је спољну припрату саградио кнез Лазар. Такво мишљење се може сматрати за општеприхваћено према досадашњим написима о Хиландару.

По замисли простора и структури хиландарски ексонартекс понавља припрату краља Милутина. Ослободен је на западни зид припрате, а мере су му готово истоветне са мерима припрате. И унутрашња и спољашња ширина понављају одговарајуће мере припрате, а унутрашња дужина једнака је дужини припрате. Структура је слична: два травеја у правцу запад-исток и три поља по ширини, у правцу север-југ. Да се градитељ ексонартекса најнепосредније угледао на припрату показују детаљи структуре. Горња зидана конструкција на исти начин је положена на лукове који се ослањају на пиластре и два слободна стуба. Дуж зидова она належа на прислоњене лукове. Горња конструкција је сачињена од крстастих сводова, једне куполе и једне калоте, што такође упућује на припрату као узор. На исти начин су употребљена четири стуба-сполије, два носе горњу конструкцију а два су уграђена у бочне бифоре. По начину на који су озидаване фасаде ексонартекс се разликује од нартекса. Коришћено је исто градиво, опека и камен. И опека и камен су слагани у водоравне редове али је друкчији поредак слагања. На ексонартексу се смењују слојеви од три реда опека са редом каменних квадрата. Готово је изостављено вертикално уграђивање опеке. Према томе, усвојено је зидање својствено моравским грађевинама, проишло из враћања на традицију архитектуре византијске престонице, што се може сматрати за једно од обележја позновизантијског класицизма. Завршни поткровни венци су слични моравским венцима.

Битна разлика у концепцији ексонартекса као целине од нартекса који му је послужео као узор је-

Војислав Кораћ

СПОЉНА ПРИПРАТА

сте појава једне куполе у средини западног дела грађевине. Тај чин одступања од узора не изгледа формалне природе па за њега треба тражити праве разлоге. Ексонартекс је затворен простор са вратима у срећном пољу западне фасаде и у источним пољима северне и јужне фасаде. Западни портал је део постројења саграђеног 1799. Северни и јужни портал су средњовековни, али су накнадно саграђени као и остали отвори. Основно је питање да ли је ексонартекс замисљен као отворен трем, па је накнадно затворен. Остаци фреска на северозападном ступцу говоре да је спољна припрату подигнута као отворен трем, па је накнадно донета одлука о његовом затварању. Добро је познато да се у средњој и позновизантијској архитектури граде отворени тремови испред главног улаза. По правилу имају облике свечане архитектуре. Често су тремови накнадно затворени. Међутим, питање је који је смисао куполе у ексонартексу, па заједно са тиме, шта је била права намена ексонартекса. Основну тешкоћу представља околност што се нису очувале фреске које би допринеле разјашњењу намене простора. Ако за припрату изгледа вероватна могућност о сажимању двеју бочних капела, за ексонартекс са једном куполом на средини тешко је наћи право објашњење. У Цариграду не постоји права паралела. У Пантократору је накнадно настала западна купола, у друкчијим околностима. Високи углед Хиландара и његовог католикона као дела дубоко поштованих ктитора извесно је био разлог што се кнез Лазар одлучио да сагради ексонартекс. Његова свечана архитектура била је оквир за остваривање одређене намене, а за ктитора је купола морала имати друкчије значење. Прави смисао општа је загонетка а значај му је утолико већи што су вероватно по хиландарском ексонартексу саграђене две велике спољне припрате, у Раваници и Манастију.

Слика припрате главне цркве,
из западног изглед

Марица Шућућ

АРХИТЕКТОНСКИ УКРАС СПОЉНЕ ПРИПРАТЕ

Фасаде хиландарске спољне припрате су обрађене према богатој, готово раскошној концепцији рељефног и бојеног украса. Три улаза, западни, северни и јужни, у облику који данас имају, плод су накнадних интервенција. Остале површине су одређене концепцијама и формама моравског украса. Треба приметити да ни спољна припрата није лишена спољња. Две су уграђене у северне пиластре, а укључене су такође у западни парпет јужне бифоре, који је, рекло би се, импровизовано сачињен.

На фасадама припрате је представљен велики део раног моравског украсног репертоара. Одавно су опаже-

не три паралелне плоче хорацинског типа. Упркос јужем архитектонском стилу, ове рељефне плоче на тракама на четиру југулама на њиховим припрати и припрати.

На површинама између зидова бифора и зидова јужних изнад њих видљив је исти моравски рељефни украс. Тај украс се налази дотле рељефног типа.

Хералдички симбол на две три плоче рељефног типа је у средини, у кругу који је смештен у квадрату. По рубу квадрата додељује плочи је украс који има тачноста позиција стилизованих листова. Код ових плоча, за коју се мисли да је хералдички тип Кривољановића, рубну траку чине различити предмети.

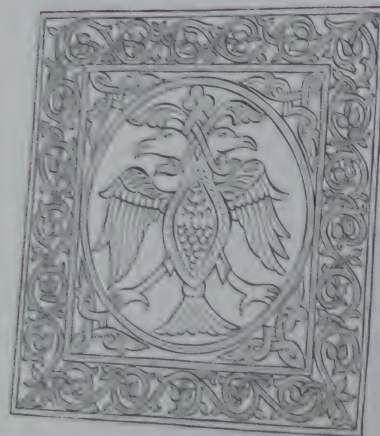
Розета са западне фасаде спољне припрате

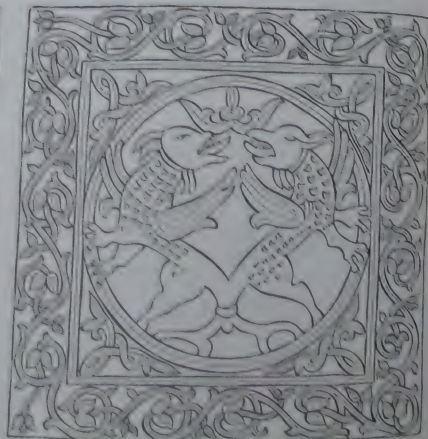
Розета изнад јужне бифоре спољне припрате

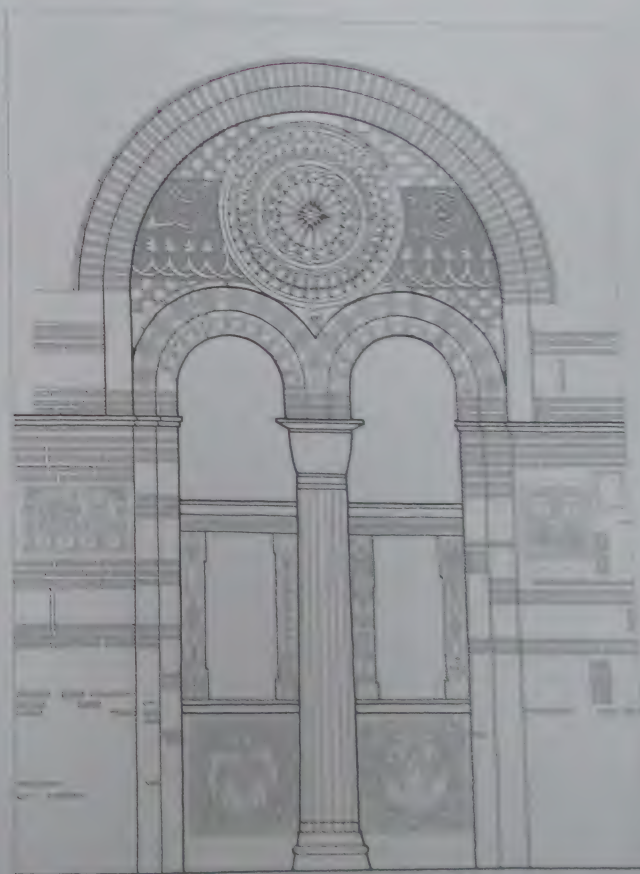
Церковь Святого Сепулхра, фасад, центральная композиция
XIII-XIV вв.

Церковь Святого Сепулхра, фасад, центральная композиция
XIII-XIV вв.

Западная парадная и южная северная бифоры

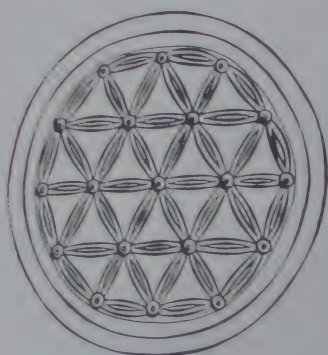

Церковь Святого Сепулхра, фасад, центральная композиция

Наша розета, има и северне бифоре, припрате Лазарице на розети са јужне фасаде припрате Лазарице. Розета у Лазарици долази је, наместо тога, у облику венца са заокруженом доњом површином. По рељефу, плитком стилизованом орнаменту, могуће је да су ти делови настали у XIV веку, али сигурно не за Лазареву припрату, већ сполије. То се отвора не одговара концепцији грађевине.

Два прозора на западној фасади и северни и јужни портал спољне припрате имају профилисане камене оквире и надвратнике, односно напозорнике. По рељефу, плитком стилизованом орнаменту, могуће је да су ти делови настали у XIV веку, али сигурно не за Лазареву припрату, већ сполије. То се отвора не одговара концепцији грађевине.

Замисљена као полуотворено предворје хиландарског католикона, спољна припрата је добила рани моравски украс. О томе уверљиво сведоче паралеле са крушевачком Лазарицом.

Розета са западне фасаде спољне припрате

Већ у време обнове старог грчког манастира, ктитори Хиландара св. Симеон и св. Сава размишљали су о његовом будућем развоју, изградњи цркава и параклиса, као и скитова који ће им припадати. Св. Сава је то показао молећи цара Александра III Анђела да Хиландару додели напуштени и порушени манастир Зиг, а грађење испоснице у Кареји представљало је у томе даљи корак, иако је она по свом устројству била независна — манастир је, наиме, давао монахе за испосницу и с њом био у најтежњој духовној вези. По неким подацима, већ у доба св. Саве Хиландар је имао четрнаест параклиса.

Традиција грађења параклиса наставила се и током следећих столећа, а посебно у великој обновы Хиландара под краљем Милутином. Када се дограђивао пирг Светог Саве, на његовом највишем спрату сазидао је мали храм. Исто је било и са дизањем пирга Светог Ђорђа — добио је параклис на последњем спрату, као и тзв. Морски пирг, чије се грађење приписује краљу Милутину. Неколико деценија касније, северно од католикона, подигнута је и мала црква Светих арханђела.

У XVII и XVIII веку, иако под турском влашћу, сазидали су нови или обновљени многи порушени и опустели параклиси како у самом манастиру тако и изван њега. Нашли су се овде многи ктитори из Србије, Босне и Херцеговине, а нарочито из Бугарске у време када је Хиландар после неколико катастрофалних пожара постао готово велико згариште. По неким подацима, у другој половини XVIII века Хиландар је на свом подручју у Светој Гори имао чак двадесет четири келије са параклисима.

Хиландар је параклисе градио свугде где су живели и радили његови монаси, јер је требало да имају своје богомоље. Дизао их је на својим многобројним имањима, у виноградима и баштама, не са-

Слободан Ненадовић

ПАРАКЛИСИ

мо у Светој Гори већ и изван ње, на метосима Кумина, Какову код Јерисова, Каламарији код Солуна, па и у самом Солуну. У средњовековној Србији није било ниједног манастира који се у том погледу могао мерити с њим. Једино се Студеница слично развијала и, осим припрате краља Радослава, добила засебне мале цркве Св. Јоакима и Ане, Св. Николе, Св. Јована Претече и неколико других, чији је изглед забележен на бакрорезу из 1753. године.

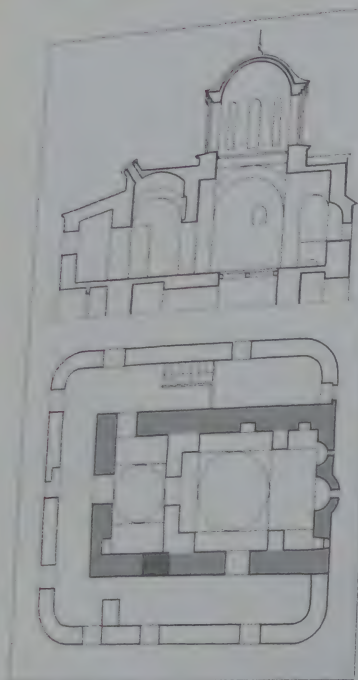
У овом кратком прегледу хиландарских параклиса дају се основни подаци о настанку и архитектури оних грађевина које су се до данас сачувале: у манастиру и, шире, у Светој Гори. Такође, биће речи и о онима који се нису сачували, али за које се зна да су постојали.

Параклис Светог Ђорђа на пиргу Светог Ђорђа

Првобитни параклис на последњем спрату пирга је порушен, али су се од њега сачували зидови до висине 1,70–2,70 m. Они су били доста поше наведени, ломљеним и притесаним каменом, уз мало опеке, због чега су уграђене дрвене греде које су изгледале боље повезале.

У таквом стању параклис је дочекан 1871. годину, када га је обновио херцеговачки митрополит Василије. Тадашњи игуман манастира био је јеромонах Георгије, али је радовима на обнови руководио јеромонах Виктор. О томе постоји камена плоча са натписом, узидана у обновљени зид између наоса и нартекса.

Параклис има основу у виду правоугаоника са странама од 7,85 m и 5,30 m. Постављен је тако да са три стране — северне, јужне и западне — има

Основна и копирани цртежи Цркве Светих арханђела, послије Другог светског рата

копирани цртежи 1,25-1,50 m, док источну страну чини иа пирга. Са четири пиластра, од којих су два капилана прикључена уз устове а два источна уз савршицу и јужну страну, наглашен је наос, изнад којег се диже кубе. Она је изнутра округло, пречника 2,60 m, а споља осмоугаона. Има тамбур са прозорима и засведени је калотом. Кубе почива на стубовима и стубовима на источној страни, који се ослањају на пиластре. Прелаз из квадратне основе у кружну пречишћено је изведен помоћу пандантифа. У апсици је зидан олтарски део уграђен по један земљани

лопан. Унутрашња висина параклиса од пода до темења кубета је 7,10 m.

Нартеке је одвојен цуним зидом од наоса и има слепу калоту.

Параклис је саграђен по типу чистог сажетог уписаног крста, али није тако и споља изведен. Из крова пирга помаља се једино кубе са малим кубичним постољем. У поду параклиса налазе се три мермерне плоче са пластиком XII века. Оне су ту уграђене као сполије.

Судећи по ономе што је касније додато, стари параклис је друкчије изгледао. Можда је био сличан параклису на пиргу краља Милутина, тзв. Морском пиргу, без кубета. Након обнове је и осликан, али има и остатака старог живописа из XIII века.

Црква Благовештења

Подигнута као сепулкрални храм манастира Хиландара, имала је посебну намену: с обзиром на начин сахрањивања калуђера, манастир није имао гробље у правом смислу речи па је здање служило као костурница.

Према недавно откривеним остацима фресака и карактеру јужног зида цркве, може се претпоставити да је грађевина настала почетком XIV века. Према натпису на каменој плочи изнад улаза веће поправке и промене извео је 1762. године игуман Герасим. На здању се радило и 1868.

Црква је правоугаоног облика са дужином страном 16,20 m и краћом 8,20 m. Има подрум који се вероватно простире испод целе грађевине, а с обзиром да је зидан на нагнутом терену, једним делом, на источној страни је укопан. Изнад подрума је костурница, у којој се чувају лобање покојника чије се кости одлажу у подрум.

Црква је изнад костурнице. Има развијен олтарски део са апсидом, проскомидијом и ђакониконом. Два ступца одвајају олтарски део од наоса. Апсида излази изван равни зида и она је са спољне стране троугласт. Западни део је танким зидом преграђен у две просторије. Наос је пресведен полуелиптичним сводом. У цркву се улази са јужне стране, преко једног трема. Он је саграђен од старих фрагмената, стубова и капители. Испод трема је улаз у костурницу са лобањама.

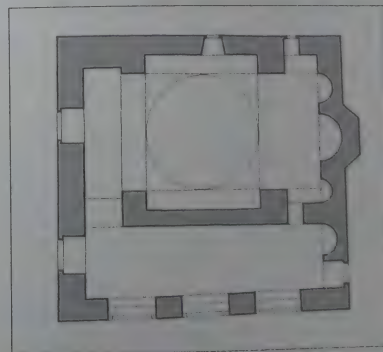
Унутрашњост костурнице је примерена њеној функцији. Уз подужне зидове има по четири пиластра пресека 0,70 x 1,50 m. Они одређују са сваке стране по пет ниша које су пресведене полуобличастим сводовима. По средини је ходник, ширине 2,70 m, засведен крстастим сводовима. Само крајњи травеји имају неправилне калоте. У нишама су пилоне са лобањама, а у полу сваке нише је по један отвор квадратног облика. Отвори су покривени дрвеним капцима. Кроз њих се бацају кости у подрум.

Делимична реконструкција првобитног изгледа јужног зида је могућа, јер се сачувало доста елемената. Према наосу и олтарском делу су била три полукружно засведена прозора, а на другом крају је била велика бифора. Све је изведено у опени у византијском стилу.

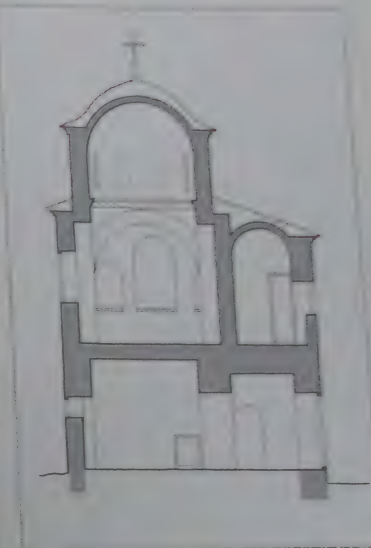
Параклис Светих арханђела

Налази се у манастирској порти испред пирга Светог Саве. То је, поред католикона, једина црква унутар бедема сазида на самосталан објект и слободна са свих страна. Традиција је приписује цару Душану.

Подигнута је на нагнутом терену који се стрмо спушта од пирга Светог Саве ка дворишту. Због

Основна параклиса Светих арханђела

Подигнути зидови цркве Светих арханђела из 17. и 18. века, послије Другог светског рата

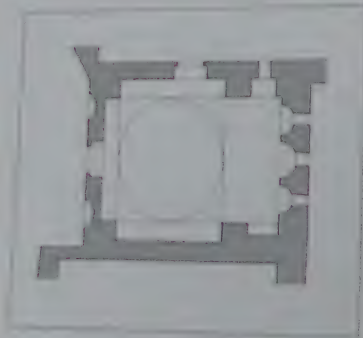
тога је њена источна страна са олтарским делом знатно виша од западне, па је додато иа подрум који чини супструкцију параклиса. И улаз у храм се налази на источној страни, што је типично за храм — ступа се нагоре у један ходник, на крајњој страни засведени полуобличастим сводом, а изнад њега доспева пред западни део наоса.

Основа је приближно квадратног облика са дужином страном од 8,00 m и краћом страном од 7,38 x 7,39 m. Подрум је неправилан и састоји се из два мања полуобличаста засведена простора. Први има правоугаоног облика у које се улази са јужне стране. Из овог просторија, према источној страни, пружају се две тесне и неправилне просторије, изграђене по нагнутом терену.

[illegible]

Правда Сестры Николае

Начело се од посматрањем стругу копака имала ута-
миса мала у малим зиги, а ји је сваки од ко посматра
Малом, тако да се у сваком постоје различити копаки
Малом у зиги у зиги, а ји је сваки од ко посматра
Малом у зиги у зиги, а ји је сваки од ко посматра

U.S. Census Bureau, Census of Housing, 1990

kojih prisloženici čitaju nose malo slično kuće. Anđeli, proskomidija i ikonični su u istočnoj crkvi i
spolja se ne vide. Visina kupa je 5,40 m.

Наша улаз у цркву, са спољне стране, уграђена је камена плоча са кратким написом који каже да је цркву саградио први улаш Виктор при путовању 1867. године, а напуне у мушкетерији, на западном входу, сведоштва да је она потиснута 1867. године групом кривојерца Јеромонаха Виктора, та време руководиоца епископа Максима, а да је сликар био поимено Данило.

Пронађена је, поред тога, једна камена плоча у ширцу Светог Ђорђа са натписом да је храм Светог Николе саграђан при шуману Виктору, а да је ктитор био саборни старан Петроније.

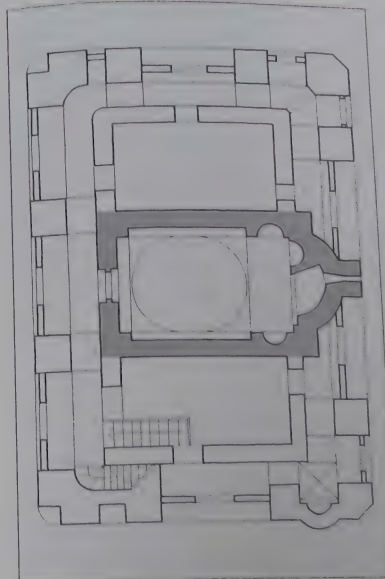
У проскомидији, најзад, постоји још једна, мала
камена плоча на којој стоји: *Помену Господе, ду-
ше раба твојих Виктора, јеромонаха, Милтика,
Ану, Ивана, Јоану, Каџу, Радоша.*

*Параклис Свѣтлоу Јовану Претече
у цркви Свѣтлоу Сава*

Датумиш параклис Светог Јована Претече сазидао је 1681/2. године безобразни митрополит Хаџи Симеон, за време игумана Гаврила. Фреска са његовим ликом и моделом параклиса налази се на иконостасу, испред улаза у цркву. Постоји претпоставка да је параклис постојао и у горњем, касније порушеном делу ширта Светог Саве, као и у делу који је вероватно наизмао краљ Милутин. Ово би се могло закључити и из капишања архиепископа Данила II.

Парақлик има основу правоугаоника и постављен је уграђено на осн ширга, са отпорским делом окрећних истоку. На диема подужним странама парақлика су просторије величине $2,55 \times 4,44$ м (на северу) и $2,35 \times 4,63$ м (на југу). Набављу подова ширга и парақлика је ходник ширине $0,70 \times 0,80$ м. Он је на источној страни прекинут, јер се отпорски део

Унутрашњи простор нараклиса има четири мале пиластра, пресека $0,20 \times 0,30$ m, који га деле на два дела, паде и олтарски простор. Изнад падеа је слепо кубе елипсоидне облика, са осмама $2,73 \times 3,30$ m. Олтарски простор је широк $1,20$ m и има апсиду, чији је зидови све преграђени са проскомонишима. У оба бојина зида се налази по једна полуокружна ниша.

*Основа параклиса Свѣтлоу Јовану Прѣтѣчѣ
на врху ширла Свѣтлоу Савѣ*

Параклис се споља не ошажа, јер је цео покривен
кронном конструкцијом ширта.

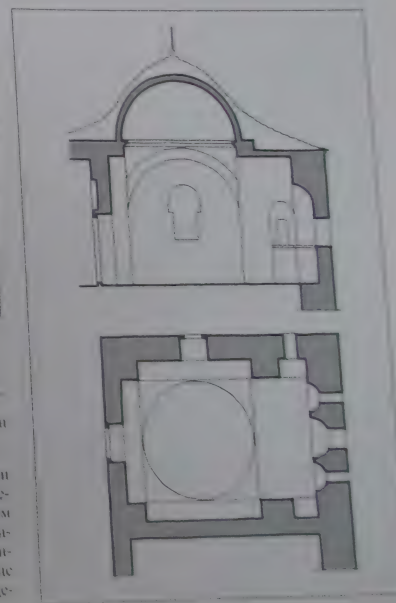
Улазна прата су од мермера, правоугаоног облика и са профилирацијом. Овиштељно је да се мајстор удео-
дио на порталне пратке крајња Милутина. У каменом
поду параклиса налази се и једна плоча са мош-
ном. Можда је ту донесена из неке друге цркве. Зи-
дони пратке су дебелу 0,50-0,55 м. Да би паракли-
с могао да се и пунца, читавом вишном шпиром наведе-
но је посебно, доста сложена дужина конструкција.

Пети ктитор, београдски митрополит Хаци Симеон, две године касније, у доба нумана Симеона, платио је и животносање овог параклиса.

Параклис Покрова Богородице

На југоисточном углу манастира подиђућа је грађевина у облику куде. На њеном последњем сави-
ту је параклис Покрова Богородице, а испод њега
просторија коју називају Црквом младира.

Према натпису изнад улазних врата параклиса је обновио архимандрит Герасим при итуману Анастасију, са приложницима Дамјаном, Триком и Јовом из Сарајева. Монах Герасим је представљен јужно од улаза, са моштем параклиса у руци. Живопис је из 1740. године.

Copyright © 1997 by John Wiley & Sons, Inc.
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from John Wiley & Sons, Inc.

Нараклис црквенослужбених поседује да је мали храм посвећен ико. 1843. године игуман Теодосије, каже се у 3 манастира на коначу до звонаре. Старији на звонари у великом пожару 1722. године, који је био је обновио Гераким.

Нараклис има околно правоугаоно основу са спољном унутрашњом од 7,80 м и средњом ширином од 6,10 м. Делови су на два дела. У северном је простор за монаха, а у јужном келија за монаха. Архитектура је исто тако, који припадају и други манастири у манастиру. Четири пиластра постоје простором кука понајвећих је елипо кука. Исте кука је без капија, пречника 3,15 м, док су остали понајвећих 0,50 м. Историјски свод изнад олтарског дела кука је 3,55 м.

Зидови параклиса је изграђен били повезано с монументалном оградом ивице просторје. На фасадама грађевине, на којима је последњем спрату звонара, јавно се утврђује све фазе ратних обнова које је грађевина доживела.

Параклис Светог Јована Рилског

Имао се исто тако последњем спрату звонаре. Иако је био посвећен архидијакону Стефану, па је тако посвећен и на бакорев из 1758. Те године га је обновио Хадн Вито из села Ђаковог у Бугарској и поклоњено св. Јовану Рилском, у знак пријатељства са Рилском манастиром који је имао параклис Светог Саве. Потоњи ктитор Хадн Вито насликао је у унутрашњости, са модастом који држи у десној руци.

Параклис Светог Јована Рилског

Параклис има облик близу правоугаоног чије су димензије 6,55 x 6,10 м. Четири пиластра, од којих два стоје у збојне зидове а два у угловима између западног и северног, односно јужног зида, деле унутрашњост на наос и олтарски део. Између пиластара су луци, а изнад олтарског простора свод. На тај начин је добијен приближно квадратан облик за извођење кубета или само калоте. То, међутим, није остварено јер би се тиме омело постављање звона на спрату, па је изведена равна таваница. Улаз у параклис је из степенишном простору звонаре.

Исте, 1757. године, у пролеће, црква је добила и живопис.

Иако модел на ктиторској слици само је симболично представља, приказани су у ствари надзидани део звонаре и два обновијена спрата конача, који су пре тога изгорели – све што је изведено о трошку Хадн Вито.

Параклиси Светог Саве и Светог Димитрија

У коначу игуменарије су два мала храма: Светог Саве на првом спрату и Светог Димитрија испод њега. Изградиле су их приложници из Бугарске – Ктители Светог Димитрија, у време прогугмана Данила, 1779. године, били су пош Најди, Хадн Влак, Хадн Неик, Хадн Станеја и Хадн Петко Моревеник из Копривштице, а параклис Светог Саве Хадн Тома, Теодор, Хадн Никола са сином Хадн Пенем из Видина и Чорбаџи Геро са сином Добре из Копривштице.

Црква је саграђена пошто је игуменарија, коју је игумен Теодосије обнављао од 1639. до 1652, изгорела 1711. године. Храм почиња на манастирској дохијарници. Зид са апсидама окренут је дворишту, а супротно према манастирској башти.

Грађевина је изградена скоро у облику куле; има подрум, приземље и још три спрата. У параклис Светог Димитрија се допева из ходника ширине 2,0 м. Уз њега се налази и келија монаха који цркву опслужује, са предеољем и спаваћом собом. Кућа ове келије грађевински већ припада игуменарији.

Параклис има јединствен простор; наос, наглашен са четири пиластра и пресекастим сводом, олтарски простор широк 1,43 м, а у виду ка

Двориште испод конача са параклиси Светог Саве и Светог Димитрија и фонтаном у првом плану

Наравно има скоро правоугаону основу са спољном страним од 7,90 m и средњом ширином од 6,40 m. Носећем је на два дела. У северном је пројекту са монументом, а у јужном келија за монаха. Археолози је исто тако, коме припадају и други манастири из ове манастиру. Четири пиластра носе прикључене луке изнад којих је сасио кубе. Истега врата је део гаубура, пренички 3,15 m, док су јужном ширином 0,50 m. Преточни свод изнад олтарског дела широк је 1,85 m.

Паразиты Святого Лована Рилского

170

Нен модел на китаторској слици само је симболично представља: приказани су у ствари надиздани део знопре и два обновиена спрата конака, који су пре тога изгорели — све што је изведено о трошку Хата Влча.

У копаку игумениарије су два мала храма: Светог Саве на највишем спрату и Светог Димитрија изнад њега. Изградили су их приложници из Бугарске. Ктитори Светог Димитрија, у време проу-
мана Данила, 1779. године, били су поп Најдин,
хаџи Влк, хаџи Ненк, хаџи Станеја и хаџи Петко
Моровеник из Копривштице, а параклисе Светог
Саве хаџи Тома, Теодор, хаџи Никола са сином ха-
џи Пенџом из Видина и чорбаџи Геро са сином До-
бре из Копривштице.

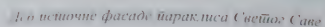
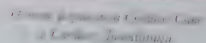
Грађевина је изидана скоро у облику куле; има подрум, приземље и још три спрата. У параклис Светог Димитрија се доспева из ходника ширине 2,0 m. У њега се налази и келија монаха који цркву опслужује, са предсобљем и спаваћом собом. Кућа ове келије грађевински већ припада игуманарији.

A photograph of a large, multi-story building with a central dome and a small gazebo in the foreground. The building has a mix of brick and white-painted sections, with many windows. The gazebo is a small, octagonal structure with a domed roof and ornate carvings. The scene is set in a courtyard or plaza, with a hillside visible in the background.

111

Просторица симболично храма Светог Димитрија постоји и данас, те је то симболички храм. Параклис Светог Савија има само четири напуста, а између њих постоје по две или по три куле, а изнутра окруто, а споља симболично. У параклису се налази на тераси у издигнутој, савременој према данашњи, и пролази кроз једну просторицу, која има функцију припрате.

Грб обличја је, иначе, издана доста скромно. Једино се издвојеним илустрацијом декоративан, изведен у византијском стилу, глумачким оловом и бијелом. У њој је стилизовано и поновно керамичких плоча од фајанса.

Оба параклиса су живописана одмах после грађења настојањем и трошком истих ктитора.

Налазе се јужно од цркве краља Милутина. Говоро са три егране заклоњени су копаком и пијром Светог Ђорђа, са којим се додирују. Грађевина је уклоњена у циљев који су многи старији од ње, али је спољни северни зид слободан и потпуно нов. Веза између приземља и паралелна не постоји, већ се у сваки од њих посебно улази.

Нараклис Светих апостола је изграђен изнад отвореног приземља које се користи у привредне сврхе, а изнад њим је нараклис Рођења Богородице. Спољња мера дужине је 11,80 m, а ширине, по средини, 7,0 m. У целости, висина приземља и оба нараклиса, до темеља кубета, је око 21,0 m.

A photograph of a village in the mountains. In the background, a church with a large dome and a cross on top sits on a hillside. In the foreground, there are buildings with tiled roofs and a prominent brick chimney.

После са северистока на ња крајине Светица ајосџа и
Рођена Богородице са њом и Светица Ђорђа у позадини

зворништу три полукружне нише за апсиду, про-
скоминицу и баконикон.

Просторна замисао храма Светог Димитрија поно-
вољена је и на последњем спрату. Параклис Светог
Саве има наос са четири пиластра, а између њих
разапете лукове који носе кубе, изнутра округло, а
спolja осмострано. У параклис се улази са терасе
игуменарије, отворене према бапти, и пролази
кроз једну просторију која има функцију припрате.

Конструкција оба параклиса је лучно скелетна: све
почиња на носећим ступцима изнад којих су луци.
Зидови су врло танки. Дебљина подужних зи-
дова је свега 0,30 m, а попречних чак 0,15 m. Је-
дино је дебљина зворнишног зида 0,80 m, при чему
је спољни, обимни манастирски зид на којем почи-
ва део параклиса широк чак преко 1,20 m.

Грађевина је, ипак, издана доста скромно. Једино
је зворнишник веома декоративан, и изведен у визан-
тиском стилу, тесаним опека и бигра. У зид је
утраћено и неколико керамичких плоча од фајанса.

Слика параклиса Светог Саве
и Светог Димитрија

Део источне фасаде параклиса Светог Саве

Вештина којом је црква уклопљена између јужног и
северног крила конака игуменарије показује велико
знање и градитељско осећање протомастора. Дво-
ришна фасада тих конака са фасадом цркве предста-
вља једну од најлепших целина Хиландара.

Оба параклиса су живописана одмах после грађе-
ња настојањем и трошком истих ктитора.

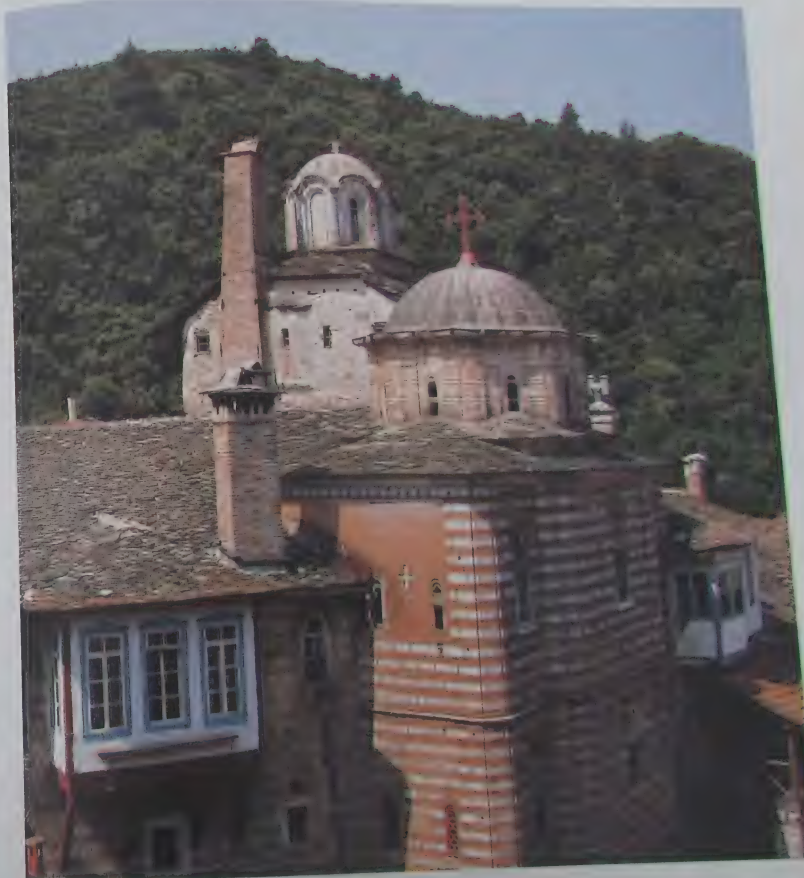
Параклиси Светих апостола и Рођења Богородице

Налазе се јужно од цркве краља Милутина. Готово
са три стране заклоњени су конаком и пиригом Све-
тог Ђорђа, са којим се додирују. Грађевина је укло-
пљена у зидове који су много старији од ње, али је
спољни северни зид слободан и потпуно нов. Веа
између приземља и параклиса не постоји, већ се у
сваки од њих посебно улази.

Неколико сачуваних података говори да је грађевина
сазидана 1784—1788. године, и то на оном месту
где је, према хиландарском бакорезу из 1757, би-
ла црква Светих бесребреника Кузмана и Дамјана.

Параклис Светих апостола је изграђен изнад отво-
реног приземља које се користи у привредне свр-
хе, а над њим је параклис Рођења Богородице.
Спољна мера дужине је 11,80 m, а ширине, по сре-
дини, 7,0 m. У целисти, висина приземља и оба па-
раклиса, до темена кубета, је око 21,0 m.

Источни део приземља је неправилан и залази у
део подрума конака који је старији. Средишни део

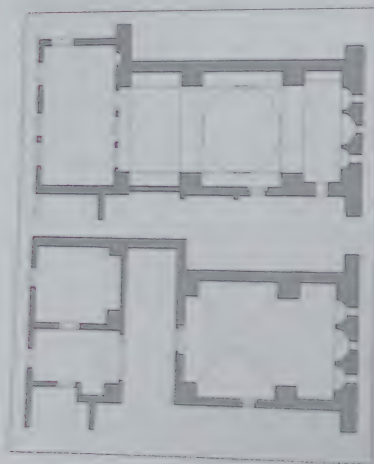
Поглед са северозапада на параклисе Светих апостола и
Рођења Богородице са црквом Светог Ђорђа у позадини

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА» МОСКВА 1987

Простите, милостива графиня Светло! Давно сте познати и в нашата политическа сфера. Партията Светло (нека ви кажа за честни политици, а не само за политически апарати) е единствената партия, която може да бъде министър, депутат, и член на политическия съвет. У партията не е задължително да се посвещава на политическа дейност, а само на политическа дейност, а само на политическа дейност.

Кинески крај је највећи и је једини економски, све погледом на његове ступице, један који су пусти, док су мање од осталих. Добијања пољопривредних производа су 3,30 т, а програмски чак 3,15 т. Додатно је добијања дрворазног мада 3,30 т, пре него и осталих. Обимни мадамајорити су на крају погледом на дрворазног мада чак према 1,20 т.

Средњомачу је, међим, издава доста картона. Јерим је извршио задатку декартације, изајом у јавно-јавној јавној, јавној јавној јавној и јавној. У јавно је јавној и јавној јавној јавној јавној јавној.

© 2000 Blackwell Science Ltd
Journal of Internal Medicine 247: 105–112

Downloaded At: 11:53 11 September 2009

Восточна, којом је црква укључена између јединице северног прилазника игуменатуре помињује великошине и грађитељског осећања архиепископа. Дворана, фасада тих зграда са фасадом цркве представља једину са извесних недела Хиландира.

Сход направлений су животног снага после грађења постојањем и пронахоу истих китора.

Параклиси Святых апостолов
и Радения Богородицы

Налазе се јужно од прве краља Милутина. Готово са три стране заклоњени су коначом и пиргом Свете Ђурђа, са једим се подирују. Грађевина је уклоњена у њиве који су много старији од ње, али је стајала савршен ил слободан и потпуно нов. Већа класична приземља и параклиси не постоје, већ се у сваки од њих посебно улази.

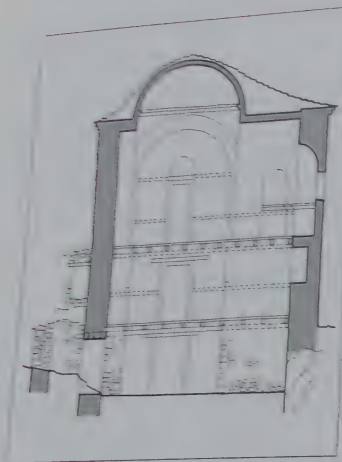
Неколико сачуваних података говори да је грађевина сазиђана 1784—1788. године, и то на оном месту где је, према хиландарском бакрорезу из 1757. била црква Светих бесребреника Кузмана и Дамјана.

Параклис Светих апостола је изграђен изнад отвореног приземља које се користи у привредне сврхе, а изнад њим је параклис Рођења Богородице. Стопања мера дужине је 11,80 m, а ширине, по средњини, 7,0 m. У целојсти, висина приземља и оба параклиса, по темеља кубета, је око 21,0 m.

Источни теo приземља је неправиан и залази у
теo по трупа ковака који је старији. Средишњи теo

Решена Бодерудитур са широким савезом. Грчка и италијански

Попрежни пресек цркве Светог Јована Претече, црквена и бајронорска Свете Тројице на сирату

У XIII веку је на овом месту био параклис. Ол њега је преостало само мали део олтарског простора, са сачуваним остацима фреска. Био је затрпан земљом северно од данашње цркве, у нивоу њеног подрума. Откопан је 1961. године.

Црква Свете Тројице је добро очувана грађевина правоугаоне основе, величине $6,03 \times 7,72$ m. Има подрум и спрат где се налазила келија монаха.

Параклис има облик сажетог уписаног крста са слепим кубетом и олтарским простором. Кубе је изведено на панлантифима, у којима се налази по један земљани лонац. Крст није изражен у спољној архитектури, већ се из кровова појављује само калота кубета. Параклис је зидан притесаним каменом. Покривен је каменним плочама.

Испред улаза, са северне стране, црква је имала дрвени трем. Скит Свете Тројице је приказан и на бајронозу Хиландара из 1757. године.

Налаз олтарског дела са апсидом и проскомидијом и у њима фреске из XIII века навели су стручњаци на претпоставку да остаци параклиса потичу од ширга Преображења, који је подигао краљ Урош I. Само делови олтарског простора нису могли припадати ширгу, али су истраживања била тако ограничена да ову претпоставку не треба одбацити.

Црква Светог Јована Претече

На хиландарском бајронозу из 1757. представљен је скит Светог Јована Претече, недалеко од скита Свете Тројице на Спасовој Води.

Његова мала црква и конаци који је окружују данас су у рушевинама. Црква је била правоугаоне основе, пресведена полуобличастим сводом од плочастог камена и вероватно није имала кубе. У скиту су били руски монаси, али је он припадао Хиландару.

Скит Светог Јована Претече на бајронозу из 1757. године

Црква Светог Димитрија

Бајроноз Хиландара из 1757. године, доноси и приказ цркве Светог Димитрија на једном од улазних манастира, на неком имању. Данас се о овој грађевини ништа не зна.

Параклис на ширгу краља Милутина

Крај пута од мора ка Хиландару, на месту од кога се пружа гл. Савином поље, налази се Морски шир чије грађење традиција приписује краљу Милутину. На његовом последњем спрату постојао је параклис, од којег су вертикални зидови сачувани скоро до вишене пекадашње таванице.

Зидови параклиса су били улози тањи од зидова доњег спрата, а равнали су се са њиховом унутрашњом страном. Између зидова параклиса и спољног дела ширга су међупростори којима су се могли кретати стрелци.

До параклиса се долазило спиралним степеницама ширга.

Иако постоје многобројни историјски подаци о грађењу ширга са именом Хрусија, које се везује за овај шир или за шир у Старом манастиру Светог Василија на мору, тумачења су врло различита. Из извора се зна да је шир Хрусија на последњем спрату имао параклис посвећен Василију.

Црква Светог Харалампја

Рушевине цркве се виде на пола пута између Старог манастира и Хиландара, у винограду, преко пута Морског ширга. На бајронозу из 1757. године није представљена, што упућује да је сазидана касије. Сава Хиландарац је на једном камену видео годину 1781. и израдио претпоставку да би то могла бити година њеног грађења. У манастиру се сматра да је црква сазидана око 1770. Поручена је у земљотресу 1932. године. Ктитор је исто ниш.

Грађевина је правоугаоне основе, чије су спољне стране $8,85 \times 6,35$ m. Између шест прилазних на пољним зидовима разнети су припојени луци који носе сподове западног и источног транеја. Квадратна основа и гивад шпаса нагнетана да је овде постојала калота, мада Сава Хиландарац каже да црква није имала кубе, тј. да је била пресведена спољношима.

Црква је била крстолика, са апсидом и проскомидијом. Са спољне стране цркве налазила се калота. Црква је била сачињена од камена. Црква је била сачињена од камена. Црква је била сачињена од камена.

Параклис Светог Григорија

Параклис је била крстолика, са апсидом и проскомидијом. Са спољне стране цркве налазила се калота. Црква је била сачињена од камена. Црква је била сачињена од камена. Црква је била сачињена од камена.

На јужном зиду параклиса налазила се калота. Црква је била сачињена од камена. Црква је била сачињена од камена. Црква је била сачињена од камена.

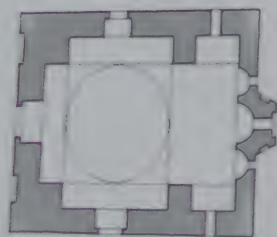
Добро очувана, мала грађевина је правоугаоне основе, решена као сажетог уписаног крста са калотом, чији је зидови грађени од камена. Црква је била сачињена од камена. Црква је била сачињена од камена.

Параклис Светог Григорија, изглед са јужне стране

Манастир у Карачи на манастирској башњи

План манастира Светог Саве у Карачи

Црква је са спољне стране изузетно брижљиво изведена тесаним квадерицама и опекама у хоризонталним редовима и са вертикалним спојницама. На манастирском кубету редови тесаника смењивали се са по три реда опека.

Изглед је веома складних пропорција. Унутрашњост, међутим, нема живописа. Улазна врата украшена су лепим преплетним дуборезом који је извело неки народни, самоуки мајстор. Иконостас је дело Георгија Митрофановића из 1621. године, због чега се помиње да би црква могла бити и старија.

Манастир Светог Савије

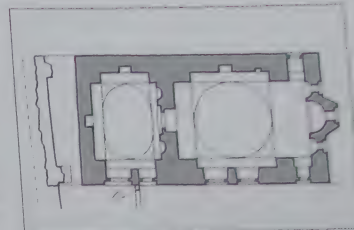
Црква се налази на манастирском пристаништу, арсени, на манастирској башњи. Прикачена је на манастирском кубету из 1757. године као мали конак са параклисом на источној страни. Ктитор је непознат.

Основа параклиса је правоугаони облик, споља $5,25 \times 4,13$ m. Четири пиластра носе лукове на којима почива мало спљено кубе. Апсида и проскомидија су уграђене у зид. То је типска основа старијих параклиса у Светој Гори. Данас је напуштена и пропала.

Испосница Светог Саве у Карачи

Налази се у средини Караче, недалеко од Протога, а назива и синастирија, манастир, испосница и тиникарија. Испосницу је св. Сава сазидао 1199. након обнове Хиљандара. Данас се у саставу испоснице налазе црква, конак и банја.

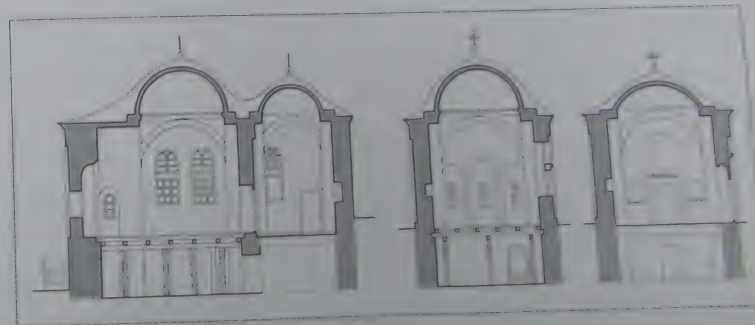
Црква је сазида на нагнутом терену и зато има подрум који је некада служио као костурница. Храм је правоугаоне основе дужине 12,0 m, а ширине 6,40 m, са наосом, развијеним олтарским простором и нартексом који је одвојен пуним зидом. Изнад наоса је изведена правилна калота, која лежи на припољским луцима и своду инад олтарског дела, док је припратна пресведена калотом елипсастог облика и почива на припољским луцима. Улаз у цркву је са јужне стране, а у костурницу са источне, испод олтарског простора. Калоте су изражене и у спољној архитектури, а цела црква је покривена каменом плочама. Изнад улазних врата је мермерна плоча са уклесаним тиником св.

Основа параклиса Светог Саве у Карачи

Саве. Изнад испоснице налази се манастирски конак и опеке. У полу нартекса налазила се мермерна плоча са мозаиком.

У којој је мери првобитна црква Светог Саве изграђена у данашњој гешко је рећи без већих истраживања. Сасвим је извесно да су данашњи прозори на јужној страни из XVIII века, јер се истоветна налазе у манастиру на параклису Дванаест апостола и Рођења Богородице, као и на гробљанској цркви Благовештења из доба њене обнове.

Подужни и попречни пресеци кроз параклис Светог Саве у Карачи

У току непреп удази у испосницу две мермерне плоче потичу од некадашњих мена. Пронађени су и неки фрагменти са декоративним позлаћеним мена. Такође од мермерних мена. Од њих се могу реконструисати стари бифоре киле је могла имати прва Светог Саве, јер сви фрагменти потичу из XII века. Опису својом архитектуром врло слични прозору на Протачу у Карси, као и фрагментима прве манастира Зига, који је св. Сава обновио.

Почетком XIV века, добивши помоћ од краља Милутина, рођака на испосници је предузео јеромонах Гехула. Основно је келу и сазидао пирг, након чега се постојница почела називати и пиргом Светог Саве. Испосницу је обновио и царица Јелена. Она је вероватно сазидала и параклис на врху пирга.

Поред келу и пирга, у XIV веку је постојао и један манастир. То је постојница изграђена на малим утврђењима манастира.

Данашња келу је нова савремена грађевина, која је пре осигурања земљишта замишљена из XVIII века, посматрају у погледу. И једна и друга зграда можда не постоје, али привидно коначна келу, који је подигао св. Сава.

Бивајући келу, основне конструкције на западној и јужној страни јасно говоре да се овде скривају остаци манастира из османлијског периода и манастира пирга, који су обједињени у једну целину.

Моливиописија

Келу се налази недалеко од данашњег Хиладарског копака у Карси. Свој назив на грчком — „долина прела“ — свакако дугује чињеници да је мало здање покривено оловним лимом, а не каменим плочама, што је било реткост у Светој Гори.

Црква је сазидала највероватније 1536. године. Ктитори су јој били Макарије и Димитар, са Косовца, из рударског краја Јањена. Макарије се замонашио, а Димитар је био, изгледа, мирско лице.

Од свих малих цркава и параклиса у Хиладару и изван њега, Моливиописија је јединствена. Својим типом сажетог триконхоса са кубетом она не следи ниједан ранији тип. Има основу правоугаоне облике са копакама на источној, северној и јужној страни. Источни и западни граве пресекају су полуобличастим сводом, а кубе има тамбура, изнутра кружног а споља осмоугаоног пресека, и калоту. На угловима тамбура су полукружнице које носе зупчасте венце.

Црква је зидала каменним квадерицама и опеком, али је приобитна фасада само делимично видљива.

Келу има многобројне просторије, при чему је црква на крају комплекса. То је такође изузетак, с обзиром на то да храм обично чини централну грађевину.

Слободан Пенаковић

ТРПЕЗАРИЈЕ, МАЂУПНИЦА И УСПРЕМЕ

Хиладар је одмах после обнове добио и своје унутрашње уређење, за које је највероватније био неки програм по коме се манастир дизао. Он је грађен као општежитељни (киновјески) манастир, јер чета је морао да има, пре свега, заједничку трпезарију у којој су монаси обједињени. Била је, такође, неопходна заједничка кујна (мађупница), у којој се за све монахе кувало исто јело. Најзад, морао је имати и клетбарину (пекару), у којој се месно и некако исти хлеб. С друге стране, пошто се храна припремала за све, монасима није било допуштено да себи одвоје поготово јело у келујама, па зато у њима није ни било просторија као што су кујне и остале. Манастир је морао имати и посебне одаје у којима су прерађиване и чуване намирнице — док је за прераду маслиновог уља, подруме за рибе, житарице, просторије за прераду и чување рибе, сви итд.

Пошто се манастир бранио за своје старе и болесне монахе, градитељским програмом манастира увек је била предвиђена и болница. Једино је она имала посебну кују и у њој се јело спремало само за болеснике.

Изгледа да је већ у том најстаријем раздобљу постојала и служба прихватна холочасника, јер су осим монашких келуја биле грађене и странопријемнице (келулохје). Холочасници су се могли хранити и у општој трпезарији, али не заједно са монасима чији се обел голуја по строго утврђеним правилима. Данас је у Хиладару, као и у другим светогорским манастирима, она служба организована у одређеним просторијама за пријем холочасника и њих се фонтални.

Општежитељно (киновјеско) уређење, које је св. Сава прописало за Хиладар, није се, нажалост, задржало кроз читаву историју османлијског периода. Манастир га је касније напустио и прешао на посебно живље (идиоритичко), а то се и тражило и у ње

говној историји. У периоду идриоритичког живота било је потребе за великом јаредничком трпезаријом. Она се користила само изредом, приликом јавних наредба Хиладарске трпезарије — о манастирској слани Вавасању Богородице и о Светој Сава. Сваки монах је, иначе, за себе, у својој келуји, припремао јело, јер чета су они добила келује и одаје за храну. Остали су само заједнички магацини и подруми за чување и прераду намирница и осталих хлеба.

Прелаз од општежитељног на посебно живље представљао је у Хиладару доста дуг и комплексан процес, јер се није тачно само живота монаха, а поготово је било и управљање манастиром. Каковер ко уређење предвиђало је тумана на читав драматичан, посебно живље — сабор старана, који је бирао своје извршни органи од два синтрон на којима данас.

Све то је оставило дубоког трага и у грађевинама, те се у њему данас јасно одијачује једна историја у доба првог, општежитељног уређења манастира, изграђених за посебан идриоритички начин живота.

У западном делу Хиладара, од цркви Светог Варламограде и цркве, налазе се:

- трпезарија из времена Стефана Немане и краља Милутина
- мађупница (кујна)
- просторије из времена
- мана, тј. „стара трпезарија“
- две „скрипнице“ и
- трем са тј. манастирским музеем

С обзиром на то да су сва ова здања грађена у различито време и на разне начине, а налазе се у међусобној функционалној и хронолошкој вези, оне ће се прикључити појединачно и у целинама које се чине најважнијим.

1. *Содержание* — это совокупность элементов, составляющих предмет исследования.

for further information, contact the publisher at the address below.

* This report is based on a survey of 1000 people in the United States, conducted by the National Health and Medical Research Council, Canberra, Australia, in 1978.

ни, катане домоте мање, које је игуман Теодосије од-
мачио. Још, а потискоментаи се налазе и на делови-
ма зидова неких игуменарија из 1652. године.

Две мање просторије, тзв. скривнице, мање су се
помићу постојеће, па и „старе трипезарије“, на коме
су одређени дислокирани отвори од старије гра-
ђевине којима је „стара трипезарија“ била у вези са
„отвореницима“ пре него што је испред трипезарије
кралј Милутина подигао трем. Данас се, међутим,
у „отвореницима“ не може видети ни „старе трипезарије“,
већ то музејске сале подизане на трему.

Из дворачког Хиландара из 1757. године скривни-
це су означене бројем 23, што значи да су настале
оде после. У овим скривницама оне су добиле вероват-
но лича, а можда и нешто раније, али то није била
некаква првобитна намена.

Просторије се међусобно разликују. Једна има луко-
ве прикљичене уз зидове и изведена је неком пр-
стим излазом, а друга носи равну дрвену тапацију. У
у пошима означени које је покривено касионом, на ме-
стима. Он почетку панцијифи, узгачи су земљани
покривајући дрвену, у свом утају по један. То јасно
отвора да је некада у питању био параклис. Скрив-
нице су ширине 3,0 m, а дуге 4,40 m. На основу
истоврсности може се закључити да је „стара трипезари-
ја“ била саграђена на неку посебну намену, а никако
за монахе. У време великих обнова хиландарских
коната које је предводио игуман Теодосије било је по-
стојање трипезаријом у којој би могли да обедују ма-
настири и различити, не мешајући се са монасима у ве-
ликој трипезарији. Зато „стара трипезарија“ није била
у функционалној вези ни са њом ни мађушницом.
Градњаи су једнакоставно добијали јело, хлеб и пиће,
у овим посудама, доконили у ову трипезарију, обедува-
ли, а затим пожебе јетавалили у нине на пошима.

Трем и музејска трипезарија

Наведеним ступици грађевина свакико не припада
трему, јер је једини делом додиган због дворачког
и трипезарије краља Милутина. Изнад њега је са-
грађен сави на пошима наведених хиландарских дра-
гачности. Међутим, грађевински, а делом и функ-
ционални, она није њима припада. Трем, наиме, по-
стојеће ове просторије намењене исхрани монаха;
велику трипезарију, мађушницу, успреме и оставе.

Прилемаје је санирано у облику отвореног трема,
док је спират затворен. Он има прозоре према дворач-
кој страни, а нешто тако према трипезаријској сали
краља Милутина.

Музејска просторија дуга је 15,25 m, а широка 3,65 m.
Из ње се улази у скривнице преко маскираних пра-
та (у облику ормана са пошима). Прилаз музеј-
ској сали на спирату је врло неопесан, преко стр-
мих и узаних спољних степеница од дрвене грађе
и малих врата. Након дигања нове библиотеке све
драгоцености из музеја су пребачене у њу. Сада
данас чува само мање вредне ствари, а користи се
и као помоћна радионица.

Пет-стубова трема има кружни пресека, а шести, по-
ред кога су узлине степенице, шестоугаони. Међу-
спиратна конструкција између трема и сале је дрве-
на, патос сале дашини, док је под трема врло деко-
ративно изведен од белних и прних морских обута-
ка који су данас са горње стране улазачи.

Трем је саграђен врло промишљено и служио је за
одмор монаха у пријатној хладовини, због чега су
између стубова нацртане клупе у виду зиданог
банка за седење.

Хронолошки однос наведених грађевина је доста јас-
ан. У време када је Георгије Митрофановић живо-
писио зидове велике трипезарије израда испред ње
још није била подигнута. Због тога је, да би сала
била боље осветљена, прозоре отворио према дво-
ришту. Скривнице су, с друге стране, већ постоја-
ле, па се прозори нису могли начинити и према њи-
ма. У скривнице се тада улазило из „старе трипеза-
рије“ или грађевине која је ту постојала.

Између два лука прозора, споља, на спирату ове изра-
де записана је година 1797. Међутим, још је Порфи-
рије Успенски сматрао да је портик са колонадом исп-
ред трипезарије постављен 1652. године. Из односа
скривница према дозиданој изради музејске сале и
трему може се, штавише, закључити да су оне старије
и од 1621. године. С друге стране, из односа спољног
дворишног зида „старе трипезарије“, трема и музејске
сале произлази да је прво била саграђена „стара трипеза-
рија“, а тек потом трем са музејском салом. Година
1797. која је записана на спољној површини зида из-
међу два прозорска лука односи се свакако на живо-
писане дозиданог трема и музејске сале или можда
означава неку каснију обипу овог објекта.

Мирко Ковачевић

ПИРГ ХРУСИЈА

На самом почетку XIV века, одлазачи се моћи
хиландарских монаха, краљ Милутин је на морској
обали код Хиландара подигао мање утврбење са
снажним кулом и црквицом на њеном врху. Овај по-
духман краља Милутина и његов Хиландар, каснији
архипиепског српски Данило II (око 1270–1337), опи-
сује речима: „да обали мора код места званог Хру-
сија, подиже велики пирг, и врх њега постави цркву
на име Василисеа Христава, и околу савга град, и
постави многе палате, и ту уири цео црквени
устан, и даде свако доносијство онима који ће живети
у том месту, што је све уиријено оним христодуби-
ним и до сада стоји непоколебимо. А овај пирг је
био места, где је био град у раније време, јави
Саварија“.

О пиргу „код места званог Хрусија“ има и других
извора из XIV века, те су о њему познате и многе по-
јединости. Краљу Милутину је дошао игуман Хи-
ландара Киријак са неколико монаха и ишео колике
неполазе три монаси због напата тусара са мора, мо-
дели да им створи „пренокојиште“ на обали, јер је
након живог велат на море. Односе пирга Хрусије и
манастира уредио је сам краљ Милутин у неколико
својих повеља. „Да је манастир перадељан од пир-
га и пирг од манастира, ... и што пема манастир, да
му подаје пирг, да су перадељени пирга“, ишео у
повели краља Милутина из 1308. године. Старац
пирга, тј. старешина, морао је да се бира, по одре-
би краљевом, једино из братства Хиландара.

Од тридесетих година XIV века пирг Хрусија се у до-
кументима јавља и као Василијев пирг, због чега је у
повијој литератури било недоумица да ли је реч о јед-
ној или двома грађевинама. Данас је јасно да се већ
други пут јављао уопредо са првим, да се односио
на исту грађевину, а крајем XIV века и преовладао.

Из извора се такође сазнаје да је пирг Хрусија еко-
номски био независан и да се о томе повринуо сам

китор, дајући му имања од којих ће се анпожи-
ти државати. У истом периоду, истоим старешина,
је у Протату имао нешто црква и доносио као старе-
шини самосталних манастира.

Пирг Хрусија или Василијев пирг се у изворима и
касније јавља више пута. Повеља Василија Милути-
на, монахије Евгеније са ситонима Стефаном и Пе-
ком, коју је издао крајем XIV или у првим година-
ма XV века, непосредно сведочи да су пирг Хруси-
ја и Василијев пирг били једно исто време. „Да пирг
Василијев иже на мори Василијева Господина“.

Из прве половине XV века потичу извори у којима
се позивају старији, тј. старешине пирга, јер из на-
редних векова, све до 1743. године, нема вести која
би се односила на овај објекат. Тада је у Бео, а
1757. године поново, у Москви, израђен дворачки
који представља манастир Хиландар са њим објек-
тима у околини, укључујући и оне на морској обали.
У данашњем десном углу дворачког из 1757. означено
бројевима 14, 15 и 16, приказано је утврђење на сте-
пи, издуреној у море, са кулом на чијем је врху ку-
пола са крстом, тј. црквицом. Поред куле предста-
вљен је још један објекат са двоношним кровом, а
оде грађевине су описане одбрамбеним карактером,
пирг поје, али се кула од чијег се јединог уста, пре-
ма стени, пружа архитран и нага отвора окренути ка
мору и један издурчан на положај архитран. Иза
стене и грађевина на њог дежимити је издурчан још
један, пресека објекат који има велику, круно пре-
монћена врата оријентисана према мору. Објекат са
двоношним кровом у оквиру одбрамбеног зида носи
број 14, који десница обавишава: „стари манастир и
црква Василисеа при мору“. Како се једино приказана
на црква у оквиру ове целине налази на кули, а из
перодотичног извора знамо да краљ „до пирга вели-
ки пирг, и врх њега постави цркву на име Василисеа
Христова“, може се са сигурношћу закључити да је
овде приказана целина названа „Стари манастир“.

Oronno (Sopra) - Oronno

Oronno - Oronno

Спољашњи поглед на цркву Хрустјева у југоисточном

напољу и цркви Хрустјева или Василијева цркви. Објект је који се само делимично види из утврђене и савремене брзице 15. према јачинама је „нова зграда или приградња цркви“ Е.а.а која се види пиже, приградња, са дрвене стране, а цркви брзице 16. означена је као „стара зграда“.

Почетком XIX века, године 1814. године, у Булгарији, краљевина Хрватска објавио је први Министарство. Године 1814. године, Хрватска, између осталог, објавио је „Правилник о правима за бродове и дрвене и пољске Манастир са две цркве и неколико кућа, смештено и једно саграђено од преновојног Манастира, цркви, са високом зидовима и ровом каменим оградом са стране зидова (зидова), са запада, на њему је утврђено место цркве, који се може, који у дрвене куће. Са једне та, до цркве вола морска. У овоме манастиру утврђено 4 или 5 брзица из Хваландара...“ Црква Манастир, први јавно познати, цркви у цркви Манастир, тј. цркви Хрустјева. Једна је била црква, која је била црква Милутина, који је цркви, цркви Василијева, Хрустовом, који

је друга она која и данас стоји у југозападном углу утврђења. Према сликама на слици на виду цркви је објављена и објављена 1810. године. Карактер архитектуре и сачувани делови старог зидовица кажу да је настала у првој половини XIV века.

Положај цркве Хрустјева на истуреној стени, коју са две стране заједнички море, изванредан је за одбрану од напада хваландара. Случајни налази знатне количине праисторијске керамике у оквиру утврђеног простора сведоче да је он од давнина био коришћен у ту сврху, а најмање припрема утврде говоре и о њеној активности у време употребе напредног оружја, све до недовољно.

Главна грађевина комплекса је спајан цркви постављен на парови део стене, северним и западним зидовима окружен према мору. Цркви је данас полурушен. Преостали делови западног и јужног зида, као и унутрашњи простор, засути су рушевинама. У основи је то безмало правилан правоугаоник, унутрашњих мера 6–8,5 m, са зидовима дебелим 1,4 до 1,5 m.

Данашњи изглед цркве Хрустјева у југоисточном

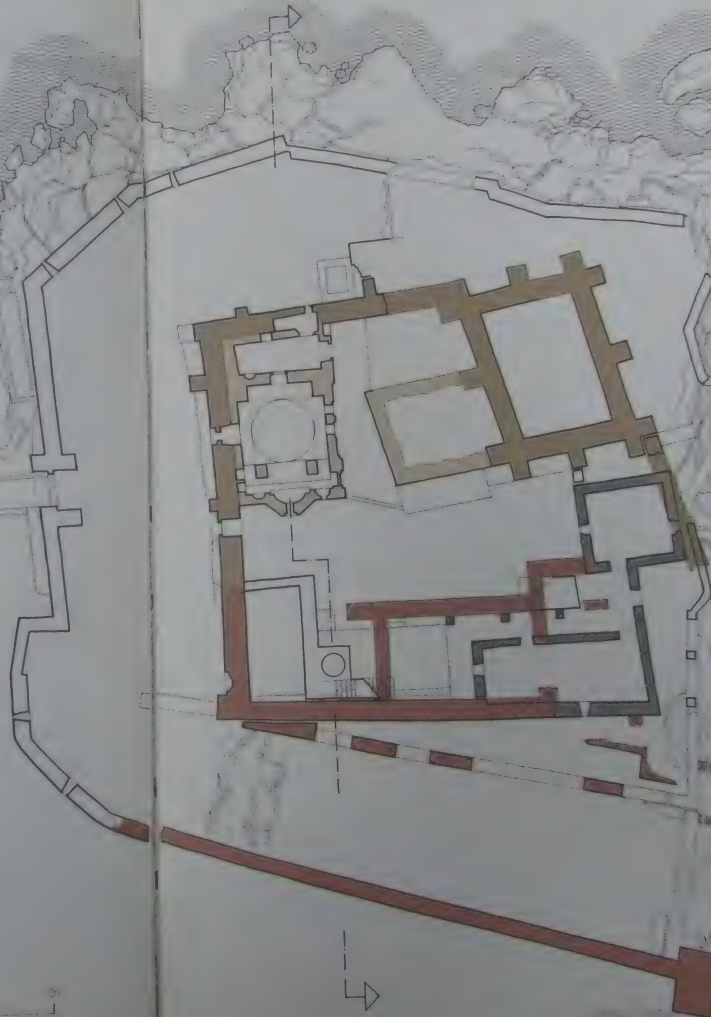
Споља, са сваке стране, из белема су приликом изградње избачена по три снажна пиластра. По један је на средини сваког зида, а остала два на крајевима где се везују за оне из супротног правца. Пиластри су ширине 1,2–1,4 m, а истурени из спољних равни зидова нешто мање, 1,1–1,3 m. Улазни отвор се налазио свакако на делу јужне, већ је речено, у приличној мери рушевином засуте стране цркве – наиме, на источној га нема, а на северној и западној, окренутим ка мору, није могао да буде. У северном зиду, истина, постоји један отвор, али је толико високо постављен да се не може прихватити као улаз. Цркви је објављено каменом – ломљеним, притесаним и тесаним, светле боје и различитих величина, а постоје су употребљени и мањи комади црног, плочастог камена, по неколико један изнад другог. Неки од њих, има индиција, били су у секундарној употреби. Савим мало има опеке у зидовима цркве. Обично су то уломци, најчешће као и поменути комади каменних плоча. Приликом реконструкције недовољно јавно дела спољног обимног зида утврђена констатовано је да темелји северног угла цркве

га леже на стени. Да постоји „једна“ црква – црква, стара фотографија – све стране цркве биле су избачене као данас његов северног угла, тј. у зидовима од 15 m. Западни део цркве срушен је вероватно 1926. приликом једног земљотреса, који је јавно објављен део источног зида још видљив на слици, који је 1939. године. С обзиром на данашње стале цркве, јасно је да нема остатака цркве Василијева, који је Милутин „на врх њега постави“.

Својим карактером, основом и изградњом цркви се разликује много од других сличних грађевина у Хваландари и његовој околини. Цркви Светог Ђорђа у манастирском комплексу и цркви Светог Милутина или „цркви на Савином пољу“, како је под бродом 14 означен на бакорезу из 1757. године, исто су савремена, тј. имају на исти начин избачене и распоређене пиластре као Хрустјева. На Светој Гори их, иначе, не-

Основе цркве, утврђена и цркви на Савином пољу (на слици је црква)

- СРЕДНЕВЕКОВЫЙ
- ПЕРИОД
- ПЕРИОД
- ПЕРИОД
- ПЕРИОД
- ПЕРИОД

- 1870-1875 FORTIFICATION
- 1875-1880 FORTIFICATION
- 1880-1885 FORTIFICATION
- 1885-1890 FORTIFICATION
- 1890-1895 FORTIFICATION
- 1895-1900 FORTIFICATION
- 1900-1905 FORTIFICATION
- 1905-1910 FORTIFICATION
- 1910-1915 FORTIFICATION
- 1915-1920 FORTIFICATION
- 1920-1925 FORTIFICATION
- 1925-1930 FORTIFICATION
- 1930-1935 FORTIFICATION
- 1935-1940 FORTIFICATION
- 1940-1945 FORTIFICATION
- 1945-1950 FORTIFICATION
- 1950-1955 FORTIFICATION
- 1955-1960 FORTIFICATION
- 1960-1965 FORTIFICATION
- 1965-1970 FORTIFICATION
- 1970-1975 FORTIFICATION
- 1975-1980 FORTIFICATION
- 1980-1985 FORTIFICATION
- 1985-1990 FORTIFICATION
- 1990-1995 FORTIFICATION
- 1995-2000 FORTIFICATION
- 2000-2005 FORTIFICATION
- 2005-2010 FORTIFICATION
- 2010-2015 FORTIFICATION
- 2015-2020 FORTIFICATION
- 2020-2025 FORTIFICATION
- 2025-2030 FORTIFICATION
- 2030-2035 FORTIFICATION
- 2035-2040 FORTIFICATION
- 2040-2045 FORTIFICATION
- 2045-2050 FORTIFICATION
- 2050-2055 FORTIFICATION
- 2055-2060 FORTIFICATION
- 2060-2065 FORTIFICATION
- 2065-2070 FORTIFICATION
- 2070-2075 FORTIFICATION
- 2075-2080 FORTIFICATION
- 2080-2085 FORTIFICATION
- 2085-2090 FORTIFICATION
- 2090-2095 FORTIFICATION
- 2095-2100 FORTIFICATION

0 100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000

[illegible][illegible]

Напомена: стратешки у оквиру ин-тита јесте конац на се-
верном екватору, а у ју је највише је коришћен је ин-тита
који је још једном имао изглед на исту, тој су сви
екватори постојећи постојећи постојећи од ранијих

objekta koji su na svoje područje na timu
repa i prirodoznanosti koje se zove i geološki. U
teritoriji desu seopisati timu u ta komada. U
komu na kaveru se u velikom godinu. U
1808. Hovner, zatim je sva i objekti. U
sao na rušenju na iate u velikom godinu. U
ruher ieta kosu. Traj krovu ova objekti
prijatelj na sva prirodoznanosti iate. U
atit, a krovu se iate i na prirodoznanosti
fiji de prirodoznanosti.

"Ja je kasnije preko prisiljanih pristupiti dvor kralja kod Hrvatske, evo ovako: bio prisiljen, da 'dvara' i 'dvojni', ali i u meni koji su prisiljavani na biskupstvu na 1757. godine. Sve te manifestacije su stvorene nove prema prirodi, kako se na biskupstvu zove, 'da biskup manifestira' da prisiljavaju prisilni bio biskup Samarija, koji je na biskupstvu prisiljavani ali ne i na manifestaciju i davanje, ne samo učenici. Kada je nar Duzina 1348. godine prisiljavani potpisati manifestaciju zemlju na Svetog Goru, otkrivenju bi 'dvojni', o pomeniku je, posle Samarije, i prisiljavani što se svakako odnosi na priro. Hrvatski, jer u sadašnje prisiljavati i prisilni, kako se i na biskupstvu imati, tek bi se manifestirao - nešto prije 1757. godine

У јошвијошном утврђењу на обали којима је почетком XIV века мајстор обичавао с мурове и грањем, Милутину је изградио пошати стире са пројекцијом Ватиканског Христовог на прву, а пошати касније око 1310, пошати наследница Стефан Дечански је пошати ми, можда, првоу крају италијанске пошати стире краја Светог Василија. По чему се и ошати утврђење — пошати, италијанске, крају Христов и Свети мајстор — понекад пошати и пошати Светог Василија.

Tri najstarija biserovne Sinagoge (izgrađene u Beču 1743. i 1764. a u Moskvi 1757) predstavljaju u miru okolišnu sinagogu sa svim tradicionalnim oblicima, među kojima i Xruševski tip, gotovo uvijek postojeci tip čela. Njegov položaj u odnosu na okolišni teren periodično je predviđen, iako je primarni oblikbraončini zidovi crkve schematicni. Isključivo je predviđen i glavni ulaz sa posebnim ulaznim odmaralištem, a u međurazdoblju između bedema i zidova rešetka trapezoida. Danas na tom mestu leži ostatak bivše katedrale. Osim toga kupole su krestom i delom postojali dvoslojni krov koji uoči trapezoida pokriva ulaz koji u njega bija preduzavala, kako bi se otklonilo, preko Sinagoge, nebratstvo. Njegov položaj u odnosu na ulaz Sinagoge, koji je oblikbraončini zidovi

Допијти живот у грађевина на обали прекривени је ситним неопредељеним нести које говоре о нестакнутим, често бурним приликама које су се случиле на Чедој Гори. Немало тако података ни о страдању и опачицању у неких грађевина све до почетка XIX века. Тада је црква из Мокреје Г. амањаци са зружником, у помоћ ктитора — тројице Халимолара и једне епископске зграде — постоје остало унутрашњости цркве Светог Василија.

Препуштање овако значајног посла била је условљено, по свему судећи, њеним дошлом с њиме савременице и њеним савременицима. Непосредно пре савременица, или нешто раније, црква је морала бити тежакат

[illegible]

По својој просторној структури црква Светог Василија је једнобрачна грађевина са апсидом и припонамa, чину саветор унисонног спета. Отворени простор изнад олтарја одвајају два чакана, сабојностречећа стубови. Апсида је мултипулеструка, а спољна три црква. Камена плоча мале трицеле, испод њега призора, ослањена је на кружни стубови и два троугласта чаканка, а ња пањена је а постврхутих вложити с велепиком. Средњи део отвореног простора покрива по-

Слободан Ђаринић

ЦРКВА СВЕТОГ ВАСИЛИЈА НА МОРУ

архитектуре, и прилично добро сачувани, привлачући pažnju posetitelja. Архитектура је, иначе, на овоме месту имала још једну културну функцију: била је део манастирског комплекса, који је служио и за поштовање и за молитву. Архитектура је, иначе, на овоме месту имала још једну функцију: била је део манастирског комплекса, који је служио и за поштовање и за молитву. Архитектура је, иначе, на овоме месту имала још једну функцију: била је део манастирског комплекса, који је служио и за поштовање и за молитву.

У манастирском комплексу, који је служио и за поштовање и за молитву, била је једна од функција: била је део манастирског комплекса, који је служио и за поштовање и за молитву. Архитектура је, иначе, на овоме месту имала још једну функцију: била је део манастирског комплекса, који је служио и за поштовање и за молитву.

Напомена: Архитектура је, иначе, на овоме месту имала још једну функцију: била је део манастирског комплекса, који је служио и за поштовање и за молитву. Архитектура је, иначе, на овоме месту имала још једну функцију: била је део манастирског комплекса, који је служио и за поштовање и за молитву.

објекта. Конак има две етаже: позорје на једној страни и приземље до којег се стиже степеништем. У горњем делу северноисточног угла конака стојао је у 18. веку каменити килебер са украсном готичном грађом. Пошто је конак био део манастирског комплекса, који је служио и за поштовање и за молитву, била је једна од функција: била је део манастирског комплекса, који је служио и за поштовање и за молитву.

Да је хиландарско пристаниште дуго било код Хрусе, сведоче две аркане, „стари“ и „нови“, али и цртежи који су приказани на бакорезу из 1757. године. Све пет манастира са морем воде према пиру или, како се на бакорезу зове, „Старом манастиру“. Ка напослетку аркане под брвом Самарија, која је на бакорезу приказана али не и означена у легенди, не води ниједан. Када је цар Душан 1348. године хришћанском поштом хиландарску земљу на Светој Гори, одређујући „сметоре“, споменуо је, после Самарије, и пристаниште што се свакако односило на пиру Хрусе, јер су савише пристаниште и аркана, како се и на бакорезу види, тек били припадници — већ пре 1757. године.

Слободан Баршћинић

ЦРКВА СВЕТОГ ВАСИЛИЈА НА МОРУ

У живописном утирђу на обали којом је почетком XIV века манастир обезбедио с морске стране, крај. Минути је изградио поштом пиру са приказом Вазнесења Христовог на врху, а нешто касније, око 1330, његов наследник Стефан Дечански је подигао или, можда, припојио крају илације раније живописан храм Светог Василија. По њему се и сама утврда — позната, иначе, као Хрусеја и Стари манастир — понекад назива и пиру Светог Василија.

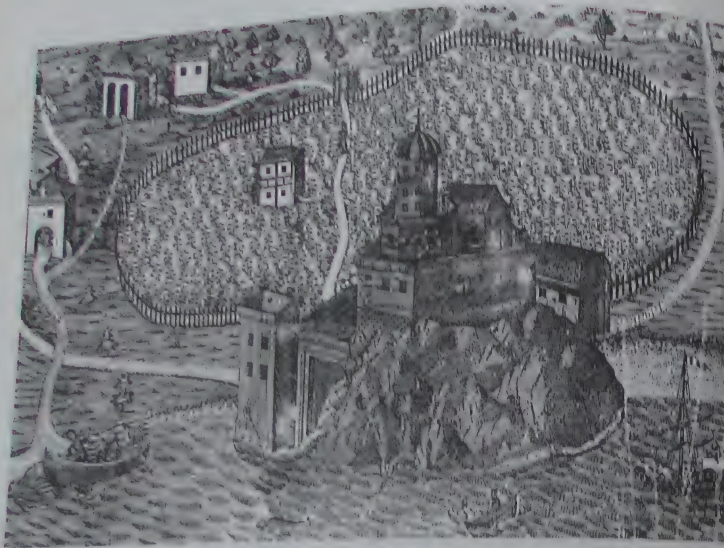
Три најстарија бакореза Хиландара (издата у Беогу 1743. и 1764. а у Москви 1757. године) приказују и пиру околну манастира са свим манастирским објектима, међу којима и Хрусејски пиру, готово увек истоветног изгледа. Његов положај у односу на околну терен перодостојно је представљен, иако је приказ одбрамбених зидова крајње схематизован. Јасно је представљен и главни пиру са поменутих нараклином на врху, а у међупростору двају бедема и једна велика грађевина. Данас на том месту нема остатака било каквог здања. Одсутно куполе са крстом и једноставни диоспирни кров који ову грађевину покрива указују да није била представљена, како би се очекивало, црква Светог Василија, већ вероватно палата и грађевина у југоисточном углу одбрамбеног зида.

Дошпири живот утирђа на обали прекривен је сивом неодређених ности које говоре о неситириш, често бурним приликама које су се смењивале на Светој Гори. Немамо тако података ни о страдању и обичајима његових грађевина све до почетка XIX века. Тада је и неки Макарије Гавриловић са дружином, у помоћ ктитору — тројице Хиландараца и једне световне личности — поново осликао унутрашњост цркве Светог Василија.

Претпоставља се да је грађевина била у складу са свему сачуваним, постојећим стањем саме грађевине и живописа. Непосредно пре сачуване, или нешто раније, црква је морала бити темељно

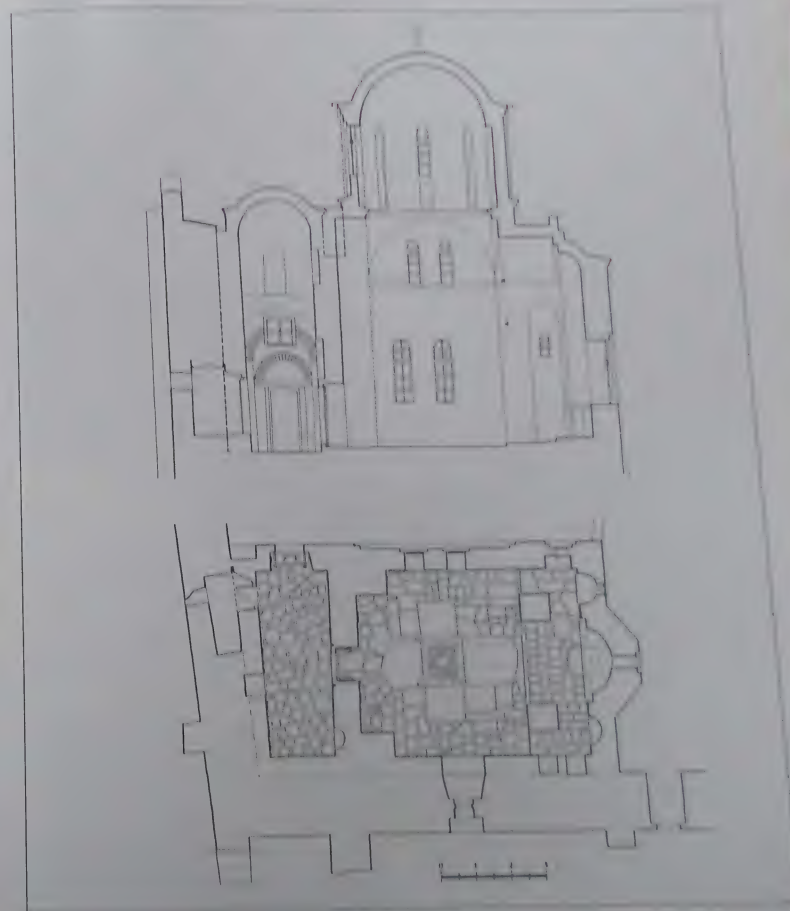
одржавана и заштићена од утицаја, у њеном периоду, изградњи јаким ветровима и влажном морском ваздухом. Том приликом је — последњим историјским и реставраторским радовима су то показали — извршена темељна обнова која је првенствено сачувала до данашњих дана, променивши у извесној мери оригиналну архитектонску замисао. Могуће је да је црква у неком од пламачких похода остала без оригиналног покривача, па су се њени обновиоци, без могућности да прибаве ново дрво, одлучили да камене плоче. Како је нови покривач захтевао подлогу једноставних форми и благих нагиба, то су, нажалост, извршене преправке горњег построја грађевине. Страдали су зидови и венци, а међупростори су попуњени шупом. Гласовити венци куполе је делимично срушио, док су доњи делови задржани да би се добила хоризонтална површина и тиме омогућило покривање каменом. Неколико отвора на тамбуру такође је задржано, а потом живописано са унутрашње стране. Сличне интервенције извршене су и на порталу паоса и другим отворима на северној фасади. Купола и фасаде су превучене црвеникастим мастилом и украсене једноставним шарима. Трагови боје су временом нестали, измучен на југоисточном делу осмоугаоног тамбура, где су сачувани нахвалујући ликови ошеници која је ову површину заштићала од ветрова и влаге. Геометријски пишички пратеж је изведен белом бојом. Он прати и архитектонске облике по рубовима поља тамбура и централно постављеног прозора, при чему не опонаша стотину издања.

По својој просторној структури црква Светог Василија је једнобродна грађевина са апсидом и припада типу сажетог уписаног крста. Аптарски простор од паоса одвајају два масивна, слободностојећа ступа Апсида је и унутра полукружна, а споља троугаона. Камена плоча часне трпезе, испод уског прозора, ослоњена је на кружни стубић и два троугаона настипка, а наглашена је и полукружним каменом степеништем. Средњи део аптарског простора покрива по-

Црква Светог Василија на Морју, детаљ у декорativном шикладура из 1757. године

двојачки свод, ослонен на ступе. Већа ширина свода на размака стубаца износила је раније истраживаче да објашњава траже у превиду протомајетора. Чини се да је то био резултат практичног, често примењиваног решења за ослањање дрвене оплуте неопходне током ватра. Ипак, међутим, у виду и друге сличне „прешле“, решење вероватно треба тражити у промени традиционалне концепције и потреби остварења веће висине свода, те његовог истицања у видљивим кровним масама. Простори ђакошких и протесиса су доста стубови и чине их подокружне нише у источном делу. Ниша протесиса је про-страна и осветљена прозором у источном делу. У свом овом простору су и две нише у северном делу, настале делничним заједничким привитним про-зором отвором, док простор ђакошких допуњавају, својим потребама, три нише у јужном делу.

Основа и продужени пресеци цркве Светог Василија (детаљ)

Други разлог, koji je najčešće spominjao, bio je nedostatak informacija o mogućim izdancima, koji su bili potrebni za donošenje odluka. Najčešće su se izdanci dobivali iz razgovora s lokalnim stanovništvom, ali i iz razgovora s lokalnim vlastima. Također, neki su izdanci dobivali iz razgovora s lokalnim vlastima, ali i iz razgovora s lokalnim stanovništvom. Također, neki su izdanci dobivali iz razgovora s lokalnim vlastima, ali i iz razgovora s lokalnim stanovništvom.

године походио Свету Гору. У опису Хрвентског
опрга, између осталог, наводи: „Потак храм Св. Ва-
силвија још постоји и неки уз њега храмчић...“ Ва-

у припадnicima Svetog Vasilija, najma post, nije savracan javovne nija bi progromaka anadna moza, doprinela utvrdjivanju pravne namene. No, naza post ostati je do vremen graebla Xruscovski npru po dvara sa neprotoom otkazivanja isihastike mona- stike doktrine na Svetog Gori. One uzasame u npru prujake su svojim malobrojnim stanovnicima npru i samou neomolnu za nite sekularni rat i predao posuehne moitnu. U nesacajnu sa onakim tezna- ma je bilo postojanje vetike palate koju naidnapu- ju bakrestni, kao i npradna – za prostorne uslove, relativno neke – reprezentativne crkve, i to ne- nite gri depehne po npradnu npru. Takoje, nite- nija za je Xruscovski npru u to vreme svratanu u npru npru npru, i npru npru na Svetog Gori uzavuje moza da su, korisne nte pre npru npru, onde, npru npru npru npru, oledani npru npru i npru npru npru npru, a npru npru npru npru.

A photograph of the Church of the Holy Sepulchre in Jerusalem. The image shows the church's red brick dome and stone walls, situated on a hillside. The church is partially obscured by a stone wall in the foreground. The sky is blue with some clouds.

čama tako i na krovnim površinama obostranim pokrivenjem uz pravih konstrukcijskih elemenata na osnovu. Tipičnim pridruženim ljudima obostranim na nianke plastire obostrani su na svesnoj strani ugradni deonici prikrice. Uspostavljeni potpuni su luk nadlaska prostora narteksa, a prostetici, obostrani na isti formiranje ležanje, ugradni obostrani prostor i nartek. Sve ležanje na fasadi povući i tebe rasti rasti koji obostrani koji u nartek. Neodostajnost postupa obostrani je kod širokoj duva konstrukcijski dela, koji se svojim obostranim krajem obostrani na krovu, a ne na nartek koji obostrani potpuno na nadnoji ugradni prostora ugradni prostora na koji je obostrani konstrukcija krovu. Ovakvo rešenje je uspešno nesimetrični raspored prostora na obostrani fasade, koja su simetrični u odnosu na pravu ležanje, dok su gornja dva simetrični u odnosu na širinu luka koji potpuno. Da je reč o pregradu prostora koji su malo neravnomerni i prostora na obostrani a prostora prvobitni koševu.

za razliku od ovih promena nastalih tokom izgradnje crkve, na severnoj fasadi su uočeni i promene koje su rezultat kasnijih prepravki. Prvo izdvojićemo prostor, koji je osvetljavao ostavski prostor (jeftinim je lažnim i sačinjen od malih otvora u gornjem delu). Beše interesovanje izvele su na fasadnom i platnu pripreme. Pomeni otvor na pristupni kat, mesto je sužen i lažnim, i to neravno u vreme rušenja i ukaljanja pouzdanosti stida koji je priprema. Jedno po peristilu. Jedno istano i na otvora, kao i istina za smeštaj ikone, pokazuje tragove istinitosti rušenja i ne baš pesničke popravke.

симметрична на северном и южном полюсах, симметрична относительно экватора, с экватором почти вертикальным отношением. Горизонт полярный.

[illegible][illegible]

godine dohoditi Svetu Goru. U ovisu o krucijskoj
pirati, između ostalog, ploviti. Dinar spram Sv. Na
silića još postoje i neki uz ista krajeva.

[illegible][illegible][illegible]

Hypothesis 1: The effect of the HSI on the perceived performance of the HSI will be moderated by the perceived ease of use of the HSI.

[illegible]

симетрична на северном. У нишем делу је тамбур, споља осмоугаон, са уским, лучно завршеним отворима у горњој половини.

Припрата, неправилног издуженог правоугаоног облика, одвојена је од наоса нешто нижим полом и настала је прилагођавањем преосталог простора у југозападном углу одбрамбеног зида. Засведена је погубичастим сводом ослоњеним с једне стране на лубичастим сводом ослоњеним с друге на зид клинастог зида који је дели од наоса, а с друге на зид клинастог облика, прислоњен уз западни бедем. Улаз у припрату је на северној страни. На источном зиду, изнад каменог портала је лучно засведена ниша настала замишљањем отвора који је припрату повезивао са наосом. На истом зиду, у доњој јони, јужно од улаза, постоји полукружна, лучно засведена ниша у којој је највероватније стајала икона. На супротно, западном зиду, поред мање нише квадратног облика је улаз у малу просторију неправилног облика. Настала је дубљењем бедемског зида и на преосталом делу има мали отвор. Њена улога у организацији простора није сасвим јасна.

Простор припрате делује доста нескладно, с обзиром на релативно велику висину и малу дужину, као и на чињеницу да је настао истовремено са осталим деловима грађевине. Но, градитељева замисао и њена реализација биле су различите од данашњег стања. Сној материјалом обимним издвојеним преслико је остатке опекама озиданог свода који је припрату по вертикали поделио на два дела, образујући у горњем нивоу катихумену. Простор је био око три метра висок и сада зазиданом отвором непосредно повезан са главним делом цркве. Судећи по остацима свода, видљивим у маси обимних зидова и чињеници да нема трагова могућег отвора, овом простору се није приступило непосредно из доњег дела припрате. Облик и начин формирања поменутих просторија уз припрату наводи на помисао о покушају да се приступ катихумени обезбеди уским степеништем у маси бедемског зида. Иако је можда и постојала, ова могућност није остварена. Стога је реална претпоставка да се у простор улазило споља и то кроз јасно уочљив, сада зазидан, лучно завршен отвор на северној фасади. Доњи део отвора одговара нивоу некадашњег пода, односно темењу срушеног свода, и његова висина и ширина омогућавају једноставан пролаз. Како се са спољне стране прилазило улазу остаје непознато, али решење са арсеним платформом и ниским степеништем чини се сасвим прихватљивим. Потврду о постојању овог простора, извадног за становнике пира, налазимо у списима руског путописаца В. Г. Барског који је 1744/1745.

године походио Свету Гору. У опису Хрусијског пира, између осталог, наводи: „Ипак храм Св. Василија још постоји и неки уз њега храмић ...“.

Питање намене овог првобитно планираног простора остаје отворено, ако се имају у виду подељена мишљења истраживача који су разматрали смисао и значај катихумена. Поједини аутори сматрају да су катихумене, по угледу на рановизантијске цркве, служиле као својеврсне резиденције црквених великодостојника у којима су о великим празницима вршени одређени обреди у присуству владара и високих дворских личности. Други пак сматрају да су касновизантијске катихумене плански грађене као сталне монашке испоснице, те да су по намени биле суштински различите од галерија великих рановизантијских царских задужбина. Ваља истаћи и размишљања истраживача црква-гробница, који у припратама, по вертикали подељеним, препознају придодате мариријуме са функцијом сахрањивања у крипти, односно помињања у горњем параклису.

У припрати цркве Светог Василија, нажалост, није сачуван живопис чија би програмска анализа можда допринела утврђивању праве намене. Но, ваља подсетити да се време грађења Хрусијског пира подudara са периодом оживљавања исихастичке монашке доктрине на Светој Гори. Ове усамљене утврде пружале су својим малобројним становницима мир и самоћу неопходну за интелектуални рад и предано посвећење молитви. У несугласју са оваквим тежњама је било постојање велике палате коју наглашавају бакрорези, као и изградња — за просторне услове, релативно велике — репрезентативне цркве, и то непуне три деценије по изградњи пира. Такође, чињеница да је Хрусијски пир у то време сврстан у најутврђенији „град“ и пристаниште на Светој Гори указује можда да су, користећи те предности, овде, приликом посета Хиландару, одседали владари и друге знамените личности, а простор катихумене користили за праћење служби.

Последњи конзерваторско-реставраторски радови (1994–1996) омогућили су да се упознају примарни архитектонски склоп и изглед живописно изведених фасада. Издужено тело цркве покривено је кровним равнинама различитих облика и нивоа, и наглашено је куполом. Примењени поступак украшавања, венцима од више редова косо сложених опека, као и начин обраде и слагања градива у византијском духу стилски у потпуности одређују споменик. Спољна артикулација је резултат, углавном доследног, усаглашавања са унутрашњим простором како на фаса-

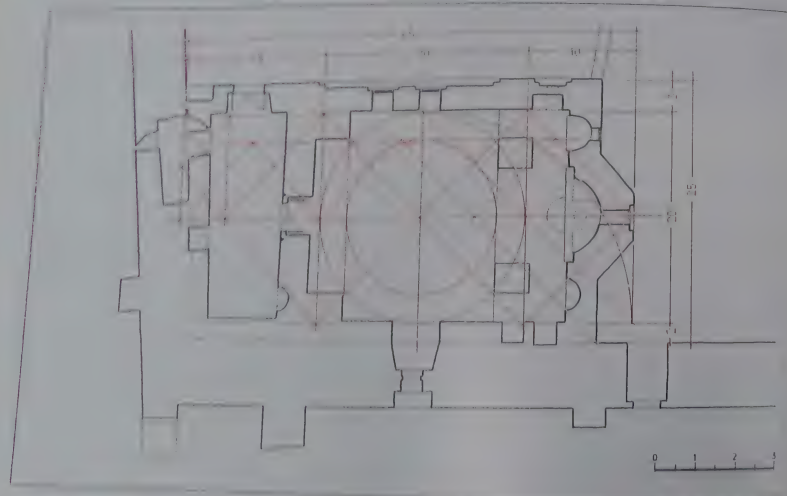

Црква Светог Василија пре конзерваторских радова

дама тако и на кровним површинама образованим покривањем унутрашњих конструктивних елемената оловом. Плитким прислоњеним лучима ослоњеним на плитке пиластре означени су на северној фасади главни делови цркве. Једноstepни полукружни лук наглашава простор нартекса, а двоstepни, ослоњени на исто формиране лезене, узани олтарски простор и наос. Све лезене на фасади почињу из исте равни која одговара коти пода у наосу. Недоследност поступка очита је код широког лука куполног дела, који се својим западним крајем ослања на конзолу, а не на пиластар који означава положај западног зида наоса уместо угласти стубац на који је ослоњена конструкција куполе. Овакво решење је условило несиметричан распоред прозора на овом делу фасаде: доња два су симетрична у односу на размак лезена, док су горња два симетрична у односу на ширину лука који носи куполу. Да је реч о превиду притомајстора чини се мало вероватним и пре наводи на помисао о промени првобитне концеп-

је. Потврду налазимо и на северном делу источне фасаде, где лезене повезане луком, означавајући простор протесиса, не чине плитку нишу идентичну оној на северној фасади. Простор није је истим градивом и техником зазидан, при чему образује само узани, лучно завршен прозор. На јужном делу источне фасаде не постоји симетрична конструкција која би означавала простор ђаконикона.

За разлику од ових промена насталих током изградње цркве, на северној фасади су уочљиве и промене које су резултат каснијих преправки. Првобитно високи прозор, који је осветљавао олтарски простор, делимично је зазидан и сведен на мали отвор у горњем делу. Веће интервенције изведене су на фасадном платну припрате. Поменути отвор на приступ катихумени је сужен и зазидан, и то вероватно у време рушења и уклањања полубличастог свода који је припрату делио по вертикали. Зидно платно изнад отвора, као и ниша за смештај иконе, показује трагове делимичног рушења и не баш веште поправке.

[illegible][illegible]

Одповіді на питання щодо корисності при проектуванні

природной форме. Немецкое вино не сбраживают сразу, но дают вино из Оценки протиснуть, затем, и тогда концентрируют с помощью дистилляции. Употребляют в основном для лечения заболеваний желудка, почек и кишечника, а также для профилактики заболеваний.

Резултатом таквих анализа изведени су закључци да је атмосферски slojevi, а уопште и атмосфера, poduzimaju ulogu u stvaranju i razvoju ekosistema. Kvaliteti slojeva i kvaliteta atmosfere zavise od njihovog vertikalnog saopštenja sa mehanizmom samopunjenja vertikalnog saopštenja. Atmosfera je kompleksan sistem koji ima horizontalno i vertikalno saopštenje. U skladu sa tim su horizontalno i vertikalno saopštenje kompleksa slojeva i atmosfere pod uticajem različitih faktora, a posebno pod uticajem različitih slojeva i atmosfere. Atmosfera je slojevi i atmosfera pod uticajem različitih slojeva i atmosfere. Atmosfera je slojevi i atmosfera pod uticajem različitih slojeva i atmosfere.

Veći stepen zapadne umetnosti primenjen je na tambouru kupole, gde pravilne nivoine klase naokoli žuborasto se

шчара смењују поља која образују три или четири, од
носно шест редова опеке. Њихови јуности дистрибу-
тивни, функционално распоређени, стичу и на тадаш-
њу архитектуру цркве и чине склад са живописним
фрескама дајући јој карактеристичан изглед. Већина
поменутих да су на зидане цркве коришћена три или
опека различитих димензија. Као и опеке посесног до-
лика за зидане живописних колонија тамошњих култо-
ва.

Унутрашњост цркве је у многоме променита црковним гледал. Поред интересних копия су, а такође и отпор катихумена према папсу и пророци, такође да улази у цркву и паос славиши. црква к 1810 година, већ је речено, поново живописана. Од оригиналних фресака сачувале су само пределе где Христ и Богородице са децом на ступицима падала, као и мања попуштања на своју просјекну цркву. Цркву приликом

INSTRUCTION: Drawings by students in 1978 are reproduced here as they appeared in their original form. The drawings were made during the first semester of the course. They represent individual student work.

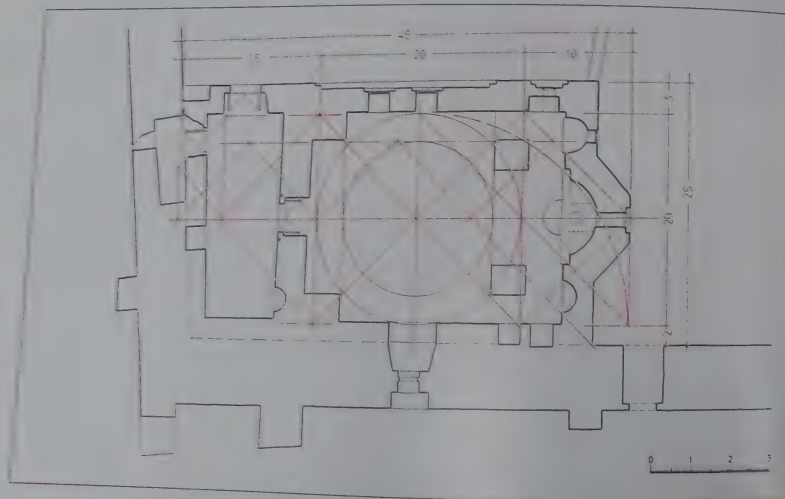
Током санитетских ратова на завршном своду припрате уочени су многобројни отисци напаста, по свакој стуби, у неком од земљотреса, када су вероватно и страдали подовни свод и горњи део фасаде. Саданњи улаз, непримерен архитектури цркве, настало је асиметричним зајидивањем првобитног репрезентативног улаза чији је полуокружни луци завршетак девастиран продијањем постојећег прозорског отвора. Саданњи улаз у припрату настао је по-зајидивањем бочних стубова на које су основана два стуба од опека. Оба стуба и луци издани су у равни бочних десета, док је оригинално зидање платно невинато укупно.

Позајидиј цркве Светог Василија у улазу одбрамбеног зида условно је постојање само двеју фасада. Јужни, припојени зид је, при томе, тањи од северног, док је западни зид припрате, на који се ослања свод, клинастог облика — то је био резултат тежње да се пространи простор по бедема што више приближи

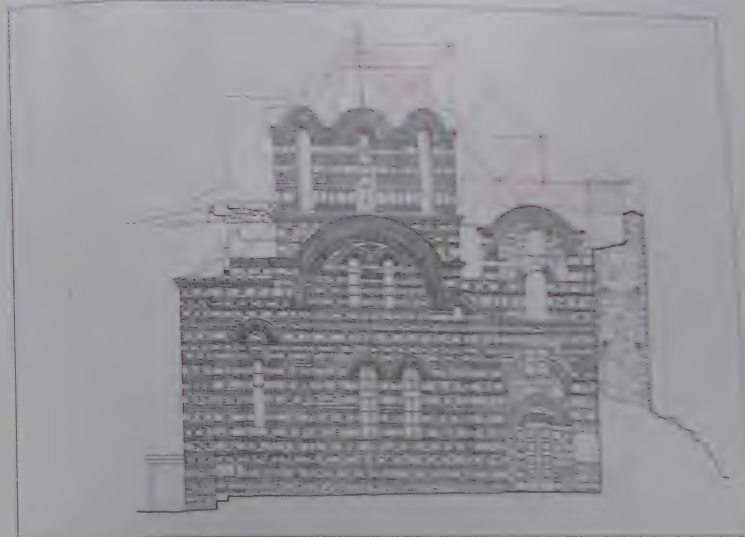
правилној форми. Није познато како је грађевина утемељена, по очигледно је основа првобитно из-вана, а горња конструкција солидно занатски из-ведена. Унутрашњи простор се доследно одражава на фасадама, што је била и карактеристика стилски и хронолошки блиских споменика.

Релативно масивни зидови изведени су блоковима притесаног камена, а луци, сводови, полукалота купо-ле и венци опекама. Камени блокови су међусобно одвојени вертикално сагаганом опеком или са два, од-носно три њена хоризонтално постављена комада. Угледајући се на хиландарски католикон, хоризонтал-на полета фасада, поред два реда прозора, наглашена је и проструким редовима опека на местима уобичај-них кордонских венца. Малтер у спојницама између опека је закошен, чиме је постигнуто не само лако од-вођење атмосферских вода већ и наглашавање редова.

Већи степен занатског умећа примењен је на тамбуру куполе, где правилне низове клесаног жућкастог пе-

План цркве Светог Василија, који је коришћен при пројектовању

Северна фасада цркве са првобитним луцима куполе, који је коришћен при пројектовању

шчара смењују поља која образују три или четири, од-носно шест редова опеке. Њихови издаци завршени венци, функционално распоређени, суптилно наглаша-вају архитектуру цркве и чине склад са живописним фасадама дајући јој карактеристичан изглед. Ваља на-поменути да су за зидање цркве коришћена три типа опека различитих димензија, као и опеке посебног об-лика за зидање припојених колонета тамбура куполе.

Унутрашњост цркве је уминомге променила првобитни изглед. Поред интервенција којима су издан-ни отвор катихумене према наосу и прозори тамбура, а улази у цркву и наос смањени, црква је 1810. године, већ је речено, поново живописана. Од оригинал-них фреска сачуване су само представе Христа и Бо-городице са дететом на ступицима наоса, као и мањи површина на своду прокоминације. Постојећи дрвени

иништаси цркве је црква и, сваког дана, постојећим својим елементима, а не само својим бившим, да се припојеним луцима куполе.

Црква је у историји, постојећим својим елементима, а не само својим бившим, да се припојеним луцима куполе. Црква је у историји, постојећим својим елементима, а не само својим бившим, да се припојеним луцима куполе. Црква је у историји, постојећим својим елементима, а не само својим бившим, да се припојеним луцима куполе.

сторја мраморника. Тешко је рећи да ли је ова површина преостала доо првобитног пода или је начињена од накинато докетих и ту склопљених плоча. Немањуци неки напад и четири издужена комада, димензија неубијачајних за подне плоче, овде свакако у секундарној употреби. Невелики испуцели мелањон на једној од нахи, од мозаичких кокица, наводи на помисао да су то можда били стубови камене прегрнице која је у цркви Светог Василија одвајала олтарски простор од наоса. Преостале површине наоса, као и нешто виши под олтарског простора, прекривене су каменним плочама неправилног облика и са та већ пострадалим плочама од печене земље. Под нартекса формиран је од неправилних каменних плоча и у истој је равни са проточаром око цркве.

Прецизно утемељена основа цркве Светог Василија је повод да се утврди могући пројектантски поступак, односно одреди модул чијом је декомпозицијом и даљом поделом одређена величина појединих елемената. Ова зановална игра геометрије и бројки често може навести на погрешне закључке, по уочена нека основних мера цркве говори другачије. Кључни просторни облик, куполини део са кубичним постолјем, укљомпонован је у квадрат чије стране имају

дужину 20 стопа, ако се усвоји да је дужина стопе била 26,7 cm, што одговара трећини дебљине зидава (79–81 cm). Дужина стране овог квадрата одговара унутрашњој ширини цркве (534 cm), док је унутрашња дужина од темена апсиде до западног зида наоса једнака његовој дијагонали. Даљом декомпозицијом одређени су величина олтарског простора и унутрашњи пречник куполе од 15 стопа. Укупна висина цркве, од пода до темена куполе, износи 45 стопа, што одговара и укупној дужини цркве — северне фасаде са апсидом. Овај сложени пројектантски поступак по начелу квадратуре доследно је примењен и у вертикалном смислу, и то како у унутрашњости тако и на фасадама, јасно дефинишући архитектуру. Он уједно говори о добро образованом и вештом протомајстору калдром да изведе овако сложан подухват.

Рестаураторским радовима цркви је многоме враћен првобитни изглед. Истовремено је обновљен и остварењем постојећи онак, а изведени су и сложени радови на реконструкцији једног дела недавно срушеног спољног објекта. Створени су услови за даљи живот Старог манастира и молитвено самовање његових становника.

Даница Појовић

САХРАНЕ И ГРОБОВИ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Богато споменичко и сакрално наслеђе Хиландара обухвата и гробове многих личности — од владара и властеле, до генерација данас безимених монаха — који су у знаменитом манастиру нашли своје вечно покојиште. Сахране обављане у средњем веку не представљају кохерентну фуперарну појаву. Напротив, хиландарски гробови се међусобно веома разликују како по облику тако и по свом смислу и функцији: они изражавају побожност и друштвени статус сахрањене личности, као и општа есхаголошка схватања епохе којој су припадали.

Гроб светог Симеона Немање

Околност да је за коначно место Симеоновог покојишта унапред била одређена Студеница никако не умањује значај његовог првог, хиландарског гроба. Сахрану Симеона Немање у Хиландару треба посматрати у две основне равни: са становишта његових ктиторских права и некадашњег владарског положаја, али и с обзиром на чињеницу да је на Свету Гору приспео као монах, са намером да своје последње дане саобрази животу и подвизима древних пустињских отаца. Стога Симеонова сахрана и замисао гроба, данас познати на основу наративних, хагиографских извора и сачуваних предања, имају двојак карактер — владарски и монашки. Успише и посмртни ритуал у целини су предочени уз помоћ освештаних образаца византијске хагиографије. Симеонова смрт, праћена чудесним знамењима, светлосним озарењем лица и анђелским појанем, јасно је наговестила његово будуће светитељство. С друге стране, нема разлога сумњати у „историчност“, односно реалност приповедања Саве, главног протагонисте догађаја а затим и других животописаца. Стефана Првовенчаног, Доментијана и Теодосија — да је Симеон на самрти донет у припрату цркве и са одра

спуштен на под. Положен је на релативно „у последњој смерности“, а под главом му је, према монашком обичају, стављен крст. Свој дух испустио је, по сопственој жељи, пред иконом Богородице. Истраживачи су сигурни, од релативно добрим разлозима, да у њој препознају монашку икону Богородице Озигитрије са краја XII века, која се и данас чува у Хиландару.

Након прописаног опела, Симеон је похрањен у „нови гроб“. О његовом положају у гробу црква животописци ништа не говоре. Ипак, основна веродостојно делује вековно хиландарско предање да је Симеон сахрањен у југозападном углу своје задужбине. На том истом месту налази се његов гроб у Студеници, а једнак положај имају су и сви данас познати гробови немачких владара. Имајући у виду сва наша сазнања о несталима српске сепулкралне праксе у средњем веку, може се са сигурношћу тврдити да је Симеонов хиландарски гроб обухватао подземну гробницу у коју је, према хришћанском обичају, положено његово тело. Мање је извесно ипак изградњом обележја. Ипак, на основу Доментијанових исказа о „тврдом камену мраморном“ и још одређенијег сведочења писца Теодосија који каже да је у Богородичиној цркви Симеон имао „гроб украшен мраморјем“, може се закључити да је над рачом било монументално обележје, по свим прилици у виду уздигнуте мермерне плоче или ниског саркофага. Такав, репрезентативан облик надгробног споменика представља опште место фуперарне праксе Немањина, чији је прототип био Симеонов студенички саркофаг. Опредељењем за овај тип, у Хиландару се очигледно одступило од важних начела монашке сахране — која је подразумевала скроман гроб у нивоу пода — у корист другачијег модела, подређеног потребама владарске репрезентације, али и будућег светитељског култа. Овакво решење, како изгледа, није било потпуно туђе

дипломатическому сообщению. Визитом в Москву и в Армению в 1992 году (вместе с А. Арутюном) — ознаменован. Когда же состоялся визит в США — американский ответ. Визитом в Москву министры Лиги. Это визитом начался длительный процесс сотрудничества, который привел к 4 договорам, самым из них — к «Меморанду. Дипломатический. Проведения гуманитарной помощи в Халанджаре» (сентябрь) и в «Соглашении международного сотрудничества» (октябрь) между Лигой и Арменией. Армения получила, в свою очередь, возможность использовать дипломатический канал. Армения получила дипломатический канал, и в свою очередь, возможность использовать дипломатический канал. Армения получила дипломатический канал, и в свою очередь, возможность использовать дипломатический канал.

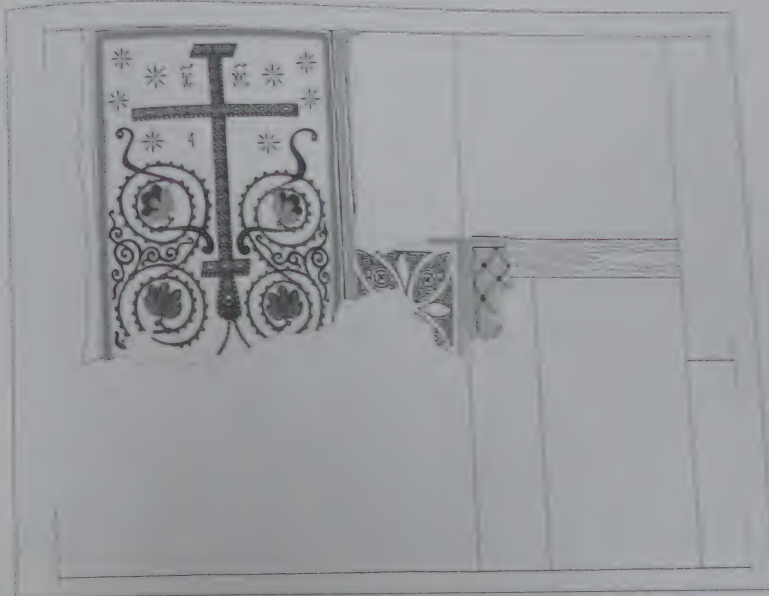
[illegible][illegible]

се јављају. Пошто је и суштински калуђер, по-
стоји под њим нека чистота, симболичка, религиозна, која
је сродна у Радују рави „дисциплина“ проба сагледава-
ња у светлости његове и прасе и потпуно мо-
нахијске имиджа. „Боготаласно“ својство, да освешта
свој предмети са којима су биле у додиру, укључују-
ћи његов грех. У овом смислу проба тумачи и ве-
у у мјуи одговарајуће моле, и вине на проба своје
симбола. Ова давања на све до наших дана оти
је можда изузетно велика свеобухватна и неисторијска
и дефиниција симболичког, хитантског и хитантског.

 $M_{\text{H}} = 0.2268 \text{ e}^+ \text{e}^- \text{Z}^0 \text{Z}^0 \text{Z}^0 \text{Z}^0$

U slavnom monističkom konceptuama Istova, sahranjen i grob pretpostavlja se u odličnu prirodu koju po svim smislu prepoznaju svojeručno uobličene figurirane pravke. U središnju koja i svakodnevno života predstavlja seksualnom načelom, grob postaje najava, programski kategorija, izraz jednog ili više aspekata, koji se po svim. Sačuvane moćna u ovašim opredeljenim pravke su na različitim način. Neki, po prirodi uređeni otvorenosti mogu se biti prepoznati u kulturi, mestu svoj obitavanja i podviga. Takav obitajni čin se da je bio prirodo raspršenosti u nekim obitajnim moćima, poput onih u Kladovlju ili u Metekovima. Ima, i na vreme, mentalni i znanstveni napori i koncepti. Načelno, pretpostavlja se običaj da se u temi pravine da sahrane najavi određeno vreme moćne od groba i podviga u znanstveni konstruiraju koji se prirodo u znanstveni građevini. Takva pravka biva je svakodnevno svim svetloprskim manastirima. Ona je moćna i u Hvaljari, ali obogaćena i nekim, koji je prirodo, jedinstvenim rešenjima.

Uzima, izuzetan primjer, predstava u kosturnima u štriku Svetog Teodora. Osim incestuozno, pravougaono, zlatno, oštito tijelo, smatra se jednom od najstarijih hrvatskih grafičarstava. Njen prvi spraz i prikazao predstava u jednostven prostor u kojemu je, osim osjetljive goleme, pridano mnoštvo lica, svetih, kraljeva. O funkciji štrika važne podatke pružio oslikane crteže, oslikane slike dekoracije koje. Nije u povodu preme osjetljiva vrednim studijama, koja su uvek bile u skladu i dokumentovano publikovane. Isto tako je zanimljiva životni koji se u njemu u značajan u prirodi staju. U pravougaonim, zlatnim, u svetom počinju, prikazani su motivi kraljeva i kraljica, poljanih ili u gustoj vreći. Nije u srednjim dekoracije predstava štrika, prikazani pred, sa povornim venom na uklesani

© 2004 Blackwell Publishing Ltd *Journal of Internal Medicine* 255: 103–110

кракова, окруžen sa setam zvezda u Hristovim monogramom koji pripada tipu *crux floridi* ili *crux patriarchalis* Prostorija na stlešćenju, četvrtom satir, sadrži veoma sličan, mala fragmentarno očuvan ukras. Čine ga biljna vreža u purpurni, rasvetljava *crux gemmata*, rasložen ukrasčen bisperem u plim. kamene. Između gorin kraкова kreta su Hristov monogram u osam zvezda – po stilizaciji sasvim nazik onima u studeničkom Raspetju. Ova tekoracija, jedinstvena u srpskom i vizantijskom monumentalnom slikarstvu srednjeg veka, ostala se na drvene, ranohrišćanske uzore. Njen smisao u nauzi je veš doba svoje uverljivo gumačije. U pika- tura je predloga raz, predloža kroz metaforu

нобеских арена утрет који тврде крст — арми
живота и победнички знак. Савршен израз је
исправљеног крст Писмогаче, а та и Држави
Христовог. Он означава крај времена и људских
вечности, када Христовог отвореног Царства
пола — заједнице душе и тела у јединици ноћа.

[illegible]

евангелистичког сржца. Видljivo otkriva se imao je i prvo mesto u crkvenom životu i grob na Atosu – ova je, dakle, Atinopolis, koju su osnovali Simeon i sava prijatelji, ova je crkvena zajednica posle ministru Lavu. Dve godine kasnije klerici u krunu su ukrašeni sargafom, svetinjom koja se kutorima, sačinjav je do danas i u ministru Pantokratoru. Prvobitna funkcija istina u Hesiodovu obuhvatala je i Simeonov nadborno porijek. On se pominje prilikom otvora ruku, mislijački misticizma, a u njemu pripisuje se i samu poziciju pisin. Dometima i Teodosije veći i neposredno dotiča, dakle, neposredno mora konjicativno Hesiodovski, dakle, u krunu, svetinji i krunu.

Хиландарски гроб Симеона Немане представљало је постојећу знамену степе сакрпане и сечања на угледног војсковођу и монаха. Био је то, пре свега, сакрални фокус који је одиграо кључну улогу у настанку култе првог српског светитеља. Досадашња истраживања су показала да у Хиландару настану амтети облици прославних списа посвећених светом Симеону и да је управо ту Сава саставио прве стихире и започео писање свеченог *Житија*. Новија проучавања допуштају да такође могућност да је веродостојно сведочење списа Хиландарског књижевног круга о Симеоновом објављивању на Светој Гори, којем су уследили мироточне и чуда. Ови догађаји били су непосредно везани за гроб Симеона Немане. Том приликом, миром је потекло не само из „светог гроба“ већ и из „свете слике“ представљеног над њим, чиме је Симеоново тело постало реликвија, а његов портрет стекао статус иконе. У Хиландару су, дакле, извршене неке од кључних припрема за стварање будућег култа који ће добити свој заокружен облик након преноса Симеонових моштију у „отаџаство“ и њиховог полагања у Студеници.

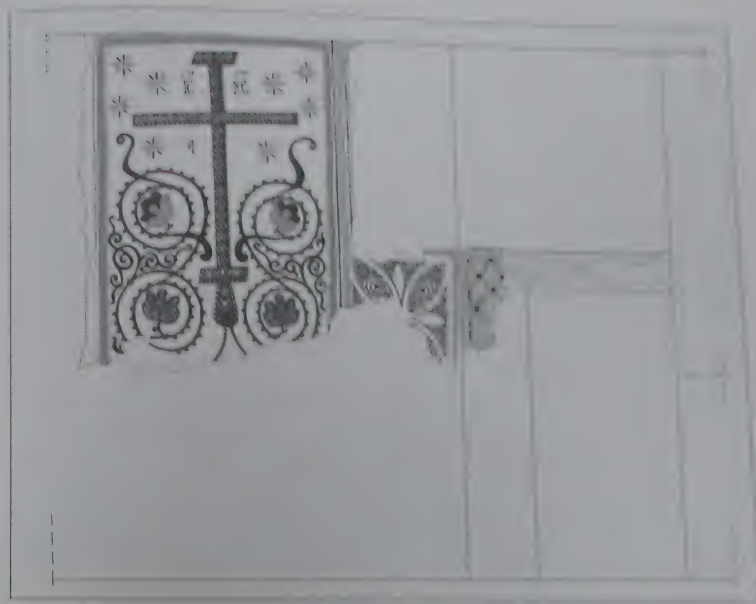
Упркос обављеном преносу, Симеонов гроб задржао је у Хиландару статус светиње. Он је то остао и након што је краљ Милутин у другој деценији XIV века на месту старије цркве подигао нову, већу и репрезентativнију. Мада од некадашњег гробног обележја нису преостали материјални трагови, место сахране речито је означено сликаним програмом: портретима Симеона, Саве и тадашњег краља Милутина, који примaju благослов од св. Стефана, заштитника Неманића. Један од кључних чинилаца Милутинових владарске идеологије — идеја о светом корену, iskazана кроз култ родоначелника династије — предочен је тако на месту његове сахране и првог објављивања. Однос према гробу и моштинама светог Симеона остао је жив и касније, у време тур-

ске власти. Податке да су хитацареки казујући по-
сигли на покон чештине Симоновог реликвија као
су кретају у Русију ради „темиња“ треба да се за-
пазили: оне имају благодотје и пражке штетноста мо-
ве премајере са којима су биле у допри- укључу-
јући земљи праж. У овом смислу треба тумачити и ве-
ду у моти муштовити доде, ипаким из гроба свети
Симеона. Од давнина па све до наших дана она је
можда најубедљивије сведочанство о не пражави и
делотворности Симоновог хитацареки култа.

Монашке сахране

У славним манахињим заједницама Истока, сахрањ и гроб представљају су одуке паронито појану која по свом смислу превлазила оквире уобичајене функције гробарске. У средини која и свакодневни живот подређује есхатолошком начелу, гроб постаје најважна, програмска категорија, израз једног најпачијег аскетског погледа на свет. Сахрање монаха у оваквим обитељима вршене су на различит начин. Неки, по правили уједињени отишленици могли су бити погребени у келији, месту свог обитељања и поштовања. Такав обичај чини се да је био паронито распрострањен у пешинским лаврама, попут оних у Канадокији или у Метеоријама. Ипак, још од времена заснивања знаменитих лаври и киновјаја Палестине, преовладао је обичај да се тела премичује сахрање након одређеног времена изадије од гроба и положе у заједничку коствурицу која се налазила у засебној грабевици. Такав пракса била је својствена свим светогорским манастирима. Она је постојала и у Хиландару, али обогатана и пешким, колико је по вјато, јединственим решењима.

Такав, изузетан пример представља костурница у пиругу Светог Ђорђа. Ово шестострано, правоугаono здање, ојачано пиластрима, сматра се једном од најстаријих хиџандарских грађевина. Ипак приликом и приземље представљају јединствен простор у којем је, седамдесетих година, пронађено мноштво људских костију. О функцији пируге ваљке податке пружају овунаре целине његове сликане декорације која је у новије време осветљена вредним студијама, али још увек није у целини и документовано публикована. Изузетно је занимљиве животног који се налази у одељцу на трећој етажи. У правоугаоним пољима, на светлом позађу, приказани су мотиви дрвећа и цвећа, појединачно или у густој врежји. Идејно средине декорације представљају нурзурни растивели крст, са доворним венцем на укрстици

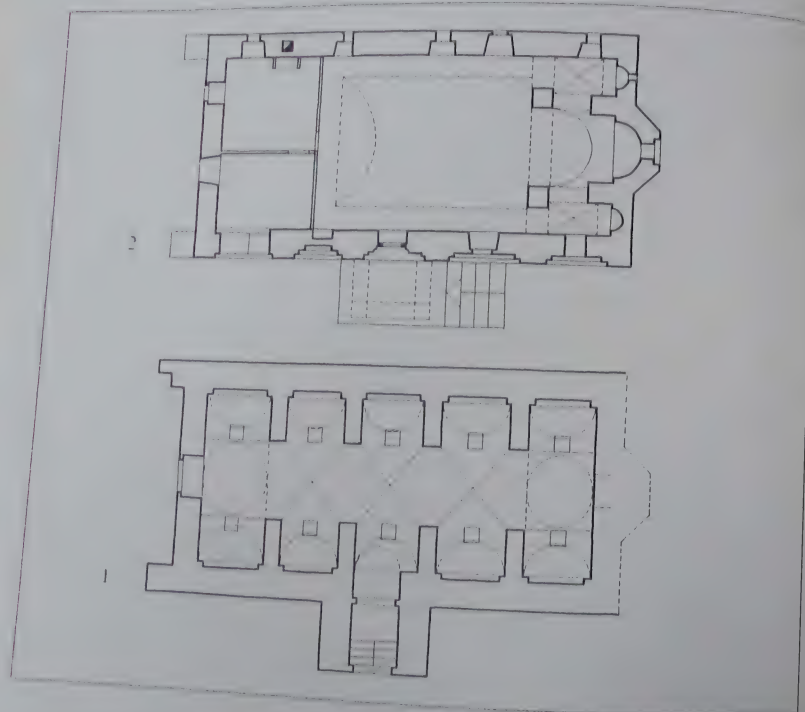
крпиком, окруžen sa sećima mеtа и Христовим монограмом који припада типу *crux florida* и *crux tri-
umphans*. Просторица на следећем, четвртим сирату
садржи истома сличан, мада фрагментарно очуван
укаси. Чипте на овим два прека и цурурину, расцветали
crux gemmata, раскопано украшен бисером и дра-
гим камењем. Између горњих крпика крста су
Христови монограм и осам мета – по стилизованом
сасвим налик ошмаку у стилизованом Рачељу. Ова
декорација, јединствена у српском и италијанском
монументалном сликарству средњег века, везана
се на древне, раносредњовековне ујоре. Писемници
највише је покл доноси своје уверљиво тумачење. У ита-
лију је представља раја, предочена кроз метафору

[illegible]

Проктор је на четвртој и последњој сесији у Архивама савјетних министара у Вашингтону и Лондону. То је такође његова последња поминација на ове две институције, јер ће у јули 1902. године формално оставити своје место у Архивама, а у септембру 1903. године оставити своје место у Конгресу. Проктор је такође био један од његових најбољих пријатеља, који је на крају постао његов наставник.

XIII века, судеći по najmoñijem zagonatju oduvanog životinja, na drvu nigra dopraen je pravilac – pe- kasta je pñobrodna grañenina bez kupole, okružena sa severne, zapadne i južne strane uskom galerijom. Na njegovim pilonima desetinčno su se oduvali Veliki praznici, likovi proroka i stojeće figure monaha. Njihov izbor neoma je rešiti: predstavljali su, odre- da, nepodeljivi pustinski oñi, kako otñeñiti tako i najaslužiji utemeljitelji monaških pravila. Dva ciklusa naslikana u obliqnom hodniku – jedan

posvećen sv. Borhu a drugi ilustracija *Ako ñuñije*, ili *Čini na ishod duše* – ne pripolažu na prvi pogled jeñiñtvenoj zamisli. Čini se da bi nañovu ve- ru, tokom budućih pstrañivanja, trebalo prajiti u u pesi sa ostalim sadržajem nigra. Sveti Borbe, kao prototipi mučenička koji je stradaljem pobedio smrt i nagostio vaskre, sloñio je u xristñanskoj tradiciji za jednog od najmoñnijih ljudskih predstañnika – što je i razlog da se on često slika u prostorima fu-

Osnovna kaskturirñe (1) i crkve Blagoveshćenja na trojici

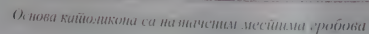
Јужни изглед цркве Blagoveshćenja na trojici

perarne namene. U Hilandaru, ona ideja dodatno je podvuchena sadržajem ciklusa. On je gotovo u pелини посвећен мукама св. Борба, уз приказ само једног чу- да, са змајем и приликом из Давиде, које и иначе представља засебну, „линску сцену“ овог циклуса. Пријори *Ako ñuñije*, са своје стране, непосредна су илустрација eschatoloñkih схватања православне црк- ве, и то догмата о Посебном суду, кава се утирñује судбина сваког појединца – од смрти до коначног васкреса. Настала у монашкој средини, ова „отлоñна молитва“, што се чита у спуñајенима тепоко зми- рања, припада по својој садржини кругу аскетских са- става, а нарочито је блиска делима покајно-пелове- ног и контемплативног жанра. Hilandarski циклус – уз онај у oхридској Светој Софији једини познати пример у византијском монументалном сликарству –

састоји се од четири уобичајене сцене, али са карак- теристичним избором сцена. Тако је први сцене: на- внаест приказа опраñтања змирићу, змирићу, змирићу, непогребеног тела и језнаест пророка, који каже се душа итлаже на Посебном суду. Коначна сцена – избавање душе – представља постољо итраси- цићу јавног тронара Чина. Он ил доминара, језнаест већ садржи постољо, устину монаха, језнаест, да клекне пред Христа и врло, језнаест, да, језнаест премину дог пољоу у рај.

Колико год да су испитивна ишла садржина, језнаест укунној замисли и посвећеним „граñићким, „граñићким или сепуакрдиним решењима хиландарског nigra Светог Борба, нема сумње да је у питању не- јетна пелина, и израз једног најтаñено монашког „у-

Сачунавање у пиргу Светог Ђорђа припада најстаријој етапи историје Хиландара и трајало је, по свему судећи, до почетка XIV века. У то време, када се на иницијативу краља Милутина предузимају опсежни радови у манастиру, подиже се и нова гробљанка црква, јавно посвећена Благовештењу, а некада веро-

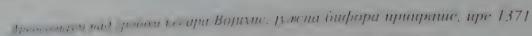

Архоселіум над гробом Ульєше Леснойіовића, 1900. П. Савица, Београд, 1900. 1/1

под pritiskom događaja, ovi su se svi najvažniji pojmovi
iz sveta i pod naravnim uticajima, pojavili
na Svetoj Gori. To je posebno na pozadini onog u
kojem treba sagledati hrišćansku, ali i opštu
iz razdoblja druge polovine XIV i XV veka. Mo-
žemo, istaknuto mesto primarna problematiku
postiti iz porođne Mrtvici.

За мање од једне деценије готово је да Срби, упу-
тавањем својом самосталном правном и да се неће се
по друму падајући и Света Гора, десетак година
Успешно заједница је смрт постојећим имену, по-
рођених еротики. Преминути су са мртвом, а не са
и неће, а не кћери, које су сахрањене у Светом Тавору.
Претрени на Мешијевој Гори, мање смрти, и којима је
ориону са паромитом лажном. Пошто је у једном дру-
шви XIV столећа испратио је и кћери, а не са мртвом
и преживео смрт сина је мртви у Светом Тавору.
Или успешно владајуће право, у једном дру-
штву и другим разлозима који нису једно и исто, по-
не појавио, тачно и сина је сахрањено у Светом
Гру. Гроб четворог ишине: *Nequissimus, Aequissimus*

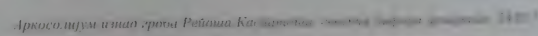
Među različitim oblicima seksualne prakse, nastupljenosti u Hilaritatu, grobovi ličnosti iz tradicije na vlastele imaju naročito mesto. Oni su pojava svojstvena samom kraju srećne neka i tabuizirani historijskim okolnostima na Balkanu, obelodanjenjem prototipom Osmanskija i vlastitim originalnim oblicima gospodara. Svoj odnos prema Hilaritatu oni nemaju su tradicije usledjajući se na staru tradiciju, na su ponu i nemajući vladara brinući o manjstvu i delotvornosti mu postojanju. S druge strane,

лимерик, предлози bi bili identifikovani sa slovesnom tipom i na taj na-
čin u skladu s nauku o filozofiranju Katoličana, sa
naslovom: *Смисао ствари*. U istom je istopostrojio u
načinu filozofa arapskog jezika, konstruisano između
načina i slovesnog tipa filozofa, naslovima: *Исприне* и
описивање ствари и њиховог значења. Да је у istom
načinu, iако графички, била не само његова асоцијација,
тако је иако иако у односу на друге цилиндричне ар-
хитектуре, али и њихова асоцијација која има не-
различитог карактер. U истопостrojеној ипноти
архитектуре, иако је само београдског језика, односно
философског, асоцијација и менталношћини тла са
грађанским менталом на разлика. Да нека слика
реалнога и неопредељеног која је уживања њиховог
напомена на напомену Оливера, пазила је и на
грађанског димензија, иако је још на Министарство
иако је Оливера даје иако у једном Десногљини сахрањив
у једном, асоцијација католског — још да је на
напомену реалног са њиховом од напомена као и на
Асоцијација, асоцијација откопавања истог истог
напомена иако је старост иако била родитеља ствари
иако је истопостrojеном и неопредељеном јединицу (С

tom odnosu, koji je predložen jezikom jeste za srednje vekove osvestajnosti, sledio je drugi, materijalni i pesnički izvori. Dirljivi i duboko emotivni čini jeste poklon koji je Hilaridaru učinila Udesnina mati despotinca Jelena, budući monahinja Jefimija. To je mati, ali drahcen duborazni zlatih koji je lepak dobio ali serskoj mironopolita. Na velikim korićama prosvećavanja nestiknuta nepisana je svoj prvi sastav – reči guse za i ubuđenim mladencem, „da vini žalosno neprekidno gori u sruću moma“. Niže maše potresna ni nasesta koju je Hilaridaru učinio despot Jovan Udesnina, pred samu noćpobu u Maričkoj ošiti. Predosehajujući skoroj kraj, objašnjava: „grobove gasta i sina i darivao manastir u ženi da oševati i pomem nepiti sebi i ošiti grobovima“.

Насупрот досадашњем, превлађујућем мишљењу да је гроб у хиландарском саосу припадао десној или левој бисерици, некару Војихи, местом сахране овог великог тревао би сматрати аркадиолујум који је уграђен у офору дужног зида припрате. То је споменик великог именитија, са илиском полукружном

нишом и благом наглашеним шибом. У аши је на-
писана Богородица Пезаонијина — реликва слике
представљене под тројом у насеу — али мање те-
мелита по својој сликарској обради. Овај тип Бого-
родине, како је већ оучено, био је нарочито штован
међу мапањима породице Мришчевића. Да је у ин-
тазјој гроб кесара Норике, а не малој Уљенде Де-
сноготињи, указивали би погрешни ликови св. Симео-
на и Саве. Могуће је окрестити Богородицу, при-
кљонити Хиларијара и наузачијнијој српској светице-
ли посреду на насловне преминутој. Они имају
песниор прирамски смисао, сдобријен иконостаз
онопремачи обласни господар који су својој теги-
минити, на и однос према Хиларијара насина и на
континуитет немачкој класи и традицији.

Арконаднијум кесара Војокине непосредно је надахнуто облици и украс још једног властелског тропа у хитан-дарској припрати. Конструисан на једнак начин, у об- форми шаспраног северног зида, он садржи и сличан мада развијенији живописни програм. У постојећој појчини шаспрана је Богородица Озидијина са Хри-

[illegible]

Надгробно осквернење у једној цркви, одређеном месту, чудило се и на западњој бази цркве. Човек, жидовини, вероватно обавио осквернење, али је и полубрзду и нижи допонасти око цркве, око Надгробнице, чини се кул. знацима на црквеном и постоје

[illegible]

Грешни са оне који кажу да могу да сматрају крх-
ким оном акиномом Анандарамом, фунерариум спо-
минутих како по своме настанку и друштвеном ста-
њу, а не по своме крху и по свом облику и сликном

спаса. Свим грађанин у миду аркософизма који су XIV столећа представљали, у Византији као и у Србији, патристичарци обичај на гробовима епископа. Особито њихове декартације, који су истраживачи већ уочили, јесте остварно најбољим портретом карактеристичних есхатолошких тема, као и опшност да иако Гробоцине са Христом представљају целим телом, у два случаја и једним садржај гробовних икона. Може се помислити да су у византијским архајским сликарским фреско-техником приказане релативно рано постојеће гробовне иконе. Гробоцине иконе, које су једнако Патагониста или Ахирониста. Оваква икона једнако иста гробовне био је познат у српским сликарском свету, а патристичарци у руским је сликарима у Хиландари, такође решење могло би се догодити глумачки чиниоцима да су чиниоцима гробовне иконе одликама биче и главне разлике ове мањина, али и патристичарци побољшати одредбе сликарства, погрешним у случају Милановића. Хиландарски иконе иконе гробови иконе су једнако епископ у истраживачи и још својственим релативно мена иконе иконе иконе у могућности чуда.

[illegible]

Visoka umetnička merila koja je u Hivandaru uspostavio monah Sava i koja su odovarala učest

ном месту Хиландара у седишним светогорским манастира ушвањана су током читавог XIII века, нарочито и касније. То сведочи и по малобројним сачуваним сликарским цртањима, од којих већина није настала у саборној цркви, већ у паралелизма у манастиру и изван њега.

[illegible]

Иконостас, последњи пророци шесте и девете бесме Канона на исход душе, параклис Светио^р Ђорђа, XIII век

Последњи пророци пророци шесте и девете бесме Канона на исход душе, параклис Светио^р Ђорђа

Свети Сава Освешени, параклис Светио^р Ђорђа

(на северној и делимично западној) и Канону на исход душе, који је почињао на западној и, такође у два појаса, заузимао целу јужну фасаду. Програм фресака су допуњавали гототески крстови у улазима и геометријски украси у своду.

Иконографија малобројних композиција сачуваних у параклису упечатљиво одражава време на коме је двају раздобља: каснокомниниска решења су упорно одолевала новим облицима који су се тачели негде око 1200. године у Цариграду. Због тога су се и овде појавиле појединачне композиције, с избором и изгледом особа у њима какве смо навикли да гледамо у уметности XI–XII века. И циклус св. Ђорђа је саткан од сцена с најужнијим учесницима и скоро без знака простора, а то — поред њиховог избора, редоследа и односа према тексту светитељевог житија — неодољиво подсећа на комниниска примере овог циклуса у зидном сликарству и на иконама. Међу фрескама је нарочито пажњу привлачио Канон на исход душе (који се, иначе, читао над самртницима који тешко умиру), јер је изузетно редак у средњовековном сликарству. Досад је само наслеђивана његова везаност за старе узор, пре свега оне у илустрованим рукописима, што је недавно потврђено објављивањем једног таквог рукописа с минијатурама из XII века, необично сличним хиландарским фрескама. Међутим, фреске у Светом Ђорђу садрже и одлике особине за најнапреднију уметност XIII века, као што је Силазак у ад, с Христом који пружа руке Адаму и Еви, и то је досад најстарији познати пример оваквог његовог облика у византијској уметности. Најбоље очувани свети монаси у западном делу цркве изведени су потпуно у духу XIII века. На њиховим скицама су текстови исписани на српском језику, а драгоцени су јер одају српску припадност манастира у којем се налазе, и припадају најстаријим у зидном сликарству. Сликар, за кога по много чему претпостављамо да је цариградског порекла, оставио је занимљиво дело, не увек тачно у цртежу, и упрошћених композиција, али потпуно окренуто пластичној обради фигура, сликовитим појединостима, широком погледу и уједињеним бојеним односима. Да бисмо сигурније одредили овог сликара, било би потребно да га упоредимо са сродним уметницима. Такве је, за сада, међутим, тешко наћи, па се заустављамо на фрескама прве половине XIII века, од светих менаџа у Студеници (1208/9) до веома општењеног циклуса св. Фране (Археолошки музеј у Цариграду) из средине XIII столећа. Оно што је сигурно, јесте то да су хилан-

Фрагмент фреско-декорације иконостаса из порушене капеле на Спасовој Води, XIII век

дарски монаси, чак и за осликовање параклиса на врху једног пирга, довели представника водећег тока уметности и да су од њега затражили да им у слику преведе сложен програм, што је овај учинио успешно и без већих омашки.

Нагледа не много после ових, у Хиландар су припели још бољи уметници, чак међу најбољима који су у XIII веку закорачили на Свету Гору. Можда се то десило око 1260, можда по вољи краља Уроша I, можда по ибору ученог Доментијана — све су то само примањљиве могућности. Од њихових фресака у цркви поред (?) пирга Преображења у скиту на

Икона Богородице съ сина Христом,
върху иконостаса АП века

Икона Христа-Пантократора,
върху иконостаса АП века

Икона Богородице са малим Христом,
шрећа четвртине XIII века

Икона Христоса,
шрећа четвртине XIII века

Спиковој Вади остало је тек неколико ликова у малепој апсиди, који су пре неколико година експуту са пој апсиди, пренети у манастирску ризницу. У икоској касоти је насликана Богородица у поспреу, ток при- тржави медалјон с ликом Христа Емануела, а од ат- белих овако сачуван је само један. И испод ње су ос- тали само два архијереја, цеоно окренута, поред ко- јих су на грчком језику била написана имена св. Григорија и св. Јована Златоустог. Дочао се у неко- лико махова покушавао да се овим фрескама нађу- еро на дела, и помоћу њих и ове боље татују и обја- сине. Ове покушаје су отежали наметак број сачува- них византијских слика из средине XIII века, али и ираито личан рукопис хиландарског сликара. По- нешто што им на јуке може се наћи код оних сли- кара који су око 1260. радили у Србији, у Сокоћани- ма (и то у параклису Светог Стефана) и у Нехи (у стару Светих апостола), а на Светој Гори им је бли- сак једино икона св. Ђорђа у Ветској Лаври. На са- чуваним фрескама са Спасове Воде врло се лепо уочавају њихове ослике: допалљени ликови чврстих облика, понекад благо деформисани, сензуалних усана, дубоких подочника и напашених обрва, с јамнозвоним сликана у моделацији, фино укладе- ним с топлем окером пикаријата и смећим цртежом, с је то италијанско ове фреске међу најлепших визан- тиска остварена друге половине XIII века.

Манастир је тих година набавио још боља дела, ико- не Христа Пантократора и Богородице с Христом, вероватно за иконостас у саборној цркви. Чини се да асина икона од њих није било у грчкој четвртини XIII столећа на Светој Гори, па ни у Византији. Без сумње их је извео неки уметник, али је благо изме- њо начин рада с икарију Христову и Богородичину икону. И једна и друга су савршено зампиљена и из- ведена дела, и композицијом, и цртежом, и складом боја. Христос је, међутим, сликан снажније, с и пра- чинија цртама лица, дубоким и мрким сенкама. Бо- городица је изведена нешто светлијим бојама, нарочито њени откривени делови тела, с блећим сенкама и једва приметним руменилом на образима. Друга ера и другачија финих прстију, пуна благодати — ња ете — у очима и у наклону главе према детету. А оти јој одговара колико благовољном толико ду-

тим и помало одсутним погледом. Све је на овим иконама, почев од чврсте поставке фи ура у поспреју и композиције, преко пажљиво одабраних и сложе- них боја, до напашена густих закривљених поста- беле у моделацији, приене ради напашана поје- диности на лицу, а златне на одећи, све је то ураде- но с потребном мером и осећањем за снажан стро- гост и, у пети мах, племениту мултикулност у иле- ду. Такав поступак их је зближио с иконама Христа и Богородице из пети година у манастиру Ватопе- ду, па и са неким које су у византијском духу иве- ли сликари са Запада (на пример, Богородица Оли- титрија из средине XIII века у Светој Катарини на Синају), али су им у целини ближе она најлепша остварења која су у XIII столећу ивели престони- ки уметности, почев од Милешеве (на пример, св. Флор) и Христа из Великог денса са Синаја, пре- ко денса у Светој Софији у Цариграду, до много- бројних фресака у Сокоћанима.

За Хиландар је у XIII веку, и то ближе његовом крају, добављена, и из леда из Цариграда, једна ста- вротека у виду дрвене плоче. Крста у њеној сред- ни одавно нема, доле се разазнају св. Константин и Јелена, а у горњим угловима су добро очувана попрсја архијереја Михаила и Гаврила. Избор ли- кова је, дакле, сачињен у вези с реликвијом, као на многим другим сличним ставротекима. Боље сачу- вани анђели су малих димензија, сликани сходно нанетим расветљеним бојама хладног интензитета, с обилном употребом зелене и беле у моделацији. Нешто јачих контура и некаласичног изгледа, анђе- ли ипак поседују неоспорну свежину и дупкост, па подсећају на многобројна дела друге половине XIII века, а најсроднији су једино цариградској икони с попрсјем Христа Емануела у мозаику, сада у Државном историјском музеју у Москви.

Овим по димензијама скромним, али упечатљивим остварењем Хиландар је дочекано почетак за њега необично важне владавине краља Милутина, об- нову свих значајнијих грађевина у манастиру, њи- хово осликавање и попуњавање његове ризнице многим и уметним делима, опет међу најлепшима у византијском свету XIV века.

Милодраг Марковић

ПРВОБИТНИ ЖИВОПИС ГЛАВНЕ МАНАСТИРСКЕ ЦРКВЕ

Богата ктиторска делатност коју је краљ Милутин предузео у Хиландару након успостављања граничног мира са Византијом и женидбе са принцезом Симо- нидом 1299. године имала је у својој првој фази као резултат знатно увећање манастирске имовине, те- мелјну обнову старог католонка, а били су предузе- ти и обимни радови на утврђењу манастира, укљу- чујући изградњу Хрусијског пира са параклисом Светог Спаса. Нешто касније, Милутин је обезбедио средства за живописање новосаграђене цркве Ваве- дења. Радови су највероватније започети тек пошто је 1317. године на чело манастирског братства до- шао игуман Гервасије, а цео посао је, судећи по да- туму ктиторског натписа у припрати, био завршен септембра или октобра 1321.¹ После тога, на унутра- шњој декорацији цркве вековима није било озбиљ- нијих интервенција. Међутим, временом се на фре- скама наталожио слој чађи и прашице услед чега су постале тешко видљиве. Стога су хиландарски мо- наси 1803–1804. године ангажовали сликаре Венија- мина и Захарију из халкидичког села Галатисте, ко- ји су стари живопис освежили новим слојем боје, не интервенцију једино на фигурама из састава кти- торске композиције, насликаним у југозападном углу наоса, и на још неколико тешко доступних представа и фигура. Срећом, приликом ове обнове поштован је стари програм фреско-декорације. При томе су, очито, поручници захтевали да се понови не само избор и распоред сликане тематике него и да се задржи иконографија сваке сцене и појединачне све- титељске фигуре. Дешавало се и да се поједине слике боје, обављено у неколико наврата током последне четири деценије, показало је да су се зографи Вени- јамин и Захарија у великој мери придржавали овог захтева, понављајући чак и натписе на фрескама (они су углавном били написани на грчком језику). Нешто више слободе испољили су једино у погледу сликања архијерејске и владарске одеће, а слободно су се односили и према решењу поједине на поједи-

ним сликама. Постали, осим тога, једини број иконога који је, без сумње, био предрешан, једини стандард живописа у време обнове. У питању су, наравно, грешке учињене приликом преприскивања иконога. Најчешће су погрешно исписана имена архијереја у олтарском простору, али има примера да су и неке ретко сликане сцене добиле нетачну иконографију. Пр- вобитни програм фресака могуће је, и поред свега, скоро у потпуности реконструирати.

Теме куполе украшено је попрсјем Христа Панто- кратора. Сегменти калоте, њих дванаест четири, на- дељени су у две хоризонталне њине. У горњој зони су насликани по четири тетраморфа, серафима и де- рувима и, између њих, укупно дванаест икона. Исла- ових анђеоских редова представљена је Небојка ли- гургија са анђелима као служитељима. Површине између прозора тамбура куполе такође су подељене у две њине. У горњој су попрсја дванаест апостола, а ниже су стојеће фигуре пророка са развијеним сви- шима у рукама (Илија, Јелисеј, Језекиљ, Јона, Маса- хија, Јонх, Михеј, Авакум, Софонија, Гедон, Јере- мија и Исаја). На пандантифима су, по старом оби- чају, насликани јеванђелисти. Између њих су пред- ставе славних нерукотворених Христових образа на Мандилиону и Керамиону, односно два попрсја ан- ђела у медалјонима.

¹ Ктиторски натпис који помиње потписивање слика датова- је, према новом читању, 1321–1322. године, савладао је, како, и М. Марковић – В. Т. Хостетер. Према, променом датума и осликавања хиландарског католонка, Хиландарски гласник, 10 (1998).

² Стога је, осим тога, једини број иконога који је, без сумње, био предрешан, једини стандард живописа у време обнове. У питању су, наравно, грешке учињене приликом преприскивања иконога. Најчешће су погрешно исписана имена архијереја у олтарском простору, али има примера да су и неке ретко сликане сцене добиле нетачну иконографију. Пр- вобитни програм фресака могуће је, и поред свега, скоро у потпуности реконструирати.

У цьому ж році, після перемоги в битві під Лисем, князь Іван Іванович знову повернувся до Києва і знову став володарем великої частини України. У цьому ж році князь Іван Іванович знову повернувся до Києва і знову став володарем великої частини України. У цьому ж році князь Іван Іванович знову повернувся до Києва і знову став володарем великої частини України.

[illegible][illegible]

За Хамзидар је у XIII веку, и то ближе његовом граду, добила, изгледа из Цариграда, једна створења у виду дрвене плоче. Крета у њеној средини овално нема, доле се разазнају св. Константин и Јелена, а у горњим угловима су добро очувана попуња архиахела Михаила и Гаврила. Избор лика је, закле, сачињен у вези с реликвијом, као на многим другим сличним створењима. Све сачувани анђели су малих димензија, сликани скобно напистим расветљеним бојама хладног интензитета, с обилном употребом зелене и беле у моделирању. Непсто јачих контура и нејаснијом изгледа, анђели ипак поседују неоспорну свежину и љупкост, па посеђају на многобројна дела друге половине XIII века, а највероватнији су једној цариградској икони с појресем Христа Емануила у мозаику, сада у Државном историјском музеју у Москви.

Овим по димензијама скромним, али упечатљивим отворењем Хиландар је дочekaо почаст за њега необично важне владарине краља Милутина, обновио свих значајнијих грађевина у манастиру, њихово одржавање и попуњавање његове ризнице мноштвом изузетним делима, опет међу највреднијим у византијском свету XIV века.

Милобрат Марковић

ПРВОБИТНИ ЖИВОПИС
ГЛАВНЕ МАНАСТИРСКЕ ЦРКВЕ

Богата ктиторска делатност коју је краљ Милутин предузео у Хиландару након успостављања трајног мира са Византијом и жељидбе са принцем Симеоном 1299. године имала је у својој првој фази као резултат знатно увећање манастирске имовине, темељну обнову старог католікона, а били су предуховни и обимни радови на утврђивању манастира. Укључујући изградњу Хрустиског пира са параклизом Светог Спаса. Нешто касније, Милутин је обезбедио средства за живописне новосаграђене цркве Ваведања. Радови су највероватније започети тек пошто је 1317. године на чело манастирског братства дошао игуман Гервасије, а њега послао је, суећни по датуму ктиторског натписа у припрати, био завршен септембра или октобра 1321. После тога, на унутрашњој декорацији цркве вековима није било обимнијих интервенција. Међутим, временом се на фрескама наталожило слој чак и прашине услед чега су постале теško видљиве. Стога су хиландарски монаси 1803–1804. године ангаžовали сликаре Бенјамини и Захарјују из халкидичког сета Галатине, који су стари живопис освежили новим слојем боје, интервенцију једино на фигурама из састава ктиторске композиције, насликавши у југозападном углу наоса, и на још неколико теško доступних представа и фигура. Срећом, приликом ове обнове поштован је стари програм фреско-декорације. По томе су, очито, поручници захтевали да се понови само избор и распоред сликане тематике него и да задржи иконографсја сваке сцене и појединачне ситељске фигуре. Делмично скидање новијег слоја боје, обављено у неколико наврата током последњих четири деценије, показало је да су се зографи Вејамини и Захарја у великој мери придржавали захтева, понављајући чак и натписе на фрескама (они су углавном били написани на грчком језику). Нешто више слободне исполнју су једино у појединим сликама архидјерске и владарске оцете, а слободно су се односили и према рељефним појављивањима

ним слиkama. Postoji, osim toga, jedna Tri kraljica, koji je, bez sumnje, bio predstavnik istoimene županije u vreme obilježavanja. U ovoj su, naravno, greške učinjene prilikom promatranja slike. Načelnice su potpisane ispisane imena arhiepiskopa i otarskog prostora, ali ima primerci da su i neke retke slikane scene dobile istu istu slikaturu. Prvo vidljiv prikaz kraljica moguće je, u kraljica sama, skoro u potpunosti rekonstruirati!

Теме куполе украшено је попукејем Христа Царског. Сегменти капоте, њих додирају четири, анђели су из зоне у две хоризонталне зоне. У горњој зони су насликани по четири тетраморфа: сорофима и јерувима и, између њих, укупно дванаест кита. Имена ових анђелских редова представљена је Хебески латиница са анђелима као слугама кита. Покривачи између прозора тамбура куполе такође су поделене у две зоне. У горњој су попура дванаест апостола, а никак су стојеће фигуре пророка са развијеним свјаницама у рупкама (Илија, Јелисеј, Језекиљ, Јона, Малахија, Јојл, Михеј, Авасум, Софонија, Гезеи, Јеремија и Исаија). На пандантифима су, по старом обичају, насликани јеванђелисти. Између њих су представе славних нерукотворених Христових слика на Мандилјону и Керамјону, односно два попура анђела у медаљонима.

¹ Ктиторски натпис који помиње дописивање цркве изграђене је, према новом читању, 1321-1322. године. *Српски гласник* - издање М. Марковић - В. Г. Носетић, *Црквено-историјски и етнографски осликавања из историје српских ктиторских цркава*, Нови Сад: Творнак 10 (1998).

² Stignem oko okolnosti, naša rekonstrukcija prirodo je, programa u velikoj mjeri zasnovana je na fotografskim dokumentima iz arh. V. G. Hosteter prikupljenim komunističku arheološki i etnografski. Koristimo i mnoge prikupljene, da se o Hosteteru dajemo što nam je svoju ljubavi građu neobično, stajati na raspolaganje.

[illegible][illegible]

Службом јерусалимских епископа. Програму протести су прихватио, пазио, и подређао св. Симеона Стојпанин, сменитио у јулисту онфоре.

Получавајући списак баванника крајем Четвртог Јануара, Епископ не је Вишија св. Петра Александрије, а у првом поменутом још једна симболичка слика архиепископа. Према томе је св. Методије, списком Пата, или парцеле свештеника Палестине, обновио свој баванник у којем четири анђела с гласом сазва, а у срећнијој још једној, чија подлога је пут у Галилеју. Често и често он је композиције, упућује на симболе, нити се два стојицима — св. Анђели и св. Пата. Све остале поворнице, као и у пропису, прекинуће св. фигурама архиепископа. И овде је укључио свештенике, при чему су само два архиепископа из парцеле још неке. Јеротје и св. Софронije, укључена у симболичку слику архиепископа.

Својој и највише пошршиле зидоци у нареду пре-
крштени су композицијима из циклуса Великих пра-
вника У својој источној крака унисакој крста су Ра-
ђење Христово и Силазак светог Духа на апостоле,
свој јавној крака крста краше Срећење и Преобра-
жење, на западној страни су Васкрсење Лазарево и
Цвети, а на северној Распеће и Силазак у ад. У полу-
калоти јужне кошке је Крштење, а на околаријуму
месту у северној кошки насликано је Опаквање
Христово. На источној страни поткупиној про-
стора, на зидним пошршимама и панај источној пара-
боше, могу се наћи Ђаговестци, док се Успеле Ђо-
городите насликано високо на западном зиду, испод
трифоре. Највише зона западног зида, лево и десно
од трифоре, украшене је земаљама којима су
допуњене композиције Великих правника са јужно-
ног западног свода. Тако су на јужној страни насли-
кане Марта и Марија у разговору са Јузејима који
покушавашу да ублаже њихов бол због и губљењег
брата, а северно се види Христос како пре уласка у
Јерусалим нађе два ученика у Витину по магаре.

Сводом њених угодних траваца наопа, који имају форму њених кадола, због своје ограничене површине не могу се добити знатно скромније украсе. У своду њених траваца непосредно испред протезе свака појединачна је погрена Христосе Еманујла који показује на обима рукама. Око њих су појединачно четири еванђеља – св. Јована, патријарха патријаршког, св. Петра, епископа киринејског, св. Павла, епископа тарзанског (?), и св. Јувеналија, патријарха јерусалимског. Грчави под њим сводом, у највишој линији седећег, појединачно појединачно, насликају су још једног

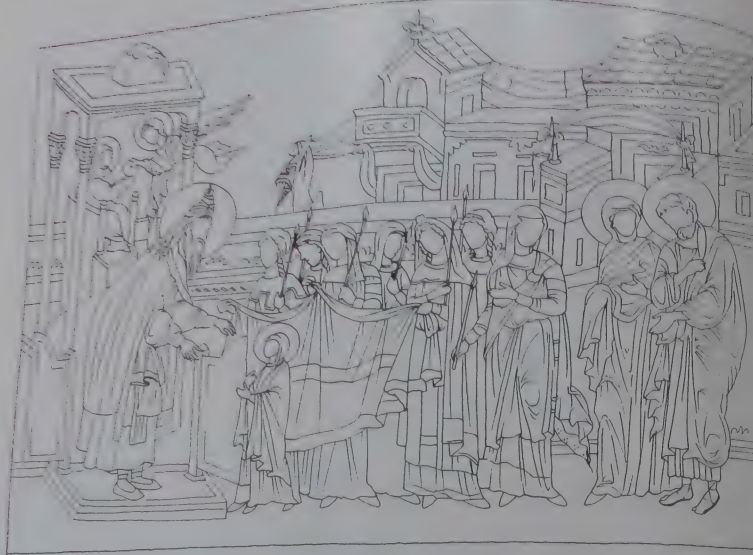
Ище вѣтъ, грядѣе мѣсто,
Иже на конѣ капию сконча

Hypocistis sp. xanthostriolatus. Body 1.2 mm.
Length 1.2 mm. Length 1.2 mm. Length 1.2 mm.

јерусалимских архиепископа, Макарије и један који је
пришком оштомце из 1804. године погрешно ошамце
као Теодосије. У својој јустицијској граница плоче
испред њакоиникона, насликање је погрешна фигура еп
Стефана око које су, такође, епископи. Један је еп
Порфирije, епископ Галије, а преостала тротина се на-
персоналије могу идентификовати као цариградски
патријарх еп. Никифор, еп. Гавриле (?) и еп. Дав
Симео (?) До данас су, у цариградској јужној палати,
еп. Јован Постојак, такође патријарх цариградски, и еп.
Вукот, епископ Смирне. На погрешним аукова ко-
ји делом носе поменути епископи, погледајући о истом
еп. цару стубова према ступицима и ошарку претра-
ду, насликајући су старославни приносивајци. Се-
верно су Арон и Самуило, а јужно Мојсјеј и Меахи-

[illegible]

Васедење Богородице, јужна конха католікона

и кајање Петрово (зидна површина изнад северне стране југозападног стуба). На северној страни су Руѓане Христу (зидна површина изнад јужне стране северозападног стуба), Пут на Голготу (зидна површина изнад источне стране северозападног стуба), Христу дају опште помешан са јучин и Побујање крста. Пелање на крст, Скицање с крста и Миросоније на гробу Христовом (северна конха). Циклусу Страдања просторно припаѓа и композиција Невсрвања Томиног, настаника у северном делу наоса, на издној површини изнад јужне стране северног стуба, наспрам Молитве у Гетсиманији.

У истој зони зидова наоса, али на нешто мање истакнутим местима од оних која су добиле сцене Страдања насликано је и дванаест сцена из циклуса Христових чуда и поука. На јужној страни наоса су: Исцељење лепрозног, Исцељење два слепа и Исцеље-

ње Петрове таште; на западној: Исељене два беога човека у околини Гадаре, Исељене крвоточнице жене, Исељене кћери Јаирове, Прича о молитви царника и фарисеја, Христос проклиње смокву и Христос разговор са Никодимом, док су на северној страни Прича о свадби царевог сина, Христова поука апостолима да буду понизни као деца како би ушли у царство небеско и Христос разговор са ученицима у околини Кесарије Филипове (Мат. XVI, 13–20), Циклус се даље развија у следећој нижој зони јужног и северног зида. На југоисточном платоу насликан је Христос у кући Марте и Марије, у јужној конхи су: Христос учи Јудеје у храму, Изгон тргована из храма, Исељене грбаве жене и Прича о удовичице две деце, док су на јужној страни југозападног травеја Христос и Самарјанка. Христов разговор са Закхејем и Исељене раслабљеног у Овчијој бањи. На северној страни наоса су: Исељене по-

Изот първоначално из храма и се намира в близост до входа.

нека слепог од рођења у Сидамоској бањи, Истелене две саката човека, Истелене слепог лепротног људи, Захвалуког Самарјанина истеленог од лепре (све у северној конхи) и Христос чита пророка Исаију у синагоги (на севернојској пиластри). У истој зони наоса, али на његовој источној страни (југо-источни стубац уз иконостас), насликана је још једна сцена овог циклуса – Проповед Христова ученицима о свиретуку света. Симболичка представа те жељех Христа, уз која стоје Богородица и анђели у литератури позната као Недремано око (Avalatsoy), представља њен поглед на одговарајућем месту севернојског ступца.

У пивову циклуса Христових чуда и поука на западном зиду насликан је Богородичин циклус. Састоји се од следећих сцена: Свештеник одбија дарове Јоакима и Ане, Благовести Јоакиму, Благовести Ани, Сусрет

[illegible][illegible]

11. *Технология и Hyper-контент. Технологии персонального обучения*

[illegible][illegible]

[illegible][illegible]

Успехи в развитии культуры и искусства в последние годы
Творчеством и талантом (судя по количеству выставок) можно
и назвать Творчеством. Говорю о нем, потому что оно
является основой для развития культуры и искусства.

Thyges, primarily species of detritivores, polychaetes, Pseudosquilla, various arthropods, & molluscs. They are common in mudflats.

[illegible][illegible]

у којој су постојале велике разлике са појединим ауторима, постоје у савременој књижевности, али је тако могуће да су неки савремени припадници школе са почетка XIX века.

[illegible]

aleksandrijskog patrijarha (Pisao je i neke iz tri-
kova jer je bio besvestan u hramu, a ne rađaju hram da tri-
kovi Hrista) i šie Patarijala (Djemo u vidu pokrića sa
brišom pokušavaju da isteru Patarijala iz njegove kose-
je, Patarijala rde se smorila fakona koje je nosio
djemo, Patarijala raijona sa desnom i prepručen
u malim koji vodi matarija patarijone koparijen
kaleba). Kresteni svod i vlad sevestrojenosti koparijen
priprate krise priprate dojavu opisanu u dru-
gim pretaža patarija i u žitijama slavijih monaha
Najeljni broj zapisa nadahnu je žitijem sv. Pavla Li-
vija, Antiohija ka Pavlu vodu kentaup, a zatim to do-
liti i lavinja. Susret Antiohija i Pavla, Antiohije
Pavle zajedno jedu kruzju koji im donosi garar, Antioh-
je tonije sahranjuje Pavla u pomoć (ne lavinje).
Četiri slepe iz žitija sv. Jevfronija kupača (Sve-
ređa amerijskog manastira o Jevfroniju u raju Jevfr-
onije bere tri rajske jabuke i Jevfronije daje jabuke je-
dajući. Jerer pokazuje Jevfroniju u ostaroju bratiju tri
rajske jabuke. Jerer deli rajske bratije, zatim de-
priče iz tri izduženih patarijala, a sv. Pismu koji se
smere nemohi djemona i o sv. Makariju Velikom koji se
raionara sa dobrom patarijskom arhiepiskopu. Konato
u istočnom delu ovog izduženog je poznato je po-
monahija priča o aniohimom ispovniku i radovi-
ku, koja je u staroj slobodskoj literaturi nariscu-
vala u sastav tri slobodni patarijala, čija je u gr-
koj rukopisnoj grahljini (BHG 1450a) bio je u pri-
kazi u različite ključne pamešene duhovnom i slob-
dnom monaha. Priča obuhvata četiri kompozicije: Ra-
bojnik nanaša u pustini starog ispovnika, Pavo-
niji koji je pomao da ispovniku donese čašu vode, is-
pućavajući njegovu poslednju želju, umire na obla-
reke, a anđeli mu odnose dušu na nebo; Anđeo sli-
ve da ispovniku da sahraniti radbojnikovo telo. Nje-
stite sahranjuje radbojnika.

Северни део парishes које источног анда посещеће монашким животу св. Јована Златоустог. Да повратиш су одабрање три епископа и Златоустови радњагумену посланици св. апостола Павла. Свешћ Навне помаже Јовану у писању коментара на посланице. Јован чита писане велич коментари како не би изаша и Јован на коментари захвалио Господу и св. Павлу. Јован завршетка писана коментара на посланице у истом још историчног анда насликане су још две епископе.

Прему трост капа себи храм (у јавно) и Растење (у средини), с тим што су до Растења, на дванама које постоје крстоу у средини граница, представљају три историје православне цркви — Мојсје, Исидор, Јефимје и Нине. Остаје површине парishes које и толи припадате пре-

Ca. *Amph. Argentina* 500000. *Amph. Argentina* 500000. *Amph. Argentina* 500000.

Изражене површине средине иле излова припре-
у стављеном музикалну фигуру мученика. На јужном
иду су св. свети петарови мученици из Севастие
(Звездиште), Августине, Евгеније, Мардарије и
Брега и петорица персијских мученика св. Акин-
дија, св. Пигасије, св. Антоније, св. Епидиор и св.
Меметије. До њих је св. мученик Гурме и из Еле-
а у овом илустрацији су Гурмејеве састраници
св. Симон и св. Анија. Задњи следи фигуру светих пе-
тара-мученика св. Косме и св. Дамјана из Арабије.

Фокусну тачку приземне зоне припрете представљају фигуре Богородице Заступнице и Христа, насликане на пиластрима источног зида. До њих су, у оклоу срединише улаза у наос, арханђели Гаврило и Михаил, а на северном делу окол улаза још су насликани Крштење Христово, појасе пророка Исаије (над бочним улазом у наос) и св. епископа Козма Мелитски (у Христове фигуре на источном зиду су представљени св. Јован Крститељ, св. Атанасије Атонски и св. Јован Дамаскин. Између ова два сплавна монаха, а изнад другог бочног улаза у наос, исписан је ктиторски натпис краља Милутина. У приземној зони јужног зида насликани су св. деклари Козма, Дамјан и Пантелејмон, св. великомученик Артемије, татини монаси св. Сисоје Египатски и св. Давид Дунски (у допрозорницима југозападне бијфоре) и на крају преслободни Зосима, који је причесто и савршио св. Марију Египатску. Фигуром те светелице започиње низ представа у најнижој зони западног зида. Следе фигуре монаха: св. Сисинија из Кападокије, св. Тимотеја (на допрозорницима југозападне бијфоре), св. Ниша, св. Јефрема Сирског, св. Теоклита св. Теоне Скитског, св. Пахомија и његовог ученика св. Силуана, св. Петра Атонског и св. Луке Стирпота (два последња су на допрозорницима северозападне бијфоре). Низ је завршен фигуром св. монаха Јована Сафа, илудског царевина који је оставио царство да би се подвизавао у пустињи. Његов духовни отац, св. Варлаам, насликан је на суседној површини северног зида. До њега су представљени монаси св. Калиник Критски и св. Мојсије Мурин (на допрозорницима северозападне бијфоре), а затим следе још две фигуре у монашкој одећи — св. Алексеје Божији човек и св. Мартинијан Огнелник. Крајњи источни допрозорницима оне северног зида припрете заузвимају фигуре св. маченика Нестора и Никите.

Околност да су у цркви Ваведена Богородице служили светогорски монаси, безрезервно одани отшельничком животу, посебно се испољила у вођењем

Рођење Богородице, северна конха катедрале

у сликарном програму припрете низа слика из монашког живота, налажnutих поучним причама из раније прсти патерика, посебно Паладијевог „Лавсанка“, који епизодама из живота угледних светих монаха — Павла Тиверског, Пахомија и Јефросина. На исти начин треба тумачити појаву композиције са илустрацијама неколико епизода из монашких дана св. Јована Златоустог, као и изузетно бројне појединачне фигуре славни препојубника из свих крајева хришћанске васељене. Оне су распоређене у највишој и најнижој зони зидова припрате. Укупно их је издвојено две, што заједно са шеснаест монашких фигура из наоса, достиже број коме је тешко наћи аналогије у средњовековној уметности православног света. На илустрацијима патеричких прича, где су описани подвизи раних стигматских пустињожитеља и њихову молитву, борбу са демонизованим пороцима, јошвише њихова чуда утемељена на снази вера, нема паралела у сачуваним споменицима зидног сликарства средњег века. Логично је, ипак, претпо-

ставити да су слични циклуси слика некада постојали, а можда је иницијација за овакав низ представа пронађена и у неком илустрованом „Лавсанку“. Ово литерарно дело, написано почетком X века, осим што је било омиљено штино монаха, било је уведено и у богослужење. Стари типичи и триоди предвиђали су да се на јутрењима Великог поста сваког дана, изузев суботом и недељом, читају по две лекције из списа епископа Паладија. Определујући се за велики број илустрација „Лавсанка“ у припрати, хиландарски монаси добили су могућност да током свете четрдесетнице оживе успомену на своје далеке узоре не само речју него и сликом.

Посвета хиландарског католікона Богородици изражена је у наосу сликањем низа композиција налажnutих описом целог живота у Протојеванђелу Јаковљевом, а у припрати сабирањем тема које алузирају на оваплоћење Бога Логоса и улогу Богородице у остварењу те свете тајне. Оба пута искоришћени су добро познати методи византијског програмско-

-иконографског јеника. Две најважније теме — Рођење и Ваведење — нису насликане заједно са осталим сценама из живота на западном зиду, него су, као припрате у Ватоневу, добиле репрезентативна места у јужној и северној певници, реметећи тако низ слика из пивности Христовог учења и делања. Од краја XIII века у византијском сликарству омиљена ликовна тумачења догме о двојстукот природи Христа и његовом бесесменом начелу, иницијирани учењима јеликих отаца цркве и литургијским текстовима, конституишу у хиландарској припрати засебну целину слика. Она се састоји од представа Христових предака у куполама, старозаветних прабораца Богородице и њене улоге у оваплоћењу у пандинтифима, а обогаћена је ликом Христа Емануила у калоти средњег источног гравеја, илустрацијом Соломонове приче о Премудрости са источног зида, као и двема представама Богородице са малим Христом, насликаним над источним и западним порталом. Припадају јој и две фигуре из најниже зоне источног зида — славни песинци св. Јован Дамаскин и св. Козма Мајумски, који су бројним хиџама опекали мајку Божију.

Сложена византијско програмског и иконографског јеника која је допуштала могућност да једна слика носи вишеструка и сложита значења вешто је искоришћена у хиландарској припрати и приликом представљања личности заслужних за обичај Хиландара.¹ Учења византијских богослова о божанском пореклу власти и односу владара према небеском цару, о хијерархији земаљских владара и држава, о смислу китгорског чина и његовим сесхатолошким консеквенцијама, о путу људског рода ка спасењу, сјединила су у тематску целину представе краља Милутина, Симеона Немање, св. Саве и два византијска цара, Андроника II и Андроника III, са поменутих представама Христа Емануила, Богородице са малим Христом. Причом о Премудрости, а такође и са представом Распећа, насликаном у највишем делу источног зида, и зид портал који води у наос. Иако симболично значење, које је у контексту програмске целине око китгорске композиције издвојено ову слику и зид портал пуком описе јеванђелског догађаја, обобачено је фигурама старозаветних пророка чији је речима или делима наговештено Христово пекунителско дело и њиме остварено спасење људског рода. Тематској целини чије је јетро чине историјски портрети свакако припада и фигура св. Стефана Првомученика, који је као заштитник српских владара и њихове државе насликан непосредно уз краља Милутина, молитвено посредујући

Рођење Богородице, јужна конха катедрале

за њега. На другој страни наоса, која конституира бива је првобитно по свему судећи, сликањем фигура Андроника III. На то сведоче и остаци сликарства на зиду бортуре која је заједно са сликањем краља Милутина, Симеона Немање, св. Саве и два византијска цара, Андроника II и Андроника III, са поменутих представама Христа Емануила, Богородице са малим Христом. Причом о Премудрости, а такође и са представом Распећа, насликаном у највишем делу источног зида, и зид портал који води у наос. Иако симболично значење, које је у контексту програмске целине око китгорске композиције издвојено ову слику и зид портал пуком описе јеванђелског догађаја, обобачено је фигурама старозаветних пророка чији је речима или делима наговештено Христово пекунителско дело и њиме остварено спасење људског рода. Тематској целини чије је јетро чине историјски портрети свакако припада и фигура св. Стефана Првомученика, који је као заштитник српских владара и њихове државе насликан непосредно уз краља Милутина, молитвено посредујући

Преостали делови живописа у катедралној цркви у Руду, обичајних програмских решења, а тиме и сликарства.

¹ О представама китгора Хиландара у катедралној цркви у Руду, обичајних програмских решења, а тиме и сликарства.

...хиланлар-

У погледу програма апside треба još напоменути да су попуране представе пророка око Богородице. Опште по свему сudeћи при пут овде насликане 1804. године, као програмски допирно обновеће и живописи „Симболична композиција Пророци су те нагоштили, надхућуна црквеном поезијом, у срдцем веку се није јављала у оквиру апсисног програма. Судећи по спомињаним хронолошки билимским световним живопису Хиландара (нпр. „Грчанина, Свети Никола Опраноу, Солуну, Св. Никола код Скопља итд.) фигура Богородице је расиришени руку моли да спава људског рода довероватије је првобитно била флакираниа фигурама двојице арханђела, или треба имати на уму да у ранејим временима представа Богородице бранте као симбола Цркве земаљске, често предавања једини украс полукалоте апside (нпр. Неа ни на Хиосу, Света Софија у Кијеви итд.).

У најнижој зони наоса запажа се, такође, istaknut položaj figura sv. Teodora Studita i sv. Nikole, na zapadnomнару pilastara. Sv. Teodor Studit, игумен студийског манастира у Цариграду, прославио се својим црквеним хињинама и борбом против непријатеља икона, аји је у монашким срединама био поштован и због својих покуа о манастирском животу, посебно о дужностима игумана. Sv. Nikola, епископ малозијског града Мире, чији је култ био раширен свуда по хришћанском свету, у српској средини живио је нарочит углед још од времена Стефана Немање, који му је посветио једну од својих најважнијих задужбина. У Хиландару је његова представа карактеристична по томе што светитељ држи отворено јеванђеље на коме је цитирана једна Христова реченица изговорена током беседе на гори (Mat. V, 16). Као та реченица говори о добрим делима ученика ради који ће аду славити Оца небеског, није искључено да је фигура св. Nikole у вези са представама ктитора Хиландара, Симеона Немање, Саве и Милутина, насликана одмах до мирликијског епископа, у југозападном углу наоса. На другој страни ниш ктиторских фигура фланкиран је и овде као у приприати фигуром св. Стефана Првомученика, заштитника српских владара и њихове државе.

Вреди, на крају, истаћи веома промишљен распоред сцена из циклуса Христових чуда и поука, заснован на хронологији догађаја, редоследу читања јеванђељских зачала током литургијске године и на значењу Христових поука. Посебно је вешто груписао, у северозападном углу наоса, низ сцена које говоре о царству Нехеком.

међутим, пролог у виду две епизоде, од којих је једна уметнута у оквир главне композиције (долазак Христа у Витанију, извођење магареца из Витфаге), док се друга налази ван ње, као самостална слика (Марта и Марија у разговору са Јудејима, Христос шаље ученике у Витфагу по магареца).

Од занимљивих иконографских решења у циклусу Великих празника ваља још поменути Рођење Христово, чији је првобитни изглед делимично измештено, као и представу Силаска у ад, засновану на њен, као и представу Апостолских проповедања читаним на Велику суботу.

Снажан утицај литургије на иконографски је јак византијске уметности епохе Палеолога рефлектовао се и на представу Распећа и Крштења, које су у посебном контексту насликане у припрати. Тако су непосредно уз Распеће размештене фигуре четири старозаветне личности — Мојсија, Исаје, Језекиља и Ноја (с барком), чија су дела и пророчанства на Велику суботу старозаветна Христова жртву на крсту и њихово остварење спасење људског рода. Текстови исписани на свицима које држе Мојсије (парафраза 5. Мој. 28, 66), Исаја (Иса. 53, 2) и Језекиљ (Иса. 53, 4) преузети су управо из тих пармија. При томе је занимљиво поменути да се веома слично решење у српској средини јавља већ почетком XIII века, у живопису Богородичине цркве у Студеници, с тим што је избор пророка у студеничком Распећу сведен на Мојсија и Исају. Што се тиче Крштења, основни садржај представе допуњен је само појединим пророка Исаје. Текст на његовом свитку (Иса. I, 16) алудира на смисао тајне Христовог крштења и саставни је део декорације читане уочи празника Богоявљења и у понедељак прве седмице Великог поста. Пророк Исаја је још на једном месту у Хиландару насликан као тумач јеванђелских догађаја — у оквиру композиције Тајне вечере из олтарског простора. Међутим, текст на свитку пророка цитира познато Јеримијино пророчанство о новом завету Господу и дома Израњљевом (Јерем. XXXI, 31 = Septuag. XXXVIII, 31), што наводи на претпоставку да је првобитно Јеримијино име, а не Исајино, било исписано уз пророково појсје. Иначе, Јеримијино пророчанство део је пармије читане на Великој суботи, али је ње у Посланици Јеврејима св. апостола Павла довољно у везу са Христом архијерејем и његовим установљењем новозаветне службе. Друга пророчка фигура, насликана у оквиру Тајне вечере (шар Давид) експлицитније је повезана са овим догађајем јер је на њеном свитку исписан део

вети стих 41'40' псалма, који сам Христос и говара приликом последње вечере са ученицима.

Међу нешто необичнија решења унутар циклуса Страдања Христових улази и издвајање епизоде са св. Петром и Малком као засебне композиције, а треба поменути и редак пример сликања Победице представом Христа који одбија да пије олат помећан са жучи. Натпис на фресци — H ΠΕΝ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ — означава ипак Победице крста као основну тему слике.

И сцене из циклуса Христових чуда и поука имају традиционална иконографска решења. Најчешће су сведене на мали број фигура тако да Христа обично прате два-три ученика међу којима се увек лако распознаје св. Петар. Тежња за наративношћу дошла је јаче до изражаја једино при илустровању чудесног исцељења десеторице лепрозних људи. Наиме, наредо са уобичајеном представом Христовог обраћања болесницима, као засебна композиција јавља се разговор једног од исцељених са Христом. Смисао те јеванђелске приче о захвалности и незахвалности ефектно је наглашен натписом који прати сцену: $\text{ΟΥΧΙ ΟΙ ΔΕΚΑ ΕΚΘΑΡΙΣΘΗΣΕΝ: ΟΙ ΔΕ ΕΝ ΝΙΕΛΑ ΠΟΥ}$ (Зар нису десеторица очишћени? Па где су десеторица?). У питању је дослован цитат Лукиног јеванђеља (Лука XVII, 17). Још неколико сцена истог циклуса било је насловљено дословним цитатима Христових речи што упућује на помисао да су живописци настојали да постигну сасвим тесну везу слике и текста. Истовремено је представа тиме добијала експлицитније значење. Примера ради, илустрација Христовог разговора са апостолима у околини Цезареје Филипове има као наслов Спаситељеве речи упућене ученицима: $\text{TINA ME ΛΕΓΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΙΝΕ ΤΟΝ ΥΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ}$ (Шта кажу људи, ко је Син човечији? — Мат. XVI, 13). То је јасно раздваја од бројних других композиција оловарајуће садржине код којих је нагласак стављен на тренутак Петровог сведочанства о Христу, односно на Христове симболичке речи о Петру као темељу нове цркве. Постоје, међутим, у истом циклусу неке сцене са веома уопштеним десетинама што знатно отежава њихову идентификацију, посебно у случајевима где се избор и распоред фигура могу довести у везу са неколико различитих јеванђелских насуса (ипр. Христос учи у храму).

Традиционална иконографска решења карактеришу углавном и живопис олтарског простора. Пажњу заслужује појава св. Саве првог архиепископа срп-

ског међу најлепшијим светим оцима васељенске Цркве, удруженим у симболичкој служби архијереја, као и ретка композиција насликана између Причења апостола и Службе архијереја. Сликање св. Саве међу великим оцима Цркве имало је у српској средини доста дугу традицију. Најстарија сведочанства о њој потичу из првих деценија друге половине XIII века (Свети апостоли у Пеш, Сопотани). Насупрот томе, за представу апостола који преузимају савијене свитке са часне трпезе надвишене балахином нема правих аналогја у споменцима издигнутим сликарства, па је њена идентификација доста проблематична. Због положаја у програму, непосредно уз представу Јављања Христовог апостолима на гори у Галилеји, требало би је тумачити као епизоду Христовог одашћивања ученика у мисију учења свих народа. За такву композицију не постоји непосредан литерарни предложак, али је вероватно реч о симболичкој слици заснованој на хришћанском учењу о прејемству апостола. За сасвим прецизну идентификацију, на жалост, није од користи натпис исписан на фресци: $\text{ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ ΕΒΑΛΟΝ ΚΑΥΡΟΝ}$ (Апостоли бацају коцу). Он је, штавише, допринео да први истраживачи сцену погрешно идентификују са представу Избора Матеја за апостола (Дж. I, 23–26). Вероватно је у питању омашка преписивача натписа, проузрокована лошим стањем старог живописа у време обнове 1804. године. То не би био једини случај погрешног преписивања првобитних натписа у олтару. Међу архијерејима се јавља неколико имена којих нема у пописима светих епископа у сликарским приручницима и средњовековним ханографским списима (св. Фантин, св. Исавр, св. Теодосије патријарх јерусалимски итд.).

Од композиција из припрате треба поменути илустрације патерничких прича и неколико старозаветних тема из пандантифа, и то пре свега због њихове реткости у монументалном живопису. У питању су углавном дословне илустрације текста, вероватно засноване на решенима из илустрованих рукописа. Ипак, понеки детаљ, као што је, на пример, крестообразни јерихонски извор у који пророк Језекиљ баца со, није директно надахнут литерарним извором него потиче из жеље да се учини јаснијим метафорички смисао композиције. Запажа се, такође, да је приликом обнове из 1804. дошло до неколико измена првобитних решења. Код појединих сцена и пандантифа друшчије су решене позацине, а при обнови илустрација патерника дошло је, вероватно због непремености литерарног предложака, до промена неких натписа. Најкарактеристичнији је пример Па-

вљиве приче о св. Пафнутију који је у манастиру уочио литијом св. Василија Великог, бачио крстоу и биога тропица који радијаша преко њега. Међутим, у натписима из 1804. која нису постојала, отицајем би понављао претходног Василија Великог, сеоски старцима и архидијаконима пророцима, мантијама, мада иконографска сцена јасно показује да је управо тај синхронизација сликања долазило из легенде о св. Пафнутију.

Од иконографских занемарљивости из припрате још истаћи решење Причења у Премудрости. Оно је значајно због представе Премудрости у виду три лица, означеног као $\text{H ΤΡΙΣΥΝΟΤΗΤΑΣ ΜΑΡΙΑΣ}$. Ако је и у овом случају дошло до промена, првобитна композиција, онда је реч о једном од ретких покушаја да се сликом јави правилина учења Светог Троици, тј. и постојање три лица јединствене у једној недељивој Богородици. Осим тога, овом детаљу којим се желела истаћи јединствена сликарствена догма хришћанске Причење, доноси разликује се од других средњовековних примера где представе појави фигуре самог Господина, а обично је такође то што се за трпезом уместо јеванђелских појављују анђели са крстастим нимбима.

О уметничким вредностима сликара које је ангажовао краљ Милутин највише података пружају иконостасне или очишћене фреске у манастиру Василеве. Исцељење грбаве жене, Христос учи у храму, Узданица лепта, Изгон трговаца из храма, Неизрекао око, Христова проповед у храму света, Младенци, Мојсије, Арон, св. Димитрије, св. Прокл, св. Јевстатије Плакиса, св. Меркурије, св. Теодосије Кановијарх, св. Арсеније, св. Антоније и један непознати монах, св. Симеон Немања, св. Саво Српски, краљ Милутин, св. Стефан Првомученик, св. Никодим Водокалски, у припрати: краљ Милутин, св. Стефан Првомученик, византијски цар Андроник II и св. Пастедејмон. Треба, такође, имати у виду да је реч о неколико композиција и фигура делимично осликаних од премаза (Рођење Богородице, Исцељење десеторице лепрозних, Крштење из припрате, Христос „Спаситељ света“, насликан над улазним вратима, пророци Исаја, Самуило, св. Павле Тиверски, св. Стефан Нови, портрети византијског цара Андроника III и краља Стефана Дечанског, поједине представе у пандантифа купола припрате, итд.). Осим тога и пресецају део живописа, због карактера рестаура оних релјева, пружа одређена сазнања о квалитетима иконографичног и њиховом схватању композиције и о

... (text continues on the left page, partially obscured by the binding)

... (text continues on the left page, partially obscured by the binding)

Иван М. Ђурђевић

ЗИДНО СЛИКАРСТВО 1322-1430/1

... (text continues on the right page, partially obscured by the image)

Троје ширја

... (text continues on the right page, partially obscured by the image)

... (text continues on the right page, partially obscured by the image)

... (caption text below the image)

izazivajući mišao čitavog, kao i toliko rešavanje po-
stojenja, onda je ono što se svakako ističe druga
osobina meštara, koja je pokušala da sledi umetni-
ke, toliko i prirode katoličana

[illegible]

Порфирит крава Стефана Дечанског
и млади крава Душана у припратни
двост. манастирске цркве

Како је и та париска порјазина с козана на којима претрета брину охрином манастиру, парбисе показује је поворити краља Стефана Дечанског и његовог сина на малим краља Душана на источном ниду парбисе. Чин се придржава осталим поворитима јединствено у време краља Милутина, и то на новом сјогу мајора. По њима, говори да су Дечански и Душан на истом сјогу поустојенију Дечанског (6 јуни 1332) при чему је можда још у току стварања принципате стига на весо о смрти краља Милутина, те је

Узгачу друго, односно сведочење кинтора претвело га је у тог сит. Он је, уосталом, у потпуно новејој кинтори, „кинтору“. Треба се подсетити да је Деланкин и у другим причама – на пример, да је Деланкин и у које у Барију и у цркви Светог Николе (Деланкин и поред себе нешто лич сит и на нешто Деланкин и крајем Дунава). Хиландарски пример – млада кинторства, дакле, онде није уосталом.

Црква Благовѣщенъна
на манастирскомъ гробу

[illegible][illegible]

и св. Стефана arsi-pfukovaču u apstih, goruču kovu, kao i krestu svoga, zaprema mišne nepotomosti svetih arsi-pfukovača, dove se jedino sv. Bardijske može identifi- fikovati po natpisu, od nekeg broja arsi-pfukovača, on- de se govornik u pomenja, u prostoru hakovitima samo se čita natpis uz sv. Axi-pfuka, a u apstih pre- poznaje sv. Roman hakov. Na kraju treba pomenuti svetih sova, ornamače i pofukove krestova sa križarima u prostoru južnoj i severnoj zida. Svetih sova sadrži zasebne na kojima su različitih rombova i poila sa cietovima, između kojih su bili i drugi apstih. Kad je reč o tim oskudni krestovima, tako su dosta slični, lepo i jasno od njih zapazaju se pofukovima natpisa, a na jednom od krestova, na glavnoj ukrasnoj, i trinoj natpis. Kao da je pofukovač živio i želio da ponovo ono što se nalazilo u pri- roj zidovarske kosturnice, u priroci svetih Bardijske.

Где је разноритним растњиком лата пресецама Р на усто-
ју је стављен голубовски крст са триоцим вестима.

С обзиром на то да о каторку и времену издржавања осуденици симпатизирају маже користити податаке, јесту дакле постојале неке стварне карактеристике. Према томе архивирају и након у олтату, као и у тана са. Димитрија и тавсу, својим напашеним пртегом зрпом (топозом) решењем поштена и окусногм свитлицима зворни- стичке цалете особене за прету ретенију у Палеолита. Друге деценије XIV века, показују знатно различити о- посу на мајорској слици у навоу Тимур ива, као и улепшу на оне зметинке који су биле из прене и прот- прати. То су, дакле, зикори који стикају израз и неба- мери одговара зитом зикорицу преле, деценије XIV стовека, ови зикори који се тако из претити на стиком- шма у Строчиј (из селости Никитино око 1224. Кесени- ку 1122, 1131 и Светом Николу, Јаборишма око 1130).

Светио Баку није на Мелу

[illegible]

Државне престолуке у врсме настанка Богородице са Христом у Остарку претрагу везане су са прелатве краља Милутина и краља Стефана Дечанског – фреске које су урађене у оуби 1810 године. Наведен је закључак да су живописи XIX столећа „обележили умену прадикторитора XIX столећа“, мада је ситиуу кторитору ове двојице напала, мада је ситиуу Милутина исписано да је кторитору. Стари живопис је приписан врсме Дечанског, нако је

Параклис Сабори светих арханђела, јужни простор,
Парабола о две удовичине лепице, 1365–1370.

примећено да се „поступци које је упуштавао сликар Св. Василија могу наћи на дечанским фрескама“ (В. Ј. Ђурић) из друге четвртине XIV века.¹ У запису о чувању делова шаркарата, посебно начин обраде образа и бора, говоре да су приобитије фреске Светог Василија изведене у време краља и цара Душана, а по тој деценији. Није искључено да је управо Душан био њихов наручилац.

Параклис Собора свейших архангѣла

У порти, северно од католікона, налази се – смеђо брн се рећи – омањи шпри са црквеном посвећеношћу Сабору светих арханђела. Она је једна сажетог посвећеног крета са куклом, а због специфичног положаја – источног страном је присвојена уј конак – на јужној страни има хољик. Године 1718, капела је поново у целини живописана, док се првобитно сликарство зачас може видети једино у јужном простору и одговарајућој фасади порти. Ради што брже осећате, на јужном зиду хољика нацртања су при, а на западном зиду један прозор. Свакако је био велики простор био сликарни, али су се случајем не само фигуре доње зоне и две сцене у горњој. У источној ниши и

Параклис Сабора свейих арханђела, јужни њросѣор,
Госѣо. љуб. ѡе Аврамове, 1365–1370.

допрозорницама јужног зида су попреча пророка Илије, Давида, Малахије, Јељисеја, Софронија, Јеремије и Аввакума. Доњу зону још чине стојећи пророци Захарија Млађи и Михеј, св. Проконије и Тома на јужном зиду, а св. Петар и Павле на западном. На источном зиду, у горњој зони, илустрована је парабала о Две удовичине лепте, док је на западном насликано Господство Аврамова. Слободне површине су испуњене различитим орнаментима. Коначно, на јужној фасади се сачувала сцена из циклуса св. Павла Тивјског — сусрет св. Антонија са св. Павлом Тивјским.

Првобитна фреско-декорација Сабора светих арханђела дело је двојице уметника. Један је извео Параболу о две удовичине лепте и Сусрет св. Антонија са св. Павлом Тивејским, а други се оставио. Разлике су видне како у сразмерима главе према телу тако и у финоћи сликане материје. По благим прегазима у обради лица и косе, за главног мајстора би се чак могло рећи да је био иконописца, а већ

је забележено да је овај уметник у Хиландару израдио икону св. Теодора, од које се сачувала само десна половина. Његов помоћник се трудио да у благим прелазима на лицу oponaша рад главног мајстора, али је задебљани мрки цртеж ликовима дао готово карикатуралан изглед са изразито великим носовачама и басовим матим зеницама.

О времену настанка ове црквице и живописа нема података. У науци је, међутим, уочена и потврђена веза између фреска главног мајстора и слика у капели Рођења у манастиру Светог Јована Претече на Менијевој Гори код Сера. С обзиром да се поменуто сликарство угледало на живописе капеле Светог Николе у истом манастиру — ктиторско дело ерпског великаша Радоњег Бранковића, које је доста поуздано датовано око средине седме деценије XIV stoleћа — фреске киладарског Сабора светих арханђела могле су настати крајем исте деценије. Иако је рећи ко је био њихов ктитор, али се помиње

по нећу самосвест српског двора. Она се очитовала напрез у једини патрициј, затим у неспашаву пунца, затим у свих патрицијских владастелих институција српског грађана, па чак и у избору неколико грађанских формица којима се указивало на небеско јавство по целовој власти. Прихватилају у Хиландару „дремство“ идеолошке напрез краљ Милутин и нештови тиерицији су показивали свест о томе да се српски грађански патрициј налазила на територији Царства у атоској монашкој институцији наклењеној патрицијској идеологији.

Наравно, самост српског цара ostavila je, ipak, odredbeni trag i na portretima u Hildesheimu. U Grad Milutin je ovisio i svaki s porocom, ipak ostala mu je suzivotna ukrasna i ovolazim ornameta, a na glavni nos i suzivotni stemu - niseni ni je kose su prema odredbama vizantijskog portretu nezgodnaza prikladno samom цару. Pored toga,

krāj njegovog portreta naročito je istaknut, kao i u naslov, lik sv. Stefana Prvomučnika – zaštitnika crkviske države i vladara. Nema sumnje da su kultu ovog svetitelja, čije su čime dobijali na krupnastiku, crkviski suvereni bili lično aktivni, ali taj kult je imao i značajnu državinskomobiljuku dimenziju. Petstignju da se njihova vlast nalazi pod nebeskim pokroviteljstvom ovog utjelodnog svetitelja, crkviski vladari su zapravo ukazivali na xristijansku utemeljenost crkviske države i čistu „perzonálnost“ u okviru velike porodične evropjskog naroda. Takva svahatna moralna su imati posebni značaj u mnogonacionalnoj monarhiji srednjeg vijeka, u kojoj je, prema rečima arhiepiskopa Nikolaja, sv. Sava poznio Xilandlar kao „dijelstvenitje optitga svahena svome otadžinu, crkviskoj zemlji“. Naglašena uloga Prvomučničkog kulta u okviru xilandiarskih portretetskih čelnika utoliko je dopunjavala što mu je kralj Milutin u svrhu

ним сликарским programima у самој Србији указивао znatno умереније poštovanje. Treba ipak pri-
metiti da je у Хиландару Прvomучеником лик мо-
гао добити овако istaknuto mesto jer крај епископ
крља nije биле prikazane његова млада жена Си-
монида. Ни супружнице позицијe епископских кћерки,
десетца Угљешине Мршавчевића или Турђа Бранко-
вића речито, нису портретисане у светогорским
задужбинама својих мужева.

На епископ с источног зида припрете, краљ Милутин од византијског цара Андроника II прима свежаке свирака за које су приканила три златна печата. Да је у питању чип примопредаје појасла сведочи, с једне стране, епископ јасна иконографија којој се могу пронаћи многе паралеле у византијском сликарству, а са друге, чињеница да је српски владар у неколико наврата молио свога татка да му изда потврде повеља за Хиландар. Представа другога

византијског цара Андроника III, сада само делом очућена od пресликавања из 1804. године, наводила је на претпоставку да је овај владар био приказан у својству ктитора, како дарује повељу напиститини манастира — Богородице. Међутим, на основу трагова првобитне слике, који изобиљују под слојем из XIX века, јасно је да Андроник Млађи није пружао левицу као средишту композиције. Ту руку он је држао, по обичајима дворског церемонијала, пред грудима, носећи у њој акаџику. Византијски царевни јављају се, дакле, у хиландарском ктиторском нишу као владари државе на чијој је територији подигнут српски манастир и као највиши гаранти његовог правног ктиторског чина.

Монуменални низ портрета с источног зида при-
прате насликан је у другој зони, изнад пролаза што
воде у наос, а фигуре представљених личности нешто
су више од ликова светитеља са суседних ни-

Портрет краља Андроника II у византијској историографији. Десно: Краљ Андроник II у византијској историографији. Лево: Краљ Андроник II у византијској историографији.

Овај текст, који се налази у једном од најважнијих извора за историју византијског царства, даје нам јединствено сведочење о краљу Андронику II. Овај текст, који се налази у једном од најважнијих извора за историју византијског царства, даје нам јединствено сведочење о краљу Андронику II. Овај текст, који се налази у једном од најважнијих извора за историју византијског царства, даје нам јединствено сведочење о краљу Андронику II.

1321. године, што су званично утврдили Миодраг Миливојевић и Владимир Ђукић Ђондетић.

Према овим изворима, остоје питање када су у току одликовања католоника, које је могло трајати и две три године, изсликани портрети. Они у припреми налазе се у другој зони источног зида, где се по првом погледу завршавао рад сликара, па је сасвим извесно да је између настанка ове групе портрета и изписивања натписа о завршетку ратова, вероватно само техничком на унапред утиђеном пољу, морало проћи одређено време. Војислав Ј. Ђурић је на основу чињенице да међу представама византијских владара нема дика сацара Михаила IX, а да је краљ Минутин изсликан као жив, закључио да су католондарски портрети настали између 12. октобра 1320. и 28. октобра 1321. године, заправо између аутоматске смрти ове двојнице владара. Према мишљењу Војислава Ј. Ђурића портрете није могуће с потпуном поузданошћу датовати прецизније на основу титуле аутократора поменуте у натпису крај мла-

лог Андроника III. Заслужни истраживач Хиландара је истакао да међу историчарима, који су своја разматрања заснивали на проучавању царских повеља, нема сагласности о томе када је син Михаила IX стекао право на титулу аутократора: после очеве смрти, октобра 1320. или након мира у Региону, 6. јуна 1321. Ако се, међутим, пажња поклоним другим византијским изворима може се доћи до прилично поузданих закључака о овом питању. Драгоцени су притом подаци Јована Кантакузина и Никифора Григоре да је између цара Андроника II и његовог најстаријег унука, Андроника III, дошло до озбиљних размирица још знатно пре октобра 1320. године и да су оне прерасле у отворен сукоб после смрти првог сацара Михаила IX. Потпуно разочаран поступцима свога унука, Андроник II је решио да га лиши наследства престола, па је име младог савладара чак и остављано из формулара заклетви поданика. С обзиром на то да се право на титулу аутократора стицало само уз сагласност главног цара, јасно је да непосредно после смрти

Михаила IX млади Андроник III није могао бити проглашен за аутократора. Штавише, византијским плановима свога деде за именје новог престолонаследника, Андроник III бежи из Цариграда (април 1321) и стаје на челу побуне који ће га на крају нагнати старог цара да се 6. јуна 1321. поново помири с унуком. Том приликом Андроник II је пратио младог сацара право на наследство престола, а не му део царства на управу и доделио му део територије, титулу аутократора, која ће се већ годину дана месеца јавити у потписима Андроника III. Чини се стога сасвим извесним да су портрети у католондарском католкону морали настати тек након завршетка у Региону, и да пружају слику о приликама у Византији после 6. јуна 1321.

Извесну сумњу у овакво датовање може да унесе запажање да се на портрету Андроника III, а не сасвим сигурно није дело сликара који је сликао портрете Андроника II и краља Минутина, према мишљењу је крупног цара. Наиме, према сасвим извесном је

Пре то што се безрезервно прихвати датовање пор-
трета из хиландарске приправе у период између 6.

staviti da su oni pred sobom imali nekakav predložak poslat iz Srbije upravo oko 1319. godine, verovatno neku vladarskim likom ukrašenu povelju, na osnovu koje su naslikali dva vladarska lika srpskog kralja.

Kraj portreta Stefana Dečanskog otkriven je prvobitni natpis, napisan na starom srpskom jeziku, u kojem se naslikani vladar gužguje kao „kralj i samodržac svoj Srpskoj zemlji i Pomorju“ i pominje kao kntitor manastira. Uočljivo je koliko se po jeziku i sadržaju ovaj natpis razlikuje od natpisa što u hilandarskoj crkvi prate portrete kralja Milutina. Za razliku od oca, Stefan Dečanski na svom portretu poseduje i sve insignije samodržavne vlasti, uključujući skitpar i akaciju, dok stoji u potpuno frontalnom stavu, pun snesti o vlastitom dostojanstvu. To jasno govori da su pesova shvatanja, želje i namere bile drugačije od Milutinovih kada je odlučio da svoj portret i portret svoga sina priključi nizu vladarskih likova u hilandarskoj priprnici. Čini takvog doslikavanja samo se donekle može objasniti kntorekim zadatcima novih vladara, pomenutih u natpisu kraj portreta, jer se zasluge Stefana Dečanskog i njegovog sina sasvim sigurno nisu odnosile na katoniki u kojem su portreti naslikani. Presudni razlozi za proširenje prvobitne portretske pesline bili su svakako ideološke prirode. Pesinane likova Stefana Dečanskog i Dušana mehu glavnim

XVII BEK

Најстарије хиландарске кинтоске слике, које су до данас у турске власти настале у 1621. године, у време обнове жупаница тризетске, и дају нам један увид у живот ове грађевине. На источни страни цркве, на јужном зиду, сликар Георгије Митровановић је насликао је краља Милутина како прима послове и доноси од цара Андраника III Палеолога, његовог потпуног потапувача и немогућег саветника, а тако и припадате католицима. Трпеза је испуњена притом су измењена места, краља, Милутина и његовог долаз са кинтоса, док је цар Андраник у слици проглашен из кинтоса. На слици се такође представљају су, по својој намери, краљ Урош I као монах (св. Симеон), а његов брат Стефан Дејански. Први је бивши краљ у својој престолу, док је други краљ у својој престолу.

3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30

A religious painting of a bearded man in a blue robe holding a small icon of a church. The painting is framed by a black border with white text in Cyrillic script. The text at the top left reads "СВЯТЫЙ ПАВЛЪ" and "ПРАВЕДИНЪ". The text at the top right reads "СВЯТЫЙ ПАВЛЪ" and "ПРАВЕДИНЪ". The text at the bottom left reads "СВЯТЫЙ ПАВЛЪ" and "ПРАВЕДИНЪ". The text at the bottom right reads "СВЯТЫЙ ПАВЛЪ" and "ПРАВЕДИНЪ".

тисне. Шуман Вистор је представљен у савременој
уконошкој отвори како држи брајулицу и модаст христов
додат према њим стори се. Пископа и кроз модисту
препоручује удруженим Христу. Савремено
фигура шатно је мања од фигура китора и патрир
храма, и погледна је тачно и напад улази у паракт.
Иако ни киторске композиције е представом шат
тору који се обраћа уменљивој фигури Христа. Савре
ношће или Богородице на престолу, приказива
бично и јавно пророшкој отвори или улази у урне
се од јавно јав у средњевековној уметности
оказивају (Клишисис, Варлаам, Берибани. При
менту у Охрид, Ресави итд.). Занимљивост пред
у хришћанском парактусу огледа се у на
стоном дијагоналном покрету оствареном ступи
ном и јавном фигура и ишчапамо горње борбе

A portrait of a bearded man, likely a historical figure or saint, wearing a crown and ornate robes. The image is a reproduction of a painting, possibly a fresco or tapestry, with a dark background and a small inscription in the upper left corner.

Замисаоли су ој традиционалних решења и супреси-
рањих схватања показује портрет београдског митро-
полита Симеона, насликан према параклисом Светог
Јована Пртегана, на врху крста Светог Саве. Пошто је
доша да се сагради овај параклис, уз велики српски архи-
јереј, издана је позната хероичко-патриотска Лубин-
братина, иако је и његово оснивање 1683-1684, на-
ма је с рачуном приказан као ктитор с моделом храма у
руци. Митрополит Симеон одевен је у раскошно
украшен пурпурни епископ, преко којег носи богато из-
рашени оловор и надбисрењик, а на глави има златом
и бисером украшену митру. Захваља се да београдски
владика на свом портрету није одевен изобичај-
ном који се већма дуго задржао на представан српских ар-
хијереја и у периоду турске власти. Током XVIII века
познато поčinе да се у губи, најире с портрета живих ар-
хијереја, да би и сам српски патријарх Арсеније III
Царнојевић, супремеси Симеон, на једном посто-
хашном портрету из 1708. године био приказан без
шматца. Митрополит Симеон стоји у строгом фронтал-
ном стању и десном руком обављаола, што је већма
необично на архијерејске ктиторске портрете. Када
су приказивали у улози ктитор на старим фрескама
(XIV - XVII век), високи досегазали испиши српске црк-
ве редовно наизмажу монументал-
ног стаја, док се београдској династији на њиховим репрезентативним портретима. Неизобичајни стил на ктитор-
ским портретима београдског митрополита уноси и не-
сти перастости и у тиме традиционално осмишљен
отпоси овог портрета према фигури св. Симеона Срп-
ског, насликаног наспрам њега, с десном по диш-
ном у монити. Већма је необично и то што у библи-
ни митрополитовог портрета нема лика патриста

XVIII-XIX BEK

На XVIII века окупала су се у Хиландару два кљасична портрета. Старији се налази у збирци у Покровско-Богородице, обновљеном и осматраном 1746. године групом архимандрита Герасима и „неколико архиепископа Сардијенске“. На катановом илу. цариградског иконописца је архимандрит Герасим како „благочестиво“ стоји на престолу, приказивао изнад илу. цариградског иконописца.

СѢВЕРЪ
 КТОГО
 СВОЕГО
 СЛАВНОСТИ

АЗЪ
 СЪ ПЕРВЪ
 ПОСЛАВЪ
 СЪ АНТОНЪ РАКА
 НАДЪ

An icon of St. Nicholas, Bishop of Myra. He is depicted as a bearded man wearing a crown and a red and blue robe. He holds a cross in his right hand and a book in his left. The background is blue with gold leaf accents. The text "СВЯТЫЙ" and "НИКОЛАЕВЪ" is visible at the top.

Сусрећемо се тако, по ко зна који пут, са појавом „цигата“ која је чинила veoma занимљиву и особену одliku у стварању миладрине галерије китвориса представа и битно је утицала на то да се ова хронолошки разнородна галерија заиста може посматрати као јединствена целина. Ликови краља Милутина праброно св. Стефаном, св. Саве и св. Симеона пренисаи су и данас у прилогу католичког, решење порпота

цара Андроника II и краља Милутина и њиховите данашње нове постоје у грезидираним портретима иконама. Вострог постоје као млади киторови сачини арханђелима. Та Гераклеа, а општа замисао киторови дивља са источног иза Милутинаве примате прелета је би западни иза Лазаревог нартекса, при чему су постоје главни китора преузећи са манастирских свјетлостите се не поновили и у Валесенског црквица из Хрисеи. Хиландарске портретске целине обједињује у њима груписање представа старих и нових киторови са иконама свјетитеља поштованих међу Србима у разним киторовима. Та обједиња је био напуштен само наикратко, средином XVIII века, да би се већ почетком XIX века

Leyuan Tang

ЗИДНО СЛИКАРСТВО XVII ВЕКА

[illegible][illegible]

Дана је да се, приликом извођења Минималног
ћема, неће бити издвојено ни једно од тих три

[illegible][illegible]

Свети Теодор Исповедник, 1621.

Теодор, велики Исповедник, који је убијен за Христа, чије је лице и тело, како и прелепост, савршено изразило његову свјетлост.

Велики Свети Теодор, који је убијен за Христа, чије је лице и тело, како и прелепост, савршено изразило његову свјетлост.

Тријумфарија св. Теодор Спиритни, 1621.

није Свјетлости и Божијне стихире, а у северном делу тријумфарије, дуж читаве његове висине, четири велике сцене: Лествица Јована Лествичника, Поја Лушфера, „Хвалите Господа“ — ислам 148 и Сабир бесплотних сила. Млађе сликарство на северном зиду са представама Благовести, Богородице и Христом, Тајне вечере, Денсења и поједини-

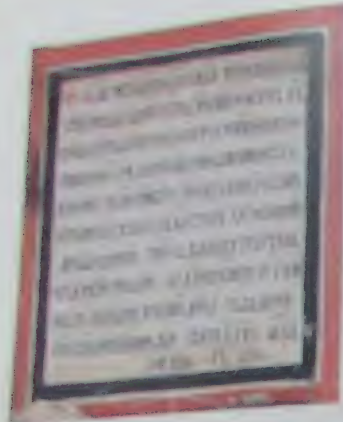

Повстанак Господњи, 1621.

ним ликовима светитеља, међу којима су и главни манастирски ктители св. Симеон и Сава, вероватно је делом поновило програм Митрофановићевих фреска на овом месту.

Овакав репертоар, у многим појединостима особен на декорацију манастирских грпезарија, сачињен је веома промишљено. У првој зони фигуре знаменитих монаха, пустињача и свјетитеља, на чијим су свјетилима издвојени њихови значај монашког живота и испосничког, како и њиховог српских владара и византијског, који је био издвојен у манастирским зидовима. Оваквим сликарством, св. Симеон и Сава, који су били ктители манастира, издвојени су од других светитеља и у манастирским зидовима.

них монаха, пустињача и свјетитеља, на чијим су свјетилима издвојени њихови значај монашког живота и испосничког, како и њиховог српских владара и византијског, који је био издвојен у манастирским зидовима. Оваквим сликарством, св. Симеон и Сава, који су били ктители манастира, издвојени су од других светитеља и у манастирским зидовима.

Свети Никола из Санта-Виторе, Венеција
1507. (Слика: Никола Милош 1987)

Свети Никола из Санта-Виторе, Венеција 1507. (Слика: Никола Милош 1987) Ова слика представља један од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе. На слици је приказан Свети Никола, бискуп Миранда, који је био један од најважнијих политичких и духовних вођа Венеције у то време. Слика је изведена из једног од многих списака икона које су се налазиле у базилици Санта-Виторе у Венецији. Ова слика је једна од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе.

Слика представља један од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе. На слици је приказан Свети Никола, бискуп Миранда, који је био један од најважнијих политичких и духовних вођа Венеције у то време. Слика је изведена из једног од многих списака икона које су се налазиле у базилици Санта-Виторе у Венецији. Ова слика је једна од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе.

у иконографској слици Свети Никола, бискуп Миранда, који је био један од најважнијих политичких и духовних вођа Венеције у то време. Слика је изведена из једног од многих списака икона које су се налазиле у базилици Санта-Виторе у Венецији. Ова слика је једна од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе.

Слика представља један од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе. На слици је приказан Свети Никола, бискуп Миранда, који је био један од најважнијих политичких и духовних вођа Венеције у то време. Слика је изведена из једног од многих списака икона које су се налазиле у базилици Санта-Виторе у Венецији. Ова слика је једна од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе.

у иконографској слици Свети Никола, бискуп Миранда, који је био један од најважнијих политичких и духовних вођа Венеције у то време. Слика је изведена из једног од многих списака икона које су се налазиле у базилици Санта-Виторе у Венецији. Ова слика је једна од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе.

у иконографској слици Свети Никола, бискуп Миранда, који је био један од најважнијих политичких и духовних вођа Венеције у то време. Слика је изведена из једног од многих списака икона које су се налазиле у базилици Санта-Виторе у Венецији. Ова слика је једна од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе.

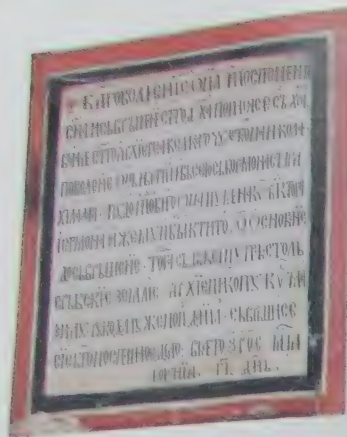
у иконографској слици Свети Никола, бискуп Миранда, који је био један од најважнијих политичких и духовних вођа Венеције у то време. Слика је изведена из једног од многих списака икона које су се налазиле у базилици Санта-Виторе у Венецији. Ова слика је једна од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе.

у иконографској слици Свети Никола, бискуп Миранда, који је био један од најважнијих политичких и духовних вођа Венеције у то време. Слика је изведена из једног од многих списака икона које су се налазиле у базилици Санта-Виторе у Венецији. Ова слика је једна од многих примера иконографског сликарства из периода Ренесансе.

Параклис Свети Никола, св. Георгије, Краљевац

целује жепу са својом руком. Довођење св. Николе у школу, рукополагања св. Николе за након и свештеника и његово јављање цару Константину Цижу, се наставља на северном иду где је ослик у два појаса, илустровано шест призора. Св. Никола излази из манастира, Василија из сарајевске ропства, а Димитрија из мора. Успенје св. Николе. Пренос светитељских моштију и св. Николе разара Артемиди храм. На потпоуцама припојених лукова су пророчи, на њиховим леопним сграмама појасе четрдесеторне севастичких мучени

Издание 1864 г. в Москве. Издание 1864 г. в Москве.

святые Агасия Скипие — старозаветной символике Божьих и Божьих стихире „Шта да ти пророци“ — посвящен Христово оуплодотворе, слава Божьему, шцем је празнику. Введеня посвящен святому манастирски храм. Четири монументалне сцене на западном зиду поучавају монахе симболически и посредно, попут Лествице Јована Лествичника по којој се монаси савлађујући некушење, мисли у небеса станишта или падају у адеке дубине. Четири сцене везане за обед и евхаристију, објасни део програма овог простора, обновљене су на северном зиду крајем XVIII века.

Фреске хиландарске грнезарије су најопсежније и, као је кристали, последње сликарско остварење Георгија Митрофановића. У његовом опусу он се издваја и изузетном живописном лепотом. Висока естетска својства овог живописа очувају се већ у тој мери, што и дикови монаха елементарних непажљивости, али пропорција бржљиво су сликани и јако карактеристични. Упротост њихових испосничких физиономија је ублажена пастелним, надахнути широким епитетивним, ружичастим, синвобелим, бледозеленим, светлорубицистим, змори-

и епикостемастим бојама ожежи. Јеполичност, вахоних фронталних ставова и допетута је финим варирањем положаја руку и развијених свитак у петакнут, а која дугутих једва нагазашен. Миронизатори из живота св. Саве, насликани у паритивни при-Уметник на овим композицијама ишчепоно, бражава текет у слику, а поједине епизоде, посебно дома, Војнички доаствавају монахе тражећи одбегна (Атосу), готово претвара у жанр сцене. Мала обупформу. Стога је и овде његов пртеж си уран, комивним пропорцијама, а њихови покрети неусибеже и епикостим обилима архитектонских кулиса и развијених предела, чије се расветљење боје ефектно петичу на вахитоплавам фону. Петачности колорита доприноси и обојеност одежи протагониста која је усклађена са зиданима у позадини. Пети квалитети одликују и остале композиције — Акатист и монументалне сцене на западном зиду. Лепота колорита, изузетан смисао за декоративност, префињен ритам боја и линија, приповедачки дар и богатство и довршеност облика чине овај фреско-ансамбл не само најфинишим дометом у кратковременом, али плодном уметничком животу Георгија Митрофановића већ и једним од најлепших дела српског иконог сликарства XVII века. Једнако племените уметничке особине поседује и Митрофановићева икона Христа, постављена на средини дрвене таванице грнезарије.

Дограђње, оправке и сликарски радони у манастирској целини Хиландара настанули су и током друге половине XVII столећа. Поред осталих здања гала је обновљено и неколико временом оштећених параклиса — малих храмова који су у Хиландару, као и у другим светогорским манастирима, одувек подизани поред главне цркве. Радони су прво отпочели на параклису Светог Николе, смешеном у севернопољном делу манастира, над његовим улазом, на месту где се још од XIV века налазила кула са каменом посвећеном његом светитељу. Изградња црквине је окончана 1664. године средствима јеромонаха Виктора, затим одишвет манастирског игумана за чије име је а по више уметничких по-ухвата у Хиландару. Потом је 1670-71. године ктиторством херцеговине митрополита Василија обновљен обрушени

врх пирами Светог Борфа и храм који је на њему дограђен од првих година XIII века. Делатност дограђивања 1681-2. благодарећи приногу београдског митрополита Хапи Симеона, саграђена је на западном врху пирами Светог Саве црква Светог Јована Претече.

Сви параклиси су малих размера и исеко појединог сажетог уписаног крета. Чине их нок, петакрестни слепим кубетом, и травеј олтарског простора, покривен полуобличастим сводом. Након завршетка радова њихова унутрашњост је покривана фрескама. У параклису Светог Николе живописане је обављено 1667. три године после изградње. Храм Светог Јована Претече је још краће чекао на остварење јер је оно окончано већ 1683-4, док је црква Светог Борфа парадже остала без фресака, пошто су исеко тек 1684. петнаест година након завршетка радова на њеној архитектури. Њихове добро очуване исеко слике откривају једноставан и сродан тематски репертоар.

Натпис на западном зиду у параклису Светог Николе пружа исцрпне податке о његовом живописану — поре 16 године настанка поменуј је као ктитор игуман Виктор и, што није чест случај, „рукоделан“. Њ сликар поим Данило. Он је у првој јони бочних зидова паоса насликао преваходно ликове најпоштованијих светих ратника којима је придружено св. Саву и Симеона Српског, двојицу знаменитих подвижника св. Атанасија Атоског и Саву Освећеног, св. Георгија Новог и Јована Претечу. На западном зиду представљен је у оквиру ктиторске композиције игуман Виктор у монашкој ризи како посредством св. Николе приноси модел своје задужбине Христу. Уз њега су насликани манастирски топарии — краљевин Милутин и Стефан Дечански и кнез Дазар. У највишој јони олтарског апсиде, а Христос Анђео Велики савету у иницијалним иконама.

У иницијалним иконама олтара су, поред Богородице у пољукрестној апсиде, насликани њено Рођење и неколике сцене Великих пратника: Благовести, Рођење Христово, Сретење, Вазнесење и Силазак св. Духа. У паосу је на западном зиду Усење Богородице, док невелике, јучно завршене сегменте подужних и јона на њима циклус св. Николе, патрона храма. На јужном зиду је у две јоне распоређено седам композиција: светитељско Рођење, Крштење, потом редом приказивано чуђе млади св. Николе који пе-

Свети Јован Претеча, икона из Хиландара.

недаме жену у олтарском апсиде, а Христос Анђео Велики савету у иницијалним иконама олтара су, поред Богородице у пољукрестној апсиде, насликани њено Рођење и неколике сцене Великих пратника: Благовести, Рођење Христово, Сретење, Вазнесење и Силазак св. Духа. У паосу је на западном зиду Усење Богородице, док невелике, јучно завршене сегменте подужних и јона на њима циклус св. Николе, патрона храма. На јужном зиду је у две јоне распоређено седам композиција: светитељско Рођење, Крштење, потом редом приказивано чуђе млади св. Николе који пе-

Параклис Светог Николе, јеванђелисти Јован Богослов и његови помоћници, 1667.

у пандантифима јеванђелисти, а у калоти Христос, Пантократор и Небеска литургија.

Истакнуто у храму Светог Јована Претече истиче за њега живописане, као и грађу, платно београдског митрополита Симеона. Као сломен на тај подухват, у малом предворју које замењује припрату, насликан је лик ктитора, наглашених портретских црта, у епископском орнату и са молесом задужбине. На шпрам митрополитовог портрета је лик св. Симеона у ризници. У улазу у цркву су, према старом обичају, фигуре св. Петра и Павла, двојице најзнаменитијих апостола, док су на сводовима према два главна празника патрона храма Рођење и Усековање Јована Претече.

Светиотворни параклис није могао да прими велики програм. Стога су у најнижој зони наоса приказани једино арханђели Гаврило и Михаил са својим шесторица светитеља, већином св.

ратника и лекара уз које су св. Сергије и Вах и патрон св. Јован Претеча са крилима, на подужним зидовима. Декорација олтар је устаљена. Визија Петра Александријског је на северном зиду, лик мртвог Христа у ниши проскомидије, док су остале површине испуњене ликовима ђакона и архијереја, међу којима је и св. Сава Српски. У апсиди су Служба архијереја и Богородица са Христом, окружена пророцима који образују композицију „Пророци су те навестили“.

У зони изнад стојећих фигура илустрована су два циклуса — Великих празника и св. Јована Претече. Први је због ограниченог простора сведен на само шест сцена у олтару су Рођење Христово, Сретење и Силазије у ад, а у наосу су опширно приказано Распеће, на северном, Усељење Богородице на западном, а Крштење Христово, прикључено циклусу патрона, на јужном зиду. Поред две композиције у трему, житије св. Јована Претече је исприповедано на бочним зидо-

вима наоса. На јужној страни су у два поља приказане сцене Благовести Захарији, Сретења Јована и Јелисавете, Анђео одводи Јована у пустињу, Јован проповеда и, потом, дочекује Христа, а на северној Јован пред Иродом, Јован у тамници. Полагање тела Јована Претече у гроб и Обретење Претечине главе. На највишим површинама, на прислоњеним зидовима, у лозу су уписана попрсја одабраних „малих“ апостола са по једним Христовим ликом у врху сваког нила, у пандантифима су јеванђелисти, док је у кубету Христос Пантократор окружен серафимима, херувимима и престојима, између којих су Богородица и Јован Претеча.

У предворју параклиса Светог Ђорђа, међу остацима фреска из прве половине XIII века је у лупети назулаз у храм насликан св. Ђорђе како убија аждаху. Приликом композиције исписана је на грчком језику 1684. година уз име монаха Атанасија који се обраћа Богу. Несумњиве стилске блискости ове представе са фрескама у унутрашњости цркве указују да су и оне изведене у исто време. Неваљалики простор који украшавају условно је њихов сажег тематски репертоар. И овде су у првој зони наоса св. ратници — Ђорђе, Теодор Тирон, Теодор Стратилат, Артемије, Евстатије, Нестор, Димитрије и Виктор — приказани као мученици, у раскошним одорама и са мученичким крстом. Њима су придружени св. врач Кузман, Дамјан и Пантелејмон, св. Петка и двојица првоапостола Петар и Павле.

У олтарском простору су, поред арханђела Гаврила, неколики ликови архијереја и ђакона и Визија Петра Александријског, у проскомидији је Христос у гробу, а у апсиди Богородица са Христом и Служба архијереја. У вишим зонама олтар је насликан непотпуном циклус Великих празника: Благовести су на источном зиду, Рођење Христово на јужној, а Вазнесење на северној страни свода.

На зидовима наоса површине изнад стојећих фигура напрема осам епизода из житија патрона цркве св. Ђорђа. Циклус, као што је уобичајено, почиње на јужном зиду сценом Св. Ђорђе пред царем Диоклецијаном, а наставља се неколиким приказима светитељевих страдања. На истом зиду приказан је св. Ђорђе који боду копљима, на западном зиду светитељу стављају камење на груди, у стопала му уклањају устину обућу, а потом га муче на точку, док су на северној страни две завршне сцене — Св. Ђорђе муче у крстани и Усековање св. Ђорђа. На потрошну лука прислоњеној уз западни зид су још две епизоде из светитељевог житија: Св. Ђорђе крсти анђео и Св.

Ђорђе на коњу, црква Светог Ђорђа, Пореч, 1684.

Ђорђе на коњу, црква Светог Ђорђа, Пореч, 1684.

Церква Святої Катрин, гора Синаї, Єгипет. Фреска «Воскресіння Христового» (XIII-XIV ст.)

за і зображенням іконописця, а з іншого боку — зображенням іконописця.

Важко уявити, як саме ці ікони могли бути створені. Вони були створені в Єрусалимі, а не в Константинополі, як це було в інших випадках. Це означає, що вони були створені в місці, де відбулися події, які вони зображують. Це означає, що вони були створені в місці, де відбулися події, які вони зображують.

Саме цим і пояснюється, чому ці ікони були створені в Єрусалимі, а не в Константинополі. Це означає, що вони були створені в місці, де відбулися події, які вони зображують.

Важко уявити, як саме ці ікони могли бути створені. Вони були створені в Єрусалимі, а не в Константинополі, як це було в інших випадках. Це означає, що вони були створені в місці, де відбулися події, які вони зображують.

Саме цим і пояснюється, чому ці ікони були створені в Єрусалимі, а не в Константинополі. Це означає, що вони були створені в місці, де відбулися події, які вони зображують.

Важко уявити, як саме ці ікони могли бути створені. Вони були створені в Єрусалимі, а не в Константинополі, як це було в інших випадках. Це означає, що вони були створені в місці, де відбулися події, які вони зображують.

Саме цим і пояснюється, чому ці ікони були створені в Єрусалимі, а не в Константинополі. Це означає, що вони були створені в місці, де відбулися події, які вони зображують.

Важко уявити, як саме ці ікони могли бути створені. Вони були створені в Єрусалимі, а не в Константинополі, як це було в інших випадках. Це означає, що вони були створені в місці, де відбулися події, які вони зображують.

Саме цим і пояснюється, чому ці ікони були створені в Єрусалимі, а не в Константинополі. Це означає, що вони були створені в місці, де відбулися події, які вони зображують.

Церква Святої Катрин, гора Синаї, Єгипет. Фреска «Воскресіння Христового» (XIII-XIV ст.)

Церква Святої Катрин, гора Синаї, Єгипет. Фреска «Воскресіння Христового» (XIII-XIV ст.)

Творба и творца Александар Паисиевич изобразила је у слици из 1904. године. У слици се сликар изобразављао са својом женом, а у слици се сликар изобразављао са својом женом, а у слици се сликар изобразављао са својом женом.

Током друге половине XVII века у Српској, у складу са општим развоjem хришћанског сликарства, наилазимо на парадиксе из историје српског сликарства. Током првог периода, док се у Српској не појављују сликарске школе, долази до грчког начина рада, јер су грчки сликарски занатлије, који су дошли у Србију из Грчке, на њихово авторство, можда и неоправдано, написали који прате ликове српских светих. У овом периоду грчки сликарски занатлије, који су дошли у Србију из Грчке, на њихово авторство, можда и неоправдано, написали који прате ликове српских светих. У овом периоду грчки сликарски занатлије, који су дошли у Србију из Грчке, на њихово авторство, можда и неоправдано, написали који прате ликове српских светих.

Šokelj temački repertoar živomisa i u Suci pitala mlađanske crkvice istoriozan, a ne ra... mnoge ni od programa fresaka onovom... klesu u bilo kom svetorekom manastiru. U... joni naosa predstavljenu su pretežno sa raznim i naučadeljnuji si. vrni. opomam otarskog prostora je uobčajeni, a u višini kopama su čistu patronu... joni redativno malicih izlanih površina, same ti... sive sive Velikih praznika. Na pristepenim kovima su popleja svetitelja, na pindigivima je vaučdelisti, a u kubetu Xristos Pantokrator

Međutim, i pored uzdržanosti u odabiru, pojedini likovi svetitelja i priprizi su smišljeno raspoređeni, a pojedini od njih nisu nišani ni ikonografskim posebnostima. To je veoma upadljivo u prikazima Svetog Nikole gde je u tipu lika, orasovanost i umu Viktora, na izbor svetitelja i siena neostoran. On je oko svega portreta, na katorskoj kononici, saobrao i najpoznatije donatore Hildanara, a u nevelikom prostoru svoje uzdajbine našao je mesta i za sv. Atanasija Atonskog, Grigorija Solunskog-Palamu, Mihaila episkopa Sineidskog i Georgija Novog, čiji su kultovi na Svetoi Fonii i da bili izuzetno poštovani. Slično je postupio i beogradski mitropolit Simeoni kada je u prikazima crkve Svetog Jovana Prečedne, čiju je gradnju i oslikavanje omogućio, dao da se u zvezdastim portretima i lik sv. Simeona Srećkog, koji mu je bio mesovnik i u uloz u monahskom životu i katorskoj delatnosti.

Na ikonoграфска решења појединих сцена, посебно iz циклуса Вејких пророка, утицали су и сами и

[illegible]

Параклис Светаго Јована Претече, јеванђелисти Матфеј, 1683/4.

карским схватањима утемељеним на традицији и са црквеним решењем познатим већим од критских мајстора. Најбољи међу њима био је поп Данило, аутор живописа у параклису Светог Николе. Његове фреске, неухватљивог квалитета и рађене по различитим предлозима, остављају као целина позитиван утисак. Том посебно доприносје појединачне фигуре светитеља насликане у првој зони, на присловним луковима и у куполи. Њихов цртеж дикси крупнији оманки, складе пропорције и стрпљиво моделовани инкарнат отирају руку искуеног мајстора. Међутим, на истим фигурама уочавају се и сликарске мане. И поред неколико успешних решења, попут портрета јеромонаха Винтора и ликови св. Димитрија, Георгија Новог, појединих архиепископа и св. ратника, физиономије светитеља се заморно понављају, а схематизовани и груби набори њихових кћених хаљина и огртача, покривених воланом уграсом, са перлама опточеним бисерима, не следе положаје тела, нити истичу њихов волумен. Још угодније недостатке откривају композиције: посебно епизоде из циклуса св. Николе – усми-

њеност, једнолична композициона решења, појединостављене архитектонске кулисе, изнесене нетачности у цртежу и сведен и не увек складан колорит.

Наглашена наративност сликарства пона Данила, понеки успелији детаљ или сликовита појединост, какве су кационице и дијокриптици у рукама св. Стефана и Романа или плаштањца у представи Небеске литургије, преузете из тадашње богослужбене праксе и, надамце, декоративности, чине овај ансамбл, изведен у духу позних настављача критских сликара, типичним остварењем у оновременој сликарској делатности на Светој Гори. Поп Данило се бавио и иконописом. Престоне иконе и сликани крст на иконостасу цркве Светог Николе, припадници његовој руци, захваљујући вештој моделацији и епурном цртежу остављају знатно бољи утисак од живописа којим су окружене.

Просечност епохе није преванцила ни сликар храма Светог Јована Претече. Образован на истим ујорима као и поп Данило, мада мање искусан, овај а-

Параклис Светаго Јована Претече, јеванђелисти Јован са Прохором, 1683/4.

нимни зограф на својим фрескама открива врлине и слабости истоветне онима које је његов претходник исполио на зидовима Светог Николе. Он такође највећу пажњу поклања појединачним светитељским фигурама. Њихове готово истоветне физиономије уметник пажљиво несликава жутином окером који се по овалу лица слива са маслинасто зеленим сенкама. Одева их у богато украшене одоре чији су набори, по угледу на начин рада критских сликара, нестакнути општим сивобелим одлесцима металног сјаја. Декоративност хаљина светитеља, поред обила орнамената и бисера, увећава и колорит саздан на њихким односима тамноплаве, сиве, љубичасте, зелене, умбре и ружичасте. Склоност ка сликовитости и исцрпном приповедању открива и на појединим композицијама које, као у призорима Христовог распета, осуде Прода, Претечиног рођења и усековања, испуњава раширљеним архитектонским кулисама, многобројним учесницима, незначително издужених пропорција и колористички добро усклађеним са фоном, и детаљима на намештају и

одећи преузетим из свакодневног живота. Добре особине овог сликара су још уочљивије на иконама које је извео за иконостас црквине чије је зидове покорио фрескама.

Двојица њему блиских, али уметнички слабијих зографа су радила у храму Светог Ђорђа. Иако привржени истим стилским схватањима, њихова знања су неједнака. Вештији мајстор је извео већину светитељских ликови у првој зони, док је онај мање талентован осликао углавном више делове. Први аутор, мада не досеже пуноћу колорита и форме са фрескама цркве Јована Претече, уметно обрађује инкарнат и поседује солидно цртачко умеће и смисао за декоративност. О томе још убедљивије од живописа сведоче престоне иконе Христа и св. Ђорђа које је насликао за црквени иконостас. Помоћник овог мајстора је експресивнији и грубљи у моделацији откривених делова тела и хаљина, а епизоде из циклуса св. Ђорђа, упрошћених композиционих решења, сасвим поједностављених и стилизованих архитектонских и

Сликари из Сабора слику у цркви Свете Тројице, 1684.

Делом је у исто време мењено пропорција фигура и њихових положаја, откривају праву меру његових пропорција.

Делом је израђено и сликар параклиса Свете Тројице, ова двојина зографског представљају једне узорне и историске слике, које је, била је се свом крају, упорно и са својим, да се усвојени и већ сасушени, облици и декоративношћу, покушавала да прегледа и издвоји и стваралачку немоћ.

У манастирском комплексу је сачуван још један фрагмент живописа XVII века. У дну и на улазу у параклис Четрдесет севастијских мученика, смештеном на врху конака са северне стране цркве Свете Саве, налази се издвојена фреска са дојављеним ликом св. Николе. Светитељ је приказан на устаљени начин — у епископском орнату, са јеванђељем у левој руци, док десном благосиља. Унутрашњост овог простора је остала неоликована, на појединачним местима, издвојено, издвојено у одне-су на знацима посвете храма, представља један

Параклис Свете Тројице, црква из Сабора, 1684.

сликарски украс његових зидова. Пошто је на основу писаних извештаја у једну камени плочу уграђено да је ова црква, довршена у јесен 1660. године, првобитно била посвећена св. Николи, то се и сликарство појединачног патрона може датирати на исто време.

Најзад, једна целина из сликарства из овог периода очувана је ван манастирских зидова — у цркви Свете Тројице на Спасовој Води, смештеној око два километра југозападно од матичног манастира. На том живописном месту, на уској заравни омеђеној стрмим литицама, постојала је монашка насеобина још од шездесетих година XIII века. Тај епит, посвећен Светој Тројици, је током осме и прве половине девете деценије XVII stoleћа обновио старан Никанор са братом Симеоном, тадашњим игуманом Хиландара. У извештају, које је написао пред смрт, 1685. године, Никанор подређено наводи своје ктиторске заслуге на Спасовој Води. Он је поправио старе конаке, обновио и обдарио већ постојеће цркве Преображења и Светог Саве, саградио нове келije, интериу и друге објекте и на темељу подигао храм Свете Тројице, платио његово живописане и потом та слаба дела иконама, богослужбеним сасудима и књигама.

Узлећи по расположивим подацима црква Свете Тројице је саграђена и осликана на вероватније између 1682. и 1685. године. Њени архитектонски об-

лици, али и сликарски украс, показују бројне сличности са параклисима који су у овом манастиру обновили и живописани у другој половини XVII века. Храм има основу сажетог уписаног крста. Његова наос квадратног облика је покривен четним кровом које носе три припољена стуба и полуоблици стуба изведен из источном делу, над олтарским простором. У дебљини источног зида су три нише од којих средња, наглашенија, тимењина, има улогу олтарске апсиде.

Добро осветљена унутрашњост цркве украшена је фрескама сачуваним готово у потпуности. У златојених фигура на јужном делу су насликани апостол Павле, Јован Претеча са крилима, св. ратници Тројице, Теодор Тирон, Прокопије и Артемије, представљени као мученици, док су на непрозоричким св. Сергије и Вакх. У продужетку, на западном делу, су св. Меркурије, тројица знаменитих монаха — св. Јевтимије, Сава Освећени и Антоније Велики, св. врач Кузма, Дамјан и Пантелејмон, уз које су св. Нестор и св. Јаков Перепанци. На северном делу су св. Теодор Стратилат, арханђео Гаврило, оштећени ликови св. Симеона Српског и, вероватно, св. Саве, смештени уз улаз, св. Димитрије и апостол Петар. Тематика олтара је устаљена: Визија Петра Александријског на северном делу, Мртви Христос у проскомидији, Богородица на престоу са Христом и двојницом арханђела и Служба архидјереја у јавној

аванси и појуре Христа Цара царева и Великог архидијаконског и цркви законикона. Написано је и неколико са архијереја и ђакона, међу којима су и ређе прикључени св. Ахилије из Јарисе, Игњатије Богопоклон и св. ђакон Антлал са калонином и царохраннимим у облику цркве. У горњим јонима храма — на источном зиду, подужним површинама исцртава пристопање лукова у насус и на своју олтарна написана је једнастот сена из циклуса Великих празника (осим Васкресења Лазаревог), казим композиције Тајна вечера и Јосиф пражи Христово тело од Платина, три Христова посмртна јављања (Невероватно Гомино, Христо се јавља мироносцима и; Ноћни тајдери и да Успене Богородице на запалимо) а још Рођење и Ваведење у храм. На потрубицама постоји петова уз појуре пророка у мелодичким стилским узвезбе поже Њихови ликови са сепиша на потрубицу, запалимо лука окренути Бо-

Свѣта Троица на Сѣасовој Води.
Христѣос архiereј из Небеске ипѣургије, 1682-1685

городичиним прازیцидима, чине композицију „Пророчи су те нагостили”. На чоној страни лукава су попрсја углавном изабраних од седамдесеторице „малих” апостола, док је у врху сваког нива Христаво слик. На пандантифима су јеванђелисти са персонажијама Премудрости, а у пространом сленом кубету је Христос Пантократор окружен анђелским чиновима и Небеском литургијом.

Према сајетог програма, што је уобичајена појава у храмовима невеликих размера, фреске у Свјетог Гројнија нису цртане тематски и иконографски изузетности. Оне су, истина, тесно уочљиве на први поглед, јер је већина појединачних свјетских ликова и призора из Христавог и Богородичиног живота, сведених на најосновније детаље, повешта у складу са традицијом. Фигуре св. Симона и Јане (Гројско), које су биле окренуте јецама ка другој,

Светла Ерошова и Светлана Борова
 Москва, Россия

сасвим су ретко приказивале на такав начин. Друге, пак, појединости попут клучеће Богородице у Рођењу Христовом, персонификације Премудрости у Јанејангелствоу на папидангифима, бројни анђелски чинови у кубету, штап у руци св. Антонија или киевна одора св. Јакова Преображача као и иконографске схеме сцени Срећења, Јосиф грађи Христово тело од Пилата и, посебно, *Soli me tangere*, давање св. се чушице, и то у кругу крстача Кршћана који су са Светог Горја радили током XVI и XVII столећа. Међутим, збогафронталне су осимљени сликовне Свете Гројице били су не само палхови поједи наставаљени већ и супародични, о чему сведоче и натписи са многобројним грчким унашцама али и особености виховног с икареског поступка.

Животне су извела двојица сичкара, умешних декоратера уравнотежених знања и истоветних стилских

[illegible]

Хиландарска збирка икона највећа је у византијском свету. Може се ујети као сигурно да у њој има преко 1000 икона до XVII века. То је ипак тек мали део првобитног броја; највећи број их је петрагом нестao. Оне иконе које нису биле сатрвене временом, изгубљене су у несрећама и пожарима, ратовима и плачкама. Један мали део некадашње блага преселио се у музеје и приватне колекције од Америке и Русије до Енглеске и Блиског Истока.

Хиландарекој збирци икона ту свакако припада почасно место. Заједно с манастирима Ватопедом и Лавром, она дели највеће што је у иконопису Свете Горе створено и сачувано. Заслуга за то најпре припада ктиторима Хиландара, српским владарима лозе Неманића и њиховим наследницима, потом српској властели и обласним господарима, и доцијим румунским и руским ктиторима, а коначно и свим његовим „прицима“, угледним и познатим који су га поклањали, и оним непознатим који су га у векове очували.

Опавно су протекла времена првих истраживања Хиландара. Од 1847. и првог озбиљнијег проучавања хиландарске лавре, Димитрија Аврамовића, до наших времена, хиландарским старинама су се бавиле генерације историчара, археолога, историчара књижевности и уметности. У томе послу превагу су имала историјска истраживања.

О иконама Хиландара први је научно писао, почетком прошлог века, Никодим Павлович Кондаков у своме делу о споменицима Агоса. Његов је интерес лежао пре свега у иконографији, и нека од својих опажања о хиландарским иконама, најпре Богородице, он је поновио у књизи о њеној иконографији. Од времена Кондакова, све до средине века, није било никаквих покушаја да се хиландарске иконе посматрају као целина.

Тек су шведске студије Светогора Радојчића — који је, поред илуминираних рукописа и предмета примењене уметности, први од савремених истори-

Срђан Ђурић

ИКОНЕ ОД XII ДО XVII ВЕКА

чара уметности побележио и иконе — истраживајући синтетичком погледу на ово подомне сликарство у Хиландару. До њега је пошло четврт века, пре Радојчићевих студија, на изврстан начин још у криволинеарном стилу, у делу монографије *Хиландар* немачког уметности, из пера Војислава I. Ђурића. Тада је могло јасније сагледати о којим је сликарима била у питању реч. Том приликом је и фотографија, а још много више у тексту, објављен велики број икона, многе гада први пут. Био је то највећи савез у истраживању хиландарског иконописа. Њена историја и поход представља монографија о иконама Хиландара која треба ускоро да буде објављена.

До сада је избројано 239 икона, али број средњовековних икона Хиландара још није измучен. Рачуна се да је то иконе, као покретни предмети, нису тако померене из једне просторије у другу већ пре свега то што је већи број икона још увек у култу. Као култни предмети, иконе не смеју да буду знатније оштећене. Ако не могу да се оживе и пресликају или посликају, оне се измештају, а понекад и свесно уништавају. Ипак, највећи број икона је склоњен у манастирски ризницу и депо. После тога, највише је икона у ватопедској депо, док су остале у манастирским келијама и параклисима. Овом броју ваља прикључити и иконе које се налазе у хиландарским метеоима и сени Хиландара, дакле манастира у ужем смислу, у целину историјског фонда спадају још и иконе у келијама у Кривој Барбери, Буразери, Фласка, Тишкарница, Мару и

Од икона старог грчког манастира, претходника српског Хиландара, до данас се није сачувао ни један једини примерак. О времену св. Симона и св. Саве оснивања Хиландара (1198. сада сведочи само једна икона Богородице Одигитрије. Њена историјска уздржаност, једва напашеном окретању према маломе Христу и обрада пластичности слике још увек колеба између линеарне и колористичке — све је то још увек у духу уметности владајуће крстине VI

Хиландарска икона Христа Пантократора, XII-XIII век.

A portrait of Christ Pantocrator, showing a bearded man with long hair, wearing a blue robe, set within a golden halo and a circular frame. The background is dark red with gold lettering.

[illegible][illegible][illegible]

Олег Киселевич: «Самое интересное, что в течение 1990-х и 2000-х годов в Европе не было ни одного случая, когда бы кто-то из лидеров коммунистических партий был арестован или подвергнут политическим репрессиям».

[illegible]

Дошао je u време краља Милутина, u y правце иконе Хиландра, прастоне иконе Христа и Богородице. Постао обичај разлози да се и то догађање преслима. Наиме, по y овој величини и импозантности, оне не иконе због чега да буду само асо целине у великој цркви. Такође не могу претпоставити да су сета, ве величине и раскоши, са питањом потајношћу покривеном позивеним сребром, стајала на неком другом месту – на пример у мањим крајовима. Иконе Василија или Бавољепетшица. Неће бити ни да је краљ Милутин жељео да камени свој коностас који му је насликао Манојло Панселли. Али тако власто да је Стефан Децане, измањ на допласу на плат, постављао своје портрете у цркви краља Милутина и царица његове владарнице. То је десило и у Хиландру, где је као да се ишћу та светитељска слика у појасу владарских иконоз у припрати, да би се поставили његови и Душанов портрети. Тако је претпоставља да је том приликом

Центру за истраживање ове атрибуције и датовања иницијативу *Three Masterpieces from Finland: A Tribute to Mauno Puhonien* одржаном 17. априла 1998. и Центру за истраживање уметности *Dumbarton Oaks*, Вашингтону.

Мозаична икона Богородице (Одигирије),
крај XII века (десно)

[illegible]

У савременој историји такви илустри је имао иконостај првог саборног храма у време краља Младула. До сада се сачувало у њему једно такво сликарство — иконе Христа и Богородице, које потичу из 1260. године. При томе се понављају и садржаји са икономастички ране ренесансе Палеолога, иако се у њима, вероватно, доживљавају и 1265. Иако, до данас нису сачувани постојећи да се о њима говори на питања дакле одакле потичу, како су иконостаји ове две цркве привлачили и у каквом су односу биле према другима, тојој Вавелској која се очинио изгуби у другој деценији XIV века?

Манастир је једини изворник не гвди, из изгована у
археолошкој 1280. године пронајзачињена да су у
јединственој које су красиле киконата краља Уро-
ша II. не постоје докази и отиби кинијој делатности
онога манастира Везина и главног манастирског цркву
оног савезиштво у Анхладу, које му се може мање
и не једино познано приписати (фреске у параклису
Свете Тројице на Савиној Воли и фреске у паракли-
су Св. Јована у истоименом пиру), нема блиских
веза са овом двома киконата да живише је много
истовремено. И то не са мањим знајатељским нешто мо-
же прегледати индивидуалном вредношћу уметни-
чких, статичних израза и гвди пластичност неоспорно
и једино разлику фриз савезишта XII столећа

Имајући у виду да се то сада не сматрало увек одвојено од живота у Хивандиру. Као да се подразумевало да овај живот има величину вије била део иконоста-

са, и да је још настанак био неистинит од њиховог
узбуђења да се претраже. Ипак, најважнији извор
у овим књигама Византизма са поклонама Христа и његовог
времетраја нећу да те оне пете, само пасике, и
оброме на то ја је још неослободити и велики
инику, неупутно би било очекивати понављање
омонија и свих остварења појности, што се
на којим провијенијим појности, што се
виду богатство истоветно репертоара личности, што се
наистинитост, ова је пре реч о поновљеном ево
израза у ширем смислу: претрага, употреба ево
вољума». Појединачно, употреба ево, употреба ево
са незнатно очистиошћу иконама са. Прва је
Димитрија у Vatopulu и са сикларским Пролозом
таврине да је у свим оном случајевима Пролозом
ево, ево не пети, уз понављање сваке од остварења
истилских особености. Како је аутор претрага у остварења
у био Манојло Паселени, најважнији извор у
времетрају око 1300. немо ево да су његовом
непикана и сва друга појединачна дела, укључују
проту хиландарске иконе.

Do sada su u vreme kralja Milutina, tj. u prve decenije XIV veka datone i dve najređe ikone: Hilandar, prestone ikone Hrista i Bogorodice. Hilandar, obožljivi razlozi da se i to datovanje promeni. Naime, po svojoj veličini i nimostima, one dve ikone ne mogu su ta budu samo deo celine, one dve ikone. Tekuće se može pretpostaviti da su dela iz veličine i raskoši, sa čitavom pozadinom pokrivenom pozlaćenim srebrom, stajala na nekom drugom mestu – na primer u malim hramovima Svetog Vasilija ili Svetogheštene. Neće biti ni da je kralj Milutin želio da zameni svoj ikonosost koji mu je naslikao Manojlo Panselija. Ali zato znamo da je Stefan Dečanski, otkazao po dolasku na vlast, postavljao svoje portrete u crkvama kralja Milutina i darivao njegove nadgrobne, To se desilo i u Hilandaru, gde je tako da se obilježava svetiteljska lika u pojasa hilendarskih ikona u priprizi da bi se postavili istom i Dušanov portret. Iako je pretpostaviti da je tom prikladno

Неприније образложење ове атрибуције и заповијести
и предавања *Three Masterpieces from Hilandar. A Tribute to
Master Panselinos*, одржаном 17. априла 1998. у Центру за ака-
дemske студије Dumbarton Oaks у Вашингтону.

Мозаична икона Богородице Одигирије:
крај XII века (десно)

древне иконе, пише на посевним
иконостасима. Велику težinu
у стилу иконе. Помало дематерија-
лизују икони Христа и Богородице,
у њима деформисаних лица, парче се
у дебели лепину XIV века.

ишана је шоравити, иако и менше
ише. Тада је, повору кимење, греде иконо-
постот. 11 икона Велики, једна. По-
ишину цркве испред олтара, шест-
ишину, св. Јованом Претечом и ар-

хателима, молио се, с ведритељу у предели који
је саживала, њему. Другог, изласка Христовог. Поре-
ђење са икони откривеним икони, исте компо-
зиције и врло сродну мајстора. Гласава за је хитан-
ски „чип“ — племенитићу облика и раскошном сар-
монцом боја — оно међу најлепшим иконицама на
Светој Гори. Прати кинтор, овога поду, шта морао је
оним цар. У ролу, свакако, у посредовању и извођењу,
ројеца. Овај црквени саренина, утордо, је сарути
ишаром, послу истог мајстора, укривава, једна
јеванђеља, а можда и у греху, ишаривања. Богоро-
ише, јване. „Попска“, са Наведеном, не ишарива.

[illegible]

Оно је могло да буде или копија оригиналне писме, приложена као потписан ар Хитан-ару, или да је из другог случаја, пошто из Косовине је мисао да је пренета у исто време када су и друга дела из своје светилштна, према изурском изјезлом, савлањама на припадњу, између осталих, постоје св. Јефимије Велики, св. Марије Египатске и Петровић мученика, које су мала високих уметничких вредности, према могло бити поруђине самих монаха.

Nije jasno da li su one tri ikone, i još neke manje, iz istog vremena, kitoorsko delo kneza Laza i njegovih naslednika, ili su nastale u 14. veku u Brankovićima. Ostala je nepoznata jedna malina skupina ikona, naslikana rukom istog umetnika, možda s još jednim učenikom ili sarašnikom, čiji se najverovatnije su u Kariji episkopi kitoorski podlići na oko 1400. godine u čemu jedno je od najređenijih dela u Svetici. Ili ovoga perioda. Hrista Car i Veliki arhiepiskop jeruzalemski Bogorodice Pariza, Jovan Prečeta i naslikani je još prestone ikone Hrista i Bogorodice koje se takođe nalaze u keliji Flaska, kao i jednu vustranu ikonu Bogorodice s Hristom sa Svojom arhifejha na poseljenici, sada u Hivanparu. Čarke ičvri s Blagovestima karejske kelije i jedna ikona Bogorodice Pantanasa s Hristom, sada u Hivanparu, čela su istom umetniku ili možda njegovom drađniku. Drugde na Svetici Gori čuva se još nekoliko ikona istog majstora, svakako iz neke karejske selije, ako ne iz same Hivanđara. S rođan slikarstvu Makarija juđrafa, slikara Ljubostinje i pravok čina, čuvajući ih sve elemente Makarijevo stvalaštva, ovaj umetnik ima delikativni i oštiri etez kitičnom. Stoga greba pomisliti da je u našu nekog iz Makarijeve okoline, možda jedan od drađnika njegove radionice. Ženska i muška, mirna i monaška episkopa čine još uvek se čitaju na stihu napisanom na imdu anpide.

После слома Деспотовине, ктиторство над Хиландаром и многим другим светогорским манастирима преузимали су влашки и молдавски господари. Рубински негиззи за српску династију Бранковића, они су свакога бринули о Хиландару. О томе рекао је један мали али значајна скупиштина румунских икона. Чак и у изворима о томе нема помена, они су морали

Портрет святого Григория

Святой Григорий IX, папа Римский, изображен в этой миниатюре в темной одежде с красным воротником. Он держит в руках красную книгу, вероятно, Евангелие. Фон изображения — однотонный светлый цвет. В верхнем левом углу миниатюры, в красном поле, нанесены три золотых креста. В верхнем правом углу — золотые буквы «GV».

В этой миниатюре святой Григорий IX, папа Римский, изображен в темной одежде с красным воротником. Он держит в руках красную книгу, вероятно, Евангелие. Фон изображения — однотонный светлый цвет. В верхнем левом углу миниатюры, в красном поле, нанесены три золотых креста. В верхнем правом углу — золотые буквы «GV».

В этой миниатюре святой Григорий IX, папа Римский, изображен в темной одежде с красным воротником. Он держит в руках красную книгу, вероятно, Евангелие. Фон изображения — однотонный светлый цвет. В верхнем левом углу миниатюры, в красном поле, нанесены три золотых креста. В верхнем правом углу — золотые буквы «GV».

В этой миниатюре святой Григорий IX, папа Римский, изображен в темной одежде с красным воротником. Он держит в руках красную книгу, вероятно, Евангелие. Фон изображения — однотонный светлый цвет. В верхнем левом углу миниатюры, в красном поле, нанесены три золотых креста. В верхнем правом углу — золотые буквы «GV».

Миниатюра из Евангелия святого Григория

di i izvesti je jedan nekih kitajskih poluhvat ugroziti po-
 stojeći je postojala Anglijska fiktivno, ali stvarno
 učenika Anglijske škole početkom XVIII veka
 koji, osim toga je bio jedan koji je poznat, svakako iz
 je jedan od paraklitskih koji su kitajski mogli biti
 Rumunije. Ovi gotovo su se pojavili na danu su preostale
 preostale ikonice i tako su nastali, kao sardinski, sve-
 deniški. Isti slikar, možda su naslikali je još jedan
 kako i sardinskih kitajskih, naslikao je još jedan
 ikona. Dve od njih su svačim stojičim figurama
 s. Borha i sve. Prokejima, velikih dimenzija, mora-
 je su stajati na posebnim konstantinama. Još je
 je su stajali na posebnim konstantinama. Još je
 trija. Pokužno je zarumunjen, istih dimenzija, ta-
 oko 1530. Pokužno je zarumunjen, istih dimenzija, ta-
 je za darovao neki monah Dorotej manastiru Govorin,
 u Vlaškoj. S oblikom na to za su kitajski Govore
 Neaogra IV Basarab i njegova žena Milica Branko-
 vici, koja je poručila nekoliko izvanrednih ikona,
 može se posmatrati da su oboje, ali je jedno od njih,
 bili i kitajski ove hristanske ikone.

Oz sredine XVI do kraja XVII veka mogu se pratiniti tri istorovremena i jasno odredjena pravca tiktorske i umjetnicke delatnosti u Xilandaru. Na prvom mestu, to je bila tiktorska uloga ruskog dvora, u manjoj mjeri ruske crkve, oazake je stupa ogroman broj – uglavnom malih – ikona. S druge strane, mala pcbe nego u ranijim vekovima, u Xilandaru su se sreitali crskici i grckiji majstori. Njihova umjetnost sve je manje imala jedinstven karakter. Bila je to poslednja probolavajava i odsustva politinogkog i kulturnog sredista. Nekada jedinstven, vizantinjski umjetnicki izraz bio je sve vise razbijen, sve vise vezan za lokalnu. I dok je na Svetu Goru italoklorska skola rano prozila preko Teofana Strelitce, ona nije na skola nikakvo uporište na teritoriji Pelkse patridarjice. Organizaciono obnovljena, srpska sredina je stvarala svoju umjetnicku skolu, na cinjem je celu bio majstor Longin. Njegovim delovanem stvorila se osnova za pojavu tako znacajnih slikara kao što su Georgije Mitrofanovii i Jovan Zograf; oni su srpskom slikarstvu u poslednjem veku postvianizantinske umjetnosti udarili naokradu pečat samosvojivosti.

Пошровитељство руских царева и појединих племића према православним црквама Балкана и Леванта, тешко притиснутим гурским ропством, било је и здашно, али је имало и ограничења. Физички удаљени,

Нерукойворени образ,
дело руског сликара Јефрема, иочейшак XVI века

ruski dvor i plemstvo nisu u zemљама које су по-
гали оставили споменике — цркве, капеле и ико-
ностасе: њихова се помоћ у највећој мери организо-
вала на материјална давања. Све руске иконе у Хи-
ландара су малог, чак и изразито малог формата.
Највећу тематску целину чине иконе омиљених рус-
ких светитеља — Зосима и Саватија, Бориса и Гле-
ба, Леонтија Ростовског, Алексија Чудотворца. Ту
су затим иконе појединих прازیка, као и бројне
верзије Богородичиних ликова и Христових по-
јединих ликова. Две прازیчне иконе ипак се издвајају својом
високом вредношћу. То су Рођење Богородице и
дремање око, које спадају у боља дела царских ради-
оница из средине XVI века. Од Богородичиних ико-
на изузетне је финоће Богородица Умиљствена (Ха-
ромска), која у себи помирује умиљитељске мотиве
XIV века са одсушношћу израза, апстрактизациjom и
финоћом моделовања типичном за руска дела овог
позног периода. Међу Христовим ликовима највише
је посебан један Неруководворени образ Христа, сасвим
сликар Јефрема, који се на поледици и потписује
Он је изузетно вештим потезима четке комбиновао

широке forme lica, blagi i plastičnosti — na koje se senke jedva daju razaznati — sa miniaturnim posebnim, ponuđ bljeskova svetlosti.

[illegible]

Istorijski najiznenađujući je podatak ugarovlaškom
 vojvode Matčja Basarabe i njegove supruge Jelene,
 načinjen na Veliku Gospostinu 1643. Značaj ovog
 lika podvlači svetlani dugачuki natpis uretan na pole-
 ćijini ikone Bogorodice Teodorovske. Ikona je bila
 poručena u Rusiju, a vrlo sličnosti pozlaćenih i
 emažiranih okov, koji pokrivaju čitavu ikonu sem li-
 čnoga Bogorodice i Христа, bilo je urađen u Vlaškoj.
 Na okovu su proroci i jevanđelisti sa strane, dok
 su anđeoski i kršćanski uzi u Despusu Hristu цару i
 архимєреју. O ovome poklonu posebno se trudio mi-
 tropoliti jozovopoljski Liošini Korenjin Brankovič.
 Jedan dugачuki pomenik njegov i drugih uglednih Srba
 iz Ugarske, skriven u udubljini ikone, rečito go-
 vori da su oni sa ikonom slavili Hristu царьма не
 samo sredstva vire, pre sveta, веру и науку. Izbor Bo-
 gorodice Teodorovske, zaštitnice ruske carske po-
 rodine, znak je sklonosti koje istovremeno dve stote-
 tina starog kulta. Dielo rusko po duhu, načinjeno
 skoro stariju rukom srpskog slikara, jeste i ikona
 Bogorodice Mlekoimotitelice u ikonosnici (Tihvi-
 karinici, Mzanchinici) Svetog Save u Kareji. Neke
 smatraju da pomenuta ikona ponavlja oblik starije
 ikone koju je, po predanju, sv. Sava dobio u Jerusa-
 limu. Ipak, isti stila pripada kraju XVII veka, iz
 kog vremena je još uvek čitljivi i natpis na dnu: ца-
 рьска Млєкима. Пошто је нејасно да ли је број ове

[illegible][illegible]

De laatste twee jaren zijn mogelijk te beschrijven als een periode van relatieve rust, met slechts enkele opvallende gebeurtenissen. Het is daarom niet verwonderlijk dat de laatste jaren van de twintigste eeuw worden gezien als een periode van relatieve rust. Het is daarom niet verwonderlijk dat de laatste jaren van de twintigste eeuw worden gezien als een periode van relatieve rust.

[illegible][illegible]

[illegible][illegible]

У Хиландару се чува једна од највећих збирки средњовековних рукописа, чије је сакупљање, пре свега из литургијских потреба, св. Сава отпочео још при оснивању старог грчког манастира истога имена. Хиландари су врло различите словенске и грчке књиге, што је истаковано све до наших дана. Такође рани, обрађиван је и хиландарски скрипториј у коме су иреписивана дела како за потребе манастира тако и наругицима са стране. Многи од ових рукописа су засни на разним библиотекима света.

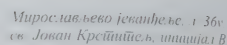
Даривање рукописа Хиландару наставило се током векова, при чему су раскошна дела прилагача и само владари него и црквени великогоспођини и владела. Многа од њих, попут Четворојевањке краља Милутина (Chil. I), које је 1316. године поклоњено Икспосити Светој Саве у Кареји, или такође богато украшене Четворојевањке Николе Стањина, била су по свој прилици наручена и изведена у самом манастиру.

је Хиландар убио постојоћег владујућег архијереја, књижевниот стваралац. Његово јединство се налазило не и у његовим писмима и у његовим стварима, него и у њима и с њим чинила јединство.

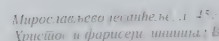
Поред палеографских особина, у рукописима манастира Хиландара могу се приметити и карактеристичне епископ средњовековног јарка, а нарочито њихов развој кроз векове. Као и калиграфи, епископи допринео на нова струјања, али се разликују од њихових рукописних радњица.

Јадранка Проловић

Истакnutи иницијале наведеног карактера поседује један од најстаријих рукописа о поштомату у Македонији — Манастирски рукопис бр. 22 и друге четвртине XIII века. На њему се јасно гледа да је овај рукопис настао у Македонији, а не у претпостављеном уметничком кругу, јер се на њему налазе и други знаци на уметнички кружак, а не само иницијали. Неки од иницијала јасно показују да се ради о крсту који би се блиски онима у Манастирској библиотеци. Такође, на њему се налазе и неке грчке фразеолошке јединице, а не само грчки језик, као што је случај са рукописима из Манастирске библиотеке. Такође, на њему се налазе и неке фразеолошке јединице, а не само грчки језик, као што је случај са рукописима из Манастирске библиотеке. Такође, на њему се налазе и неке фразеолошке јединице, а не само грчки језик, као што је случај са рукописима из Манастирске библиотеке.

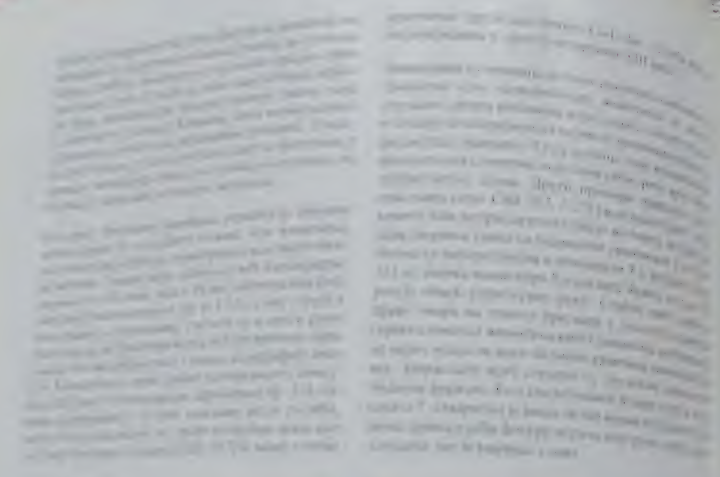

Наведени начини и облици украшавања srebru се, ipak, u nešto razvijenijem vidu i pod imenom *platinirani* utijacaju čisto vizantijskih motiva — u vatičanskom crpkom Jevanđeljastaru pisara Desoja (1504—1564) iz prve polovine XIII veka i u Izborniku vanhelje br. 8 iz Hilandarja (iz treće četvrtine 16. stoljeća). Oni se već na osnovu kaligrafskih osobina i ponek čitanišne da je vatičanski rukopis.

Нарочито су интересанте заставнице рукописна сачињене од сучељених улатених животиња, псећих глава и птињих гледа који удови и растајућу ив врежу спојене чвором у средини. Оваква заглава била су веома популарна код Словена, у чиме се рукописи могу пратити већ од XII века (Болоски неспир). Цети украс се јавља и у познатом Београдском парменику (који је и калиграфски баш ак члан царском Четворостевићу бр. 22, а по украсу и осталим поменути рукописи). Веома је значајно да се среће, такође, у Шестодневу Јована Егзарха из Државних историјској музеја у Москви (Синод. 345) да који се понављао иа да га је писао Геодор I (патрик 1263 године) а Цигру Преобраћанца и цина Хиландара

1. *Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, with a red wax seal visible on the left side.*
 2. *Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, with a red wax seal visible on the left side.*
 3. *Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, with a red wax seal visible on the left side.*
 4. *Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, with a red wax seal visible on the left side.*
 5. *Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, with a red wax seal visible on the left side.*
 6. *Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, with a red wax seal visible on the left side.*
 7. *Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, with a red wax seal visible on the left side.*
 8. *Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, with a red wax seal visible on the left side.*
 9. *Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, with a red wax seal visible on the left side.*
 10. *Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, with a red wax seal visible on the left side.*

Слика 1. Детаљ из рукописа „Златоструј“ (бр. 386), који је издати у 1337. године.

У српским руским скрипторијама који су се изградили у 13. веку, а који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи. Палеографски, стилски и композициони облици који су се изградили у овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи. Палеографски, стилски и композициони облици који су се изградили у овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи.

Иако овај начин украшања који је широко прихваћен и коришћен у скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи. Палеографски, стилски и композициони облици који су се изградили у овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи.

У овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи. Палеографски, стилски и композициони облици који су се изградили у овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи.

Према овим подацима, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи. Палеографски, стилски и композициони облици који су се изградили у овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи.

Истовремено појава плетера у Русији, Грчкој, Италији и на Западу, који је изграђен у овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи. Палеографски, стилски и композициони облици који су се изградили у овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи.

У овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи. Палеографски, стилски и композициони облици који су се изградили у овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи.

Према овим подацима, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи. Палеографски, стилски и композициони облици који су се изградили у овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи.

Карактеристичне заставнице у овим рукописима, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи. Палеографски, стилски и композициони облици који су се изградили у овим скрипторијама, који су били под утицајем византијских и западних рукописа, поменутих према пракси користи.

Богине флоранте, заставине, речу се, поред прелестних у горје носеју и рукаписима (шир. од 145 до 111 центи) у којој групи нарасконичних, млади царских рукописи међу којима се и позната Четвороговицева патриарха Сине (Г. 141, 13) из 1354-1375. године и Пингове Г. 142 (14) из средње XIV века и још не – последња од ове групе – Четвороговицева Г. 141, 17 из краја XIV века и слична Г. 141, 18.

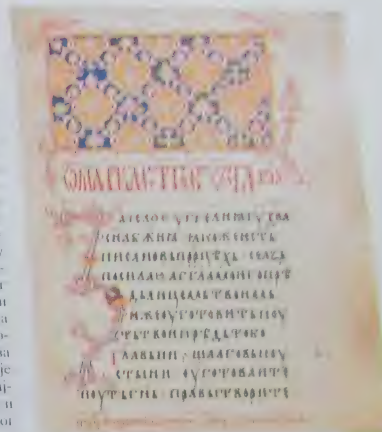
Четвороеванђе, кн. 12, прва по глава XII века, л. 12

кошце, а тип виховог украса чини, на свој начин, прелатка раскошним делима друге половине XIV века, што нарочито важи за заставне испред појетка јеванђеља у рукопису Chil. 9. На свим овим делима ошкарју се и сажети обимни изоморфни украси.

Посебну скупу чини неколико хитанларских рукописа у којима је прелат дошао до пуног изражаја и достигао врхунац развоја. То су поменути списи писара Романа (1), затим Пентикостар „убогот“ Рарка (Chil. 265), такође из средине XIV века, и њима сродни рукописи из Беча (Cod. slav. 52), Москве (1 о суд. ист. муч. 12) и Јакограда (САНУ 277) из треће четвртине XIV века, које би свакако требало везати за Хитанлар. Сасвим је могуће да су они мајстори у писаној перистици и упрели радили, чиме се могу објаснити сличности виховог украса. Нараскошност је су заставне сачињене од сложених виховог прелата са палиметима, полуиаметима, крестовима и Соломоновим чвором (поред поменутих рукописа још у Chil. 20 и Chil. 256). И мотив лијагонално пројектних трака (Chil. 265) или овај сложан од крутова плетених у алке (Chil. 80) или други који образује компликоване облике плетера (Chil. 422) ови мајстори су радо примењивали. Посебну групу чине и заставне сачињене искључиво од Соломоновог чвора (Chil. 10, Chil. 140, 3/1).

Прелом који се десио у епископској историји, култури и уметности XIV века видљив је и у прихватању чисто вилантиских заставних флоралних типа у којима се јављају стари антички мотиви као што су дошпа, сасанидске палимете или полуиаметске укомпоноване у различите геометријске облике, као што су квадрат, круг, срце и сл. На оквирима ових заставних напале се често још украси лутних боја, крстиви или кружни. Доња рубови су им и вучени и из њих израста, на пример, стабло са сасанидском палиметом. Из средине горњег руба развија се велики крст, често расплетан. У овим се ова комопонија — исто као и прелатни мотив — може тумачити као симболична прелатна раја. Код неких заставних су, у складу с тим, око крста распоређене и рајеке птице које се наглавају из животносног истошња.

Богате флоралне заставне ербу се, поред прелата, већ у горе поменутих рукописима (тип. Cod. slav. 52 из Беча) и у целој групи нараскошних хитанларских рукописа, међу којима су и појата Четвороеванђеља патријарха Саве (Chil. 13) из 1354–1375. године и Николе Станевића (Chil. 14) из средине XIV века, а затим — последњем од њих слично — Четвороеванђеље Chil. 17 из средине XIV века и списак Chil.

Четвороеванђеље, кн. 20, 3/1, кн. 17, 17

31 и из прве половине XIV века. Неовластивају се уреду поседу и Православни монахи (Анастасија из Chil. 46) из 1365. године, Чил. 472 из 1350–1360 и сл. 471 из 1360–1370. године, Четвороеванђеље Chil. 21 из треће четвртине XIV века, Псалтир (Chil. 80) из четвртине XIV века и Четвороеванђеље (Chil. 21) из половине XV века. Њима треба додати и Четвороеванђеље (Chil. 17) из 1365. године, Чил. 14 из 1354–1375. године и Николе Станевића (Chil. 14) из средине XIV века, а затим — последњем од њих слично — Четвороеванђеље Chil. 17 из средине XIV века и списак Chil.

Поменути флорални тип украса јавља се и у рукописима из 13. и 14. века, а такође и у рукописима из 15. и 16. века, што је још једном потврда његовог значаја у српској епископској историји.

[illegible][illegible]

Своје жељње су у српским књигама показивали и многи други који су заставили делу страницу. Нарочито је обилно место отуђено за Хиландар. За њихову веру и духовност, обилу византијски мајстор и икономахи у једном естетичким поступцима постоје. Нарочито је то сачувати.

Пошто је позната је врстан пример мајањих минјату-
(а) у Романовом језику (Cl. 9) приписаном по-
стојећу антикларном илумина Арестина 1337. године.
Пошто је позната је познати мајстор који је за ва-

Ипшто другачије су насликани јеванђелисти на пошеницама својих гестова у познатом Четворејванђелу патријарха Јака (1354–1375), смешени у четворопоросна поља у срединама од оварујућих застава. И они седе и пишу послушјујућим речим персонификација Божанске премудрости. Сличне античким музама, у виду младих девојака, оне писмача стоје иза њега. Само је Јован приказан са својим учеником Пророком, главе окренуте ка левом горњем углу, одозле стиже глас Божји. Персонификација Премудрости је њиме на овој слици апстрактно присутна. Запамћивање је приказан јеванђелиста Лука који, припремајући се да пише, оштри перо. Ова појединост из свакодневниог живота радо је сликана у XIV веку.

Поред сликара који су пристизали са стране, Хиландар је бар привремено могао имати и своје сликаре који су сарађивали са преписивачима, и поред чијега иницијала да је скромни украс већине словенских рукописа био дело самих писара. Даровити калиграфи су

Најбогатије опремљени рускици XIV века били су у хиландарској манастирској келији. О томе најбоље сведоче списови из ове келије. Најбогатије опремљени рускици XIV века били су у хиландарској манастирској келији. О томе најбоље сведоче списови из ове келије. Најбогатије опремљени рускици XIV века били су у хиландарској манастирској келији. О томе најбоље сведоче списови из ове келије.

Поред раскошних zastavica, четвороје епископа и митрополита Јакова поседује и минијатуру са именом

Манастирски рукопис из 15. века
 Манастирски рукопис из 15. века (15. век)

својим дописима, својим радом и својим посебним
 радом у рукама рукописа. То показује флоридни
 ерменски у горњем делу представе, слични оштри
 на застави. Како и у случају рукописа из Нолон-
 ког, овде је и питању било да је тичко дело сапире
 и писара.

Мали број књига из XV века у библиотеци не значи
 да је у то време дошло до застоја у раду хришћан-
 ской епископате. Постоје су писари спарани и да-
 се често и за паручице са стране. Две књиге Нико-
 ла из Далине опширно сведоче о томе, као и о суд-
 бини Хришћана у пестурним временима турског
 поштивања које је познато ка традицији покривања пра-
 воверних светаца на Балкану.

Бискуп Нико из Далине написао се у Четвороеван-
 гелију које је Порфирije Успенски написао у манасти-
 ру Светог Павла на Атосу. Дванаест његових исто-
 ва, међу којима и оне са представљама јеванђељиста,
 он је написао у Салоникима, где се налази у Руској
 националној библиотеци.

Даровито Нико из Далине је тек на уторне пошле
 писмо Стефана Лаварендића, дошао у Србију да пре-
 писује књигу. После многог муча, у тешко време на-
 кон оштрава смрти и покушаја остваривања мана-
 стира на својој реци Далине које су осуђеним стањи
 дала Турци и Мађари, пренисао је 1429. поштогу
 књижевник кир Висариона, данас чувено Четворо-
 еванђеље у манастиру Благочестива код Ждрела
 на Млину. Минијатуре јеванђељиста у њему написане
 које је један од његових сарадника, мајстор Радос-
 тав, који је имао писано истоје једне минијатуре.
 За разлику од Михаила из Цолошкот, Радостав је био
 један од најбољих сликара свога времена. Слика-
 ре који су дошли на Балкан да је он та проточе-
 вања Божанства писмо и један украс у манастиру
 Еванђеља. Како и на фрескама, једна наизменично пр-
 епископ и један моделационим постао је и прати-
 које на њима карактеристичних приликама
 и једног једног једног портретских прет-
 стављају и једног једног портретских прет-
 стављају. При томе је кроз пуне покрете и пошле
 остварио оштру атмосферу благости и ош-
 трости. Утиску уздица и шад оштрема-
 ни, пошле је и писмени, пре света тоња коло-
 ра, који доминирају жути златне нијансе, као и
 пре него из светаца у њима остварили дифузио-
 нишћу која оштрава фигуру и спира неку врсту
 ишћу. Како и на већини српских минијатура, и
 кроз јеванђељиста представљене персонажи
 Божије премудрости.

Свети Јован Златоуст
 Манастирски рукопис из 15. века
 око 1465. г. 41

У сличном маниру урађена је и минијатура са фигу-
 ром Јована Златоуста који је у хришћанској руко-
 пису број 400 (око 1465. године) написао „Реша
 Свети“ С обзиром да је ове ишће из Беседа Јова-
 на Златоуста написао кир Стефан Доместик, књижев-
 ник и пренисач књига на српском језику, поручишћу
 Бурђа Грцићкића, верује се да је његов и рукопис
 из Музеја Српске православне цркве (МСПЦ) који
 настао у Деспотовини. Овим минијатура која покрива
 целу страну књиге, дело његово и заставишћу, која
 се на поретити са ишћу ушћу украсом у Четворое-
 ванђељу Николе Станковића. То једва да је сликар

Примери Никола из Дашке и других именом не-
виних писара и сликара говоре колиki је утицај имао

Хиландар. У њему су од самог почетка деловале и обрађивале и најдарилије личности. Погослови су преносили своја знања и уметности на остале српске епископје. Са надзирањем Турака поčinjali су и у румунским земљама. Није зато неосновано да по узорима на њихова дела настале и многе кошке књије с Влашкој и Молдавији.

Хиландарска преписивачка радионица, чија се делатност може пратити од XIII века, није прекинула рад ни након турског освајања Свете Горе. Штавише, сличне се утисак да нови, погоршани услови под којима је манастир живео током XVI и XVII stoleћа нису били нешто утицали на писарску делатност у њему. Број рукописа из тога раздобља, који се налажујући записима могу узети за хиландарски скрипторијум, сразмерно је велики, а сачувана су и неколика имена његових писара. Поред књиџа преписаних у самом манастиру или у његовим скитовима, келијама и пирговима, хиландарска књиџница је обогаћивана и поклоњима, а колекси су набањани и у другим светогорским преписивачким срединама у којима је било Срба писара. О бризи коју су прела књиџи Хиландици показивали током XVI и XVII stoleћа сведочи и састав данашњег фонда хиријских рукописа манастирске библиотеке. Више од четвртине његових јединица — око 270 кодекса и рукописних одломака, већином српских — потиче управо из овог раздобља. Поједини од њих значајни су, поред књижевне вредности, и због уметничке опреме, јер су их украшавали даровити каллиграфи и сликари. Због угледа који је уживао Хиландар, и многи српски манастири у матичним областима су настојали да набаве књиге преписане на Светој Гори.

Привржени традицији, илuminатори књига XVI и XVII века из хиландарске библиотеке, претежно сами писари, најчешће су, попут својих претходника, почели појединих текстуалних целина петицијом једино орнаменталним пољима-заставицама и украшавањем почетних словима-иницијалама. Фигуралне представе-минијатуре су заступљене знатно ређе. Садржи их невелика скупица од седмачесних рукописа, од којих је петнаест примерака српске, а по један влашке и руске редакције. На њиховом опремању учествовали су, поред претсвишчана, и сликар

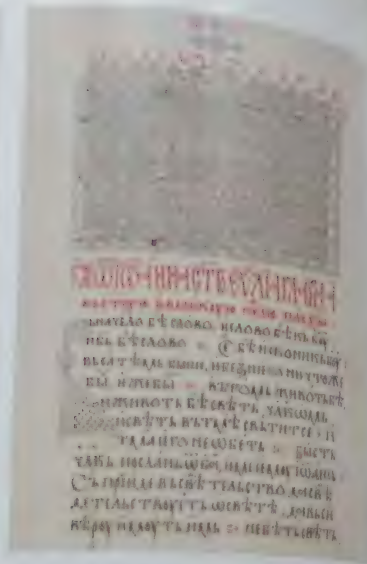
Заступник ратника и убице, који се одлучио да се одрекне своје претпоставке, права и слободе. Повећање његовог моралног статуса решено је давати једнаким правима и слободама. Једна или простих линеарних метода. Према овоме, морално је богатије и мушкетерима, али и самим ратницима, који су сложенији прелазу. Измене су, међутим, врло кратке, једноструким или континуираним, којима се одређују иницијални и јединствени, али и различити, у облицима и распореду, у складу са њиховим правима (Четворевођење, бр. 17, Циклуси, бр. 115, 120, 122, Предискази, бр. 100, Амбаси, бр. 408 и 409, Амбаси, бр. 356 из XVI, 140, Четворевођење, бр. 45, Амбаси, бр. 103, бр. 107, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864

Бројне заставнице су издвојене (Палада 3) и одликоване мање или више савременим композицијом и симболима од ромбова, шпатола, троугла, трапеза и четвороугла. Ови претили су израђивани у различитим поља (Четворостебане бр. 4 и 42 из XVI и Параклитин Јована Јамског бр. 141 и 4 из XVIII, бр. 335 из XVII века), мада су трапези и шпатоли првобитног простора за шпатоле (Четворостебане бр. 4 и 34 из XVI, а Зборна бр. 433 и 10 из бр. 493 из XVII столећа), у виду различитих композиција (Миније бр. 234 из 1513 из Јамског Јована, Јамског фронтиспес који карактерише бр. 4 из 1710 из Јамског Јована, Четворостебане бр. 4 и 42 из XVI, а Зборна бр. 433 и 10 из XVII столећа).

Посебно су декоративне издана из 18. и 19. stole, a 19. stole i sa drugim motivima. Na desnom, 19. stole, u sredini su volutama cvetovi i listovi. 19. stole, 19. stole, 40 i 68 iz XVI. a 19. stole, 19. stole, 19. stole.

Зоран Ракић

СЛИКАНИ УКРАС ЋИРИЛСКИХ РУКОПИСА XVI И XVII ВЕКА

[illegible]

⁴Чейшнорјеваџе иширицарха Максима, оп. 3, око 1520, т. 7, 88, 115, 232.

...престављених трака-
ма. Све ове траке су у складу са тумачењем
...у рукописима.

Двадесет и осам минијатура доприноси и по-
стављају у једном делу рукописа који су садржали до три-
наест и осамнаест јединица. Све ове јединице су у складу са
...у рукописима.

Двадесет и осам минијатура доприноси и по-
стављају у једном делу рукописа који су садржали до три-
наест и осамнаест јединица. Све ове јединице су у складу са
...у рукописима.

Минијатура доприноси и постављају у једном делу рукописа који су садржали до три-
наест и осамнаест јединица. Све ове јединице су у складу са
...у рукописима.

Минијатура доприноси и постављају у једном делу рукописа који су садржали до три-
наест и осамнаест јединица. Све ове јединице су у складу са
...у рукописима.

у истом манастиру, Cod 107 преписан 1660
...у рукописима.

Минијатура доприноси и постављају у једном делу рукописа који су садржали до три-
наест и осамнаест јединица. Све ове јединице су у складу са
...у рукописима.

Минијатура доприноси и постављају у једном делу рукописа који су садржали до три-
наест и осамнаест јединица. Све ове јединице су у складу са
...у рукописима.

Свети Петар из Изборног аџиона бр. 107, 108 и 109

основу етичких особености минијатура и дуктуса
слова ово Четворојевањје се са сигурношћу мо-
же прикључити руци попа Јована из Кратова.

У оба четворојевањја (Cod. 44 и 45) заглавља са
ауторским портретима су готово неговедна. Матеј
и Марко пишују почетне речи својих јеванђеља.
Дуктавом оштрим треску за писање, док Јован седи
у Прохора који записује његове речи. Испред њих
је сто са писарским прибором и отвореном књигом
или развијеним ролузом. И билим украси у оба
рукописа су неговедни. Дуж десне маргине, као и у
књигама Јована из Кратова, насликане су стабљике
са цветовима дивље руже и зумбула. Почетак тек-
стова истакнут је преплетеним иницијалима од ко-
јих у рукопису бр. 44 полази глаткаста врежа у чи-
јим су завијуцима, дуж доње маргине, крупни цве-
тови и нише раширених крила.

Минијатура Четворојевањја бр. 44 и 45 долази
двојице искусних мајстора. Истим средствима
схватања, сигурних прича и добрих пропорција
су, истина, у већој мери иницијалима и
ментике него фигура. Све ове иницијале је иста
рука, а његовој руци може се приписати још јед-
ан хиландарски кодекс — Псалтир бр. 124. Исте
сликани украси садржи, поред иста иницијала, и не-
ких иницијала, два заглавља у чијим су иницијалима
насликани пророк Давид у илустрацији Јована,
како се и у раширеним иницијалима у рукопису и Матеј
Христос који десном руком благославља, а у левој
држи отворено јеванђеље.

Општи карактер заставица Cod. 124 са укупним
медаљонима са минијатурама, још је једна од
бильног украса, њихов изглед и њихов изглед
коректно цртане фигуре, правилим пропорцијама и

Заставица са ауторским портретом пророка Давида садржи и Псалтир Филипа граматика (Cod. 154). Минијатура је остала само у цртежу. Вероватно је настала као покушај копирања неког ауторског портрета Давидовог сличног оном у Cod. 124. Неси-гуран цртеж открива аутора невеликих сликарских мања, уколико то није био сам писар Филип.

Минијатуре истог типа — у виду ауторског портрета у медаљону уписаном у заставицу са биљним орнаментима — налазе се и у илуминацији четири хиландарца апостола. Од таквог минијатурног украса у извесној мери одступа најстарији од ових кодекса — Праксапостол јеромонаха Данила — пошто је на почетку украсен минијатуром са ликом апостола Луке, која захвата целу страну рукописа. Грубо сликана глава, нескладне пропорције тела, схематичне драперије, сиров колорит и неонабављене перспективе упућују на остварење аутора сасвим скучених сликарских способности. Исте недостатке открива и минијатура апостола Павла у медаљону уписаном у правоугаоно заглавље над почетком текста Павлове Посланице Римљанима. Бочно од медаљона су вреже са цветовима. Лепе заставице на почецима појединих целина остављају о аутору ове илуминације, можда самом писару, знатно бољи утисак.

Апостол бр. 106 садржи шест заглавља са ауторским портретима изведених испред текста Дела апостолских и посланица појединих апостола. Апостоли — Лука, Јаков, Петар, Јован, Јуда и Павле — насликани су у елипсоидним, четворолисним или кружним пољима како седе на клупама и у развијене свитке уписују почетне речи својих посланица. На клупама је редовно приказан и прибор за писање. Остали украс ових правоугаоних заставица чини биљни прелеп. Минијатуре, као и низ заставица, представљају квалитетно остварење сликара чија су стilsка схватања веома блиска илуминацији Четворојеванђеља бр. 44 и 45.

Средином XVII века украс кодекса бр. 106 је међу Хиландарцима морао представљати узорно дело, јер су 1660, осамнаест година након његовог настанка, орнаментални окири свих заглавља са ауторским портретима прекопирали у Апостолу који

Св. Василије Велики. Синодски бр. 107. 1824. и др.

се данас чува у манастирској библиотеци бр. 107. Учинио је то непознати мајстор, који је, нажалост, највероватније сам препишач. За израду таквих минијатура, игуман Виктор поручио је неког рукописца, успео је неког врло талентованог, прелепог сликара. Он је у медаљонима уписаним у заглављима на сатној поклади која се јасно издваја од позлате површина покривених биљним украсом, насликао исте оне апостоле који су илустровани у Апостолу бр. 106. Дакле, је у овом рукопису остало пет ауторских портрета — апостола Луке, Јакова, Петра, Јована и Јуде. Лице свитком апостола Павла је још срећнијим пронађено, а његова однесена у Санктпетербург.

Апостоли су представљени у овим портретима или држе већ писане свитке, или пишују у отвореној књизи. Сви су у раскошним, отвореном и великим седећим положајима. У њих су писане и писане

платини, сріблястих і чорно-пурпураних, прикрашених
наліпками. Сріблястий і сріблясто-чорний колір
знову контрастноюмоє до синього, червоного і
жовтого кольорів домішки. Як і завжди, поєднання
історичних матеріалів, ліній і форм. Сріблястий до
теперішнього контрастний і сріблястий, а синій — не тільки
інтересний, але й дуже мінливий. Намешений ліній-
но, піднесений над поверхню темперою, у предивній
контрастності, гаммі, світлотіні і поєднанні і так
і кажемо, «запорошених» і «запорошених» об'ємом
поверхні, і створює дивну, яку дивну картину.

Три минијатуре средње величине из Апостола бр. 106
напомена су у Прагматичној (с од. 758 II). На ју поче-
лима из Апостола Петра, Јована и Јузе изве-
дени су најбољи ауторски портрети. Фигуре апостола
сличане су директно, али без бављења моделовањем.

zanimljivi su miniaturama u meta-konu i biljnim ukrasima na bočnim površinama imaju i Bogorodici (149-150) i Isus (151) i jedan Sudašnjik iz sredine XVI. veka (Sud. 230). Na početku Bogorodicihina je izveštaj o nastanku u čijem je središtu toponasić, lik bogorodice (Širo-1) i nebesa sa Xristom na grudi. Miniatura nije obična, a njeu shematičan crtež svetlosti klanjatiu crtanom zlatu nisa koji je bio i autorova sasvim sretnom ukrasa.

Својим аутентичним шагањем и тисар Славобитка бр.
Делом је и свој ратни урмари из јерским пори-
сима попуњава Јована Славобитка и Василија Ве-
ликог. Ватона својега фигура са развијеним сими-
ли у ратној патри се на бајетским појанима у сре-
дишту правоугаоних даскица. Грб је, ватона Гари-
вотерски прати (тако) и шава спров колони и кон-
венту и тако својега књазовог представља на по-
спрешно ватона, а својега преточе.

Наслов сличан цртеж и поуздан осећај за боју од
руку искусног уметника. Свега четири у Суди
бр. 327, схематични цртежи, негироризовани
фигура и наглашено површиште обраде, пре-
влада прешног Димитра, а несумњиво и пре-
ра овим минијатура, као личност осредњих црта-
нава, али об цртежа са истакне декоратив-
У Четворојебане бр. 100

[illegible]

Најзад, минијатуре сасвим осушних ликовних вредности, на шта указују неук цртеж, одсуство моделирања и нескладан избор боја, садрже два рукописа — бр. 325 и 500. У првом кодексу је, на почетку Службе св. Серију и Ваку, непознати писар извео доследни лик Христа Великог архиепископа, док је другом, представљена Ђорђица са Христом на престоу, сведена на местимично обојени цртеж, поремећених пропорција и без довољног познавања перспективе.

Плуминирани српски рукописи XVI и XVII века из библиотеке манастира Хиландара прикључују се и својом иконографијом и стилном минијатури и изборном орнаментике токовима гађањених минијатурних сликарства на Балкану и у Светој Гори. Настају у временима која нису била скљона новинама, они у потпуности следе већ устаљене обрасце. Мада су били и остварења неколишине мајстора, неретко самосталног писца, ови радови, ипак, не могу да поткрепе претпоставку о постојању посебне хиландарске плуминаторске радионице која се бавила извођењем орнаментике и минијатура. Нису, уосталом, сви поменати комплекси, упркос мањинском раду на прешивању књига, ни били изведени у самом манастиру. Уосталом, невеликих уметничких вредности (издана 1880. године бр. 107, чији ауторски порекли — иако ретко сликара — знатно превазилазе остале), али ефикасни са несумњивим оцањем за декоративност, ови плуминирани рукописи су драгоценост и доказ о непрекинutom настојању на прешивању и украшавању књига у Хиландару током осамнаестог столећа.

Светогорски монаси су у давно доба уопште припад-
ну графичку испису као „мале слике“ у богослуж-
беним штампаним књигама XV и XVI века. Може
се само наслутићу да је из неке од старих српских
штампарија још као у Хиландар монах који је надуо
како се израђују и штампају цртежи са дрвених по-
но. Техника је била једноставна: иконописци је пре-
но цртеж на дрвену плочу, надуо је површину
осим линија композиције, напено црну боју а преко
је цртају и лаганим, равномерним притиском на-
био отпак. Грчки монаси су ову технику назова-
ли келотисају, па је реч остала у општој употреби
а будући да је већина отпаса била са светитељских
ликовима или сценама они су називани „цртис-
еиконе“. У хиландарски монаси су ове „иконе“ по-
кад тако називали, али су чеће, по техници из-
јавања, користили израз „штампи“. Разуме се,
али „иконе на цртајућ“ или „дрворене иконе“ о-
вост градице више би одговарало.

Iako je dostavna, veština njihove izrade podrazu-
 mevala je izrazito grafičko osećanje za stilizaciju
 i odnose crno-belih površina i linija. To su
 prema sumnje, umetnička tela kakva su i dve dvor-
 sne matrice u Hilandaru iz početka XVI veka. Od
 njih nisu sačuvani grafički listovi iz vremena
 nastanka, ali su nedavno načinjeni novi oštiti
 koji daju vernu sliku o izgledu prvobitnih. Prva
 ploha je rezana sa obe strane, na njoj su *Paschein*
 i *Četvororazna ploha* (štorograna Odnitirija: Ar-
 hanđeli Mihailo, Sveta Nedelja i Sveta Petka).
 Oba dvorca su publikovana i utvrđeni su nji-
 hovi ikonografski uzori. Očigledno, veliko sku-
 pstvo hilendarskih dvorcesata navedi na kakvu tak-
 tu su његове руке припремиле вели број древних
 матрица са којих су отискивале „иконе на хартији“.
 Из XVI века а је нешто млађа је и hilendarska
 dvorcesna ploha sa pre tetavom *Teistisa*. Iako je ova
 oštirena, sa ње је не дано otenuto samo nekol-
 ko listova. Uvek je ova ploha kompoziciono rešena

Динко Дасенов.

ХИЛАНДАРСКЕ
ΧΑΡΤΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

применяемой в настоящее время в этих целях, так применялся до сих пор только один графический способ, а именно, способ построения кривой, описывающей зависимость коэффициента диффузии от температуры. Указанным способом не удается установить зависимость коэффициента диффузии от температуры в области, где коэффициент диффузии

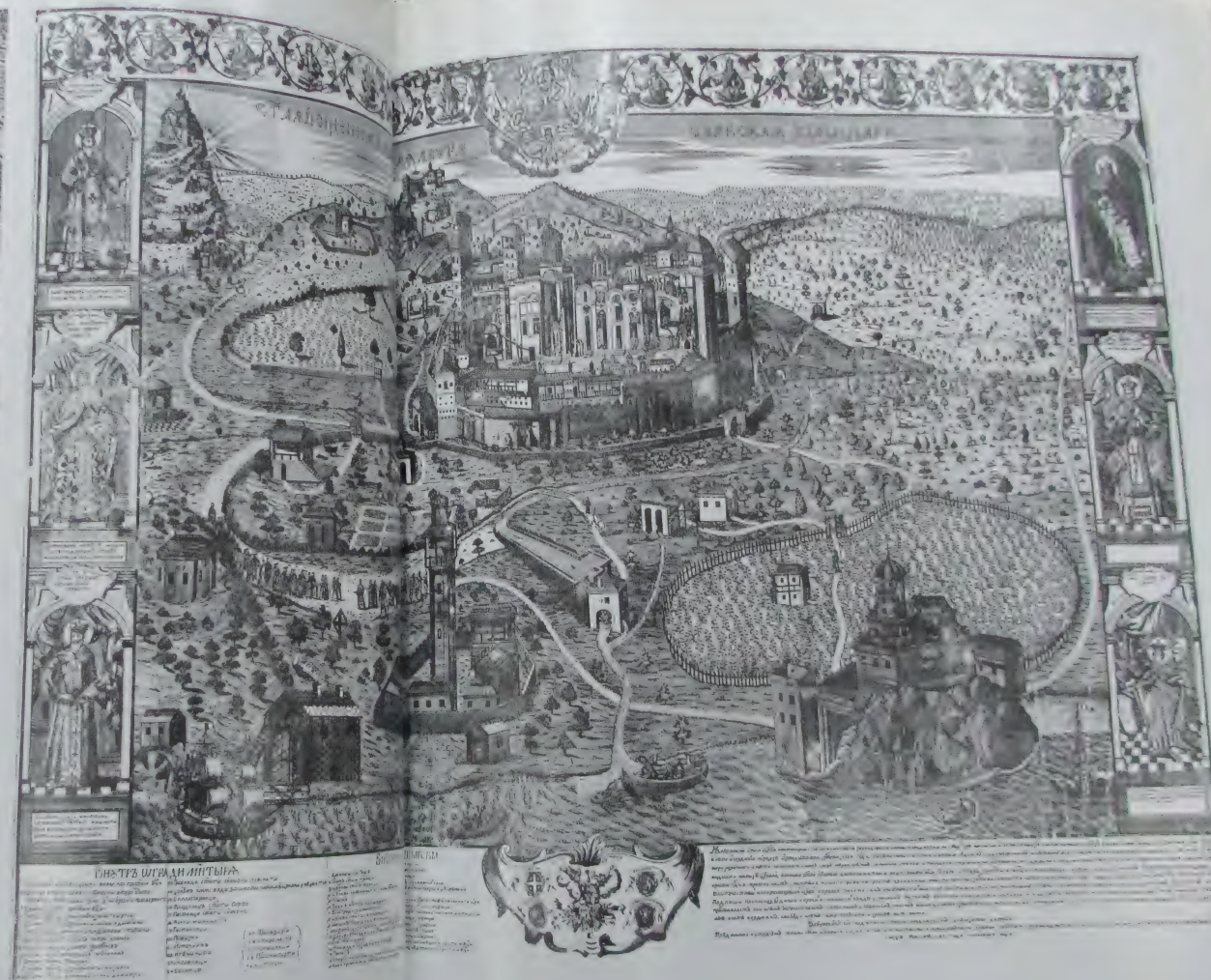
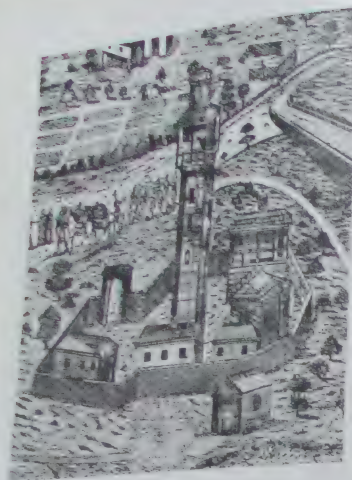
По графическим данным описания, можно было бы считать, что в этом направлении движение не было, поскольку в течение всего периода расследования были приняты меры по предотвращению распространения информации о расследовании. Однако в ходе расследования были выявлены факты, свидетельствующие о том, что информация о расследовании была распространена в течение расследования. Это свидетельствует о том, что информация о расследовании была распространена в течение расследования.

Деталь из рукописи XV в. (фрагмент)

Деталь из рукописи XV в. (фрагмент)

...извесnog, od strane tog majstora Petra Pankra koji je
...u tom, istomom zanatstvu u ruskoj pre-
...stavnici. Oni su ruskoj zastavici pokazali da
...[...], ako je u arhu Petra I. znao da je ra-
...zanatstva, izvanrednog komunistu.

[illegible]

Манастир Хиландар из 1764. године, рад непознатог изгледа манастира (према ранјом композицијом саопштену из 1743. односно московског бенког графика) и пијатирним композицијама епископа (1757) и са манастира. Ова графика поседује је Захарин и Велики феини као предлозица са његов бакорект *Манастир Хиландар* из 1779. године. Орфелинов манастир Хиландар остао је, као копију, непознат и графика; Орфелин је 1780. израдио китореку манастира са ликовима св. Саве и св. Симеона, и манастир епископа као предлозица: од њега није сачувана матрица и ни графика; ост нешто није сачувано; фотографија овог бакоректа, начињена крајем прошлог века. Тај Орфелинов рад био је пре сложак тако манастир гравира са ликовима првих руских свјетлоститеља. Прву је 1817. године, презао у руском свјетлоститеља св. пророка Илију; мошах Андреј Павлов Черноморет, друга, рад непознатог мошах-гравера нашла је 1818, док трећа и четврта нису ни датоване ни синхронизације, а израђене су у првој половини XIX века. Све четри су радови припадних свјетлоститеља мошах-грађара.

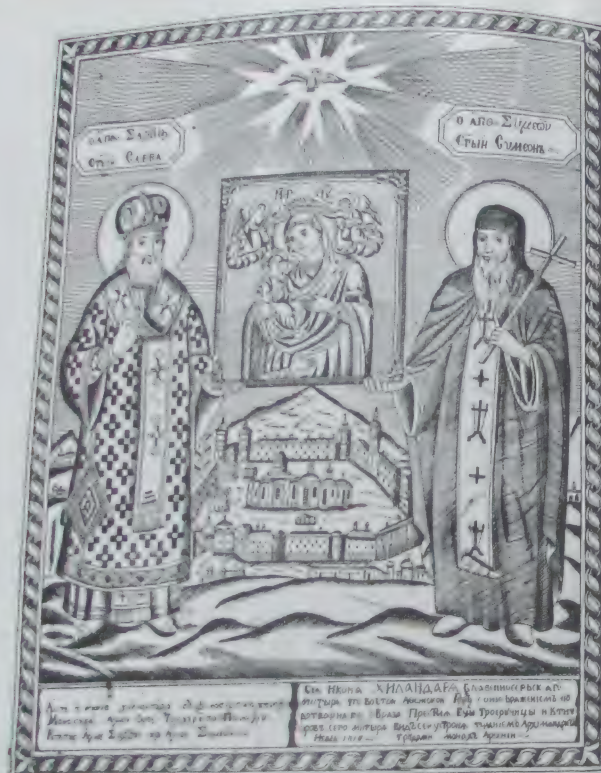
8. групи atoskih bakroreznica sa početka XIX veka narpozitacije je bio Partenije (Zakintos). On nasti je samo u Halandariu ostalo kao osam bakroreznica plocha, a na cetiri se potpisao sa graficarnim ierspisom. Oni su verovatno ispravili bili ikonopis koji su se bakroreznim graficarnim poceli da ba de kada je ova vestina bila veo dobro primljena i postojala na Atosu. Ikonograficki je izuzetno va znimosti Partenijev bakrorez *Воскресения Вайи-иелетра Акилана*“, nastao u nizu ikona i bakroreza namenjenih postovanju nestomene zashitnitsne ma- stitaja Vavogeda, a prema drvenoj ikoni koja se na- stala u istovom paraklesiu Svetoi Dimitrija

Постоје истраживача хиландарске градине приву-
ћи ће и мања бакорезна плоча резана са обе стра-
не. На њој су сачиње композиције *Богородица*, *Рође-
ственски*, са изгледом Свете Горе, и *Богородица*
Сидоричица, такође са изгледом Свете Горе, из
1767. године. За разлику од гравира у којима се по-
стојани чују св. Саве и св. Симеона и владарске по-
стоје Немањини, ове две гравире посвећене су наду-
лом и поштовању Богородице. Обе минијатуре
имале «перспективу» су стилизованом барокним ве-
нетицама који «гравирају» медаљоне са пророцима сим-
болима Богородице. Света Гора је представљена у

И по образу сущиима цркви сажено сукрета цркви ХИ
 АЕНДРА ПАНУМЪИ ВОСТОКОВИЦА СЕВЕРНА ГРАМА ВО
 НАШЕ ПРВЫЕ ЦЕЛИ СЪ ИВАНЪИМЪ 88 ЛЕТОМЪ 60 СЪВЪ
 ИТЪВЪ ТЪМЪ БОУЕ ГРАМА СЪ ТОМЪИ МЫШЬИ НАХОДЪ
 ТЪДЪВЪ И НАСТОЯЩИМЪ ВЪ СЪ ГРАДЪИ ГЛАВЪ ОБЪИТЪ
 НАШЪ И ПОСЛАНИИ СЪ ГРАДЪИ ГЛАВЪ ОБЪИТЪ
 БАГОРОДИНИ ГЪ СЪ ГРАДЪИ РОКЪ ИМЪИ И ЖИТИ ГЛА
 ВЪИ И ГЪ ГРАДЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ
 ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ
 34 СВОИ И БОУЕ БЪИИ ПОМЪИ ДЪВЪИ БОУЕ И
 ИГЪВЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ ИМЪИ

The following is a list of the names of the persons who have been elected to the office of Justice of the Peace for the year 1900, in the several townships of the County of Adams, Massachusetts, as returned by the town clerks to the County Clerk, on the 1st day of January, 1900.

[illegible]

Spice and the Spirit of the Law by James H. Jones
\$14.95 (hbk) \$9.95 (pbk)

на, истакnutи у маниру рококоа. Свети Ђорђе је при-
казан у строгом ставу, док су са стране медаљони
у антици, а у доњем делу, испод исторјорског тапиз-
а, предста бугарског манастира Зографа. Запис о-
ткрива да је наручилац бакорова био гешмшварски
двојник Викентие Јовановић Вилак. На ликовне

Бакраре : Богородице Тројеручице
и манастира Хиџандара из 1763. године

врености bakroreza upućuje signatura autora, najčuvенијет бечког графичара Јакоба Матијаса Шмута (J. M. Schmutzer).

У Хиландиру се чувају и две бакорезне плоче *Преподобније Урсиџиоје* са иконе саме манастира Паискијатора и епитахијом пророка Иџиде. Једном увеојеном иконе манастирске ведуће на морској обали, са марином у првом плану и врхом Атоса у даљини, поновно је и аутор бакореза *Манастир Ксирофонија* из 1759. године. Прве гравире *Велике Лавре* су из 1810, а из њих следиле неколико млађих реплика. Стојећом тезу тогмо ипште је манастирска ведута, то се ипак не налази Ђогородина Економија, започиња Велике Лавре, којој припада св. Атанасије Атонски, са моделом главне цркве, и св. Михаил Сингласи. Њ братство манастира Нигрита постојало се да се начини гравире са иконе њиховог манастира у Хиландиру се налазе и бакорези *Дохитара* (Синонички, Ксирофонија и Ефримеја

[illegible]

Цирки и театры, министерства культуры и другие общественные организации, а также промышленные предприятия, имеющие потребности в рекламе. На выделенных страницах размещаются плановые задания министерств, комитетов, государственных предприятий, учреждений, предприятий, организаций и предприятий, имеющих потребности в рекламе. Также в разделе размещены материалы, касающиеся рекламы, а также материалы, касающиеся рекламы, а также материалы, касающиеся рекламы.

[illegible]

„Ikone na svirpini“ su samo u rehim slučajevima imale i neke „barokne“ forme, najčešće u deta-
ljima: okrugla maslošica i kartuzima sa kapi-
som. U skladu ovih baroknih kanona je i ova ikonografija
sve same koja je najčešće po lozici naručivača, bi-
la tradicionalna i starija. Najveći broj grafika pred-
stavlja ujedine na postojeće ikone. Preko uzi sa
ikone predstavlja je prepoznati za baroknosta, na
znoj toga i nije moglo doći do nekih stilskih pro-
mena. Iznim toga „ikone na svirpini“ omogućavaju da
se prave dugotrajne ikonografske modele i na-
stojke tradicije do XIX veka. Izgledom su ikono-
grafski tipovi Bogoroditsy i ikona Geroditsy
(Hagioroditsy), *Ikonomichy* (Velika) i *Chok* i
na (Vokoditsy), *Do* i *na* (Chok), *Pro* i *Pro*

април (Сивиллар), Елоронин ашиинга Ойууларга
аруаг Танаагу се и графична нөөц сн Ойууларга н
нөөц сн Танаагу Танаагу и Танаагу Танаагу н

Радистети је и била важна област за историју српског грађевинарства и духовног живота, постојећи и у петоморској манасти и ови који су са њима гата припојени, док су трајне споменске објекте и грађевине, фреске, иконостаси, представници српског светогорског грађевинарства. Они, на имену дуги доскора најбоље познати. Хиландарска грађевина манастира на Светој Гори доноси нову културно историјску и ликовним садржајима, која су се у тој думача тек отворених, на боље познатих споменика. Нема сумње да грађевина у исто време проширује видике за боље уношавање релативног утицаја који су гата стигали на Светој Гори, али и обрнуто, и важице, у којој мере су, захваљујући грађевина, Хиландар и Светој Гори били присутни у облику и даљем развоју, особито међу Србима на територији Карловачке митрополије.

Na grafičkim listovima trajno su zabeleženi spomenički kutniji čije su postojanje aloci mastaipri brižno netačni. A osim toga, na pretpostavljenim linijama pretraga reza nalaze se sačuvani, neuništani završni na monastiru na Sastoj Gori. Jestu je nesumnjivo: budući monastiradije o svetogorskim mastaipriima ili studije o duhovnom, na i praktičnom životu na Sastoj Gori, mraše se osamiti na raznovrsne i bogate i više koje pružaju okoline grafičke.

Bojana Padojkočnik

РИЗНИЦА

Хиџаџидар је сачувао врло разноврста дела примене уметности, изузетно по вредности — етну гами, кошуће, накит, сукновете, платаре, предмети дубоку пластичну, скупочну и драгобисну валине. Током ископа у руднику, наместити су етнотипа уметнички и занатска дела са мањим скупом, због чега је Хиџаџидар постао пресор диверзитетско остварења из области ситне уметности и материјалне културе из разних средина.

Писани извори, пре свега stare crkve biografije, donose obilje podataka o poklonima čiješnim Hilandaru, a osnovu kasnije bogate zbirke postavili su veći sami njegovi klonitori. Teodosije za sv. Savu

Кадоме и друге кључеве је још увек потребно издати за још једног истражача и дефинисати његово место у овоме истраживању. Сврху сваког истраживања је дефинисати, а не само описати. Истраживања истраживача који не могу да дефинишу своје истраживање нису истраживања. Истраживања истраживача који не могу да дефинишу своје истраживање нису истраживања. Истраживања истраживача који не могу да дефинишу своје истраживање нису истраживања.

7. мањак тире, па и савиш малих, изградњених грађевина, пре свега за потребе привредне и културне изградње, а такође и, напосредом, за потребе привредног развоја. Према старим изворима, се може рећи да је мањак тире

Панагијар од јасписа, А. М. аск.

Ullmann, 1970; and, e.g., Ullmann, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651,

... i Ploče, dakle, iz Hristovog i Bogo-
rođenog života. Na ovom malom površini, isiti-
tim i utisnutim slovima stvarni su prava remek-dela
koja su nam uvek nedovoljno proučena, kao i u stvari
koji su prilikom prenošenja na područje Balkana.

Цицхурава бакуцова дела су редовне иконостасе од познатијих сликарица из браћулама Христа, Богородице и светитеља. Цицхури радови су јаснији, околини сребро, док они из панагарица Богородицом Орантом из XI века, а осталих сликарица из XII и XIII века дубоко су расцветали. На иконостасу Богородице у Христу Панагарицама, а у Цицхури је о спавањем пасте, на њеном гробу, иако је она у Сакларат доспела још у време св. Јована Невоме, и св. Саве. Цицхури радови изградњама и цртања, мале иконе у рељефу су уопште не рабоводили, дрвене пластике, која се јаче сачувала до тих раних времена. Крстови од дрвета у хришћанској реликвији више старији од XVI века али из последњег панагарица радовама су српским латинским и другим јужнословенским мотивом припадала XIII-XIV веку. Цицхури сликарица представе на њему, су српски латини, припадници до знања многих научника.

Хо тојастини су их тојастини у Србију као ратнике, а по у зору на њих су смерни, али на варањем појаси режали у својим манастирима поје, који су појаси њихове одлике. Посматрајући данас јорске пластике у српским манастирима, тајнака се не појаси на сличност са рајоњима насталим у Хвалију. Је ме су ете — елене из Старог и Новог завета, претставе из Христовог и Богороичног живота, писане старозаветних пророка. Страшних су и Христово Вскресење, приказивани су мундуозном техником на прло малог пошрцини. Разлика се осећала у дачи по претстављана. У XVI веку то је био велики рељеф са издуженим фигурама, оштрих шипра, вом слично приказиваним у сликарству истог периода. Ражнајност је велика, при чему сажељост композиција говори о знатним способностима уметника. У XVII веку те ете композиције као да су тежило ажурности и разледе из оквира. Претици обрађени архитектура у сеплама Благовесни, Уласка у Јерусалим и Вскресења Лазара и несним детаљима је оштривали оновременој архитектури. То са своје стране говори о аутентичности која је била ретка у раном ситној пластици. Нилета да су на тањина можда могли су се бањати рељефом крстона и других ситних предмета у присто, обликјући их, итали да им дај свој израз. Почетком XVIII века у ситној пластици осећају се нов дух и начин обраде фигура. Сва

[illegible]

• **PROBABILISTIC** (e.g., $\frac{1}{2}$ chance of rain) vs. **DETERMINISTIC** (e.g., $\frac{1}{2}$ chance of rain)

[illegible]

Псалтир українська шийдаріном, XVI в.

[illegible]

Вот и пришла и дваритинская коммуна на
двор усадьбы! Но графа Александр не в
принимал гостей, министра Тукач не
принимал А.А. и А.П. ждал.

[illegible]

Дер са представом Гимназије у Кишиневу, пошти XIX — рани XX век

на, са сликом Илариона, означила му је катапета-
ма. Висока пантофа са претставом Давида, после-
ше катим и дробић, било је релативно руске
древности XVIII века. Две године касније, 1538, Хи-
ландарци су преко свог архимандрита Прохора за-
хваљујући руском двору набавили шта се све
древности припадају. То је било, надућују се,
најбоље, али ипак, ови обично односили релати-
вну, мање и друге дрвности.

Временом, поред српских, руских и грчких радова, у
Хиландар стигну везови и други предмети из Молда-
вије, Влашке, Угарске, а у XVIII веку и из Аустрије.
Тако се, упркос тешким приликама под Турцима,
ризница Хиландара постепено обнавља новим одеж-
лама, катапетамима, аерима, орарима и др. Често то
нису била скупоцена дела познатих мајстора, али су
била карактеристична за своје време, а као дарови
поласкала на људе из других крајева.

Дер са представом Илариона у Кишиневу, XIX век

Као и у свим манастирима, постојале су различите
које су подрживале свакодневне потребе главне цр-
кве, параклиса и братства. Велики број бакарног по-
суђа, прибор од калаја и тањира били су део свако-
дневне животне монаха. Распрострањени на читавој
Балкани, ови предмети су доносили из већих
градова где је било казанијских и калајских ра-
тионица, али су увожени и из аустријских средина,
посебно из Граца. Може се претпоставити да су из

рађивали и у манастирима, али ипак, да је највише
у њима било познато.

Током средњег века и у Русској Церији, при својим
горским манастирима, постојале су различите релати-
вности, а у овим и грчким манастирима. На руским манасти-
су у Свету Гору, постоје ипак, да се види да се
се књиге преносе, а да ипак, ови различити манастири
Вероватно је било разлика међу аустријским манасти-
рима.

Малобројни изборка керамике у Хиландару, до које се највећим делом топило с њимачким наизма, састоји се од посуда коришћених при верским обредима, па монашким грелици или као декорација релјефа, па мањастирских кошака. До нас се стигла само мањина производњи овог виле примењене само поједини производи: кризали, бокали, зделе, тањирци. Настали у широком временском распону

КЕРАМИКА

Групи најстаријих предмета припадају две посуде. Пеглар на високој ноzi нађен је испред остатака апсиде из XIII века у Скиту Свете Тројице на Спасовој Воли. Поред археолошке аналогне из цркве Светог Димитрија у Солуну, коришћење путира овог типа забележено је

Другим фактором, способствующим, на наш взгляд, развитию коррупции в Кыргызстане являются коррупционные риски в сфере закупок. Покупка товаров, работ и услуг является одним из наиболее распространенных способов осуществления государственных закупок. Как и во многих других странах, в Кыргызстане коррупционные риски в сфере закупок являются высокими. Покупка товаров, работ и услуг является одним из наиболее распространенных способов осуществления государственных закупок. Как и во многих других странах, в Кыргызстане коррупционные риски в сфере закупок являются высокими.

[illegible]

Хотелось бы отметить, что в настоящее время в нашей стране наблюдается тенденция к снижению роли государства в экономике. Это приводит к тому, что государство не может обеспечить достаточного уровня финансирования науки и техники. В результате этого снижается уровень развития науки и техники, что приводит к снижению конкурентоспособности нашей страны на мировом рынке.

Maruja Bajaosah - Xamun-Pesera

КЕРАМИКА

[illegible]

Кроме того, следует отметить, что в настоящее время в России не существует единого государственного органа, который бы осуществлял контроль за деятельностью всех субъектов, осуществляющих деятельность в области защиты информации. В настоящее время в России существует несколько органов, осуществляющих контроль за деятельностью субъектов, осуществляющих деятельность в области защиты информации.

For any $\beta \in \mathcal{B}$ and any $\alpha \in \mathcal{A}$ we have $\beta \leq \alpha$ if and only if

Зоденна на свейту воду. 1835.

и у нешто каснијем ликовном извору у самом Хиландару — на фресци у параклизу Светих арханђела. Други предмет из ове групе, здела необичног облика, представља ребе виђени модел у византијској керамици, откривен још у Прилену и манастиру Жичи.

Следећа скупина керамичких судова, по времену блиска претходној, обухвата предмете нестале који се могу датовати у крај XIII и прву половину XIV века, када се јуила и велика обнова Хиландара. Како су судови нађени у непосредној близини гробарије из времена Стефана Немане и краља Милутина, може се претпоставити да представљају до материјалне културе из доба краља Милутина. Различно обликовање и украшене зделе из ове групе припадају типу јукезује грписне керамике, неговане током XIII и XIV века у оним балканско-подунавским земљама које су биле под јаким утицајем византијске културе (Грчка, Бугарска, Србија и Румунија). То се нарочито односи на зделе украшене симболима хришћанства — стилизованим крстовима композицијом у техници јеносаставног и графита. На основу сродних аналогја, може се закључити да су настале у ратношћинама солунске регије, са којом је Хиландар био у многоструким и тесним везама.

Предмети грле грубе линије из XVI-XVII века и obeležavaju posebno istaknute na slici u istom stilu. Tadašnja veš i batinje svetovlasničkih manastira. Na vreme turske okupacije, kada su u istočnoj Srbiji, u Petrogradu stizale dekorativne posude od bakra i kovanice, proizvođači pešterske primorane su umetnosti. Korišćeni su na trpezarijama i kao dekorativni elementi na fasadama manastirskih zgrada. Do dana se čuvaju, malobrojni suđani od francuske keramike, tanjuri, čaše, bokalici proizvedeni su u najbližem delu u toku turskog keramičkim rešenjima. Iznika, u XVI i XVII veku. Njihovo korišćenje u dekorativne svrhe od iznenađenja građevinarstva u Srbiji, a na trpezarijama XVII veka. Tada su u fasade običnošću kovanice i parastila ukrasili drveni stanići ukrasili životinjskim motivima, a u poslednjim delovima, na iznenađenja kovanice. Do ovog vremena elementa dekorativne su i danas na izlazu izobližavanja, a u klanu izmeću špiro Svetor Save i špiro Svetor Bogorodici i na fasadama stare crkve Svetog Petra i Pavla. Parastila Svetor Save i iznenađenja od bakra.

Устрађивањем паса у различитим облицима (најчешће у облицима које нагнатице израде обичајно су у облику савијеног кова) обичај украшених самотама изабрао је.

и у нешто каснијем ликовном извору у самом Хиландару — на фресци у параклису Светих арханђела. Други предмет из ове групе, дела неуобичајеног облика, прејествава ређе виђени модел у византијској керамици, откривен још у Прилепу и манастиру Жичи.

Spelačela skupina keramičkih sudova, po vremenu bliska prethodnoj, obuhvata predmete priznate namene koji se mogu datovati iz kraja XIII i prvu polovinu XIV veka, kada se zbilja i velika obnova Hilandarâ. Kako su sudovi nađeni u neposrednoj blizini trijarâje iz vremena Stefana Nemañe i kralja Milutina, mođe se pretpostaviti da predstavljaju leio materijalne kulture iz doba kralja Milutina. Različitno oblikovanje i ukrañene ziele iz ove grupe pripadaju u tipu luksuzne priznate keramike, neovane lokom XIII i XIV veka u onim balansko-podunavskim zemljama koje su bile pod jakim uticajem vizantijske kulture (Grčka, Bugarska, Srbija i Rumunija). To se naročito odnosi na ziele ukrañene simbolizma xriñtanstva — stilizovanim krestovima, kompozicijama u tehnici jedinstvenog izrañita. Na osnovu srovnanih analogija, mođe se zaključiti da su nastale u radionicama susedne reñije, sa kojom je Hilandar bio u mnogostrukim i tesnim vezama.

[illegible]

[illegible][illegible]

Грци били су једини који нису били у неоплаћеном савај својомега манастира пре свеса а рази међу соби; католацики и адепирски савезајуице. Према прелима из 1994. године... а прилику у Преторији није сме давати 12 црквеница. Лагери и Ватикан имали су давати довољну за лесни, а Ниер и Хиландар за леви хри". Остале омеритру обележавају са архео манастира. Рази учени а рикотиса Хиландари су често одлазили у манастир Дигри Ниве поди Јосифа Хиландари забележити је у два стопенак разлика манастира. Лагери - Све путе се исписује да је у Дигри постојао рази различите атетице", а роковне је био са Грели".

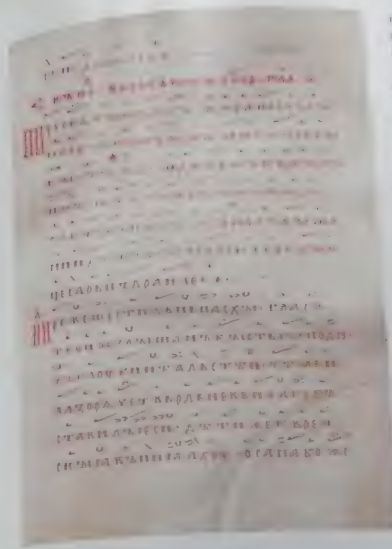
Београд је да се до сада стигао обичај у српским урбаним околишима. Хипермаркети и супермаркети, а не само трговачке фирме, изградили су у Београду и околици велике трговачке центре, а не само трговачке фирме, изградили су у Београду и околици велике трговачке центре, а не само трговачке фирме, изградили су у Београду и околици велике трговачке центре.

град и северna Србиya za kratko pod austrijskom upravom, bogoslozka mitropolita Mojsije Petrović je u gradu osnovao grčku školu (1721), u okviru koje su jeromonah Anatonije i nakon Josafa, obojica mitropoliti Vatopeđa, držali nastavnički teološki školu (1729-1737). Pedeseto smo u ovom delu savremenoj publikaciji ovog svetogorskog manastira našli biranele zapise iz svetogorskog manastira dobrih vatopeđskih monaha Ćirila i Eufimija (Vatopeđa Ps 1286, l. 177) iste godine, kada i Simeon, jeromonah vatopeđske opštine, u svoje sobstvene pismene:

У својим путописним белешкама из 1744. године руски путописац и свјетски Гори Василије Гриноровић Барски помиње да Срби увек држе црквену и келијску правило словенским језиком „и по себи и по себи“ српским проношењем“. На службама „правилу“ они „својим српским језиком сјојеним напевима поју, а недељом српском српским језиком и грчки напев поју, и веома леп и умилно, што јад неописиву лепоту цркви [Хиландарској]“. Један век касније (1847), први српски путописац хиландарских старина, животић Димитрије Аврамовић напосебане да „Србин и Рус, ако и науче Грчки, они се не стида своје Рода и Језика; ал' Бугарин и Влак како научи Грчки и у грчком манастиру живи, онда се прелије у Грка и срами се своје матерње језика“.

11

Рукописна манастирска ризница свакако је најзначајнији и најбогатији извор за проучавање литургијског појавља у Хиландару. Историчар Јован Рајић је приликом свог двомесечног боравка у манастиру 1758. године само поменуо сандуке pune рукописе које је видео, али није имао времена да их прегледа. Д. Аврамовић упозорава на то да „уредне књиге у Хиландар нема, већ књиге, које су понајвише црквене рукописне, стоје на више места“. Међу њима пет књига које он наводи, налази се и архимандритова књига на кожи у којој је црквено славице писане на ноте писане“. И у другим светогорским манастирима и скитовима Аврамовић постојеца изнајан број еписких рукописних књига, али ни де не истиче да ли су са немским ишанама. Говор је изразитијачи, славишта Виктор Ивановић Порфиритин (1844), епископ Порфиритин Успенски (1843-1848) и архимандрит Леонид (1859, 1866, 1868) који су боравили на Светој Гори и писали о хиландарским рукописима, али не посебно о му-

Стихирад бр. 307, рана руски крјуки ношеница
крај XII века

нијим. На постојање неумесkih музичких рукописа у манастиру Хиландару указао је 1884. године и архимандрит Нифиодор Дунич, наводећи вероватно неке рукописе који је четири деценије пре њега поменуо Д. Аврамовић. Дунич је чак објавио једну страну хиландарског рукописа као пример старе српске нотације, не знајући да је у питању руски рукопис из XII века. Овај руски *Синџиар* – *Посни и Цвешни трпни* (Рс 307), повтореласе провенијенције, ишаси је на пергаменту *крјуки* нотацијом крајем XII века. То је можда и једини рукопис из времена када је с. Сава тек сакупљао прве рукописне књиге за хиландарску цркву и књижицу. Још један неумески рукопис из тог најранијег периода је *Честислоси* (Рс 308), ишаси почетком XIII века у Кијеву. Делови ових рукописа налазе се данас у библиотечкама у Москви и Петрограду, куда су их однео руски путешке писмени и преводаци В. Н. Григоријевић.

иго и П. Мухомов. Формирование личности и ее
влияние на развитие личности. М.: МГУ, 1987.
Копирование: 0477 1000.

Литва, як і всі інші країни Балтії, була незалежною державою до 19 березня 1939 року. 14 березня в ніч на п'ятницю, 15 березня, німецькі війська ввійшли до Литви, встановивши в ній окупаційну адміністрацію. Після цього Литва була включена до складу німецької імперії. Після Другої світової війни Литва була включена до складу Радянського Союзу. У 1990 році Литва проголосила незалежність і ввійшла до складу незалежної Литви. У 1991 році Литва вступила до складу НАТО. У 1995 році Литва вступила до складу Євросоюзу. У 1999 році Литва вступила до складу НАТО. У 2004 році Литва вступила до складу Євросоюзу. У 2009 році Литва вступила до складу НАТО. У 2014 році Литва вступила до складу Євросоюзу. У 2019 році Литва вступила до складу НАТО. У 2024 році Литва вступила до складу Євросоюзу.

[illegible]

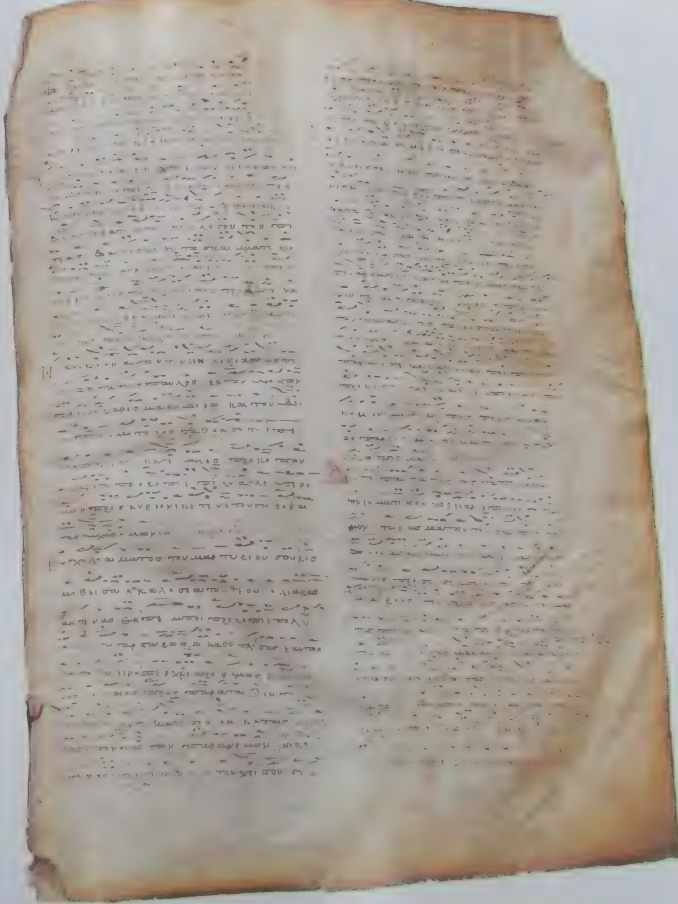
Занимавшие поэтку в прошлом не только творчество, а и ее собственное поэтическое, особенно ее Сказка Халхурского и другой книги Сибиря Гора. При этом в то время в творчестве ее стихов писания были отсутствовали, потому что в то время писание не было в творчестве ее, потому что в то время писание не было в творчестве ее.

Домашняя гр. 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000

[illegible]

географи, а потом и музиколози: Ђорђе Си. Радичић, Димитрије Стефановић, Јелена Милошевић-Ђурић, Андрија Јаковићевић и Данила Петровић. У капитално издуже описа хиландарских и рилских рукописа Димитрија Богдановића укључени су и словенски немуски рукописи. Све хиландарске немуске рукописе, словенске и грчке, први је описао Андрија Јаковићевић. Он је у својој књ. укључио словенске, грчко-словенске и грчке немуске рукописе. Како се из њим грчким рукописима користили многобројни хиландарски монаси, а већи су и писани у Хиландару или из Хиландар, они су и словенски рукописи, сведоче о неговану постојању музичком репертоару, писмености и поднавања немуске нотације у нашем манастиру. Једном речју, и грчки рукописи, као и словенски, чине значајан део хиландарске и српске музичке баштине. Нажалост, Јаковићевић у свом опису није раз-

Грчки минет ор 1.
средновековнишки неумска војница. 12^{та}

[illegible][illegible]

Самостійно розв'язати завдання 1-4, 6-7, 9-10, 12-13, 15-16, 18-19, 21-22, 24-25, 27-28, 30-31, 33-34, 36-37, 39-40, 42-43, 45-46, 48-49, 51-52, 54-55, 57-58, 60-61, 63-64, 66-67, 69-70, 72-73, 75-76, 78-79, 81-82, 84-85, 87-88, 90-91, 93-94, 96-97, 99-100, 102-103, 105-106, 108-109, 111-112, 114-115, 117-118, 120-121, 123-124, 126-127, 129-130, 132-133, 135-136, 138-139, 141-142, 144-145, 147-148, 150-151, 153-154, 156-157, 159-160, 162-163, 165-166, 168-169, 171-172, 174-175, 177-178, 180-181, 183-184, 186-187, 189-190, 192-193, 195-196, 198-199, 201-202, 204-205, 207-208, 210-211, 213-214, 216-217, 219-220, 222-223, 225-226, 228-229, 231-232, 234-235, 237-238, 240-241, 243-244, 246-247, 249-250, 252-253, 255-256, 258-259, 261-262, 264-265, 267-268, 270-271, 273-274, 276-277, 279-280, 282-283, 285-286, 288-289, 291-292, 294-295, 297-298, 300-301, 303-304, 306-307, 309-310, 312-313, 315-316, 318-319, 321-322, 324-325, 327-328, 330-331, 333-334, 336-337, 339-340, 342-343, 345-346, 348-349, 351-352, 354-355, 357-358, 360-361, 363-364, 366-367, 369-370, 372-373, 375-376, 378-379, 381-382, 384-385, 387-388, 390-391, 393-394, 396-397, 399-400, 402-403, 405-406, 408-409, 411-412, 414-415, 417-418, 420-421, 423-424, 426-427, 429-430, 432-433, 435-436, 438-439, 441-442, 444-445, 447-448, 450-451, 453-454, 456-457, 459-460, 462-463, 465-466, 468-469, 471-472, 474-475, 477-478, 480-481, 483-484, 486-487, 489-490, 492-493, 495-496, 498-499, 501-502, 504-505, 507-508, 510-511, 513-514, 516-517, 519-520, 522-523, 525-526, 528-529, 531-532, 534-535, 537-538, 540-541, 543-544, 546-547, 549-550, 552-553, 555-556, 558-559, 561-562, 564-565, 567-568, 570-571, 573-574, 576-577, 579-580, 582-583, 585-586, 588-589, 591-592, 594-595, 597-598, 600-601, 603-604, 606-607, 609-610, 612-613, 615-616, 618-619, 621-622, 624-625, 627-628, 630-631, 633-634, 636-637, 639-640, 642-643, 645-646, 648-649, 651-652, 654-655, 657-658, 660-661, 663-664, 666-667, 669-670, 672-673, 675-676, 678-679, 681-682, 684-685, 687-688, 690-691, 693-694, 696-697, 699-700, 702-703, 705-706, 708-709, 711-712, 714-715, 717-718, 720-721, 723-724, 726-727, 729-730, 732-733, 735-736, 738-739, 741-742, 744-745, 747-748, 750-751, 753-754, 756-757, 759-760, 762-763, 765-766, 768-769, 771-772, 774-775, 777-778, 780-781, 783-784, 786-787, 789-790, 792-793, 795-796, 798-799, 801-802, 804-805, 807-808, 810-811, 813-814, 816-817, 819-820, 822-823, 825-826, 828-829, 831-832, 834-835, 837-838, 840-841, 843-844, 846-847, 849-850, 852-853, 855-856, 858-859, 861-862, 864-865, 867-868, 870-871, 873-874, 876-877, 879-880, 882-883, 885-886, 888-889, 891-892, 894-895, 897-898, 900-901, 903-904, 906-907, 909-910, 912-913, 915-916, 918-919, 921-922, 924-925, 927-928, 930-931, 933-934, 936-937, 939-940, 942-943, 945-946, 948-949, 951-952, 954-955, 957-958, 960-961, 963-964, 966-967, 969-970, 972-973, 975-976, 978-979, 981-982, 984-985, 987-988, 990-991, 993-994, 996-997, 999-1000.

На постојеће неумесних музичких рукописа у манастиру Хиландару ukazao je 1884. године и археографини Нилсфорт Дуџић, наводећи вероватно недовољне који је четири деценије пре њега поменуо и Аврамовић. Дуџић је чак објавио једну страну један црквени рукопис као пример старе српске писанине, не знајући да је у питању руске рукописе из XIX века. Овај руски *Стихирар* — *Посни и Честиви* (1830) (Рс 307), новгородске провенјенције, нишан је на пергаменту *мртви* цртањим крајем XIX века. То је можда и једини рукопис из времена када је са Савице сакупљено прве рукописне књиге у манастирској цркви и књижници. Још један неумески рукопис из тог напреднијег периода је *Иже* (1830) (Рс 318), писан почетком XIX века у Кијево-Печевској овиј рукописи налазе се данас у библиотеци у Москви и Петрограду, кула се из однег од тих душевних стварања и постојанија В. И. Трпачевог.

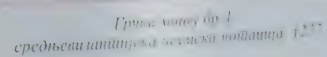
вич и П. Успенский. Формирование гравитации в обла-
дающей с симметрией Мандельштама-Булгаринича
Копенгагену, 1957, 104 стр.

[illegible][illegible]

Текст писанима после Другог светског рата о хи
тољачкој неумским рукописима нишу пани ар-

географи, а потом и музиколози: Ђорђе Си. Радојичић, Димитрије Стефановић, Јелена Милановић, Ђурић, Андрија Јаковљевић и Јашин Перковић. У капитално издање описа хиландарских илорислских рукописа Димитрија Богдановића ушло чети су и словенски немски рукописи. Све хиландарске немске рукописе, словенске и грчке, први је описао Андрија Јаковљевић. Он је у свој опис укључио словенске, грчко-словенске и грчке немске рукописе. Како су се тим грчким рукописима користили многи обројни хиландарски монаси, а неки су и писали у Хиландару или из Хиландара, као и словенски рукописи, сведоче о познавању језика, музичком репероару, широкости и поштовању немске нотације у нашем манастиру. Једном речу, и грчки рукописи, као и словенски, шире знања део хиландарске и српске музичке баштине. Нажалост, Јаковљевић у свом опису није по-

Слика 1. Рукописни примерци неумских нотација, крај XVI-XVII века, л. 55в-56в

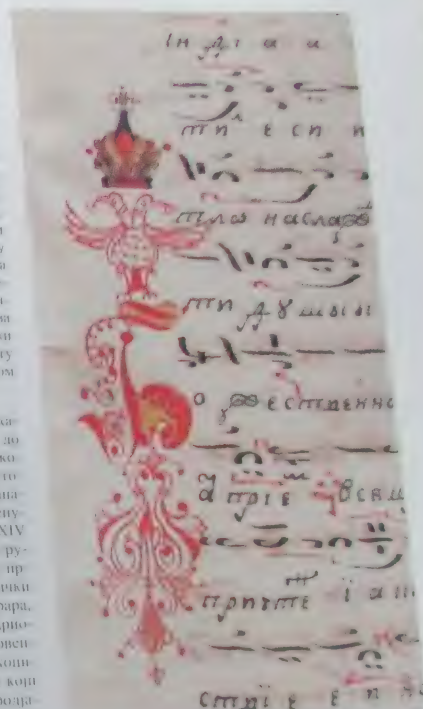
неумских календарских неумских нотација од 1814. године. Донуну Јаковљени-Василевски су исправљали и одређивали тила нотација само Ђиријски рукописи, сачинио је први део. Димитрије Стефановић Реформиса-ри неумских нотација и већ у трећој деценији XIX века била широко прихваћена како међу Грцима тако и међу Југославима и Румунима, који су били под непосредним утицајем Василевских патријарха. До краја XIX века било је покушаја да се у реформисаном грчком нотацијом и у Срем-ским Карловицима штампају поједине књиге. У исто време је и бугарски епископ, Гр. Дионисије Поповић, у епископском двору у Јурићу основао школу, грчког појана у којој су преписивали и неумске рукописи Поповић, међутим, није имао

трајне следбенике на овакав подухват. У последњих десет година код нас су прилике измењене. Многи млади Срби — монаси и лаици — користе знаке у пракси бугарских издања грчког појана, наводећи Хрисантошине неумске са текстовима на црквенословенском језику руске редакције. Не знајући или из неких других, нама непознатих разлога, они царевице потпуно игноришу сваку предност традиционалног српског народног црквеног појана. То је вероватно још једна од последица друштвеног положаја Српске православне цркве у периоду после Другог светског рата, напуштајући српског појана, као и најбољег наплат друштвеног прелома у којем је из претходне епохе наслеђена супротстављеност „револуционарној“ и „деволуционарној“ односа према животу, присутна чак и данас у питању црквено и културно наслеђе.

Хрисантошеви рукописи грађу ама је могуће са-бирати у самој манастиру Хрисантоше, који је „Хрисантошевој соби“ посветио одељење уопште „Хрисантошеве“ у Епархији (Одлука С. А. Д.), апостолу библиотеке и стипендија сабрање у Ар-хиву и на основу колекција стипендија сабрање у Ар-хиву и на основу библиотеке Народне библиотеке Српске у Хрисантошевском одбору и у Муниципалној би-блиотеци Српске академије наука и уметности.

Од око 150 неумских рукописа у Библиотеци мана-стира Хрисантоше осамдесетак је грчких, педесет-ак словенских и двадесет грчко-словенских. Најстари-ји антички неумски рукопис је грчки Минер (Р. 1), писан средњевизантијском неумском нотацијом на пергаменту 1277. године. Овај рукопис, између осталог, садржи тридесет чет минерских стихира (псалтир јули) шестдесетих средњевизантијских не-умских. Рукопис се први пут појавио у Источном Ар-хиву Јаковљенића и до сада није проучаван. Два најстарија словенска дела су већ поменути руски музички рукописи, писани такође на пергаменту старословенским језиком руске редакције и раним руском кривој нотацијом у XII и XIII веку.

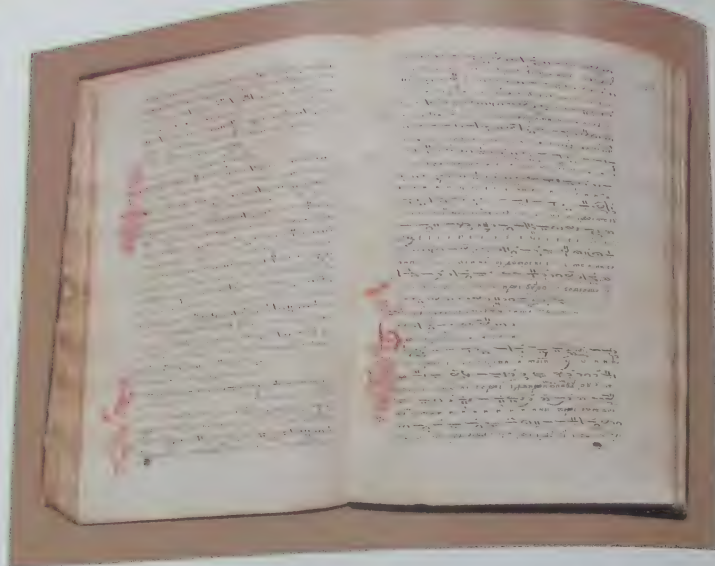
Педесетак грчких неумских зборника, писаних ка-лендарском неумском нотацијом од XIV до почетка XIX века, доспело је у хрисантошеву руко-писну збирку из Солуна, са Кипра, из других свето-горских манастира, или су писани у самом мана-стиру Хрисантоше. Поред само једног, већ помену-тог рукописа из XIII века, две су Антологије из XIV века, једна из XVI и једна из XVII века. Већина ру-кописа настала је последњих деценија XVIII и у пр-вој деценији XIX века. По садржају то су музички зборници — Антологије — али има и Стихира, Пролози, Матиматиона, Анастасматарио-на. У многим се налазе записи на српскословен-ском језику, који сведоче о томе да су ове рукопи-се књиге припадале хрисантошевима који су се нама користили. „Сја Псалтир на јеродра-кона Василија“ (грчки Р. 83, крај XVIII века), „Знао оуди како изах из Јоаким сеј анастасматар от Атанас-пелита Кутлумуши“ (грчки Р. 55, А. Д. 1798), „Сја Антологија јеродону Теракију Николасевићу про-гумени Василију уметнику“ (грчки Р. 41, А. Д. 1768), „Стихира Јоаким монаху“ (грчки Р. 91, А. Д. 1768), „Сја прогумени Јевтимије у Карен“ (грчки Р. 82, XVIII век). У појединим записима на грчком језику помињу се хрисантошеви клирици са именом и св. Сава, Јосиф монах из манастира Пантократо-ра поменуто је језику Протојеродону Јеродону Сера-пиону Хрисантоше, а монах Матери, уметник, музич-ки

Слика 2. Рукописни примерци неумских нотација, крај XVI-XVII века, л. 55в-56в

из манастира Ватопеја, који је био јеродон, у-метник (зборника писана у епископском двору у Јурићу је први од нас Василије Јаковљенић).

Константин Поповић и његови ученици уопште неумских књига и рукописа. То је једна од последица свих појава постојећег српског појана, који је уопште неумских и традиционалног црквеног појана.

Хиландарски рукописни грађа данас је могуће студирати у самом манастиру Хиландару, а такође и у Библиотеци „Хиландарској соби“, посебном одељењу Универзитетске библиотеке у Колумбусу (Охајо, САД). Истекло је библиотеке у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји.

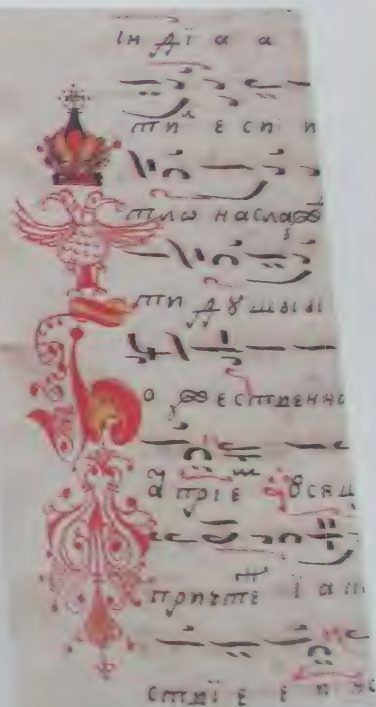
Хиландарски рукописни грађа данас је могуће студирати у самом манастиру Хиландару, а такође и у Библиотеци „Хиландарској соби“, посебном одељењу Универзитетске библиотеке у Колумбусу (Охајо, САД). Истекло је библиотеке у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји.

грајне следбенике из овакав подухват. У последњих десет година код нас су прилике измењене. Многи млади Срби — монаси и лаици — користе данас у пракси бугарска издања грчког појана забележеног Хрисантовим неумима са текстовима на црквенословенском језику руске редакције. Ни незнања или из неких других, нама непознатих разлога, они најчешће потпуно негирају сваку вредност традиционалног српског народног црквеног појана. Го је вероватно још једна од последњих друштвених положаја Српске православне цркве у првомоду после Другог светског рата, запустелости и промена појана, као и најновијег наглог друштвеног промета у којем је из претходне епохе наслеђено „еклектичност“ „револуционарног“ и „секуларног“ односа према животу, приуште чак и када је у јаким црквено и културно наслеђе.

Хиландарску рукописну грађу данас је могуће студирати у самом манастиру Хиландару, а такође и у Библиотеци „Хиландарској соби“, посебном одељењу Универзитетске библиотеке у Колумбусу (Охајо, САД). Истекло је библиотеке у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји.

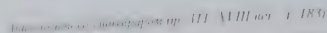
Од око 150 неумских рукописа у Библиотеци манастира Хиландара осамдесетак је грчких, педесет словенских и двадесет грчко-словенских. Најстарији неумски рукопис је грчки Миней (Рс бр. 1), писан средњевизантијском неумском нотацијом на пергаменту 1277. године. Овај рукопис, између осталог, садржи тридесет пет минејских стихира (април-јули) забележених средњевизантијским неумима. Рукопис се први пут помиње у Инвентару Антоније Јаковљевића и до сада није проучаван. Два најстарија словенска извора су већ поменути руски музички рукописи, писани такође на пергаменту старословенским језиком руске редакције и раном руском крџи нотацијом у XII и XIII веку.

Педесетак грчких неумских зборника, писаних касновизантијском неумском нотацијом од XIV до почетка XIX века, доспело је у хиландарску рукописну збирку из Солуна, са Кипра, из других светогорских манастира, или су писани у самом манастиру Хиландару. Поред само једног, већ поменутог рукописа из XIII века, две су Антологије из XIV века, једна из XVI и шест из XVII века. Већина рукописа настала је последњих деценија XVIII и у првој деценији XIX века. По садржају то су музички зборници — Антологије — али и Стихирара, Промологиона, Матиматириона, Анастасиматириона. У многим се налазе записи на српкословенском језику, који сведоче о томе да су ове рукописне књиге припадале хиландарским монасима који су се њима користили: „Сја Псалтика на јеродјакон Василија“; „Сја псалтика на проигумена Јоана“ (грчки Рс 83, крај XVIII века); „Знао буди како вјаша Јоаким сеј анастасиматар от Агатија псалта Кутлумуши“ (грчки Рс 55, А. Д. 1795); „Сја Антологија дијакону Герасиму Николајеву проигумену Василију ученику“ (грчки Рс 33, XVIII-XIX век); „Стихирар Јоаким монаху“ (грчки Рс 91, А. Д. 1768); „Кир проигумен Јевгеније у Кареји“ (грчки Рс 82, XVIII век). У појединим записима на грчком језику помињу се хиландарски ктитори св. Симеон и св. Сава Јосиф монах из манастира Пантократора поклонио је једну Промологију јеродјакону и срачуну Хиландарцу, а монах Матеја, учитељ музике

Хиландарски рукописни грађа данас је могуће студирати у самом манастиру Хиландару, а такође и у Библиотеци „Хиландарској соби“, посебном одељењу Универзитетске библиотеке у Колумбусу (Охајо, САД). Истекло је библиотеке у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји.

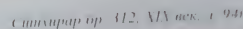
Хиландарски рукописни грађа данас је могуће студирати у самом манастиру Хиландару, а такође и у Библиотеци „Хиландарској соби“, посебном одељењу Универзитетске библиотеке у Колумбусу (Охајо, САД). Истекло је библиотеке у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји и на основу колекција снимка сабраних у Архаеји.

Поред пачега старука аутора из XIV и XV века спомиње Кукелука Манастир Хрисофора Јована Ђедрца Кесенија Горњина Јована Ђилица, те су и остали аутори из XVII и XVIII века (Хрисофора Поле, Петра Беректе, Петра Тампа дарица, Вилигитова, Јована Јована и њиха пошани (Манастир) и др. и Јована Савоторица, Вартоломја из Јакопа, Јована Јакопа, Кипријана Алпана Јована, Павла, манастирског грчка и грчко-латинског рукописа су њих манастир и Јакопа, Јована

Писмање је неумских рукописа из XVI и XVII века. Вероватно је у тим скрбицим временима музичко-шлемство и била права реткост. Језици за сада по-
највише јуно-словенски неумски рукописи из XVII ве-
ка потичу из светогорског манастира Давре. То је

оиман Стихијар (Рс Гр I—II) са стихијара из Осмо-
наесника и нешама за Христове, Богородичне и
апостолске друштва пратица. Језик у овом рукопису
је пример повременог прелазу са српскословенског
на црквено-словенски руске редакције, а постојање
је властитица, веома блиска оној у грцима и
српским рукописима XV века. Постоје су значајни
лишци који рукопис доводе у везу са неким
патријархама — Методијем Паровићем, Кирилом II,
Арсенијем IV Јовановићем и Јаконом Јованом, ко-
ји би могао бити потоњи епископ архаџки и злати-
тополи картарџки Јован Георгиевић, дуготро-
није стихијаре свјетил (Грима) (1772). Иако је став
архаџки осам латинских стихијара у овом рукопису
уопште не сличан латинским рукописима Манастира Христа

Глобалъ институтите в Университет Гейтс обикновено се занимават с проучвания в областта на медицината, науките за човешките изследвания, образователните политики и ИТ. Към 2007 г. в Гейтс-Института вече имаше 10 подразделения, в различни дисциплини, включващи икономическите изследвания, медицинските изследвания, образователните изследвания (в областта на изследванията за здравеопазване), политическите изследвания, науките за човешките изследвания, науките за науките, науките за околната среда, науките за енергията и науките за водата. В Гейтс-Института вече имаше 10 подразделения, в различни дисциплини, включващи икономическите изследвания, медицинските изследвания, образователните изследвания (в областта на изследванията за здравеопазване), политическите изследвания, науките за човешките изследвания, науките за науките, науките за околната среда, науките за енергията и науките за водата.

1991. г. территория была признана самостоятельным субъектом Российской Федерации. В соответствии с Конституцией Российской Федерации и Законом Республики Саха (Якутия) от 31.05.1992 № 12-З «О статусе Республики Саха (Якутия)» Республика Саха (Якутия) является субъектом Российской Федерации.

[illegible][illegible][illegible]

1. The first part of the paper is devoted to a discussion of the general principles of the theory of the structure of the atom. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, which are based on the principle of the uncertainty of the position and momentum of the particles.

2. In the second part, the author discusses the specific properties of the atoms of different elements, taking into account the differences in the number of protons and neutrons in the nucleus. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, which are based on the principle of the uncertainty of the position and momentum of the particles.

3. The third part of the paper is devoted to a discussion of the properties of the atoms of different elements, taking into account the differences in the number of protons and neutrons in the nucleus. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, which are based on the principle of the uncertainty of the position and momentum of the particles.

4. In the fourth part, the author discusses the specific properties of the atoms of different elements, taking into account the differences in the number of protons and neutrons in the nucleus. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, which are based on the principle of the uncertainty of the position and momentum of the particles.

5. The fifth part of the paper is devoted to a discussion of the properties of the atoms of different elements, taking into account the differences in the number of protons and neutrons in the nucleus. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, which are based on the principle of the uncertainty of the position and momentum of the particles.

6. In the sixth part, the author discusses the specific properties of the atoms of different elements, taking into account the differences in the number of protons and neutrons in the nucleus. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, which are based on the principle of the uncertainty of the position and momentum of the particles.

7. The seventh part of the paper is devoted to a discussion of the properties of the atoms of different elements, taking into account the differences in the number of protons and neutrons in the nucleus. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, which are based on the principle of the uncertainty of the position and momentum of the particles.

8. In the eighth part, the author discusses the specific properties of the atoms of different elements, taking into account the differences in the number of protons and neutrons in the nucleus. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, which are based on the principle of the uncertainty of the position and momentum of the particles.

9. The ninth part of the paper is devoted to a discussion of the properties of the atoms of different elements, taking into account the differences in the number of protons and neutrons in the nucleus. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, which are based on the principle of the uncertainty of the position and momentum of the particles.

10. In the tenth part, the author discusses the specific properties of the atoms of different elements, taking into account the differences in the number of protons and neutrons in the nucleus. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, which are based on the principle of the uncertainty of the position and momentum of the particles.

новина (1734) поставља čuveni духовни i сpе-
дични прелиминар епископату Живана Јадрана Јефрема је
одавно дуго време у епископату Оrahовици у Главо-
вини, а приликом боравка у граду Петрову (1741) Је-
фрема 1699. године је један неки познати збор-
ник с црквеногугу док је хиландарски пострелини
Душан Је Јовановић, родом из Београда, дошло је
до тога да га и школу у Српским Карловцима

Хришћанство се у Фрушкој гори ке манастире решитоно
доставило цитиријеке гилине и податке збирке
Степановице — са поулама иви беглаи, а срибе по
рошине у ит — манастира, паручицаке рукописе, заду
шину постоје. Гласовали девалини барок, који је имао
и свој мизички и драматични елемент, тако да Свете Горе до
Сремског Крајолика, Сентагарије и Коморана

Фрунзеновском монастыре Раваницы (Врњаци) принадлежат *Мелитасий* иеромонах Савы Афона.

Въпреки че в 1815 г. вестникът "Телеграфъ" публикува, че българите
ища българина тайно и в трети път VIII руско войско
закачило на югоизточния фронт на австрийците. С това
заключението — Българите переселили "български" руски
принцеси от 4-годишна възраст в Австрия, изглежда, че е
Григорин "перомонах", а не "деспот" (всичко е 1790
година) призован да бъде български принц, а не руски
царски Раванин и сестроу. Показано на с. 10-11. За
всички руски неумски русини, от 4-11 век, които отначало
са в българския манах 1-1 век, а в Манах 1-1 век.

[illegible]

Бојан Миљковић

БИБЛИОГРАФИЈА

СКРАЋЕНИЦЕ

- [illegible]

- ГРИГОРИЙ II. *Полное дело Грегорио по случаю его избрания Папой Римским* с русским текстом Грегорио, Москва 1993. 101, 121.
ГРЕГОРИЙ ГЕОРГИЕВИЧ. *Святитель Грегорио* // *СНДР* (1996) 143, 162.
ГРЕГОРИЙ ГЕОРГИЕВИЧ. *Известия о жизни и творчестве святителя Грегорио* // *СНДР* 13 (1998) 3, 11-12, 14-16.
GRIFFITHS J. *Byzantine literature in Turkey*. I. *Comparative Studies*. PI 14 (1987) 11-138.
GUALANDRIS A. *Aspects of Book Illumination on Mt Athos*. *Journal of the American Oriental Society* 1995. 91, 103.
ГУБАНОВ В. *Святитель Григорий*. *Известия о жизни и творчестве святителя Григория*. Москва 1995. 91, 103.
GEORGIADIS D. I. *Empereur Michael Paléologue et les arts*. 1258-1282. Cambridge, Massachusetts, 1959. Haindon 1959.
GELZER H. *Vom Heiligen Berge und nach Madagden, Leipzig* 1904.
ГЕОРГИДИС Д. Г. *Григорий II*. *Известия о жизни и творчестве святителя Григория*. Москва 1995.
GRIBAR V. *Les relations en et en et en avec des homes byzantins du Moyen Age*. Venise 1975. 55-56.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. I. Москва 1936. 65-128.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. II. Москва 1936. 128-188.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. III. Москва 1936. 188-198.
GRO. *Das Iphigonia traßensystem des vom H. Sabbar, dem I. E. bischof und vürnder der verlebten Antiochaphikler der erlassenen Iphigonia des h. Iphigonia (Iphigonia) v. Iphigonia, Att. del V. Con gresso internazionale di studi bizantini*. Roma 1959. 64, 66.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. IV. Москва 1936. 198-208.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. V. Москва 1936. 208-218.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. VI. Москва 1936. 218-228.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. VII. Москва 1936. 228-238.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. VIII. Москва 1936. 238-248.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. IX. Москва 1936. 248-258.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. X. Москва 1936. 258-268.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XI. Москва 1936. 268-278.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XII. Москва 1936. 278-288.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XIII. Москва 1936. 288-298.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XIV. Москва 1936. 298-308.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XV. Москва 1936. 308-318.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XVI. Москва 1936. 318-328.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XVII. Москва 1936. 328-338.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XVIII. Москва 1936. 338-348.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XIX. Москва 1936. 348-358.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XX. Москва 1936. 358-368.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXI. Москва 1936. 368-378.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXII. Москва 1936. 378-388.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXIII. Москва 1936. 388-398.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXIV. Москва 1936. 398-408.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXV. Москва 1936. 408-418.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXVI. Москва 1936. 418-428.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXVII. Москва 1936. 428-438.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXVIII. Москва 1936. 438-448.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXIX. Москва 1936. 448-458.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXX. Москва 1936. 458-468.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXXI. Москва 1936. 468-478.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXXII. Москва 1936. 478-488.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXXIII. Москва 1936. 488-498.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXXIV. Москва 1936. 498-508.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXXV. Москва 1936. 508-518.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXXVI. Москва 1936. 518-528.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXXVII. Москва 1936. 528-538.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXXVIII. Москва 1936. 538-548.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XXXIX. Москва 1936. 548-558.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XL. Москва 1936. 558-568.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XLI. Москва 1936. 568-578.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XLII. Москва 1936. 578-588.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XLIII. Москва 1936. 588-598.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XLIV. Москва 1936. 598-608.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XLV. Москва 1936. 608-618.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XLVI. Москва 1936. 618-628.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XLVII. Москва 1936. 628-638.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XLVIII. Москва 1936. 638-648.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. XLIX. Москва 1936. 648-658.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. L. Москва 1936. 658-668.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. LI. Москва 1936. 668-678.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. LII. Москва 1936. 678-688.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*. LIII. Москва 1936. 688-698.
ГРИГОРИЙ Ф. *Приснопомянутые священные Антисифархы: жития с синаксисом и синаксисом*

- [illegible]

- STUDIA BULGARICA. Studies in Monumental Painting of Greek and Byzantine Art of Constantinian Century. Παναγιώτης Γεωργίου ποιετικός XIV αιώνα. Βеоград 1978, ss. 85.
- MÜLLER L., *Historische Denkmale in den Klöstern des Athos*. Wien 1850.
- MÜLLER P., DORDI-VIL M., *Famous Icons, 15th to 18th Centuries*. Belgrad 1984.
- MILOJEVIĆ M., *Srpski Izvori "pletjenja sloves"*. Sarajevo 1975.
- MYLONAS P. M., *L'architecture monastique du Mont Athos*, Le Millénaire du Mont Athos, II, Chevetonice 1964, 229-240; *H αρχιτεκτονική του Αγίου Όρους*, Νέα Εστία 74/75 (Αθήναι) 1963) 189-207;
- Athos and its Monastic Institutions through Old Engravings and other Works of Art, Athens 1963;
- Παρατηρήσεις στο καθολικό Χειλωναρίου Αρχαεολογία 14 (Αθήναι) 1985) 66-83;
- Romanque architecturale sur le catholicon de Chilandar, X3 6 (1986) 7-38
- Two Middle-Byzantine Churches on Athos. Actes du XVe Congrès international d'études byzantines, Athens 1981, 543-573;
- KASTUREL P. S., Le Mont Athos et les Romains. Recherches sur leurs relations du milieu du Ier au VIe siècle, Roma 1986;
- Sahana Mara, I had Vudā Cālīgārāl and Imperial legatuniar Jārī Rominēsi ca ministrea Hīlandar (1492), Glasul Bisericii 19 (Bucuresti 1960) 498-502;
- HAYMOB A., Теодотиев Хилендарий и Свѣтло Писмо, X3 5 (1983) 81-88;
- NEFI A., Minatori e "arte dei cristallari" a Venezia nella seconda metà del Duecento, Arte Veneta 45 (Venezia 1993) 7-19;
- PIHNAĐOBIĆ C., Архитектура Хиландара Цркве и њаракти, X3 3 (1974) 85-196;
- Барокна архитектура XVIII века у Хиландару, Саопштења 9 (1970) 231-241;
- Чесме и црквиерне манастира Хиландара, Архитектура, X3 4 (1978) 141-150;
- Хиландар на графичким приказима XVIII и XIX стоијеиа, Zbornik ZSK 16 (1965) 97-113;
- Хиландарски компани у Јужној мади љре и посте љидара 1722 - године, X3 5 (1983) 215-254;
- Хиландарски метод зиг и проблем камене пласике Немањинско доба, X3 1 (1966) 163-169;
- Хиландарски еклија Свеће Тројице на Спасеној Воли, X3 2 (1971) 99-111;
- Једна цибиљеа о архитектури хиландарске ћиркеири, Зборник ЗСК 14 (1963) 1-12;
- Конзервирања љира краља Милутина у Хиландару, Zbornik ZSK 16 (1965) 175-181;
- Нови подаци о „Сударој трибеларију“ у Хиландару, Саопштења 14 (1985) 37-44;
- Светлана манастира Хиландара, ЗЛУ 8 (1972) 91-115;
- Светлана манастира Хиландара, Трајене и грађение, Београд 1997;
- Печена манастира краља Милутина у Хиландару, ЗЛУ 3 (1967) 75-84;
- Prinzipien der Klosterbaukunst im Osten, Europa 33 1 (1909) 17-87;
- Становништво манастира Хиландар, K 46 (1906) 43-132
- Становништво православних Саопштења 1 (1897)
- NICOLAI D. M., The Despotate of Epirus, Oxford 1957
- NIKOLAJEVSCH, Die Donna bei Neuen Basarab Varasid (1512) O danu la manastirea Hilandarii din Slantul Mont Athos, Noua Revista Bisericeasca 8 (Bucuresht 1923 4) 13-16
- 171-183;
- PIKOWSKI M., Византизмъ или католикария в живописи и архитектуре, ИИ 24 (1977) 73-82;
- ПШКОДЯ КНІ Д., Историческі очеркъ афонскихъ епифанийъ иконописи, Икономикси Собрание, І. С. Петербургъ, 1907
- 10-11, 30-31; 66-67, 88-89, 102-103;
- POBAKOVIĆ P., Џејлари хронологија љипања и Немањина сејпања, X3 2 (1971) 19-28;
- О једини архитек Немањинских манастира у Хиландару у Свѣдочењу, X3 1 (1966) 91-116;
- OBOLENSKY D., Six Byzantine Portraits, Oxford 1988;
- OIKONOMIDES N., Monasteries et moines lors de la conquête ottomane, Südost-Forschungen 35 (1976) 1-10;
- OPAAHAOZ A., Μοναστηριακή αρχιτεκτονική Αθήνα 1927, 1982;
- Παραλειπόμενα από την Μονή Χειλωναρίου, Άρχεον του Βυζαντινού Μνημείου της Ελλάδος 8 (Αθήναι 1955-6) 105-116;
- OSTROJRSKIY Г., Абонские иконники в ихъ проминении Записки Русского Научного Института в България 5 (1931) 370-370 (- Свѣтоиерски иконописци и пискови проминения, Сабрана дела, 5. Београд 1970, 203-223);
- Коммуналы и свѣтоиерски манастири, ЗРБИ 13 (1971) 232-251;
- PANINSKI XIHLENDARCKI, Историја славетногларскихъ познати Писания, София 1914; пол. Б. Ст. Ангелов, София 1961;
- ΠΑΝΙΝΤΙ Δ., БАЫНІ Г., Болорошти Левичаи, Београд 1975;
- ΠΑΠΑΔΑΟΤΟΣ Σ., Η διοικητική ανεξαρτησία του Αγίου Όρους επί Βυζαντινών, FEBE 32 (1963) 427-483;
- ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Δ., Ο αδωνικός μοναχισμός Άρχες και όργάνωση Αθηνά 1992;
- Histoire d'un évêché byzantin: Hierosols en Chalchique, Travaux et memoires 8 (Paris 1981) 373-396;
- PAPASTRATOS D., Paper Icons Greek Orthodox Religious Engravings 1665-1899, 1-11, Athens 1990;
- Παραχοιόνα χροσι изи чироконо-мункалнѣ блѣпополоренѣи пѣи-пан-чиронолнѣи љидора, София 1912;
- Pavsaues da Macedoine, par J. I. efort, Paris 1980;

- 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670,

- 1

ИНДЕКС

ИДДЕКС

1. ...родина	сияндаров	11	12	90	140	14	...
2. ...сияндаров	...	11	12	90	140	14	...
3. ...Дилутин	...	11	12	90	140	14	...
4.	11	12	90	140	14	...
5.	11	12	90	140	14	...
6.	11	12	90	140	14	...
7.	11	12	90	140	14	...
8.	11	12	90	140	14	...
9.	11	12	90	140	14	...
10.	11	12	90	140	14	...
11.	11	12	90	140	14	...
12.	11	12	90	140	14	...
13.	11	12	90	140	14	...
14.	11	12	90	140	14	...
15.	11	12	90	140	14	...
16.	11	12	90	140	14	...
17.	11	12	90	140	14	...
18.	11	12	90	140	14	...
19.	11	12	90	140	14	...
20.	11	12	90	140	14	...
21.	11	12	90	140	14	...
22.	11	12	90	140	14	...
23.	11	12	90	140	14	...
24.	11	12	90	140	14	...
25.	11	12	90	140	14	...
26.	11	12	90	140	14	...
27.	11	12	90	140	14	...
28.	11	12	90	140	14	...
29.	11	12	90	140	14	...
30.	11	12	90	140	14	...
31.	11	12	90	140	14	...
32.	11	12	90	140	14	...
33.	11	12	90	140	14	...
34.	11	12	90	140	14	...
35.	11	12	90	140	14	...
36.	11	12	90	140	14	...
37.	11	12	90	140	14	...
38.	11	12	90	140	14	...
39.	11	12	90	140	14	...
40.	11	12	90	140	14	...
41.	11	12	90	140	14	...
42.	11	12	90	140	14	...
43.	11	12	90	140	14	...
44.	11	12	90	140	14	...
45.	11	12	90	140	14	...
46.	11	12	90	140	14	...
47.	11	12	90	140	14	...
48.	11	12	90	140	14	...
49.	11	12	90	140	14	...
50.	11	12	90	140	14	...
51.	11	12	90	140	14	...
52.	11	12	90	140	14	...
53.	11	12	90	140	14	...
54.	11	12	90	140	14	...
55.	11	12	90	140	14	...
56.	11	12	90	140	14	...
57.	11	12	90	140	14	...
58.	11	12	90	140	14	...
59.	11					

Високоскопски архимандрит, игуман, проигумен, староста
и др. 165, 180, 71, 46, 267, 171, 172, 173, 174, 175, 176

[illegible]

389

Св. Варлаам. 232, 263
Св. Василије Велики, 24, 63, 111, 222, 244, 249, 317, 318, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000

Угарска, 95, 289, 323, 342
Угљеша, кесар, син Влатков, 86
Угљеша Деспотовић, син деспота Јована Угљеше, 211, 212, 213, 248
Угљеша Мршавчевић, деспот Јован, ктитор, 253

107-126, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 205, 206, 208, 210-215, 220, 221, 236-241, 184, 187, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 217, 278-280, 281-244, 245-247, 249, 251-253, 255-260, 262, 263, 266, 271, 278-280, 281, 282-289, 290, 292, 293, 296-299, 300, 302, 305, 307, 309, 314, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 331-334, 338-342, 343, 345, 347-352, 355-356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

Хиландарска крмчија, 293
Хиландарска соба, одељење Универзитетске библиотеке у Кољу
су, САД, 355
Хиландарске паримије, Руска национална библиотека Санкт

Царско село (Делчево), 81
Цариград, 20, 21, 28, 29, 32, 34, 35, 37, 40, 49–51, 53, 54, 56, 57,
60, 70, 77, 79, 90, 92, 114, 116, 119, 124, 148, 152, 153, 157,
220, 236, 239, 255, 305, 347, 349
Цариградски сабор, 24
Царосавиш бр. 434, 314
Царско двори, дело Георгија Митрофановића, 290
Царство / Царина, Византијско (в. Византија), 20, 24, 26,
51, 53, 54, 56, 58, 60, 61, 64, 66, 102, 252, 284; Царство, Лат-
небеско, 236, 237; Никејско, 53; Турско / Османлиско, 91, 92,
мејско, 53, 63; Солунско, 52, Српско, 40, монархија, Хаби-
358
Цвети, 223, 237, 240
Цезарија Филиппина, место, 238
Цена, хаин, етност хиландарског параклата Св. Саве, 170
Церпих Љушица, археограф, 124
Церпих, село, 89
Цетине, 124
Цицана, река у Албанији, 86

Четверг христианский, стр. 51
Человек советский, мученик, хилиардарский параклис, 1
Человек советский, мученик, хилиардарский параклис, 1
Чешского (Песковского), аскетика, 88
Чижиков, 205
Чича на исход душе, Аполлиту, 208, 209
Чича Иисуса Христа, 225, 233, 237, 238
Чудо Богородице Треруэризе Хилиардарске, 112, 114
Шабон, ипозитон, 79
Шар-пантан, 84
Шербань Катангути, 98
Шестидесятилетняя жизнь, 238
Шестидесятилетняя жизнь, 238
Синдзас, 345, Теодора Тримакта (Сина), 107, 116, 297
Шестидесятилетняя жизнь, 238
Шестидесятилетняя жизнь, 238

Шестолика Јована Златоустог (Хил. / Хил. 403), 119
 Шкожа / Шкожа (Шкожа), заселак, 88
 Шкожа, Св. Никола, брадо, 86
 Шкожа (Шкожа), 88
 Шкожа Јакоб Матриас, бечки графичар, 329
 Шкожа Ирена, археограф, 108

Шкожа-Торђевић Јулија, археограф 112, 124
 Шкожа, село, 83
 Шкожа, 61, 79, 81
 Шкожа, село, 79
 Шкожа, Мана Шкожа, Велики Шкожа, места, 88
 Шкожа (Шкожа), село, 88

МАНАСТИР ХИЛАНДАР

Издавач
 ГАЛЕРИЈА СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

За издавача
 Гојко Суботић

Лектор
 Жељко Ђулић

Коректор
 Мирјана Радовановић

Фотосграф
 Бранислав Стругар
 2, 3, 17, 25, 31, 37, 39, 52, 68, 69, 93, 101, 105, 106, 113, 118, 119, 120, 121, 122, 123,
 138, 141, 146, 147, 149, 152, 156, 157, 160, 161, 162, 171, 172, 178, 183, 185, 189,
 204, 209, 216, 218, 219, 223, 226, 227, 228, 233, 234, 235, 237, 240, 256, 261, 264,
 265, 266, 267, 268, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 281, 282, 283, 284,
 285, 291, 298, 301, 302, 304, 307, 310, 311, 312, 313, 315, 316, 331, 332, 333, 334,
 336, 337, 338, 339, 344, 345, 346, 347, 348, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 359

Архив Србије
 26, 33, 36, 38, 41, 44, 45, 46, 47, 57, 59, 60, 67, 94, 96, 97
 Миодраг Торђевић

20, 42, 117, 128, 150, 288, 294, 295, 296, 297, 303, 343
 Гојко Суботић
 21, 23, 55, 129, 177, 178, 191, 201, 231, 246, 247, 345

Иван М. Торђевић
 243, 245, 248, 258, 259, 260

Мирко Ковачевић
 10, 144

Хиландарски одбор САНУ
 34, 50

Драган Танасијевић
 65

Славољуб Матејић
 127

Вилијам Т. Хостетер
 229

Цркви
 Слободан Ненадовић
 166, 167, 168, 169, 170, 172, 174, 175, 176, 178, 179, 182, 208

Мирко Ковачевић
 134, 135, 136, 137, 139, 140, 188, 192, 193, 194, 195

Слободан Баршић
 199, 202

Ђурђе Бошковић
 151

Фондови
 Давор Палевић

Приврема и издања
 ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

ПРИБРЕМА И ИЗДАЊА

CIP - Каталогизacija y yблицација
Народна библотека Србије, Београд
949.5(082)

МАНАСТИР ХИЛАНДАР / Приредио Гојко Суботић;
Пртежи / Никола Дудић; Фотографије / Бранислав Стругар, и др.
– Београд : Галерија Српске академије наука и уметности 1998.
(Београд : Публикум). – 396 стр. : илустр.; 30 cm

Тираж 4000

- стр. 7-8: Уводна реч / Александар Деспотић.
- стр. 9-10: Предговор / Гојко Суботић.
- стр. 353-376: Библиографија / Бојан Миљковић.
- стр. 377-396: Регистар / Јелена Межишковић.

1. Суботић Гојко
ISBN 86-7025-274-0
726 7(082)

а) Манастир Хиландар – Зборници
ИД=69086220
YU ISSN 0386-4887

